

FINANSMINISTERIET

Fordeling og incitamenter 2004

Juni 2004

FORDELING OG INCITAMENTER 2004

JUNI 2004

Fordeling og incitament 2004, juni 2004

I tabeller kan afrunding medføre, at tallene ikke summer til totalen.

Publikationen kan bestilles hos:

Schultz Information
Herstedvang 12,
2620 Albertslund
Telefon 43 63 23 00
Fax: 43 63 19 69
E-mail: Schultz@schultz.dk
Hjemmeside: www.schultz.dk

eller afhentes hos:

Schultz Information
Herstedvang 4
2620 Albertslund

Henvendelse om publikationen kan i øvrigt ske til:

Finansministeriet
Christiansborg Slotsplads 1
13. kontor
1218 København K
Telefon 33 92 33 33

Omslag: b:graphic aps
Foto: Søren Rønholt
Tryk: Schultz Grafisk
Oplag: 2.500
Pris: 275 kr. inkl. moms
ISBN: 87-7856-573-1

Elektronisk publikation:
Produktion: Schultz Grafisk
ISBN: 87-7856-575-8

Publikationen kan hentes på Finansministeriets hjemmeside: www.fm.dk

Forord

Fordeling og Incitamerter 2004 analyserer indkomstfordelingen og den økonomiske tilskyndelse til at arbejde i Danmark.

Med Forårspakken og nedsættelsen af skatten på arbejdsindkomst kan de danske familier i år forvente en markant fremgang i deres rådighedsbeløb.

Skattenedsættelserne er målrettet de beskæftigede for at styrke tilskyndelsen til at arbejde. Især familier med lav- og mellemindkomster får den største procentvise fremgang. Samtidig får pensionister med lave indkomster et betydeligt løft som følge af den supplerende pensionsydelse.

Nedsættelsen af beskatningen og initiativerne i *Flere i arbejde* medfører en mærkbar styrkelse af tilskyndelsen til at arbejde – som vel at mærke ikke modgås af højere afgifter eller kommuneskatter.

Marginalskatten sænkes mærkbart for 1,7 mio. erhvervsaktive, navnlig for personer i lav- og mellemindkomstgrupperne. I alt 740.000 færre personer vil betale mellemskat.

Samtidig øges den økonomiske gevinst ved at få et fuldtidsarbejde – mest markant for gifte langvarige kontanthjælpsmodtagere som følge af *Flere i arbejde*.

Indkomstforskellene i befolkningen er meget små sammenlignet med andre lande. Danmark er et af de lande i den vestlige verden, hvor færrest befinder sig i de såkaldte lavindkomstgrupper. Samtidig er meget få personer i lavindkomstgrupperne gennem mange år. Det skyldes, at vi har en stor indkomstmobilitet i befolkningen.

Der stilles store krav til udviklingen i arbejdsudbuddet de kommende år, hvis det skal lykkes på én gang at fastholde den offentlige service, fortsætte afviklingen af den offentlige gæld og nedbringe skattetrykket. Det er derfor vigtigt, at skatte- og overførselssystemerne er indrettet med henblik på at sikre gode incitamerter til uddannelse og beskæftigelse. *Fordeling og incitamerter 2004* viser, at vi er på vej i den rigtige retning.

A handwritten signature in black ink that reads "Steen Pedersen". The signature is written in a cursive style with a long, sweeping tail on the final letter.

Indholdsfortegnelse

1. Sammenfatning	1
1.1. Indledning	1
1.2. Familieindkomster	5
1.3. Indkomstfordelingen 1983-2002 og set i et livsperspektiv	7
1.4. Personer med relativt lav indkomst.....	9
1.5. Betydning af metodevalg	11
1.6. Marginalskatter og sammensatte marginalprocenter	13
1.7. Økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse.....	14
2. Familieindkomster	17
2.1. Indledning	17
2.2. Udviklingen i familietypernes rådighedsbeløb 1995-2005	19
2.3. Betaling for dagpasningstilbud	30
2.4. Boligstøttereformen 1999-2004	33
2.5. Alternative beregninger af udviklingen i rådighedsbeløbet 1995-2002	37
Appendiks 2.1 Familietyper og tilknyttede indkomstbegreber	44
3. Indkomstfordelingen 1983-2002 og set i et livsperspektiv	47
3.1. Indledning	47
3.2. Udviklingen i de disponible realindkomster	48
3.3. Indkomstfordelingen i perioden 1983-2002 og set i et livsperspektiv.....	56
3.4. Årsager til udviklingen i indkomstforskellene 1994-2002.....	66
Appendiks 3.1. Datagrundlag og metode	77
Appendiks 3.2. Livsindkomstmodel	84
4. Personer med relativt lav indkomst	93
4.1. Indledning	93
4.2. Andel af befolkningen med relativt lave indkomster	95
4.3. Indkomsternes fordeling på alder og over livsforløbet	99
4.4. Mobiliteten ud af lavindkomstgruppen	103
4.5. Lavindkomstgruppens sammensætning	107
4.6. Børn i familier med relativt lav indkomst	112
Appendiks 4.1. Følsomhedsberegning	118
Appendiks 4.2. Supplerende lavindkomstsmål	123

5.	Betydning af metodevalg	127
	5.1. Indledning	127
	5.2. Metodevalgets betydning for lavindkomstforskelle mv.	128
	5.3. Forbrugsmuligheder for familier i forskellige livssituationer	135
	5.4. Familiedefinition og indkomstækvivalering	141
	Appendiks 5.1 Forskelle i familiernes forbrugsmønster.....	149
	Appendiks 5.2 Metode til beregning af familiernes udgifter.....	153
6.	Marginalskatter og sammensatte marginalprocenter	163
	6.1. Indledning	163
	6.2. Marginalskatten på arbejdsindkomst.....	165
	6.3. Udviklingen i marginalskatterne 1986-2006	179
	6.4. Sammensatte marginalprocenter.....	186
	Appendiks 6.1 Sammensatte marginalprocenter i 2003 og 2006	196
7.	Økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse.....	201
	7.1. Indledning	201
	7.2. Økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse.....	203
	7.3. Økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse i 2001 og 2004.....	208
	7.4. Personer med lave økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse i 2001 og 2004.....	213
	7.5. Sammenhæng mellem timeløn og incitamentet til at være i beskæftigelse.....	217
	7.6. Overførselssystemets betydning for forskelsbeløbet.....	220
	7.7. Indkomstaftapning af indkomstafhængige ydelser	235
	Appendiks 7.1 Metodegrundlag for beregning af forskelsbeløb	237
	Appendiks 7.2 Udviklingen i forskelsbeløb fra 1997 til 2001	244
	Appendiks 7.3 Forskelsbeløb for efterlønsmodtagere.....	247
	Bilagstabeller til kapitel 2	
	B.1-B.22. Detaljerede familietypeberegninger	250
	B.23. Anvendte beregningsforudsætninger	272
	Noter til variable i tabel B.23	274

Kapitel 1

Sammenfatning

1.1. Indledning

Danmark er formentlig det land i den vestlige verden, hvor indkomstforskellene i befolkningen er mindst. Danmark er også blandt de lande, hvor den mindste del af befolkningen har relativt lave disponible indkomster i forhold til det typiske i befolkningen.

Indkomstforskelle måles sædvanligvis ved at sammenligne befolkningens disponible indkomster i et bestemt år. Denne metode indebærer imidlertid en betydelig overvurdering af forskellene i personernes indkomst set i et livsperspektiv.

De fleste mennesker har således størst løbende indkomst i midten af den erhvervsaktive alder og mindre indkomst som unge og efter pensionering. Når man sammenligner indkomsterne på tværs af hele befolkningen i et bestemt år, vil en stor del af de målte indkomstforskelle derfor afspejle, at folk befinder sig på forskellige stadier i livsforløbet, og at deres løbende indkomster varierer systematisk med alderen.

Personer, som i et bestemt år har en relativt lav indkomst i forhold til resten af befolkningen – fx fordi de er under uddannelse – kan set i et livsperspektiv have helt normale eller større end gennemsnitlige indkomster. Det er relativt få personer, som over en længere årrække eller set i et livsperspektiv hvert år har markant lavere indkomst end det typiske i befolkningen.

Forskellene i indkomsterne set over hele livsforløb er derfor betydeligt mindre end indkomstforskellene i et enkelt år. Konkret anslås, at forskellene i livsindkomsterne er ca. halvt så store som forskellene i de løbende disponible indkomster i et bestemt år.

De i international sammenligning ret små forskelle i befolkningens løbende indkomster skyldes blandt andet, at der gennem den offentlige sektor sker en omfordeling af disponibel indkomst ved opkrævning af skatter og udbetaling af indkomstoverførsler.

En væsentlig del af omfordelingen af de løbende indkomster kan ansues som omfordeling af indkomst over livsforløbet. De fleste mennesker betaler således mest i skat i den periode af livet, hvor deres egen indtjening og muligheder for selvforsørgelse er størst, og modtager mest i indkomstoverførsler i de perioder, hvor deres egen indtjening er mindst, fx under uddannelse eller efter pensionering.

Omfordelingen via skatter og en række indkomstoverførsler har derfor overordnet set mindre betydning for forskellene i livsindkomster end for forskellene i de løbende disponible indkomster i et bestemt år.

Det indebærer blandt andet, at de fordelingsmæssige konsekvenser af eksempelvis en nedsættelse af mellemskatten isoleret set vil være mindre set i et livsperspektiv, end når effekten opgøres i et bestemt år, fordi der i et livsperspektiv – eller flerårigt perspektiv – er en større del af befolkningen, der betaler mellemskat, end i et enkelt år.

Det gælder omvendt, at eksempelvis førtidspension har større betydning for forskellene i livsindkomsterne end for forskellene i de løbende indkomster i et bestemt år. Førtidspensionister har gennemsnitligt en relativ lav livsindkomst, fordi de set over et helt livsforløb typisk ikke har haft samme muligheder for at optjene erhvervsindkomst og pensionsopsparing som personer med et mere almindeligt erhvervsforløb. Men i de enkelte år er førtidspensionister typisk ikke er blandt familierne med de laveste indkomster.

En del af de målte indkomstforskelle i befolkningen i de enkelte år er resultatet af valg, som forskellige mennesker selv træffer. Det drejer sig blandt andet om mulighederne for at vælge mellem arbejde og fritid, fx ved deltidsarbejde, orlov eller efterløn, og valg af uddannelse. Nogle af disse valg har kun betydning for indkomsten i en kortere periode, mens andre valg har mere varig betydning og dermed kan påvirke forskellene i livsindkomsterne.

Skattesystemet og de offentlige overførsler påvirker også de økonomiske incitamenter til at vælge beskæftigelse eller uddannelse. Et stort velkvalificeret arbejdsudbud er en central forudsætning for at finansiere velfærdsydelserne og sikre den finanspolitiske holdbarhed.

Skatte- og overførselssystemet kan derfor ikke kun indrettes ud fra hensynet til indkomstfordelingen, men må også tage hensyn til konsekvenserne for de økonomiske incitamenter til beskæftigelse mv. Analyser af indkomstfordeling og økonomiske incitamenter skal derfor ses i sammenhæng.

Økonomiske incitamenter til at arbejde vedrører de beskæftigedes tilskyndelse til at arbejde flere timer (timebeslutningen) og tilskyndelsen for såvel beskæftigede som ikke-beskæftigede til at være i beskæftigelse frem for at modtage en overførselsindkomst (deltagelsesbeslutningen).

Incitamentet til at arbejde flere timer afhænger især af marginals-katten på arbejdsindkomst. Den gennemsnitlige marginals-kat på arbejdsindkomst er reduceret siden 1986, men er i international sammenligning fortsat ganske høj i Danmark, blandt andet fordi en relativt stor andel af de fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere er berørt af de progressive skatter. Det afspejler blandt andet, at nedsættelsen af de formelle skattesatser og dermed marginals-katten delvist er finansieret ved at udbrede skattegrundlaget og reducere fradrag.

Initiativerne *Lavere skat på arbejdsindkomst* og *Forårspakken* indebærer, at den gennemsnitlige marginals-kat for fuldtidsbeskæftigede reduceres med knap 2 pct. enheder frem til 2006. Samtidig reduceres andelen, som er berørt af de progressive skatter.

Det umiddelbare økonomiske incitament til at være i beskæftigelse frem for at modtage overførselsindkomst afhænger af forskellen mellem den disponible indkomst i beskæftigelse og den disponible indkomst i en situation, hvor forsørgelsesgrundlaget er overførselsindkomst.

For de fleste danskere i den erhvervsaktive alder er der et betydeligt økonomisk incitament til at være i beskæftigelse. For en mindre gruppe, herunder især personer med relativt lav aktuel (eller mulig) timeløn, er incitamentet imidlertid mere beskedent. *Lavere skat på arbejdsindkomst* og

Forårspakken har – sammen med initiativerne i *Flere i arbejde* – styrket den økonomiske tilskyndelse til at være i beskæftigelse.

Betydningen af de økonomiske incitamenter til beskæftigelse skal blandt andet ses i sammenhæng med den øvrige arbejdsmarkedspolitik i form af aktiveringsindsatsen og rådighedsforpligtelsen i A-dagpenge- og kontanthjælpssystemet samt fleksible afskedigelsesregler. For grupper på arbejdsmarkedet med relativt lave økonomiske incitamenter stilles der større krav til disse elementer i arbejdsmarkedspolitikken, som medvirker til at reducere negative virkninger af høje kompensationsgrader, jf. kapitel 5 i *Finansredegørelse 2004*.

I *kapitel 2* beskrives udviklingen i rådighedsbeløbet for en række stiliserede familietyper. De fleste familietyper kan vente en kraftig real stigning i rådighedsbeløbet i 2004 som følge af *Forårspakken* og *Lavere skat på arbejdsindkomst*. Stigningen er størst for fuldt beskæftigede familietyper og for pensionistfamilier, der modtager supplerende pensionsydelse i 2004, men ikke engangsydelse i 2003.

I *kapitel 3* belyses udviklingen i indkomstfordelingen fra 1983 til 2002 på grundlag af repræsentative data. I en ny analyse af indkomstfordelingen i et livsperspektiv anslås det, at forskellene i livsindkomsterne er ca. halvt så store som forskellene i de løbende disponible indkomster i et givet år.

I *kapitel 4* beskrives størrelsen og sammensætningen af lavindkomstgruppen i Danmark samt mobiliteten ud af gruppen. Størrelsen af lavindkomstgruppen opgjort efter forskellige definitioner er betydeligt mindre i Danmark end i de fleste andre OECD-lande.

Kapitel 5 omfatter en analyse af de anvendte indkomstfordelingsmåls følsomhed med hensyn til en række metodemæssige valg samt en ny analyse af økonomiske stordriftsfordele i familier. Stordriftsfordele har betydning for sammenligning af indkomster i familier af forskellig størrelse.

Kapitel 6 omhandler marginals-katten på arbejdsindkomst med særlig fokus på betydningen af *Lavere skat på arbejde* og *Forårspakken*. I kapitlet analyseres også samspillet mellem den marginale beskatning af arbejdsindkomst og indkomstafrapning af indkomstaafhængige ydelser.

I *kapitel 7* analyseres de økonomiske incitamenter til at arbejde frem for at modtage en overførselsindkomst i 2001 og 2004. Reformen af personbeskatningen (*Lavere skat på arbejdsindkomst og Forårspakken*) og af arbejdsmarkedspolitikken (*Flere i arbejde*) har bidraget til at styrke incitamentene fra 2001 til 2004.

1.2. Familieindkomster

Familietypeeksempler viser rådighedsbeløbet for hypotetiske familier med samme karakteristika hvert år med hensyn til beskæftigelse, løn, børnenes alder osv. Beregningerne er således ikke foretaget på et datagrundlag, der er repræsentativt for befolkningen.

De fleste familietyper kan vente en stor real stigning i rådighedsbeløbet i 2004 med den største fremgang for fuldt beskæftigede familietyper. Rådighedsbeløbene efter udgift til bolig og daginstitution ventes at vokse 4-8 pct. i 2004 for familietyperne af fuldt beskæftigede, *jf. tabel 1.1*. For modtagere af supplerende pensionsydelse, der ikke modtog den supplerende engangsydelse i 2003, er den tilsvarende vækst 6-8 pct.

Tabel 1.1. Realvækst i rådighedsbeløb for udvalgte familietyper

Familietyper	Gnst. årlig	Stigning		
	stigning	----- Pct. -----		
	Pct.	2003	2004	2005
	1995-2005			
<i>Ejere:</i>				
110. LO-par med 2 børn.....	1,3	0,3	6,4	1,0
140. Privat ansat funktionærpar med 2 børn.....	2,4	1,9	6,1	2,4
157. Pensionistpar med 1 ATP-indtægt.....	1,8	1,7	7,6	1,6
<i>Lejere:</i>				
115. LO-par med 2 børn, relativt lav løn.....	1,4	0,5	4,1	0,9
181. Enlig LO'er med 1 barn, delvist ledig.....	1,8	1,4	3,0	1,1
152. Pensionistpar med 1 ATP-indtægt.....	1,7	1,9	6,4	1,5

Anm.: Realvækst i rådighedsbeløb efter skat, boligudgift samt eventuel udgift til daginstitution.

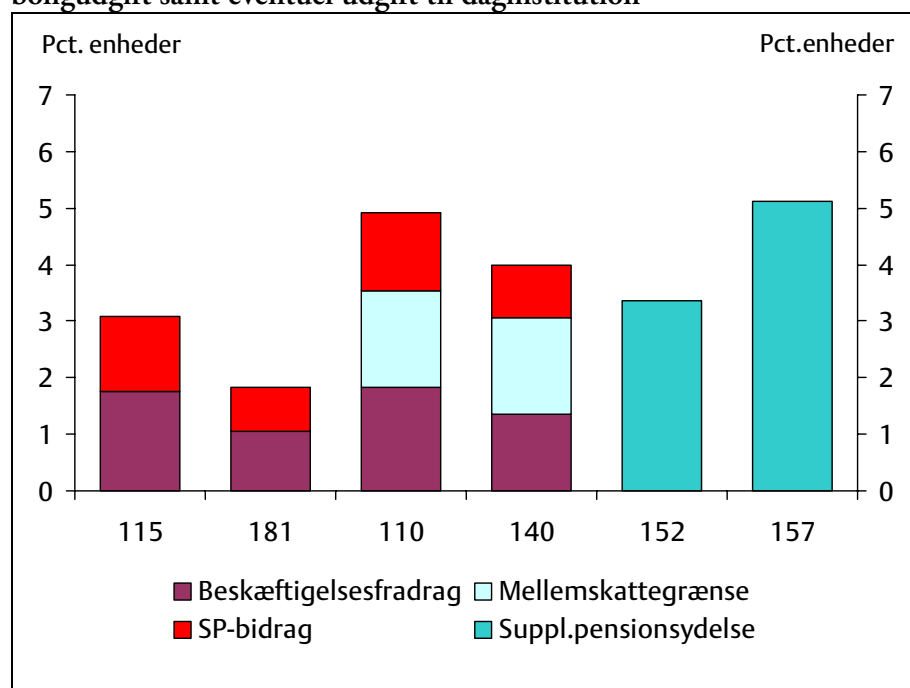
Kilde: Egne beregninger, jf. bilag, tabel B.1.-B.22. Forudsætninger jf. *Økonomisk Redegørelse, maj 2004*.

I 2005 øges rådighedsbeløbene ligeledes for alle familietyper. Stigningen skønnes typisk til 1-2 pct. Det er for de fleste familietyper mere end i

2003, men mindre end i 2004, hvilket skal ses på baggrund af de meget store stigninger i dette år.

For de fuldt beskæftigede familietyper kan 3-6 pct.enheder af væksten i rådighedsbeløbet i 2004 henføres til indførelsen af beskæftigelsesfradraget, forhøjelsen af mellemskattegrænsen samt den midlertidige suspension af SP-bidraget, *jf. figur 1.1*. Suspensionen af SP medfører en umiddelbar stigning i indkomsterne, som modsvares af lavere udbetalinger fra ordningen på et senere tidspunkt.

Figur 1.1. Bidrag til realvækst i rådighedsbeløb i 2004, beløb efter skat, boligudgift samt eventuel udgift til daginstitution

Anm.: 115: LO-par i lejebolig, relativt lav løn, 181: Enlig delvis ledig LO'er i lejebolig med 1 barn, 110: LO-par i ejerbolig, 140: Privat ansat funktionærpar i ejerbolig, 152: Pensionistpar med 1 ATP i lejebolig, 157: Pensionistpar med 1 ATP i ejerbolig.

Kilde: Egne beregninger.

Beskæftigelsesfradraget indebærer isoleret set en skattenedsættelse på op til 2.300 kr. for fuldtidsbeskæftigede.

Forhøjelsen af mellemskattegrænsen giver isoleret set en skattereduktion på op til 3.000 kr. pr. skatteyder i 2004. Et *LO-par med relativt lav løn (115)* betaler ikke mellemskat og får derfor udelukkende en skattnedsættelse via beskæftigelsesfradraget.

Den supplerende pensionsydelse på op til 5.100 kr. i 2004 bidrager med 3½-5 pct.enheder af væksten i rådighedsbeløbet i 2004 for de familietyper, der modtager ydelsen i 2004, men ikke modtog engangsydelsen i 2003. Skattnedsættelserne mv. er finansieret inden for de rammer og forudsætninger om fremgang i beskæftigelsen, som er opstillet frem mod 2010, jf. *Finansredegørelse 2004*.

Boks 1.1. Konklusioner om familieindkomster

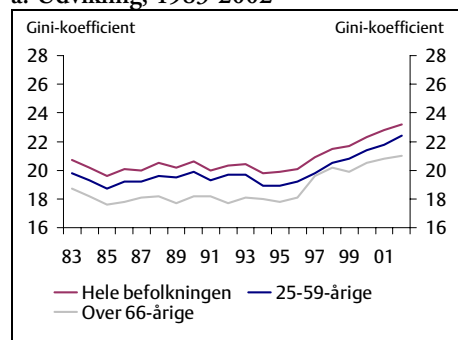
- De fleste familietyper kan vente en kraftig real stigning i rådighedsbeløbet i 2004 som følge af *Forårspakken* og *Lavere skat på arbejdsindkomst* med størst fremgang for fuldt beskæftigede familietyper og for pensionistfamilier, der modtager den supplerende pensionsydelse i 2004, men ikke i 2003.
- Fra 1995 til 2005 udgør den årlige realvækst i rådighedsbeløbet i gennemsnit 1-2 pct. for næsten alle familietyper.
- Stigninger i betalingen for pasning i dagtilbud målt som landsgennemsnit påvirker stort set ikke væksten i familietypernes rådighedsbeløb i perioden 2001-2005.
- Boligstøttereformen, der blev påbegyndt i 1999 og er fuldt indfaset i 2004, har for de fleste familietyper med boligstøtte ført til en reduktion af den andel af huslejen, der dækkes af boligstøtte.

1.3. Indkomstfordelingen 1983-2002 og set i et livsperspektiv

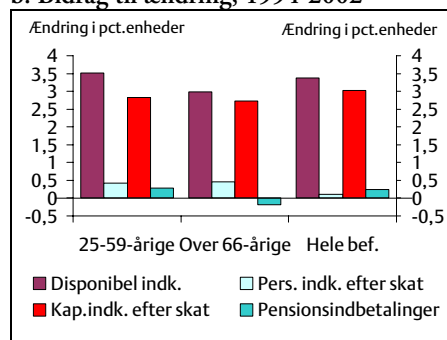
Fra starten af 1980'erne og frem til midten af 1990'erne har forskellene i de disponible indkomster (opgjort på basis af repræsentative data) været omtrent uændrede. Fra midten af 1990'erne er indkomstforskellene generelt blevet lidt større, både for de erhvervsaktive aldersgrupper og for de over 66-årige, jf. *figur 1.2.a*. Denne udvikling er fortsat i 2002, som er det seneste år med detaljerede indkomstoplysninger.

Figur 1.2. Udvikling i indkomstforskellene, 1983-2002

a. Udvikling, 1983-2002

b. Bidrag til ændring, 1994-2002

Anm.: Den disponible indkomst er opgjort inkl. den samlede nettokapitalindkomst. De mørkerøde (første) søjler i figur 1.2.b viser ændringen i Gini-koefficienten for fordelingen af de disponible indkomster. De andre søjler viser bidraget til denne ændring fra udviklingen i henholdsvis personlig indkomst efter skat, kapitalindkomst efter skat samt indbetalinger på private pensionsordninger.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

De øgede indkomstforskelle siden midten af 1990'erne kan næsten udelukkende henføres til udviklingen i kapitalindkomsterne efter skat – herunder hovedsagelig udviklingen i afkastet af ejerbolig samt aktieindkomsten. Udviklingen i de personlige indkomster efter skat, herunder løn og indkomstoverførsler, bidrager derimod ikke i væsentligt omfang til at øge indkomstforskellene, *jf. figur 1.2.b.*

Forskellene i indkomsterne set over hele livsforløb er betydeligt mindre end indkomstforskellene i et enkelt år. Konkret anslås det, at forskellene i livsindkomsterne er ca. halvt så store som forskellene i de løbende disponible indkomster i et bestemt år, *jf. tabel 1.2.*

Tabel 1.2. Gennemsnitlig disponibel indkomst, Gini-koefficient og andel med lav indkomst, 18-90-årige

	Gini-koefficient	Ændring i forhold til 1-årig Gini-koefficient	Indkomst under 50 pct. af median
	<i>Pct.</i>	<i>Pct. enheder</i>	<i>Pct. af befolkningen</i>
1 år (2002)	23,7	-	4,2
3 år (2000-2002)	21,6	2,1	2,7
5 år (1998-2002)	20,4	3,3	2,0
Livsindkomst.....	12,3	11,4	0,1

Anm: Indkomsterne er reguleret til 2002 niveau.

Kilde: Beregninger på basis af sammensatte livsindkomster, jf. appendiks 3.2.

En stor del af de anslåede indkomstforskelle i et enkelt år afspejler således, at folk befinder sig på forskellige stadier i livsforløbet, og at deres indkomster varierer systematisk med alderen.

Boks 1.2. Konklusioner om indkomstfordelingen

- Indkomstforskellene er fortsat på et meget lavt niveau i sammenligning med andre OECD-lande.
- Indkomstforskellene har været forholdsvis konstante frem til midten af 1990'erne, men er herefter vokset lidt.
- Stigningen i indkomstforskellene siden midten af 1990'erne kan hovedsagelig tilskrives udviklingen i kapitalindkomsterne – specielt aktieindkomst og imputeret afkast af ejerbolig.
- Forskellene i livsindkomsterne er ca. halvt så store som forskellene i de løbende disponible indkomster i et bestemt år
- Omfordelingen via skatter og indkomstoverførsler har overordnet set mindre betydning for forskellene i livsindkomster end for forskellene i de disponible indkomster i et bestemt år.

1.4. Personer med relativt lav indkomst

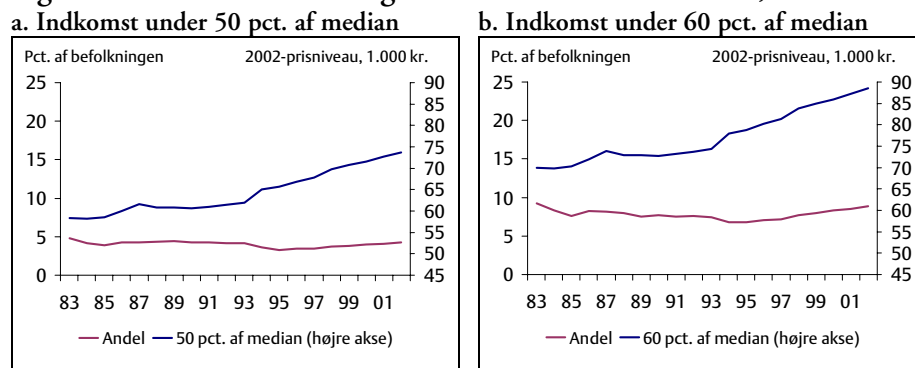
Lavindkomstgruppen, dvs. gruppen med relativt lave indkomster i forhold til befolkningen som helhed, kan afgrænses på forskellig vis, men er i international sammenligning under alle omstændigheder lille i Danmark.

I 2002 havde omkring 225.000 personer, svarende til ca. 4,2 pct. af befolkningen, en disponibel indkomst under 50 pct. af medianind-

komsten i befolkningen, mens godt 470.000 personer, svarende til ca. 8,9 pct. af befolkningen, havde indkomster under 60 pct. af medianindkomsten.

Den andel af befolkningen, som har indkomster under 50 pct. (eller 60 pct.) af medianindkomsten, er faldet lidt fra 1983 og frem til midten af 1990'erne og er derefter igen steget frem mod 2002, jf. figur 1.3. Lavindkomstgruppernes størrelse har dermed udviklet sig nogenlunde efter samme mønster som de samlede indkomstforskelle.

Figur 1.3. Andel af befolkningen med relativt lav indkomst, 1983-2002

Anm.: Lavindkomstgruppen er afgrænset med udgangspunkt i medianindkomsten i befolkningen, der bestemmes som indkomsten hos den midterste person i indkomstfordelingen. Sammenlignet med denne person har halvdelen af befolkningen lavere indkomster, og halvdelen har højere indkomster.

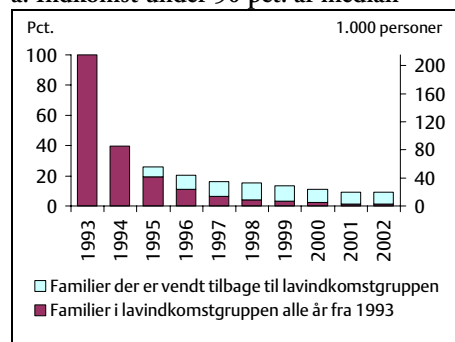
Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Der er en betydelig mobilitet ud af lavindkomstgruppen. Omkring 60 pct. af de 212.000 personer med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten i 1993 var året efter – altså i 1994 – ikke længere i lavindkomstgruppen, jf. figur 1.4. Efter 9 år i 2002 havde 91 pct. forladt lavindkomstgruppen

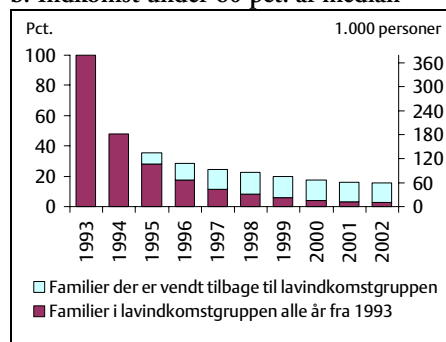
Kun ca. 2.500 personer, eller ca. 1 pct. af lavindkomstgruppen i 1993, har haft indkomster under 50 pct. af medianindkomsten i alle årene fra 1993 til 2002.

Figur 1.4. Afgang fra lavindkomstgruppen i 1993

a. Indkomst under 50 pct. af median

b. Indkomst under 60 pct. af median

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Boks 1.3. Konklusioner om lavindkomstgruppen

- I 2002 havde omkring 225.000 personer, svarende til ca. 4,2 pct. af befolkningen, en disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten i befolkningen, mens godt 470.000 personer, svarende til ca. 8,9 pct. af befolkningen, havde indkomster under 60 pct. af medianindkomsten.
- Lavindkomstgrupperne i Danmark er betydeligt mindre end i de fleste andre OECD-lande.
- I 2002 var 39.000 børn svarende til 3,3 pct. af alle børn under 18 år i lavindkomstgruppen med en disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten. Andelen af børn i lavindkomstgruppen er betydeligt mindre end i de fleste andre OECD-lande.
- Unge uddannelsessøgende, selvstændige, indvandrere og personer med langvarig kontanthjælp er overrepræsenterede i lavindkomstgruppen.
- Lavindkomstgruppens størrelse har været ret stabil i den betragtede periode fra 1983-2002.
- De samme personer er typisk kun i lavindkomstgruppen i kort tid, og relativt få personer er i lavindkomstgruppen gennem mange år.
- Indkomsterne over et helt liv er mere lige fordelt end indkomsterne i et enkelt år, og næsten ingen har anslåede livsindkomster under 50 pct. eller 60 pct. af median-livsindkomsten.

1.5. Betydning af metodevalg

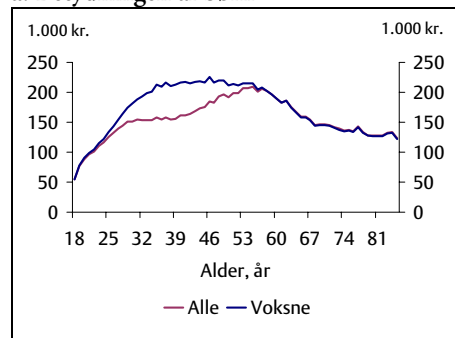
Ved sammenligning af indkomster for personer i familier af forskellig størrelse og sammensætning er det nødvendigt at tage højde for stordriftsfordele forbundet med at være mere end én person i en familie, og at børn i familien skal forsørges af de voksnes indkomster.

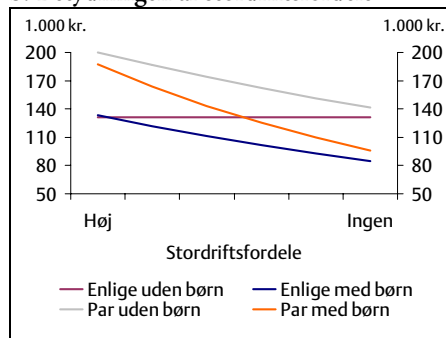
I fordelingsanalyserne reduceres de gennemsnitlige disponible indkomster for børnefamiliers voksne medlemmer, fordi familiens indkomst forudsættes ligeligt fordelt mellem alle familiens medlemmer. For personer mellem ca. 25 og 55 år reduceres den disponible indkomst derfor betragteligt som følge af, at en stor del af gruppen har børn, *jf. figur 1.5.a.*

Figur 1.5. Gennemsnitlige disponible indkomster, 2002

a. Betydningen af børn

b. Betydningen af stordriftsfordele

Anm.: Ækvivalensfunktion: $(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^\alpha$. Ingen stordriftsfordele svarer til $\alpha=1$, og høje stordriftsfordele svarer i figur 1.5.b til $\alpha=1/2$.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Indkomstforskellene mellem henholdsvis enlige og par og familier med og uden børn afhænger af, hvilken vægt stordriftsfordele tillægges. Indkomstforskellene mellem enlige og par vil fx øges med stigende stordriftsfordele. Derimod vil indkomstforskellene mellem familier med og uden børn alt andet lige mindskes med stigende stordriftsfordele, *jf. figur 1.5.b.*

Den samlede udgift til et "almindeligt forbrug" anslås at være omkring 50 pct. højere for par i den erhvervsaktive alder uden børn end for enlige. Et par kan således opnå omtrent samme materielle velstand som en enlig med en indkomst, som kun er ca. 50 pct. større, på grund af stordriftsfordele. For personer over 66 år er den samlede udgift til et almindeligt forbrug knap 40 pct. større for par end for en enlig.

På baggrund af analysen af stordriftsfordele er det valgt at ændre den anvendte metode til at opgøre indkomsterne, så stordriftsfordele tillægges større vægt end i *Fordeling og incitament 2002*. Det er endvidere valgt at benytte et nyt familiebegreb, så hjemmeboende over 18 år betragtes som en del af forældrenes familie, hvor de i tidligere analyser udgjorde deres

egen familie. Konsekvenserne af metodeændringerne for analysen af de disponible indkomster er nærmere beskrevet i afsnit 5.4.

1.6. Marginalskatter og sammensatte marginalprocenter

Initiativerne i *Lavere skat på arbejdsindkomst* og *Forårspakken* skønnes at reducere andelen af fuldtidsbeskæftigede, der er berørt af de progressive skatter, med 25 pct.enheder fra ca. 88 pct. i 2003 til ca. 63 pct. i 2006, hvor suspensionen af SP-bidraget ophører, jf. tabel 1.4.

Tabel 1.4. Fordeling af fuldtidsbeskæftigede (18-66-årige) på progressionstrin, 2003-2006

	Kun AM- bidrag	Bund- skat	Mellem- skat	Topskat ikke mellem- skat	Topskat og Mellem- skat	Progres- sive skatter i alt	Marginal skat (arbejds- indk.)
	-----Pct. af gruppen-----						Gnst. pct.
2003	0,2	12,3	48,3	0,7	38,6	87,6	53,8
2004	0,2	35,6	23,5	3,3	37,4	64,2	52,2
2006	0,2	37,2	23,3	3,3	35,9	62,5	51,9
Ænd. 2003-06..	0,0	24,9	-25,0	2,6	-2,7	-25,1	-1,9

Anm.: Se anmærkning og note til tabel 6.1.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

For fuldtidsbeskæftigede reduceres den gennemsnitlige marginalskat med ca. 1,9 pct.enheder i 2006. Alt i alt reduceres marginalskatten for 1,7 mio. personer med erhvervsindkomst. Heraf vil omkring 700.000 personer få reduceret marginalskatten med de maksimale 6,3 pct.enheder.

Indkomstaftapningen af de indkomstafhængige ydelser kan bidrage til at svække arbejdsudbuddet på samme måde som almindelige indkomstskatter. Den samlede forøgelse af indkomstskatten og aftrapning af indkomstafhængige ydelser i forhold til en indkomstforøgelse betegnes som den *sammensatte marginalprocent*. Bidraget til den sammensatte marginalprocent fra aftrapning af indkomstafhængige ydelser udgør i gennemsnit knap 1 pct.enhed, men for enlige forsørgere er det gennemsnitlige bidrag godt 8 pct.enheder. Reduktionen af skatten på arbejdsindkomst medfører også lavere sammensatte marginalprocenter.

Boks 1.5. Konklusioner om marginalsatser og samspilsproblemer

- Marginalsatzen på arbejdsindkomst skønnes reduceret for 1,7 mio. erhvervsaktive, og heraf vil omkring 700.000 få reduceret marginalsatzen med de maksimale 6,3 pct.enheder.
- Marginalsatzen på arbejdsindkomst reduceres gennemsnitligt med 1,9 pct.enheder for de fuldtidsbeskæftigede fra 53,8 pct. i 2003 til 51,9 pct. i 2006 (hvor suspensionen af SP-bidraget ophører).
- Den effektive marginalbeskatning inkl. virkningen af moms og afgifter på forbrug er gennemsnitlig godt 64 pct. i 2004, hvilket er 12 pct.enheder højere end den gennemsnitlige marginalsattesats fra indkomstbeskatningen. Bidraget fra moms og afgifter til den effektive marginalbeskatning er vokset fra 1986 til 2004, men falder i perioden derefter som følge af skattestoppet.
- Bidraget til den sammensatte marginalprocent fra aftrapning af indkomstafhængige ydelser udgør i gennemsnit knap 1 pct.enhed, men for enlige forsørgere er det gennemsnitlige bidrag godt 8 pct.enheder.

1.7. Økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse

Den enkeltes økonomiske incitament til at være i beskæftigelse frem for at modtage overførselsindkomst afhænger af forskellen mellem den disponible indkomst i beskæftigelse og den disponible indkomst i en situation, hvor forsørgelsesgrundlaget alene er overførselsindkomst. Denne forskel benævnes forskelsbeløbet. Forholdet mellem den disponible indkomst i ikke-beskæftigelse og den disponible indkomst ved beskæftigelse benævnes kompensationsgraden.

De økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse er styrket fra 2001 til 2004 – blandt andet som følge af gennemførte reformer af personbeskatningen (*Lavere skat på arbejdsindkomst* og *Forårspakken*) og af arbejdsmarkedspolitikken (*Flere i arbejde*).

Den gennemsnitlige kompensationsgrad skønnes reduceret med 2,0 pct.enheder fra 64,6 pct. 2001 til 62,6 pct. i 2004, *jf. tabel 1.8*. For gifte fuldt ledige mfl. på kontanthjælp har reduktionen været noget større (7-9 pct.enheder) især som følge af initiativerne i *Flere i arbejde*.

Tabel 1.8. Incitamentet til at være i beskæftigelse, 2001 og 2004

Arbejdsmarkedsstatus	Forskelsbeløb			Kompensationsgrad		
			Ændring			Ændring
	2001	2004	2001-2004	2001	2004	2001-2004
	<i>Gnst. kr./mdr.</i>		<i>Kr./mdr.</i>	<i>Gnst. pct.</i>		<i>Pct.enheder</i>
Fuldt beskæftigede.....	6.000	6.500	500	62,0	60,3	-1,7
Delårsbeskæftigede.....	3.500	3.900	400	72,6	70,3	-2,3
Fuldt ledige mfl.....	3.000	3.500	500	73,6	70,1	-3,5
Efterlønsmodtagere.....	4.300	4.700	400	68,7	67,1	-1,6
Alle.....	5.400	5.900	500	64,6	62,6	-2,0

Anm.: Forskelsbeløbet er angivet i 2001-lønniveau.

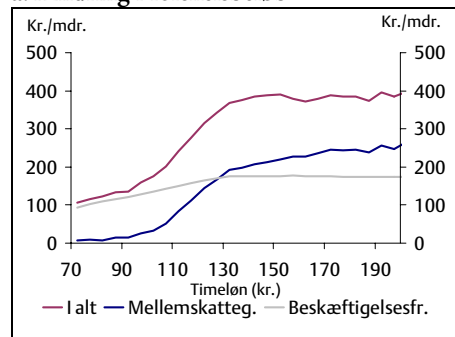
Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Beskæftigelsesfradraget, der er indført som et element i *Lavere skat på arbejdsindkomst*, indebærer isoleret set en forøgelse af det gennemsnitlige forskelsbeløb med ca. 100-175 kr. om måneden (2001-lønniveau), jf. figur 1.6. Beskæftigelsesfradraget har målt ved kompensationsgraden størst betydning for incitamentet til beskæftigelse blandt de relativt lavt lønede.

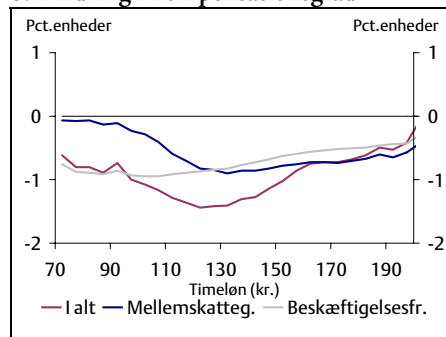
Forhøjelsen af mellemskattegrænsen øger som udgangspunkt forskelsbeløbet for personer med indkomster over den gamle mellemskattegrænse med op til ca. 225 kr. Dette medfører den største reduktion af kompensationsgraden for personer med en timeløn omkring 130 kr.

Figur 1.6. Isoleret betydning af *Lavere skat på arbejdsindkomst og Forårspakken* for incitamenterne fordelt efter timeløn, 2004

a. Ændring i forskelsbeløb

b. Ændring i kompensationsgrad

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Boks 1.6. Konklusioner om det økonomiske incitament til at være i beskæftigelse

- Der er generelt en betydelig økonomisk gevinst ved at være i beskæftigelse i forhold til en situation med ledighed eller efterløn. Den gennemsnitlige kompensationsgrad i 2001 er 65 pct. svarende til, at den disponible indkomst ved ledighed i gennemsnit er 35 pct. lavere end indkomsten i beskæftigelse.
- Gennemførte reformer af personbeskatningen (*Lavere skat på arbejdsindkomst* og *Forårspakken*) og af arbejdsmarkedspolitikken (*Flere i arbejde*) har bidraget til at reducere den gennemsnitlige kompensationsgrad med 2,0 pct.enheder fra 2001 til 2004.
- Andelen, for hvem den økonomiske gevinst ved at være i beskæftigelse er under 1.000 kr. om måneden, er tilsvarende reduceret fra knap 7,8 pct. i 2001 til 5,4 pct. i 2004.
- Dagpengeberettigede med en relativ lav løn vil kun opnå en mindre styrkelse af incitamentet til at være i beskæftigelse ved en forøgelse af timelønnen.

Kapitel 2

Familieindkomster

2.1. Indledning

Familietypeberegninger viser den økonomiske situation og udvikling for familietyper med bestemte kendetegn vedrørende beskæftigelse, løn, bolig, børn, alder og lignende, og den enkelte familietypes karakteristika er *uændrede* fra år til år. Familietypeberegninger er derfor velegnede til at illustrere de umiddelbare (eller statiske) virkninger af forskellige økonomisk-politiske tiltag, fx skattnedsættelser og ændringer af reglerne for kontanthjælp, boligstøtte mv.¹

De fleste familietyper har betydelige stigninger i rådighedsbeløbene i 2004. Det skyldes i vidt omfang virkningerne af skattnedsættelserne på arbejdsindkomst på knap 10 mia.kr., den midlertidige suspension af SP-bidraget og den supplerende pensionsydelse til pensionister med beskedne indkomst udover folkepensionen, *jf. afsnit 2.2.*

Størst fremgang skønnes for de fuldt beskæftigede familietyper som følge af skattnedsættelserne på arbejdsindkomst og for de pensionistfamilier, der modtager supplerende pensionsydelse i 2004, men ikke modtog den supplerende engangsydelse i 2003. Stigningen i rådighedsbeløbene for disse familietyper anslås til 4-8 pct., hvoraf 3-6 pct.enheder kan henføres til skattnedsættelser og supplerende pensionsydelse. For familietyper bestående af ikke beskæftigede eller delvist beskæftigede personer med overførselsindkomst, herunder pensionister uden supplerende pensionsydelse, skønnes en stigning i rådighedsbeløbet på 1-3 pct.

---

¹ Se endvidere *Fordeling og Incitamentter 2002*, side 129f.

I 2005 øges rådighedsbeløbene ligeledes for alle familietyper. For næsten alle skønnes en stigning på omkring 1-2 pct. Det er mindre end i 2004, hvilket skal ses på baggrund af de meget store stigninger i dette år.

Stigninger i daginstitutionstaksterne målt som landsgennemsnit påvirker samlet set stort set ikke væksten i rådighedsbeløbene i perioden 2001-2005 for de viste familietyper. Udgifterne til daginstitution udgør således en stort set uændret andel af rådighedsbeløbet opgjort før betaling af daginstitution, *jf. afsnit 2.3*.

Fra 1999 blev reglerne for tildeling af boligstøtte ændret blandt andet for at øge incitamentet til at økonomisere med boligforbruget. For de fleste familietyper, der modtager boligstøtte, har reformen reduceret den andel af huslejen, der dækkes af boligstøtte, *jf. afsnit 2.4*.

For familier i virkelighedens verden kan udviklingen i den økonomiske situation afvige meget fra udviklingen for familietyperne. Det skyldes, at virkelige familier skifter karakteristika fra år til år. De bliver ældre og får mere arbejdsmarkedserfaring, skifter job, får børn, skilles osv. Personer i den erhvervsaktive alder oplever således sædvanligvis i gennemsnit større stigninger i rådighedsbeløbet end de tilsvarende kategorier af familier med bestemte karakteristika.

Personer, der var enlige uden børn under 67 år i lejebolig i 1995, har eksempelvis i gennemsnit haft en årlig real vækst i rådighedsbeløbet før udgift til bolig og daginstitution på knap 4 pct. i perioden 1995-2002. *Kategorien af enlige uden børn under 67 år i lejebolig* – hvor der sker skift i personkredsen fra år til år – har derimod i samme periode en gennemsnitlig årlig fremgang i rådighedsbeløbet på 1 pct. Det svarer til væksten for en familietype i kategorien: *enlig LO'er i lejebolig (120)*².

I *afsnit 2.2* er udviklingen i rådighedsbeløbet efter udgift til bolig og daginstitution vist for perioden 1995-2005 for et panel af familietyper. *Afsnit 2.3* analyserer udviklingen i daginstitutionstaksterne i perioden 1995-2005 og disses betydning for udvalgte familietyperes rådighedsbeløb. I *afsnit 2.4* belyses virkningen af boligstøttereformen, og endelig sammenlignes indkomstudviklingen for udvalgte familietyper i *afsnit 2.5*

---

² Numre i parentes refererer til familietypenumre i bilagstabel B.1-B.22.

med beregninger af den faktiske gennemsnitlige indkomstudvikling for personer i tilsvarende familiekategorier i perioden 1995-2002.

En detaljeret oversigt over familietypeberegningerne findes i appendiks 2.1 samt bilagstabellerne B.1-B.23 bagest i publikationen.

2.2. Udviklingen i familietypernes rådighedsbeløb 1995-2005

Udvikling i rådighedsbeløbene 2004-2005

I 2004 kan der for de fleste familietyper opgøres en betydelig real stigning i rådighedsbeløbet, som er opgjort efter udgift til skat, bolig og daginstitution³, *jf. tabel 2.1*. Det skyldes dels de skatnedsættelser, der trådte i kraft 1. januar 2004, dels den såkaldte *Forårspakke*, der blandt andet omfatter fremrykning til 2004 af de skatnedsættelser på arbejdsindkomst, som var planlagt indfaset fra 2005 til 2007, suspension af det obligatoriske bidrag til særlig pensionsopsparing (SP) og en forhøjelse af bundfradraget i indkomstgrundlaget for den supplerende pensionsydelse, *jf. boks 2.1*.

---

³ Rådighedsbeløbet er beregnet som summen af løn, overførselsindkomst, kapitalindkomst og nettoindkomst vedr. ejerbolig fratrukket udgifter til fagforening, A-kasse, efterlønsbidrag, skat, arbejdsmarkedsbidrag, særlig pensionsopsparing, bolig og daginstitution. En detaljeret beskrivelse af den anvendte definition af rådighedsbeløbet i dette kapitel findes i appendiks 2.1.

Tabel 2.1. Realvækst i rådighedsbeløb for familietyper, beløb efter skat, boligudgift samt eventuel udgift til daginstitution

Familietyper	Gnst. årlig stigning	-----Stigning-----				Bidrag til stigning fra Forårspakken og Lavere skat på arbejds- indkomst
		----- Pct. -----				
	Pct. 95-05	2002	2003	2004	2005	Pct.enheder 2004
<i>Ejere, erhvervsaktive par:</i>						
110. LO'ere, 2 børn.....	1,3	1,3	0,3	6,4	1,0	3,6
111. LO'ere, midaldrende, 0 børn.....	1,3	1,3	0,5	6,2	1,2	4,6
140. Priv. ans. funktionærer, 2 børn.....	2,4	2,1	1,9	6,1	2,4	4,0
130. Offentligt ansatte, 2 børn.....	1,5	0,9	0,3	7,2	1,2	5,3
<i>Ejere, pensionistpar:</i>						
157. 1 ATP-indtægt.....	1,8	1,2	1,7	7,6	1,6	5,1
158. 1 ATP og 1 tj.mands pension.....	1,1	0,9	0,8	1,9	1,3	0,0
<i>Ejer, enlig erhvervsaktiv:</i>						
121. LO'er, 0 børn.....	1,4	1,4	0,5	8,1	1,5	6,3
<i>1. års boligejere, par:</i>						
110A. LO'ere, 2 børn.....	0,9	1,3	0,3	6,1	0,9	2,7
140A. Privat ansatte funkt., 2 børn.....	2,0	2,1	1,9	5,9	2,3	2,5
130A. Offentligt ansatte, 2 børn.....	1,2	0,8	0,2	6,9	1,1	3,3
<i>Lejere, par, 2 børn:</i>						
117. LO'ere.....	1,6	1,5	0,3	5,9	0,8	4,7
115. LO'ere, relativt lav løn.....	1,4	1,1	0,5	4,1	0,9	3,1
118. Par, begge på kontanthjælp ¹⁾	1,8	1,4	2,9	1,6	1,0	0,0
118A. ---, ---, maks. reduktion ¹⁾	0,7	1,4	-0,8	-5,2	1,3	1,1
<i>Lejere, pensionistpar:</i>						
152. 1 ATP-indtægt.....	1,7	2,0	1,9	6,4	1,5	3,4
<i>Lejere, enlige:</i>						
120. LO'er, 0 børn.....	1,9	1,8	0,4	7,0	1,1	5,6
172. SU-modtager med deltidsjob.....	1,4	1,6	1,1	3,3	1,4	1,4
171. Daggengemodtager.....	0,9	0,4	1,5	3,4	1,5	1,4
180. LO'er, 0 børn, delvist ledig.....	2,0	1,3	0,6	4,2	1,2	2,7
181. LO'er, 1 barn, delvist ledig.....	1,8	1,0	1,4	3,0	1,1	1,8
160. Pensionist m.suppl. pens.yd.	1,2	1,0	5,9	0,8	1,2	3,7 ²⁾
161. Pensionist m. ATP+kap.indk.....	1,5	1,6	1,4	2,0	1,4	0,0

Anm.: De anvendte indkomstbegreber og familietyper er beskrevet i appendiks 2.1.

1) Familietype 118 illustrerer vilkårene for en familie på kontanthjælp de første seks måneder, mens familietype 118A viser udviklingen for en familie på kontanthjælp efter seks måneder.

2) Uden den supplerende pensionsydelse i 2004 ville rådighedsbeløbet falde 2,9 pct. som følge af bortfaldet af engangsydelsen i 2003 på 5.000 kr.

Kilde: Egne beregninger, jf. bilag, tabel B.1.-B.22. Forudsætninger vedr. løn-, pris- og renteutvikling mv. jf. Økonomisk Redegørelse, maj 2004.

Boks 2.1. Forårspakken og Lavere skat på arbejdsindkomst

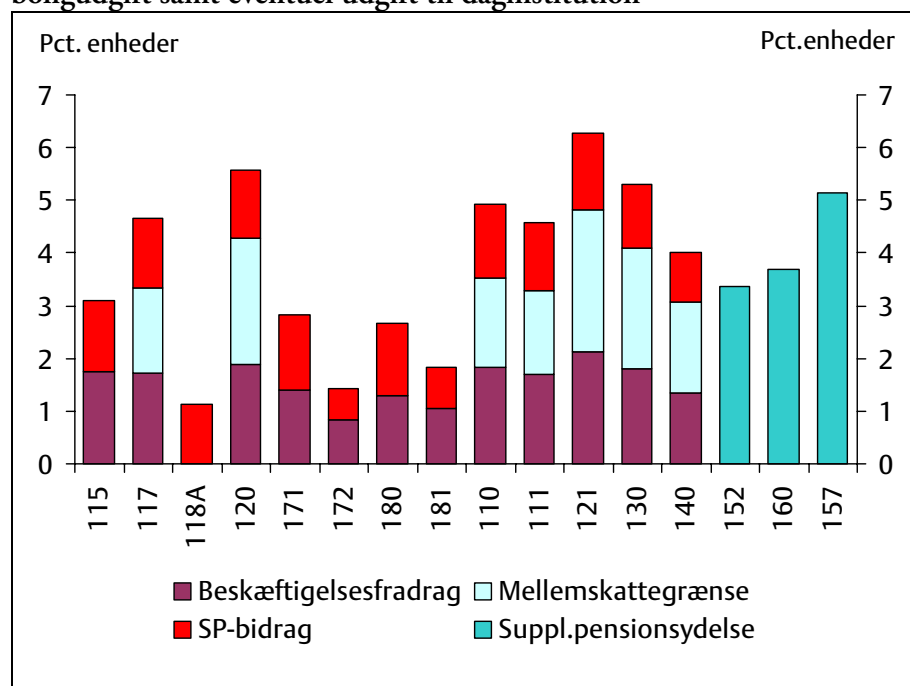
Aftalerne om *Forårspakken* og *Lavere skat på arbejdsindkomst* omfatter tilsammen:

- Et beskæftigelsesfradrag på 2½ pct. af grundlaget for arbejdsmarkedsbidrag. Fradraget er udformet som et ligningsmæssigt fradrag og har således i en gennemsnitskommune en fradragsværdi på 33,3 pct. I 2004 kan beskæftigelsesfradraget højst udgøre 7.000 kr. svarende til en skattereduktion på godt 2.300 kr. i en gennemsnitskommune.
- Forhøjelse af mellemskattegrænsen med 49.700 kr. til 254.000 kr. i 2004. Skattereduktionen for en skatteyder, der kan udnytte hele forhøjelsen, udgør i 2004 knap 3.000 kr.
- Suspension af det obligatoriske SP-bidrag i 2004 og 2005. Suspensionen indebærer en forøgelse af den disponible indkomst i 2004 og 2005, som modsvares af en reduktion i de fremtidige pensionsudbetalinger. Den disponible indkomst stiger i 2004 og 2005 svarende til værdien af den suspenderede indbetaling efter skat. For en LO-par-familie med en indkomst på 520.000 kr. betyder suspensionen af SP-bidraget på 1 pct. en umiddelbar stigning i den disponible indkomst på godt 3.000 kr. i en gennemsnitskommune med en skatteprocent på 33,3.
- En skattepligtig, supplerende pensionsydelse til folkepensionister på maksimalt 5.100 kr. i 2004. Den supplerende pensionsydelse aftrappes krone for krone for indkomster udover folkepensionen på mere end 19.700 kr. for samlevende/ægtepar og 10.000 kr. for enlige og bortfalder helt ved indkomster udover folkepensionen på 14.900 kr. for enlige og 29.500 kr. for samlevende/ægtepar. Ydelsen indgår i beregningen af offentlige ydelser på samme måde som social pension, dvs. boligydelsen kan reduceres som følge af ekstraydelsen. For en person, der modtager fuld ydelse, men ikke andre indkomstafhængige sociale ydelser, udgør nettoværdien af ydelsen i en gennemsnitskommune 3.450 kr.
- En række initiativer bl.a. vedrørende boligbyggeri, offentlige investeringer og aktivering, som ikke indgår i familietypeberegningerne.

Skattenedsættelserne (ekskl. virkningerne af SP-suspensionen) udgør i alt knap 10 mia.kr. eller 0,7 pct. af BNP og er - under forudsætning af, at de opstillede krav til beskæftigelse mv. realiseres - finansieret inden for de rammer, som er afstukket frem mod 2010, jf. den opdaterede 2010-fremskrivning i *Finansredegørelse 2004*. Den supplerende pensionsydelse skønnes at øge de offentlige udgifter med 840 mio.kr. i 2004. Yderligere oplysninger om *Forårspakken* findes i pjecen *Flere i beskæftigelse – lavere ledighed*, Regeringen, marts 2004.

Rådighedsbeløbene efter udgift til bolig og daginstitution ventes at vokse 4-8 pct. for de fleste fuldt beskæftigede i 2004. Heraf kan 3-6 pct.enheder henføres til de nævnte regelændringer, jf. figur 2.1.

Figur 2.1. Bidrag til realvækst i rådighedsbeløb i 2004, beløb efter skat, boligudgift samt eventuel udgift til daginstitution

Anm.: 115: LO-par i lejebolig, relativt lav løn, 117: LO-par i lejebolig, 118A: Par i lejebolig på kontanthjælp med reduktion, 120: Enlig LO'er i lejebolig, 160: Enlig pensionist m. suppl.ydelse, 171: Enlig dagpengemodtager i lejebolig, 172: SU-modtager med supplerende lønindtægt, 180: Enlig delvis ledig LO'er i lejebolig, 181: Enlig delvis ledig LO'er i lejebolig med 1 barn, 110: LO-par i ejerbolig, 111: Midaldrende LO-par i ejerbolig, 121: Enlig LO'er i ejerbolig, 130: Offentligt ansat par i ejerbolig, 140: Privat ansat funktionærpar i ejerbolig, 152: Pensionistpar med 1 ATP i lejebolig, 157: Pensionistpar med 1 ATP i ejerbolig. Effekten af beskæftigelsesfradrag og forhøjelse af mellemskattegrænse er indregnet forud for suspensionen af SP-bidraget, jf. i øvrigt boks 2.1.

Kilde: Egne beregninger.

Skattenedsættelserne er målrettet beskæftigede med mellem- og lavindkomster for at styrke tilskyndelsen til at arbejde⁴. Beskæftigelsesfradraget aftrappes ikke for indkomster over mellemskattegrænsen, fordi den sammensatte marginalsat dermed ville stige for en stor gruppe personer, der betaler mellemskat, og dermed isoleret set svække arbejdsudbuddet.

⁴ Skattenedsættelsen skønnes samlet at øge arbejdsudbuddet med 10.000-12.000 fuldtidsbeskæftigede, jf. *Økonomisk Redegørelse, maj 2003*, boks 6.4, side 156.

Beskæftigelsesfradraget indebærer isoleret set en skattnedsættelse på op til 2.300 kr. for fuldtidsbeskæftigede.

Forhøjelsen af mellemskattegrænsen giver isoleret set en skattereduktion på op til 3.000 kr. pr. skatteyder i 2004. Et *LO-par med relativt lav løn (115)* betaler ikke mellemskat og får derfor udelukkende en skattnedsættelse via beskæftigelsesfradraget.

Blandt de erhvervsaktive opnår en *enlig LO'er i lejebolig (120)*, en *enlig LO'er i ejerbolig (121)* og et *offentligt ansat par i ejerbolig (130)* relativt set de største forøgelser i rådighedsbeløbene på 7-8 pct., hvoraf i størrelsesordenen 5-6 pct.enheder kan henføres til skattnedsættelserne i 2004. Disse familietyper kan, i modsætning til fx et *LO-par i ejerbolig (110)*, udnytte hele forhøjelsen af mellemskattegrænsen. Samtidig udgør skattebesparelsen en større andel af disse familietyperes indkomst end for fx et *funktionsnærpar i ejerbolig (140)*, der ligeledes kan udnytte hele forhøjelsen af mellemskattegrænsen.

For familietyperne *delvist ledig LO'er (180)* og *SU-modtager med deltidsjob (172)* vokser rådighedsbeløbet med 3-4 pct. Den lavere vækst sammenlignet med de fuldt beskæftigede skyldes, at disse familietyper kun delvist kan udnytte beskæftigelsesfradraget og ikke kan udnytte forhøjelsen af mellemskattegrænsen.

Blandt overførselsmodtagerne opnår *pensionistpar med 1 ATP i lejebolig (152)* og *pensionistpar med 1 ATP i ejerbolig (157)* de største forøgelser af rådighedsbeløbene på henholdsvis 6½ og 7½ pct. Det skyldes især, at disse familietyper i 2004 modtager den fulde supplerende pensionsydelse på 10.200 kr. for et par, mens de ikke var berettiget til engangsydelsen i 2003 som følge af supplerende indkomster i form af udbetalinger fra ATP.

Rådighedsbeløbet for disse familietyper øges også som følge af en forudsætning om stigende ATP-udbetalinger⁵ og for pensionistparret i lejebolig stigende udbetalinger af boligydelse som konsekvens af den tidsmæssige profil i boligstøttereformen, *jf. afsnit 2.4*. Stigningen i rådigheds-

---

⁵ I beregningen af ATP-indkomsten er indregnet, at hver ny årgang af pensionister i gennemsnit har en lidt højere ATP-indkomst end årgangen før. I dette tilfælde afvigtes der således lidt fra reglen om, at familierne hvert år er i samme situation.

hedsbeløbet er mindst for pensionistparret i lejebolig, da den supplerende pensionsydelse indgår i aftrapningsgrundlaget for boligstøtten.

For næsten alle øvrige overførselsmodtagere skønnes en real vækst på ca. 1-2 pct. i 2004.

For et *par på kontanthjælp med 2 børn (118)* udgør fremgangen i rådighedsbeløbet i 2004 1,6 pct. Da parret ikke betaler SP-bidrag, har *Forårs-pakken* og *Lavere skat på arbejde* ingen effekt på rådighedsbeløbet. For et *par på kontanthjælp med reduktion (118A)* beregnes en nedgang i rådighedsbeløbet på 5,2 pct., idet der som led i aftalen om *Flere i arbejde* fra 2004 er indført et loft over de samlede ydelser til kontanthjælpsmodtagere, hvis den forudgående tid på kontanthjælp overstiger seks sammenhængende måneder⁶. Disse initiativer sigter på at øge de økonomiske incitamenter til selvforsørgelse, idet denne persongruppe efter hidtidige regler havde en begrænset – eller slet ingen – økonomisk tilskyndelse til at tage et arbejde, jf. i øvrigt kapitel 7.

En *enlig pensionist med supplerende ydelse (160)* opnår i 2004 en fremgang i rådighedsbeløbet på 0,8 pct.enheder, hvilket skal ses på baggrund af den meget kraftige fremgang i rådighedsbeløbet på næsten 6 pct. i 2003 som følge af engangsydelsen på maksimalt 5.000 kr. I 2004 afløses engangsydelsen af den supplerende pensionsydelse på op til 5.100 kr., som påvirker udbetalingen af boligydelse. Sammenlignet med en situation, hvor den skattepligtige supplerende engangsydelse i 2003 ikke var videreført i 2004, indebærer den supplerende pensionsydelse i 2004 isoleret set en forøgelse af rådighedsbeløbet med 3,7 pct. for denne familietype. Aftrapningen af boligydelsen i 2004 som følge af den supplerende pensionsydelse medfører således isoleret set en afdæmpning af stignings-takten i rådighedsbeløbet på 0,9 pct.enheder.

---

⁶ Overstiger summen af kontanthjælp, særlig støtte og boligstøtte et grænsebeløb pr. måned svarende til henholdsvis ca. 80 pct. af dagpengemaksimum for forsørgere og ca. 60 pct. for ikke-forsørgere, reduceres hjælpen med differencen. Loftet beregnes før skat, således at alle beløb er bruttobeløb. Reduktionen sker primært i eventuel særlig støtte og subsidiært i boligstøtten. Samtidig er fradraget for gifte kontanthjælpsmodtagere før modregning i ægtefællens indkomst forhøjet fra 12,21 kr. til 29,74 kr. pr. time, således at det er muligt at beholde en større del af lønnen, før der sker fradrag i ægtefællens indkomst. For ægtepar på forsørgersats (kontanthjælp) nedsættes kontanthjælpen desuden fra 1. juli 2003 med 531 kroner pr. måned pr. person (før skat), hvis den forudgående tid på kontanthjælp overstiger seks sammenhængende måneder. Se i øvrigt kapitel 7.

Som en del af finansloven for 2004 er reguleringen af børnefamilieydelsen samt satserne for beregning af boligsikring ændret fra at følge reguleringstallet i skattelovgivningen til at følge prisudviklingen. Den ændrede regulering er udtryk for, at tilskuddenes købekraft ønskes bevaret.

For beregninger af boligsikring og boligydelse afskaffes reglen om nedrunding af indkomstgrundlaget til nærmeste tal deleligt med 1.000. Endvidere ændres afrundingsreglerne for børnefamilieydelse således, at børnefamilierne fremover får udbetalt det nøjagtigt beregnede beløb i stedet for et beløb oprundet til nærmeste tal deleligt med 100.

For et *par på kontanthjælp med 2 børn (118)* og en *delvist ledig LO'er med 1 barn (181)* indebærer de nævnte regelændringer, herunder især de ændrede afrundingsregler i boligstøttelovgivningen, isoleret set en reduktion af væksten i rådighedsbeløbet på 0,3 pct.enheder i 2004. For alle andre familietyper ændres rådighedsbeløbet med mindre end 0,1 pct. For personer, der har været i beskæftigelse en del af året, vil skattnedsættelserne også indebære et positivt bidrag til væksten i rådighedsbeløbet.

Desuden vurderes nedsættelsen af afgifterne på mineralvand, spiritus og cigaretter pr. 1. oktober 2003 at reducere forbrugerprisstigningerne med 0,25 pct.enheder i 2004, svarende til en real forøgelse af familietypernes rådighedsbeløb (efter udgift til bolig og daginstitution) på i gennemsnit 0,3 pct.

Skattestoppets nominalprincip, der blandt andet indebærer, at afgifter fastsat i kroner og øre ikke forhøjes, bidrager endvidere til at holde inflationstaksten nede. Skattestoppet skønnes således at reducere forbrugerprisinflationen i 2002 og årene derefter med omkring 0,15 pct.enheder årligt - i forhold til et forløb, hvor afgiften aktivt øges i takt med priserne. Det svarer til en årlig forøgelse af familietypernes rådighedsbeløb (efter udgift til bolig og daginstitution) på 0,2 pct.

Hertil kommer for familietyperne i ejerbolig virkningen på rådighedsbeløbet af stoppet for stigningen i ejendomsværdiskatten, der kan skønnes til 0,1-0,3 pct.enheder årligt⁷.

I 2005 skønnes for alle familietyper reale stigninger i rådighedsbeløbene på 1-2 pct.

For familietyperne på overførselsindkomst skønnes generelt en fremgang i rådighedsbeløbene på 1-1½ pct. Det er mindre end i 2004, hovedsagelig, fordi satsreguleringen i 2005, som afspejler lønudviklingen fra 2002 til 2003, er lavere end i 2004⁸. Afdæmpningen af stigningstakten for en *SU-modtager med deltidsjob (172)* skyldes hovedsagelig, at denne familietype oplever en relativ høj vækst i rådighedsbeløbet i 2004 som følge af indførelse af beskæftigelsesfradraget.

Udviklingen i rådighedsbeløb 1995-2005

I perioden 1995-2005 udgør den årlige reale vækst i rådighedsbeløbet i gennemsnit 1-2 pct. for næsten alle familietyper.

De *privat ansatte funktionærer (140)* har den største reale vækst i perioden 1995-2005 på i gennemsnit 2,4 pct. årligt, jf. tabel 2.1.

For par med 2 børn i ejerbolig er den årlige stigning i rådighedsbeløbet fra 2001 til 2005 i gennemsnit 0,7 pct.enheder større for privat ansatte funktionærer end for LO'ere og offentligt ansatte, jf. figur 2.2.a. Det skyldes særlige forhold vedrørende de to sidstnævnte grupper. LO'erne har siden 1993 afsat en betydelig andel af de samlede lønstigninger til opbygning af pensionsordninger, der ikke indgår i det beregnede rådighedsbeløb. Medregnes opbygning af pension vil udviklingen i rådighedsbeløbet for LO'erne være den samme som for funktionærerne.

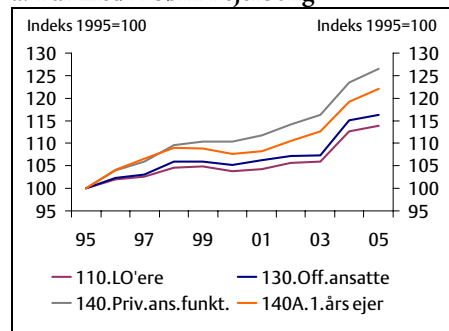
---

⁷ Forudsat landsgennemsnitlige stigninger i ejendomsvurderingerne uden skattestop svarende til kontantprisstigningen året før, dvs. i 2003, 2004 og 2005 henholdsvis 3,7 pct., 3,3 pct. og 4,5 pct. Uden skattestoppet ville stigningen i kontantpriserne dog formentlig være lidt mindre som følge af den afdæmpende effekt af de i denne situation stigende ejendomsværdiskatter.

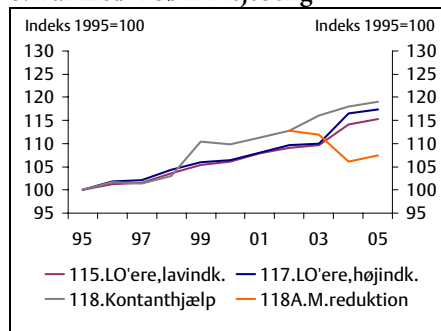
⁸ Der er forudsat en satsreguleringsprocent på 2,6 i overensstemmelse med *Økonomisk Redegørelse*, maj 2004.

Figur 2.2. Familietypernes reale rådighedsbeløb efter skat og udgifter til bolig og daginstitution, 1995-2005

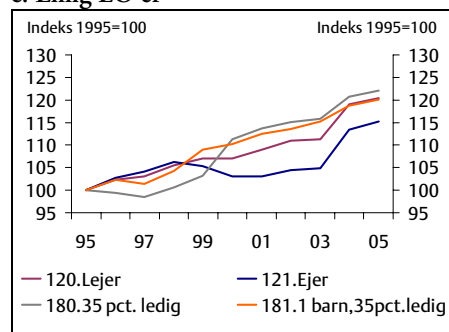
a. Par med 2 børn i ejerbolig

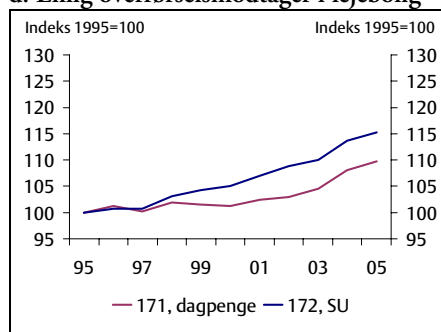
b. Par med 2 børn i lejebolig

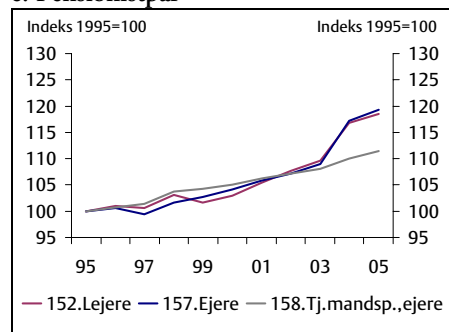
c. Enlig LO'er

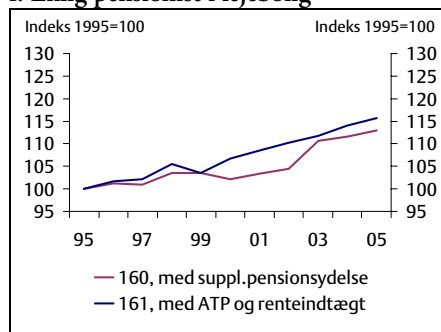
d. Enlig overførselsmodtager i lejebolig

e. Pensionistpar

f. Enlig pensionist i lejebolig

Anm.: Familietyper, jf. appendiks 2.1., tabel 2.

Kilde: Egne beregninger, jf. Bilag, tabel B.1.-B.20. Forudsætninger, jf. Økonomisk Redegørelse, maj 2004.

I familietypeberegningerne for de offentligt ansatte er kun medregnet de overenskomstmæssigt aftalte lønstigninger samt bidraget fra reguleringsordningen. Den faktiske gennemsnitlige lønudvikling i det offentlige er imidlertid typisk lidt større, blandt andet som følge af stigninger i gen-

nemsnitsancienniteten og større udbredelse af individuelle tillæg⁹. En typisk offentligt ansat vil således opleve større vækst i det reale rådighedsbeløb, end det er tilfældet i familietypeberegningerne. For privat ansatte omfatter opgørelsen hele lønstigningen (ekskl. pensionsbidrag), og udviklingen for offentligt og privat ansatte er derfor ikke fuldt sammenlignelige.

Den gennemsnitlige årlige stigning i rådighedsbeløbene for 1. års ejerne har været lidt mindre i perioden end for de tilsvarende familietyper af gennemsnitsejere, jf. figur 2.2.a. Det skal ses i lyset af, at kontantprisen på ejerboliger i perioden i gennemsnit realt er vokset 50 pct. samtidig med, at rentefradragets værdi er reduceret fra 48,6 pct. til 33,3 pct. i en gennemsnitskommune. Det mere end opvejer den gennem perioden faldende realkreditrentes positive effekt på rådighedsbeløbet. Situationen for 1. års ejere er meget følsom over for renteutviklingen og ejendomspriserne. Der kan derfor være store udsving i de beregnede rådighedsbeløb fra år til år.¹⁰

Par på kontanthjælp med 2 børn (118) opnår en gennemsnitlig årlig stigning i rådighedsbeløbet på 1,8 pct. fra 1995 til 2005, jf. figur 2.2.b. Det er knap ½ pct.enhed mere end for et tilsvarende *LO-par med relativt lav løn (115)*, jf. tabel 2.1. Forskellen skyldes udelukkende udviklingen fra 1998 til 1999, hvor forlængelsen af aftrapningsintervallet for økonomisk friplads i daginstitution isoleret set indebærer en real forøgelse af kontanthjælpsmodtagernes rådighedsbeløb på 7 pct. For LO-parret med en relativt lav løn har forlængelsen derimod næsten ingen betydning, idet

---

⁹ Forskellen mellem de faktiske og de overenskomstmæssigt aftalte lønstigninger i den offentlige sektor, de såkaldte reststigninger, medregnes som udgangspunkt ikke i familietypeberegningerne, da fx anciennitetsstigninger ville indebære, at familien principielt ikke længere er i samme situation. Se *Fordeling og incitament 2002*, side 137f, hvor systematiske forskelle i lønstigningerne mellem LO'ere, funktionærer og offentligt ansatte er forklaret.

¹⁰ Afdrag har karakter af opsparing. Derfor er det i familietypeberegningerne generelt valgt ikke at fratække afdragene på prioritetslån i de beregnede rådighedsbeløb. Som følge heraf har udbredelsen af afdragsfrie lån ingen effekt på de viste stigninger. I beregningerne forudsættes, at 1. års ejerne finansierer købet med 30-årige fast forrentede lån. I 2003 blev 41 pct. af alle nyudstedte lån dog optaget som rentetilpasningslån, hvor lånene omlægges til den aktuelle rentesats med ét til flere års mellemrum. Det indebærer en besparelse i forhold til låntagning med 30-årige fast forrentede lån. Besparelsen skal dog ses i lyset af risikoen for stigning i lånerenten frem mod det tidspunkt, hvor lånet skal refinansieres.

parrets indkomst stort set svarer til den nye øvre grænse for aftrapningsintervallet.

Såfremt børnene ikke benytter dagpasningstilbud, har et par på kontanthjælp med 2 børn en gennemsnitlig årlig stigning i rådighedsbeløbet set over perioden 1995-2005 på 1,1 pct. For et tilsvarende *relativ lavtlønnet LO-par (115)* er stigningen på 1,4 pct.

For et *par på kontanthjælp med reduktion (118A)* er udviklingen fra 2003 påvirket af regelændringerne som led i *Flere i arbejde*, jf. omtalen i forrige afsnit. På trods af faldene i rådighedsbeløbene i 2003 og 2004 på henholdsvis 0,8 pct. og 5,2 pct. stiger rådighedsbeløbet for denne familietype i gennemsnit 0,7 pct. årligt set over perioden 1995-2005.

For en *enlig delvis ledig LO'er uden børn (180)* er den gennemsnitlige vækst i rådighedsbeløbet på 2,0 pct. årligt fra 1995-2005, jf. figur 2.2.c. Det er mere end for de øvrige enlige, hvilket udelukkende skyldes en kraftig stigning i rådighedsbeløbet fra 1999 til 2000 som følge af ændringer i aftrapningssatserne for boligstøtte¹¹.

For en *delvis ledig LO'er med 1 barn i børnehave (181)* er væksten i rådighedsbeløbet i 1999 påvirket af, at aftrapningsintervallet for tilskud til betaling af daginstitution blev forlænget som led i *Pinsepakken*. Såfremt barnet ikke benytter dagpasningstilbud, er realvæksten i rådighedsbeløbet set over perioden 1995-2005 gennemsnitlig 1 pct. årligt, hvilket er 0,6 pct.enheder mindre, end hvis barnet går i børnehave.

For en *enlig dagpengemodtager (171)* udgør den gennemsnitlige realvækst i rådighedsbeløbet i perioden 0,9 pct., jf. figur 2.2.d. Indførelsen af efterlønsbidrag samt faldet i skatteværdien af de ligningsmæssige fradrag som følge af *Pinsepakken* vejer relativt tungt i den enlige dagpengemodtagers budget, fordi indkomsten efter boligudgift er forholdsvis lav.

En *SU-modtager med deltidsjob (172)* har en gennemsnitlig realvækst i rådighedsbeløbet på 1,4 pct. i perioden 1995-2005, jf. figur 2.2.d.

---

¹¹ Med de valgte forudsætninger om husleje og indkomst blev den delvist ledige LO'er berettiget til boligstøtte i 2000, hvilket ikke var tilfældet i de foregående år. Se også afsnit 2.4.

Udviklingen er forholdsvis ensartet gennem hele perioden, dog er stigningen særlig stor i 2004 som følge af indførelsen af beskæftigelsesfradraget og suspensionen af SP-bidraget.

Pensionistpar i lejebolig (152) og pensionistpar i ejerbolig (157) har nogenlunde den samme gennemsnitlige stigning i rådighedsbeløbet i perioden 1995-2005, i gennemsnit 1,7-1,8 pct. årligt, jf. figur 2.2.e. Særligt den supplerende pensionsydelse bidrager til stigningen fra 2004. Hertil kommer udbetalinger fra ATP samt indfasningen af boligstøttereformen, jf. afsnit 2.4.

Pensionistpar med tjenestemandspension i ejerbolig (158) har en gennemsnitlig årlig realvækst på 1,1 pct. i perioden 1995-2005. Væksten er lavere end for de øvrige familietyper af pensionistpar navnlig som følge af, at parret ikke modtager den supplerende pensionsydelse fra 2004.

En *enlig pensionist med supplerende pensionsydelse i lejebolig (160)* har en gennemsnitlig real fremgang i rådighedsbeløbet på 1,2 pct. i perioden 1995-2005, jf. figur 2.2.f. For en *enlig pensionist med ATP og renteindtægt i ejerbolig (161)* er stigningen 1,5 pct. Sidstnævnte modtager ikke supplerende pensionsydelse, men stigningstakten er påvirket af, at de over 67-årige i stigende omfang får udbetalt ATP.

2.3. Betaling for dagpasningstilbud

For de fleste familier med børn i dagpasningstilbud har udgiften hertil en mærkbar indflydelse på familiens økonomi.

Familietypernes udgift til daginstitution i pct. af rådighedsbeløbet er ikke vokset fra 2001 til 2005¹², jf. tabel 2.2. I perioden 1995-2001 ændres udgiften derimod betydeligt for næsten alle familietyper med børn.

Fastlæggelse af taksterne for dagtilbud sker i de enkelte kommuner. Reglerne om tilskud til betaling for dagtilbud betyder, at familier med lave

---

¹² Familietyper med 2 børn forudsættes at have 1 barn i børnehave og 1 barn i SFO. For familietyper med 1 barn, dvs. aktuelt kun en *enlig delvis ledig LO'er med 1 barn (181)*, antages barnet at være i børnehave. Denne børnekombination er valgt, fordi det er den hyppigst forekommende, jf. *Fordeling og incitamenter, 2002*, side 169.

indkomster ikke eller kun delvist betaler for pasning i dagtilbud. Fx har en enlig kontanthjælpsmodtager fuld friplads.

Tabel 2.2. Daginstitutionsudgift i pct. af rådighedsbeløb før udgift til daginstitution, 1995-2005

	1995	2001	2003	2004	2005	Ændring	
						1995-2001	2001-2005
<i>Familietyper med delvis friplads:</i>						<i>Pct.enheder</i>	
115. LO'ere, lavtlønnede, to børn..	10,7	11,0	10,8	10,8	10,9	0,3	-0,1
118. Par på kontanthj., to børn	13,5	7,8	7,7	7,8	8,0	-5,7	0,2
118A. Par, kontanthj. m. redukt.....	13,5	7,8	7,5	7,9	7,9	-5,7	0,1
181. Delvist ledig LO'er, et barn ...	9,6	4,6	4,4	4,5	4,5	-5,0	-0,1
<i>Familietyper uden friplads:</i>						<i>Pct.enheder</i>	
117. LO'ere, to børn	8,7	9,3	9,5	9,3	9,4	0,6	0,1
110. LO'ere, to børn	8,9	9,8	10,1	9,7	9,9	0,9	0,1
130. Offentligt ansatte, to børn	8,1	8,8	9,1	8,7	8,9	0,7	0,1
140. Priv.ans. funkt., to børn	6,7	6,9	7,0	6,8	6,8	0,2	-0,1

Anm.: For 2005 er forudsat en takststigning svarende til gennemsnittet for de tre forudgående år. Se i øvrigt bilagstabel B.23, punkt 45 og 46 med tilhørende noter.

Kilde: Egne beregninger.

Fra 1995 til 2001 faldt udgiften til daginstitution i pct. af rådighedsbeløbet for de fleste familietyper med delvis friplads med godt 5 pct.enheder. Udviklingen fra 1995 til 2001 kan primært henføres til forlængelsen af aftrapningsintervallet for daginstitutionsbetaling fra 1999, der var en del af *Pinsepakken*. Forlængelsen betyder, at egenbetalingsandelen af daginstitutionstaksten for de fleste af de viste familietyper med delvis friplads halveres fra 1995 til 2001, jf. tabel 2.3.

Tabel 2.3. Egenbetalingsandele for familietyper, 1995-2005

	1995	2001	2003	2004	2005	Ændring,	
						1995-2001	2001-2005
<i>Familietyper med delvis friplads:</i>						<i>Pct.enheder</i>	
(115) LO-par, lav løn	100	98	96	97	96	-4	
(118) Par på kontanthjælp	100	53	54	54	54	-46	
(118A) Par på kontanthjælp	100	53	50	49	48	-52	
(181) LO'er med 1 barn i bh. ...	66	31	30	31	30	-36	
<i>Familietyper uden friplads:</i>	100	100	100	100	100	0	

Anm.: Egenbetalingen er defineret som den andel af taksten som forældrene betaler efter at den økonomiske friplads er modregnet.

Kilde: Egne beregninger.

For familietyper uden friplads og for et *LO-par med relativt lav løn (115)* med en høj egenbetalingsandel stiger daginstitutionsudgiften i pct. af rådighedsbeløbet med 0,2-0,9 pct.enheder fra 1995 til 2001, mens andelen næsten ikke ændres fra 2001 til 2005.

Siden 2000 har kommuner med pasningsgaranti haft mulighed for at opkræve et tillæg (det såkaldte garantitillæg) til taksten for børn i alderen 0-5 år hos forældre uden friplads. Det har betydning for udviklingen i daginstitutionsbetalingen for disse familietyper og er indregnet i tabel 2.2¹³. Garantitillægget udgør for en børnehaveplads i 2004 i gennemsnit 1.260 kr. svarende til 6,6 pct. af den fulde takst, *jf. tabel 2.4.*

Tabel 2.4. Gennemsnitlige daginstitutionstakster, 1995-2005

	1995	2001	2003	2004	2005	Gnst. årlig nominel stigning 1995- 2005
<i>Betalingsgrundlag ved 2 børn i børnehave og SFO:</i>						
	-----Kr.-----					<i>Pct.</i>
Familier uden friplads.....	17.442	22.920	25.074	26.070	27.214	4,5
Familier m. hel/delvis friplads..	17.442	22.368	23.886	24.810	25.897	4,0
	-----Kr.-----					<i>Pct.</i>
Vuggestue.....	20.520	28.656	31.116	32.712	34.188	5,2
<i>Ekskl. garantitillæg.....</i>	20.520	28.296	30.348	31.860	33.297	5,0
Børnehave	13.104	16.680	18.324	19.032	19.888	4,3
<i>Ekskl. garantitillæg.....</i>	13.104	16.128	17.136	17.772	18.571	3,5
SFO	8.676	12.480	13.500	14.076	14.652	5,4

Anm.: Beløb i årets priser.

Kilde: Egne beregninger. Se i øvrigt bilagstabel B.23, punkt 45 og 46 med tilhørende noter.

For familietyperne uden tilskud til daginstitutionsbetaling udgør den gennemsnitlige årlige nominelle stigning i daginstitutionsbetalingen i perioden 4½ pct., *jf. tabel 2.4.*

For familietyperne med delvis friplads stiger daginstitutionsbetalingen ved uændret egenbetalingsandel i gennemsnit lidt mindre fra 2000 til

¹³ Garantitillægget kan være op til 1 pct. i 2000, 2 pct. i 2001 og 3 pct. af udgiften til det pågældende pasningstilbud i de efterfølgende år.

2005 end for familietyperne uden friplads. Det skyldes, at egenbetalingen beregnes ud fra taksten ekskl. garantitillæg. Set over hele perioden 1995-2005 er den gennemsnitlige årlige nominelle stigning i daginstitutionsbetalingen for familier med delvis friplads 4 pct.

2.4. Boligstøttereformen 1999-2004

Som led i finanslovsaftalen for 1999 blev nye regler for tildeling af boligstøtte indfaset over perioden 1999-2004. Formålet med reformen var at forenkle boligstøttereglerne og samtidig motivere støttemodtagerne til at økonomisere med boligforbruget. Det var endvidere et overordnet mål i højere grad at målrette støtten til familier med relativt lav indkomst. I *boks 2.2* er hovedtrækkene i beregningsmodellerne i henholdsvis 1998 og 2004 skitseret.

De nye boligstøtteregler indebærer en forhøjelse af den andel af huslejen, som modtageren selv skal betale. Hermed vil stigninger i huslejudgiften i større udstrækning end tidligere føre til øgede nettoudgifter for boligstøttemodtagerne. Desuden bortfalder støtten ved en lavere indkomst end tidligere, og der er endvidere indført et formuetillæg til indkomsten ved beregning af boligstøtten, dvs. boligstøtten reduceres med formue udover en vis grænse.

Effekterne af boligstøttereformen er i det følgende illustreret ved en række familietypeeksempler, som viser udviklingen i støtteprocenten, dvs. den andel af boligudgiften, der dækkes af den tildelte boligstøtte¹⁴.

Alle modtagere af boligydelse, dvs. familietyperne med pensionister i lejebolig, har i 2004 lavere støtteprocent end i 1998, jf. *figur 2.3.a*.

For en *enlig pensionist med supplerende pensionsydelse (160)* falder støtteprocenten 8 pct.enheder over perioden. Det skyldes nye regler for opgørelse af mindste egenbetaling i 2000, jf. *boks 2.2*. Det lille fald i støtteprocenten fra 2003 til 2004 skyldes den supplerende pensionsydelse i 2004, der i modsætning til engangsydelsen i 2003, indregnes i indkomsten ved beregning af boligydelse.

---

¹⁴ For konkrete beregningseksempler henvises til publikationen *Sociale ydelser* i relevante år fra Forsikringsoplysningen.

Boks 2.2. Beregningsmodeller for boligstøtte, 1998 og 2004

Boligstøtte beregnes som en procentsats af huslejen minus et grænsebeløb. Grænsebeløbet afhænger af husstandens indkomst, således at højere indkomst (via højere grænsebeløb) medfører modregning i boligstøtten.

A. Boligydelse (tilskud).

Ydes til husstande i lejeboliger med folkepensionister eller førtidspensionister med tilkendt førtidspension før 31/12-2002.

Regler i 2004 (2004-PL-niveau):

Boligydelse = 75 pct.*(husleje+5.000 kr.) – grænsebeløb

Grænsebeløb = 22½ pct.*(indkomst-118.600 kr.)

Samme regler for enlige og par.

Minimumsegenbetaling: 11 pct. af indkomsten, dog mindst 12.200 kr.

Formuetillæg til indkomsten. Gælder dog kun formuer over 606.300 kr., hvoraf 10 pct. indregnes i indkomsten. Formuer over 1.212.700 kr. indregnes med 20 pct.

Regler i 1998 (1998-PL-niveau):

Boligydelse = 90 pct.*(husleje-grænsebeløb)

Grænsebeløb = 10 pct.*min(indkomst - fradrag, 144.600 kr.)

+20 pct.*max(0,(indkomst - fradrag - 144.600 kr.))

Frdrag = 6.200 kr. for par, fradrag = 29.300 kr. for enlige.

Ingen minimumsegenbetaling.

Intet formuetillæg.

B. Boligsikring.

Ydes til husstande i lejeboliger, der ikke er berettiget til boligydelse.

Regler i 2004 (2004-PL-niveau):

Boligsikring = 60 pct.*husleje - grænsebeløb

Grænsebeløb = 18 pct.*max(0,(indk.-116.500 kr.-max(0,(antal børn-1)*30.700 kr.))

Minimumsegenbetaling: 19.300 kr.

Husstande uden børn kan højst få dækket 15 pct. af huslejen.

Regler i 1998 (1998-PL-niveau):

Boligsikring = 75 pct.*(husleje-grænsebeløb)

Grænsebeløb = + 16 pct.*min(indkomst-antal børn*25.500 kr., 144.600 kr.)

+ 26 2/3 pct.*max(0,(indkomst-144.600 kr.-antal børn*25.500 kr.))

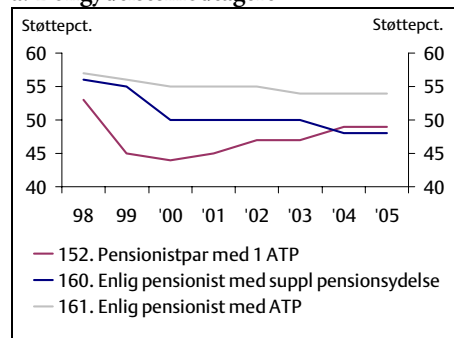
Ingen minimumsegenbetaling.

Husstande uden børn kan højst få dækket 15 pct. af huslejen.

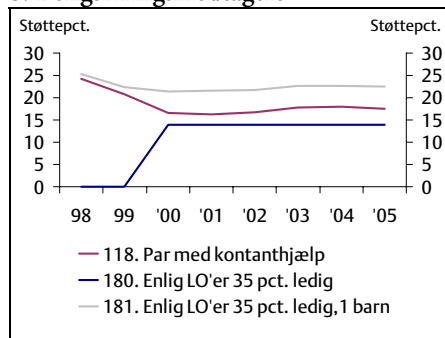
Kilde: *Sociale ydelser*, Forsikringsoplysningen, 1998 og 2004.

Figur 2.3. Udvikling i boligstøtte i pct. af huslejudgiften

a. Boligydelsesmodtagere

b. Boligsikringsmodtagere

Kilde: Egne beregninger, jf. Bilag, tabel B.1.-B.22.

For en enlig pensionist med udbetaling fra ATP (161) er støtteprocenten faldet svagt som følge af de ændrede regler for mindste egenbetaling i 2000, men virkningerne begrænses af, at denne familietype har en relativt høj husleje sammenlignet med en enlig pensionist med supplerende pensionsydelse, og boligstøtten påvirkes derfor ikke i samme grad af reglerne om mindste egenbetaling.

Et pensionistpar med en ATP-indkomst (152) har et samlet fald i støtteprocent over perioden på 4 pct.enheder, idet støtteprocenten falder 8 pct.enheder i 1999 men stiger igen over de følgende år frem til 2004. Faldet i 1999 skyldes et fald i progressionsgrænsen for modregning af indkomst i boligstøtten, jf. tabel 2.5. I de følgende år modregnes igen en mindre andel af indkomsten, fordi indkomst under progressionsgrænsen gradvist udgår af beregningsgrundlaget for boligstøtten.

Også for modtagere af boligsikring, dvs. familietyperne i lejebolig, der ikke er pensionister, betyder reformen visse ændringer. Mest markant for en enlig, delvist ledig LO'er uden børn (180), der som følge af reformen går fra en støtteprocent på nul i 1999 til 14 i 2000 og årene fremefter, jf. figur 2.3.b. I 2000 næsten halveres modregningen af indkomst under progressionsgrænsen i boligsikringen. Det betyder, at denne familietype bliver berettiget til at modtage boligsikring.

Tabel 2.5. Grænser og satser i boligstøtte Lovgivningen

	1998	1999 ¹⁾	2000	2001	2004
<i>Boligsikring</i>					
Procentsats for sikringsberegning.....	75	75	72	69	60
<i>Grænsebeløb (til modregning af indkomst):</i>					
Progressionsgrænse, kr.....	144.600	123.500	115.000	113.500	116.500
Sats under progressionsgrænse, pct. ...	16	16	9	7	0
Sats over progressionsgrænse, pct.....	27	27	25	26	18
Tillæg for børn, kr.....	0	0	26.600	27.600	30.700
Minimum grænsebeløb, kr.	8.100	8.400	6.900	5.400	0
Fradrag i indkomst pr. barn, kr.....	25.500	26.300	0	0	0
<i>Boligydelse:</i>					
Procentsats for ydelsesberegning.....	90	90	87	84	75
Tillæg til huslejeudgift.....	0	0	1.100	1.700	5.000
<i>Grænsebeløb (til modregning af indkomst):</i>					
Progressionsgrænse, kr.....	144.600	123.500	122.500	121.300	118.600
Sats under progressionsgrænse, pct. ...	10	10	10	8	0
Sats over progressionsgrænse, pct.....	20	20	24	25	22,5
Minimum grænsebeløb, kr.	5.100	5.300	4.300	3.400	0
Fradrag i indk. pr. pensionist, kr.....	3.100	0	0	0	0
Ekstra fradr. i indk., enlig pens., kr...	26.200	26.900	22.300	17.300	0

1) Fra 1. marts 1999.

Kilde: Lovgivningen.

En *delvist ledig, enlig LO'er med et barn (181)* oplever derimod et fald i støtteprocenten som følge af nedsættelsen af progressionsgrænsen på samlet set 2 pct.enheder over perioden 1998-2004.

For et *par på kontanthjælp med to børn (118)* betyder boligstøttereformen også et samlet fald i støtteprocent, særligt i de to første år som følge af den lavere progressionsgrænse i 1999 og bortfaldet af fradrag i indkomst for børn i 2000. Selv om familietyper er begunstiget af tillægget til progressionsgrænsen for barn nummer to i 2000, er den samlede effekt en stigning i grænsebeløbet og dermed reduceret boligstøtte. Dette sammen med et fald i den andel af huslejen, der indgår i beregningen af boligstøtte, betyder, at boligsikringen og dermed støtteprocenten falder.

Familietypeberegningerne kan bruges til at belyse reformens elementer, men viser ikke ændringerne i boligstøtte for konkrete personer som følge af reformen, blandt andet fordi personerne skifter karakteristika over tid. Familier, der også har modtaget boligstøtte i tidligere år, får desuden et kompensationsbeløb i de tilfælde, hvor faldet i boligstøtten overstiger

visse beløbsgrænser. Det er ikke indregnet i de her viste beregninger, da det ikke er de samme familier, der følges over tid.

2.5. Alternative beregninger af udviklingen i rådighedsbeløbet 1995-2002

Familietypeberegninger angiver udviklingen i indkomsten for stiliserede familier med konstante karakteristika med hensyn til alder, beskæftigelse, løn, børn osv.

En anden metode er at betragte udviklingen for et statistisk repræsentativt udsnit af befolkningen opdelt i et antal *familiekategorier* med bestemte kendetegn vedrørende antallet af familiemedlemmer, erhvervsstatus og boligforhold. Det kan fx være *alle enlige uden børn i lejebolig*.

Begge metoder sigter på at sammenligne forholdene for forskellige familier med omtrent samme kendetegn på forskellige tidspunkter, men siger ikke noget om udviklingen for konkrete familier eller personer over tid.

For konkrete personer vil der således med tiden ske skift mellem kategorier, fx fordi man får børn, flytter i ejerbolig, opnår beskæftigelse osv. For nogle er forandringerne ikke så store. De bliver i samme familiekategori i en længere årrække, men bliver naturligvis ældre. Blandt *parfamilier med børn (P+)* i ejerbolig i 1995 er eksempelvis næsten 60 pct. fortsat i samme familiekategori i 2002, jf. tabel 2.6, der viser befolkningens skift mellem familiekategorier fra 1995 til 2002. Denne befolkningsgruppe er samtidig den største, idet 34 pct. af befolkningen i 2002 er i en børnefamilie i ejerbolig.

Tabel 2.6. Befolkningens skift mellem familiekategorier, 1995-2002

S t a t u s i 1 9 9 5	Status i 2002												Død/ Udv.	Andel af befolkning i 2002 (pct.)
	Ejere						Lejere							
	E0	E+	EF	P0	P+	PF	E0	E+	EF	P0	P+	PF		
<i>Ejere:</i>														
E0	36		8	11	12		10			4			9	4,5
E+	13	25		9	15		14	5		6			7	2,4
EF			41						17				41	2,1
P0				48	12	20							6	13,0
P+				14	59		7			4			4	33,8
PF			10			45			7			8	29	5,0
<i>Lejere:</i>														
E0	5			6	10		41		7	9	7		12	10,5
E+		4			12		17	35		6	12		7	5,4
EF									46				53	4,4
P0				9	20		10			26	10	11	8	6,2
P+					23		7	9		9	39		6	10,4
PF									20			41	38	2,5

Anm: E0: Enlige uden børn u. 67 år, E+: Enlige med børn, EF: Enlige folkepensionister, P0: Par uden børn u. 67 år, P+: Par med børn, PF: Par, mindst 1 o. 67 år, død/udv.: Død eller udvandret. Af hensyn til overskueligheden er kun skift, der omfatter mere end 3 pct. af gruppen, medtaget. Derfor summer tallene i hver række ikke til 100. Diagonalen viser andelen af hver kategori, der er i samme kategori i 2002 som i 1995.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Blandt *enlige forsørgere (E+)* i *ejerbolig*, der består af enlige forsørgere og deres hjemmeboende børn, er kun 25 pct. fortsat i samme kategori efter 7 års forløb, jf. tabel 2.6. En relativt høj andel er skiftet til kategorien *enlige uden børn (E0)*, fordi børnene i løbet af perioden er flyttet hjemmefra.

Skift af familiekategori har betydning for udviklingen i rådighedsbeløbet, blandt andet fordi familiens samlede indkomst danner grundlag for forbrugsmulighederne for de personer, der er medlem af familien. Hertil kommer, at antallet af personer i familien har betydning for omfanget af stordriftsfordele (dvs. gevinsten ved at bo flere sammen, hvilket i det følgende er indregnet i indkomstopgørelsen).

I det følgende sammenlignes udviklingen i den reale disponible indkomst efter de ovennævnte metoder med udgangspunkt i figur 2.4.

I figur 2.4 viser søjlen *samme person* den reale årlige stigning i den gennemsnitlige disponible indkomst fra 1995 til 2002 for de personer, der i 1995 tilhører den pågældende familiekategori, men efterfølgende kan have skiftet til en anden familiekategori.

Søjlen *samme person, ingen skift* viser den tilsvarende stigning for personer, der fortsat tilhører den pågældende familiekategori i 2002, dvs. hvor personer, der er skiftet til en anden familiekategori siden 1995, er udeladt.

Søjlen *kategorien* viser den reale årlige stigning i gennemsnitsindkomsten for personer, der tilhører kategorien i 2002 i forhold til personer, der tilhører kategorien i 1995. Det er således i et vist omfang forskellige personer, der indgår i kategorien i 1995 og 2002.

Endelig viser søjlen *familietype* den tilsvarende gennemsnitlige reale årlige stigning for de familietyper, der er omtalt i afsnit 2.1.

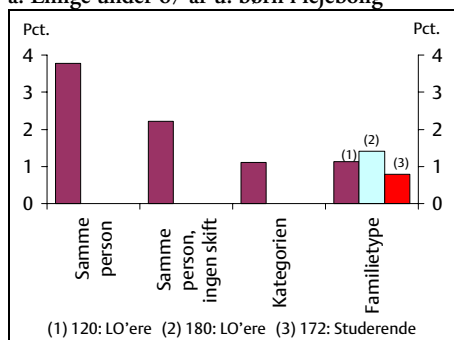
Enlige uden børn under 67 år i lejebolig

Personer, der var enlige uden børn (E0) i lejebolig i 1995, har i gennemsnit haft individuelle reale stigninger i rådighedsbeløbet på knap 4 pct. årligt, jf. figur 2.4.a, søjlen *samme person*.

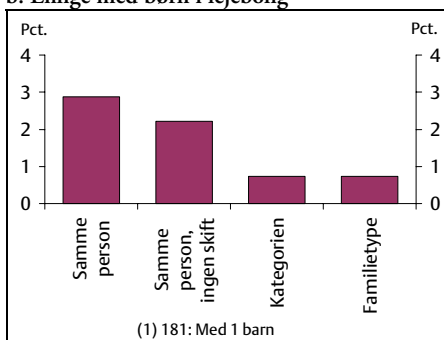
For personer, der *stadig* er enlige uden børn (E0) i lejebolig i 2002, er de gennemsnitlige stigninger mindre, end når alle medtages, jf. figur 2.4.a, søjlen *samme person, ingen skift*. I perioden 1995-2002 udgør væksten godt 2 pct. årligt.

Figur 2.4. Gennemsnitlig årlig stigning i rådighedsbeløb før udgifter til bolig og daginstitution, 1995-2002

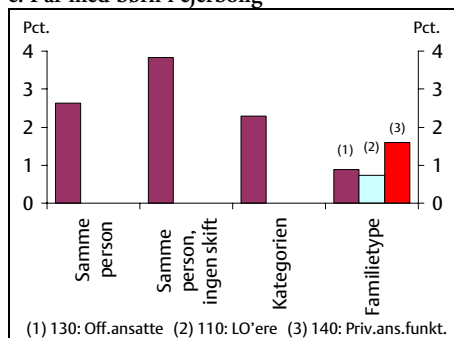
a. Enlige under 67 år u. børn i lejebolig

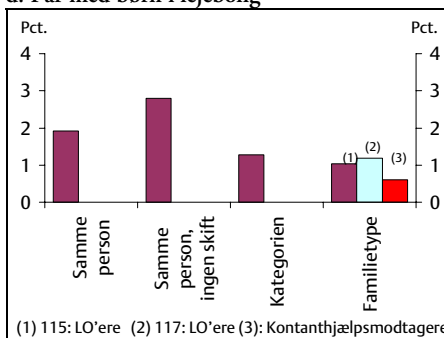
b. Enlige med børn i lejebolig

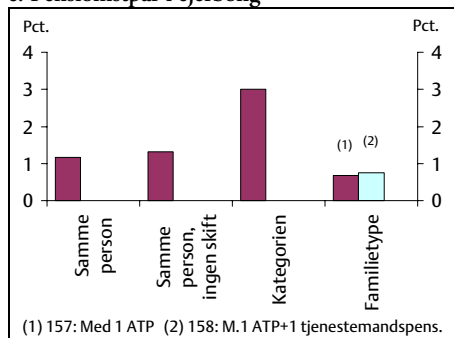
c. Par med børn i ejerbolig

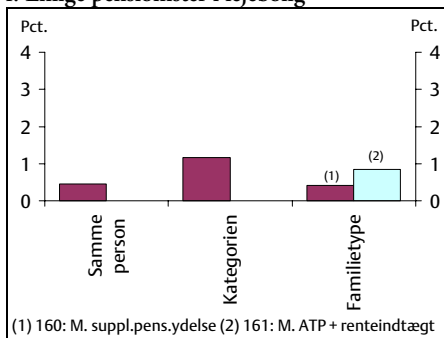
d. Par med børn i lejebolig

e. Pensionistpar i ejerbolig

f. Enlige pensionister i lejebolig

Anm.: Stigningstakten for personer er beregnet som stigningen i den samlede ækvivalerede indkomstmasse, 1995-2002. Familietyper, jf. appendiks 2.1, tabel 1.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Skift i familiekategori sker for enlige uden børn (E0) i lejebolig typisk i form af pardannelse, jf. tabel 2.6. I forbindelse med dette skift opnås stordriftsfordele. Den gennemsnitlige stigning, når personer, der har

skiftet familiekategori i perioden, også medtages, er derfor større end for dem, der ikke skifter kategori.

For *kategorien enlige uden børn under 67 år (E0) i lejebolig* er den årlige stigning i rådighedsbeløbet mindre, ca. 1 pct., jf. figur 2.4.a, søjlen *kategorien*. Det skyldes blandt andet, at de personer, der forlader kategorien, i gennemsnit er væsentligt ældre end dem, der kommer til. Da indkomsten typisk vokser i løbet af de erhvervsaktive år, er gennemsnitsindkomsten for de personer, der forlader kategorien, større end for dem, der kommer til. Et tilsvarende argument gælder for alle kategorier med personer i den erhvervsaktive alder.

Der er i perioden 1995-2002 god overensstemmelse mellem udviklingen i rådighedsbeløbet for familierne i familietypepanelet – der har samme alder mv. hvert år – og den gennemsnitlige udvikling i rådighedsbeløbet for de tilsvarende kategorier af familier i den virkelige befolkning.

Enlige med børn i lejebolig

Kategorien *enlige med børn (E+) i lejebolig* består dels af enlige forsørgere, dels af deres hjemmeboende børn. I 1995 er 59 pct. af personerne i kategorien hjemmeboende børn. 42 pct. af disse er flyttet hjemmefra i 2002.

Personer, der i 1995 var i kategorien *enlige med børn (E+) i lejebolig*, har i gennemsnit haft en årlig individuel stigning i rådighedsbeløbet på knap 3 pct., jf. figur 2.4.b, søjlen *samme person*.

For personer, der i 2002 *stadig* var i kategorien enlige forsørgere (E+) i lejebolig, har stigningen gennemsnitlig været 2 pct., jf. søjlen *samme person, ingen skift*. Også enlige forsørgere opnår hyppigt gennem pardanelse en fremgang i levestandarden via stordriftsfordelene og partnerens indkomst, eller når børnene flytter hjemmefra, hvilket indebærer skift af familiekategori.

For kategorien af enlige forsørgere (E+) i lejebolig, dvs. hvor personerne i gruppen udskiftes over tid, har der i perioden 1995-2002 været en gennemsnitlig stigning i rådighedsbeløbet på 0,7 pct., jf. søjlen *kategorien*. Det svarer stort set til væksten for *familietypen enlig med 1 barn i lejebolig (181)*.

Par med børn i ejerbolig

Personer, der i 1995 var i *par med børn (P+) i ejerbolig*, har gennemsnitligt haft en vækst i rådighedsbeløbet på 2½ pct. årligt, *jf. figur 2.4.c.*, søjlen *samme person*.

For personer, der ikke har skiftet kategori, er væksten knap 4 pct., *jf. søjlen samme person, ingen skift*, dvs. højere end for personer der har skiftet kategori siden 1995.

Det dækker over et fald i de samlede stordriftsfordele for personerne, der har skiftet kategori, når børnene flytter hjemmefra, fordi familien dermed opsplittes i flere enheder. Den målte nedgang i indkomsten, børnene oplever, når de flytter hjemmefra, opvejes således ikke af den fremgang, forældrene får i samme forbindelse. 47 pct. af personerne i kategorien er hjemmeboende børn, hvoraf knap 1/3 – svarende til 14 pct. af kategorien – er flyttet hjemmefra i 2002.

For personer i *kategorien af par med børn (P+) i ejerbolig* har væksten været godt 2 pct., dvs. noget mindre end for persongrupperne nævnt ovenfor, men stort set svarende til stigningen for *familietyperne privat ansatte funktionærer (140)*.

Par med børn i lejebolig

47 pct. af personerne i *parfamilier med børn (P+) i lejebolig* i 1995 er hjemmeboende børn svarende til mønstret for tilsvarende kategori i ejerbolig. Personer, der i 1995 var i denne kategori, har i gennemsnit haft årlige stigninger i rådighedsbeløbet på knap 2 pct., dvs. noget mindre end de tilsvarende ejere, *jf. figur 2.4.d.*

For personer, der ikke har skiftet familiekategori, gælder som for børnefamilier i ejerbolig, at stigningen har været større, fordi børn og forældre set under ét får en indkomstnedgang, når børnene flytter hjemmefra som følge af nedgangen i stordriftsfordele.

Der er relativt god overensstemmelse mellem udviklingen for *kategorien af par med børn i lejebolig* og LO-familietyperne af par med børn i lejebolig.

Pensionistpar i ejerbolig

Personer, der i 1995 er i pensionistpar (PF) i ejerbolig, har en gennemsnitlig årlig real stigning i rådighedsbeløbet på godt 1 pct., *jf. figur 2.4.e, søjlen samme person*. For personer, der også i 2002 tilhører kategorien, er stigningen ligeledes godt 1 pct., *jf. søjlen samme person, ingen skift*.

For *kategorien* af pensionistpar (PF) i ejerbolig har væksten i rådighedsbeløbet i perioden 1995-2002 i gennemsnit været 3 pct. årligt. Det skal ses i lyset af, at gruppen af pensionister i 2002 havde større supplerende pensioner end gruppen af pensionister i 1995.

For *familietyperne pensionistpar i ejerbolig med 1 ATP (157,158)* er kun indregnet en beskedent stigning i ATP i perioden. Derfor er stigningen i rådighedsbeløbet væsentlig mindre end for *kategorien* af pensionistpar (PF) i ejerbolig.

Enlige pensionister i lejebolig

Enlige pensionister (EF) i lejebolig har generelt haft relativt små stigninger i perioden 1995-2002 uanset den anvendte metode til opgørelse af rådighedsbeløbene, *jf. figur 2.4.f*.

Det skal ses i lyset af, at de enlige pensionister i familietypepanelet har en væsentlig bedre indkomstudvikling i årene 2002-2005, også i de tilfælde, hvor der ikke modtages supplerende skattepligtig ydelse i 2003 og frem, *jf. figur 2.2¹⁵*. Fra 2002 til 2005 skønnes således en gennemsnitlig årlig vækst i rådighedsbeløbet for en *enlig pensionist med supplerende pensionsydelse (160)* på 2,6 pct. For en *enlig pensionist med ATP (161)* skønnes den tilsvarende vækst til 1,6 pct.

Den individuelle realvækst for personer, der er enlige pensionister (EF) i lejebolig i både 1995 og 2002, *jf. søjlen samme person*, udgør i gennemsnit 0,5 pct. om året. Det svarer stort set til udviklingen for familietypepanelets *enlig pensionist i lejebolig (160)* i samme periode.

For *kategorien* af enlige pensionister (EF) er den gennemsnitlige årlige realvækst i perioden 1995-2002 godt 1 pct. Den højere vækst skyldes, at de nye enlige pensionister, der kommer til, i gennemsnit har højere supplerende pensioner end dem, der dør.

---

¹⁵ Der findes ikke statistisk repræsentative oplysninger om udviklingen efter 2002.

Appendiks 2.1

Familietyper og tilknyttede indkomstbegreber

Beregningerne er en videreførelse af de beregninger, der er vist i *Fordeling og incitamentter 2002*.

Familietyperne

Familietyperne omfatter lønmodtagere og modtagere af overførselsindkomster, men ingen selvstændige erhvervsdrivende, da disse ofte har stærkt svingende indtægter.

Beregningerne omfatter 11 familietyper, der bor til leje og 7 familietyper i ejerbolig, *jf. tabel 1*. Endvidere vises for nogle af familietyperne 1. års effekterne ved køb af ejerbolig. Pensionisternes ejerboliger forudsættes at være gældfrie.

Når familietyperne har 1 barn, forudsættes det at være 5 år gammelt. Er der 2 børn, forudsættes de at være henholdsvis 5 og 9 år. Alle børn forudsættes at være i daginstitution.

Alle beskæftigede arbejder på fuld tid bortset fra familierne med en enlig uddannelsessøgende, der forudsættes at være på deltid, og den delvist ledige LO'er. I 1995 svarer lønindkomsten for den uddannelsessøgende til den maksimale indkomst på videregående uddannelser uden reduktion af Statens Uddannelsesstøtte i 1995. For de øvrige år forudsættes en lønudvikling svarende til udviklingen på LO-området.

Der er to varianter af par med børn på kontanthjælp. *Par på kontanthjælp (118)* viser situationen de første 6 måneder på kontanthjælp. I denne periode betales ikke ATP og SP-bidrag. *Par på kontanthjælp med reduktion (118A)* viser situationen efter de første 6 sammenhængende måneder på kontanthjælp, hvor kontanthjælpen reduceres, *jf. aftalen om Flere i ar-*

bejde. Denne familietype betaler ATP- og SP-bidrag. Forskellen mellem de to familietyper vedrører udelukkende perioden 2003-2005.

Tabel 1. Oversigt over familietyper

Type nr.	Beskrivelse	Indkomst ¹⁾ Kr., 2000	Ejendoms- værdi eller husleje kr. ²⁾
<i>Ejere</i>			<i>År: 2000</i>
110	LO-par, 2 børn i børnehave og SFO.....	429.700	984.700
111	LO-par uden børn.....	450.800	984.700
130	Offentligt ansat par, 2 børn i bh. og SFO.....	457.800	984.700
140	Privat ansat par, 2 børn i bh. og SFO.....	633.900	1.202.900
121	Enlig LO'er uden børn.....	238.400	766.600
157	Pensionistpar, 1 ATP.....	156.200	765.300
158	Pensionistpar, 1 ATP, 1 tjenestemandspension.....	281.700	983.900
<i>Lejere</i>			<i>År: 1999</i>
115	LO-par, 2 børn i børnehave og SFO.....	346.300	44.600
117	LO-par, 2 børn i børnehave og SFO.....	429.700	44.600
118	Par på kontanthjælp, 2 børn i bh. og SFO.....	234.400	44.600
118A	Par på kontanthjælp, 2 børn i bh. og SFO.....	234.400	44.600
120	Enlig LO'er uden børn.....	238.400	33.900
180	Enlig LO'er uden børn, 35 pct. ledighed.....	175.100	33.900
171	Enlig dagpengemodtager.....	144.900	33.900
172	Enlig uddannelsessøgende med deltidsjob.....	91.600	24.200
181	Enlig LO'er med 1 barn, 35 pct. ledighed.....	175.100	44.600
152	Pensionistpar, 1 ATP.....	156.200	37.800
160	Enlig folkepensionist med personligt tillæg.....	98.700	28.800
161	Enlig folkepensionist med ATP.....	110.700	40.700

- 1) Personlig indkomst plus positiv nettokapitalindkomst, jf. skattelovgivningen.
- 2) Ejendomsværdien er fastsat med udgangspunkt i repræsentativt niveau i 2000-PL, huslejer er fastsat med udgangspunkt i huslejeundersøgelsen i 1999-PL med undtagelse af familietyperne 160 og 161, hvor huslejeniveauet er fastsat på grundlag data for 2001.

Indkomstbegreber

Beregningerne viser udviklingen for 3 hovedindkomstbegreber:

- 1) Disponibel indkomst før bolig- og daginstitutionsudgift.
- 2) Disponibel indkomst efter boligudgift, før daginstitutionsudgift.
- 3) Disponibel indkomst efter bolig- og daginstitutionsudgift.

I beregningen af familiens disponible indkomst (1) indgår alle familiens indtægter. Udover skat, arbejdsmarkeds-, ATP- og SP-bidrag er medtaget nogle udgiftsposter, der typisk er forbundet med erhvervelse af indkoms-

ten, herunder A-kasse-, efterløns- og fagforeningskontingent. Udgift til transport mellem hjem og arbejde er ikke medtaget.

De øvrige indkomstbegreber viser, hvad familietyperne har til rådighed efter valg af boligform og -størrelse (2) samt eventuelt daginstitutionsbenyttelse (3).

Reale disponible indkomster efter de tre opgørelsesmetoder beregnes ved at deflatere de nominelle disponible indkomster med udviklingen i de prisindeks, der svarer til de enkelte indkomstbegreber. Daginstitutionsbenyttelse er dog ikke fjernet fra det forbrugerprisindeks, der benyttes til beregning af real disponibel indkomst efter bolig og daginstitution, fordi daginstitutionsbenyttelse kun har en lille vægt i forbrugerprisindekset.

De anvendte prisindeks forudsættes at opfange ændringer i familiens forbrugsbestemte afgifter. En forøgelse af de grønne afgifter indebærer eksempelvis, at forbrugerprisniveauet stiger, hvorved den reale værdi af familiernes indkomster falder. Et afgiftsstop indebærer derimod, at forbrugerpriserne stiger mindre end ellers, hvorved den reale værdi af familiernes indkomster stiger.

Med den aktuelt anvendte metode, hvor afgifter indregnes via prisniveauet, antages det implicit, at alle familietyper anvender en andel af deres indkomst på de afgiftsbelagte varer, der svarer til vareprisernes andel i forbrugerprisindekset. Det kan fortolkes som en andel svarende til befolkningens gennemsnitlige forbrug.

Man kan alternativt vælge at fratække afgifterne før deflatering af den disponible indkomst. Deflateringen skal i dette tilfælde foretages med nettoprisindekset. Denne metode forudsætter, at man kan fastlægge et typisk repræsentativt forbrug af afgiftsbelagte varer for de enkelte familietyper. Eksempler på familietypeberegninger efter netop denne metode er ikke vist i nærværende publikation.

Kapitel 3

Indkomstfordelingen 1983-2002 og set i et livsperspektiv

3.1. Indledning

Væksten i de disponible realindkomster har i perioden 1983 til 2002¹ været på 1,5 pct. årligt. I perioden fra 1994 til 2002 er de disponible realindkomster vokset lidt mere, nemlig med 1,9 pct. årligt. I denne periode er det specielt de over 50-årige, der har haft fremgang i disponibel realindkomst.

Omkring 2/3 af væksten fra 1994 til 2002 i de disponible realindkomster kan henføres til væksten i de personlige indkomster efter skat.

Fordelingen af de disponible realindkomster har været omtrent uændret fra starten af 1980'erne og frem til omkring midten af 1990'erne. Fra midten af 1990'erne og frem til 2002 er indkomstforskellene generelt blevet lidt større, både for de erhvervsaktive aldersgrupper og for de over 66-årige.

De øgede indkomstforskelle i perioden 1994 til 2002 kan næsten udelukkende henføres til udviklingen i kapitalindkomsterne. For såvel de 25-59-årige som for de over 66-årige er det hovedsagelig udviklingen i aktieindkomsterne samt det imputerede afkast af ejerbolig, der har bidraget til ændringen i indkomstforskellene fra 1994 til 2002.

Forskellene i indkomsterne set over hele livsforløb er betydelig mindre end indkomstforskellene i et enkelt år. Konkret anslås, at forskellene i livsindkomsterne er ca. halvt så store som forskellene i de løbende disponible indkomster i et bestemt år.

---

¹ Det tilgængelige datagrundlag giver kun mulighed for at udarbejde repræsentative fordelingsberegninger frem til og med 2002. Det skyldes hovedsagelig, at indkomsterne først skal selvangives og slutlignes, jf. *appendiks 3.1.*

Særligt de private indkomster udlignes, når indkomsterne ses i et livsperspektiv. De fleste overførsler påvirker ligeledes indkomstforskellene mindre set i et livsperspektiv. Det gælder særligt kortvarige ydelser, der er knyttet til bestemte perioder i livet, som efterløn. Modsat har mere langvarige ydelser som førtidspension større omfordelende virkning set over livet end set i et enkelt år. Ydelser, der har karakter af forsikring, udlignes kun i det omfang, at sandsynligheden for at modtage ydelserne udlignes over livet. Udligningen af bruttoindkomsterne over livsforløbet medfører en tilsvarende mindre omfordeling via indkomstskatterne.

I *afsnit 3.2* er *udviklingen* i de disponible realindkomster fra 1983 til 2002 analyseret. *Afsnit 3.3* analyserer udviklingen i *fordelingen* af indkomsterne, herunder indkomsterne set i et livsperspektiv. I *afsnit 3.4* belyses *årsagerne* til udviklingen i indkomstforskellene fra 1994 til 2002.

3.2. Udviklingen i de disponible realindkomster

De disponible realindkomster er set over hele perioden 1983-2002 i gennemsnit vokset med 1,5 pct. årligt, *jf. tabel 3.1*. I perioden 1994-2002 har den gennemsnitlige vækst i de reale disponible indkomster været 1,9 pct. årligt. Væksten har således været højere i den sidste del af perioden, fra 1994 til 2002, end i den første del af perioden, fra 1983 til 1994.

Tabel 3.1. Udviklingen i de disponible realindkomster, 1983-2002

	Gnst. disponibel indk. 2002	Antal i 2002	Årlig vækst i realindkomst		
			1983-1994	1994-2002	1983-2002
	<i>1.000 kr.</i>	<i>1.000 pers.</i>	<i>Pct.</i>		
Børn under 18 år.....	147	1.163	1,2	1,9	1,5
18-24-årige.....	134	410	0,2	0,8	0,5
<i>Heraf:</i>					
- hjemmeboende.....	187	157	1,0	1,7	1,2
- udeboende.....	101	253	-0,5	0,0	-0,3
25-39-årige.....	152	1.167	1,0	1,5	1,2
40-49-årige.....	176	744	1,2	1,6	1,4
50-59-årige.....	202	752	1,4	2,6	1,9
60-66-årige.....	175	382	1,1	2,7	1,8
Over 66-årige.....	137	694	1,3	2,0	1,6
Hele befolkningen....	160	5.313	1,1	1,9	1,5
25-59-årige i alt.....	173	2.663	1,2	1,9	1,5

Anm.: Indkomsten er opgjort på familieniveau og ækvivaleret under hensyntagen til antallet af personer i familien, *jf. boks 3.1*. Den ækvivalerede indkomst fordeles lige- ligt på alle personer i D-familien. Den disponible realindkomst udgøres af per- sonlig indkomst tillagt nettokapitalindkomst fratrukket indkomstskat og – fra 2000 – ejendomsværdiskat. Inddeling i aldersgrupper er foretaget i hvert af årene, således at de 60-66-årige i 1983 er sammenlignet med de 60-66-årige i 1994, henholdsvis 2002.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

I den første del af perioden, fra 1983 til 1994, har der ikke været særlig stor forskel i indkomstvæksten for de betragtede aldersgrupper. I den sidste del af perioden, fra 1994 til 2002, har der derimod været noget større forskelle i vækstbilledet, idet indkomsterne for de 50-59-årige og de 60-66-årige er vokset noget mere end gennemsnittet.

De ældres indkomster er generelt vokset lidt mere end indkomsterne for gruppen af 25-59-årige set under ét, både i den første og sidste del af perioden.

Gruppen af 18-24-årige har set under ét haft en markant lavere realindkomstvækst end de øvrige aldersgrupper. Den samlede indkomst- udvikling for gruppen dækker over en meget forskellig indkomstudvikling for henholdsvis udeboende og hjemmeboende 18-24-årige.

De 18-24-årige, som ikke bor hos deres forældre, har i gennemsnit haft negativ vækst i indkomsten fra 1983 til 2002 og stort set nul-vækst fra

1994 til 2002, blandt andet som følge af at en større andel af denne gruppe er under uddannelse.

De hjemmeboende 18-24-årige, hvis indkomstudvikling hovedsagelig afspejler udviklingen i forældrenes indkomster, har derimod haft en realindkomstvækst nogenlunde svarende til gennemsnittet for de øvrige aldersgrupper.

De opgjorte disponible indkomster er ækvivaleret inden for den enkelte familie for at kunne sammenligne indkomsterne på tværs af familier med forskellig størrelse. I ækvivaleringsmetoden indgår en antagelse om stor-driftsfordele i familier med 2 eller flere personer. Eksempelvis er den ækvivalerede indkomst for hver enkelt person i en familie med to voksne større end indkomsten for en enlig person, selvom de betragtede personer har den samme individuelle indkomst.

Endvidere antages det, at indkomsten fordeles ligeligt mellem alle personer i familien, således at de voksne familiemedlemmers indkomst deles med eventuelle børn i familien. Det indebærer, at i en familie med børn vil den ækvivalerede indkomst for de enkelte personer i familien være mindre end i en familie uden børn, selvom de voksne i begge familier har samme individuelle indkomst.

De ækvivalerede indkomster for gruppen af børn under 18 år afspejler derfor forældrenes indkomster. Det samme er typisk tilfældet for de hjemmeboende børn over 18 år, som indgår i de ældre aldersgrupper. Ækvivaleringsmetoden er nærmere beskrevet i *boks 3.1*.

Såvel ækvivaleringsmetoden som det anvendte familiebegreb er ændret i forhold til tidligere². Ændringen af ækvivalensmålet indebærer primært, at den opgjorte ækvivalerede indkomst for parfamilier er opjusteret i forhold til indkomsten for enlige. Ændringen af familiebegrebet indebærer, at hjemmeboende børn over 18 år betragtes som en del af forældrenes familie (hvor de med det tidligere anvendte familiebegreb betragtedes som

---

² Ækvivalensmålet er allerede ændret i forbindelse med analyserne i *Ældres Økonomiske vilkår, september 2003*, hvor C-familiebegrebet dog stadig er benyttet. I analyserne i *Fordeling og levevilkår, AErådet 2003*, som også baserer sig på Lovmodelldata, benyttes imidlertid en metode svarende til den anvendte i *Fordeling og incitament 2002*.

deres egen familie), hvilket især har ført til en betydelig opjustering af de ækvivalerede indkomster for gruppen af 18-24-årige, jf. kapitel 5.

Boks 3.1. Centrale metodevalg

Analyserne i dette kapitel tager udgangspunkt i repræsentative lovmodelldata for den danske befolkning, som aktuelt dækker perioden 1983-2002. Kvaliteten og omfanget af disse data indebærer, at stikprøveusikkerhed ikke påvirker resultaterne i større omfang.

Metodemæssigt er det valgt at opgøre indkomsterne på familieniveau (udfra Danmarks Statistiks D-familiebegreb) og derefter fordele indkomsten ligeligt på alle medlemmer af familien. Indkomsterhvervsesenheden er altså familien, mens analyseenheden er personer. Familiens faktiske indkomst korrigeres, så der tages højde for forskelle i familiens størrelse. Hertil anvendes et såkaldt ækvivalensmål givet ved $(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^{0.6}$. Ækvivalensmålet indebærer dels en antagelse om stordriftsfordele inden for familien, dels en antagelse om, at forekomsten af børn reducerer forbrugsmulighederne for familiens voksne medlemmer. Såvel det anvendte familiebegreb som ækvivalensmålet er ændret i forhold til tidligere, jf. kapitel 5.

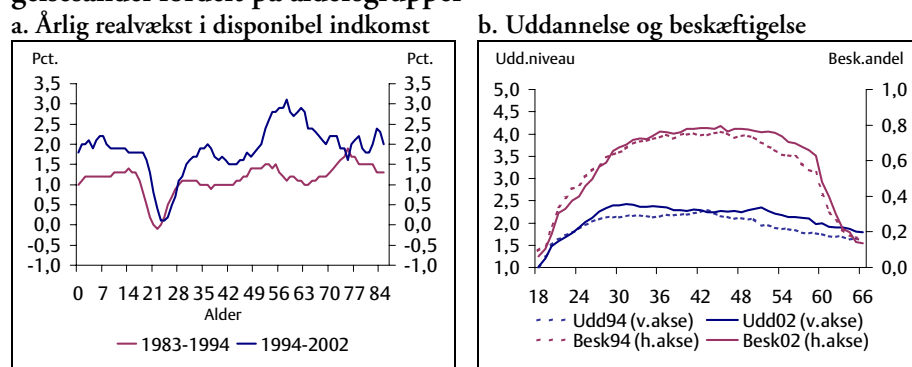
Det primært anvendte indkomstbegreb er disponibel indkomst inkl. samlet nettokapitalindkomst, dvs. negativ nettokapitalindkomst modregnes fuldt ud i indkomsten. For boligejere indgår i kapitalindkomsten et afkast af ejerbolig, som i alle de betragtede år udgør 4 pct. af ejendomsvurderingen. Dette imputerede boligafkast erstatter det skattemæssige overskud af ejerbolig i indkomstopgørelsen. Det anvendte kapitalindkomstbegreb svarer således ikke til den skattemæssige kapitalindkomst. Beskatningen af overskud af ejerbolig (og fra 2000 ejendomsværdiskatten) indgår derimod med de faktisk betalte beløb.

Indkomstfordelingsanalyserne bør fortolkes med det generelle forbehold, at der ikke kan sættes lighedstegn mellem forskelle i indkomster og forskelle i velfærd. Blandt andet må en del af de observerede indkomstforskelle i befolkningen tilskrives resultatet af valg, som træffes ud fra rent personlige præferencer, herunder især valget mellem arbejde og fritid.

Der henvises til *appendiks 3.1* for en nærmere metodebeskrivelse.

Indenfor gruppen af 25-59-årige, som omfatter den mest erhvervsaktive del af befolkningen, er de disponible indkomster i gennemsnit vokset mere for de ældre end for de yngre grupper, navnlig i perioden efter 1994.

Figur 3.1. Gennemsnitlig årlig vækst, uddannelsesniveau og beskæftigelsesandel fordelt på aldersgrupper

Anm.: Uddannelsesniveaet for en aldersgruppe er beregnet som et gennemsnit af personernes uddannelsesniveau, hvor 1=grundskole eller uoplyst, 2=faguddannelser og gymnasiale uddannelser, 3=korte videregående uddannelser, 4=mellem-lange videregående uddannelser og 5=lange videregående uddannelser. Beskæftigelsesandelen er beregnet som den andel af aldersgruppen, der er enten selvstændige eller beskæftigede. Personer, der kun har været beskæftiget en del af året, regnes som en halvt beskæftiget.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Specielt grupperne i alderen fra omkring 50 til omkring 65 år har i perioden 1994-2002 haft en markant højere indkomstvækst end gennemsnittet i befolkningen, *jf. figur 3.1.a*. Det hænger især sammen med en ændring i aldersgruppens sammensætning i retning af flere med højere uddannelsesniveau og større beskæftigelsesgrad i 2002 end i 1994, *jf. figur 3.1.b*. Specielt de over 50-årige har i 2002 et højere uddannelsesniveau end i 1994. Stigningen i beskæftigelsesgraden for personer i 50'erne skal blandt andet ses i lyset af afviklingen af overgangsydelsen.

Beskæftigelsen er øget for alle aldersgrupper over 25 år. Den lidt lavere andel i beskæftigelse blandt de unge skal ses i sammenhæng med, at en større andel af disse tager en videregående uddannelse i 2002 end i 1994.

Omkring 63 pct. af væksten i de reale disponible indkomster fra 1994 til 2002 kan henføres til udviklingen i de personlige indkomster efter skat, mens ca. 34 pct. kan henføres til udviklingen i kapitalindkomsterne efter skat, *jf. tabel 3.2*.

Tabel 3.2. Bidrag fra personlig indkomst og kapitalindkomst til væksten i disponibel indkomst, 1994-2002

	----- Aldersgruppe -----					Over 66	Hele bef.
	25-39	40-49	50-59	25-59 i alt	60-66		
	-----Pct.enheder-----						
Personlig indkomst.....	10,9	6,6	21,2	13,6	20,3	11,2	13,7
- Skat heraf.....	-2,2	-0,8	-7,2	-3,6	-6,0	0,6	-3,3
Pers.indk. efter skat	8,6	5,8	13,9	10,1	14,3	11,9	10,4
Kapitalindkomst.....	6,0	9,6	10,3	8,7	9,8	6,5	8,2
- Skat heraf.....	-2,7	-3,5	-3,0	-3,1	-1,4	-0,7	-2,6
Kap.indk. efter skat	3,3	6,2	7,3	5,6	8,4	5,8	5,6
- Pensionsindbet.....	0,5	1,5	1,5	0,9	0,7	-0,7	0,6
Disp.indk. i alt.....	12,4	13,5	22,8	16,6	23,3	17,0	16,6
Årlig vækst	1,5	1,6	2,6	1,9	2,7	2,0	1,9

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

For gruppen af 50-59-årige er indkomstvæksten som nævnt en del større end for de øvrige i gruppen af 25-59-årige. En stor del af denne forskel kan henføres til forskelle i udviklingen i de personlige indkomster efter skat. Bidraget herfra til den samlede indkomstvækst er på 13,9 pct.enheder mod kun 10,1 pct.enheder for hele gruppen af 25-59-årige. Det er i overensstemmelse med den øgede beskæftigelsesandel blandt de 50-59-årige.

For de 40-49-årige er andelen i beskæftigelse og det gennemsnitlige uddannelsesniveau stort set uændret fra 1994 til 2002 og vækstbidraget fra de personlige indkomster er derfor mindre end for de øvrige aldersgrupper. De 40-49-åriges kapitalindkomster er omvendt vokset mere end gennemsnittet.

For gruppen af 60-66-årige er andelen i beskæftigelse kun øget marginalt, og det relativt store bidrag til den samlede realindkomstvækst fra de personlige indkomster skal derfor ses i sammenhæng med, at det gennemsnitlige uddannelsesniveau er øget markant for netop de 60-66-årige. Det højere uddannelsesniveau må forventes at afspejle sig i højere erhvervsindkomst for den del af aldersgruppen, der stadig er i beskæftigelse.

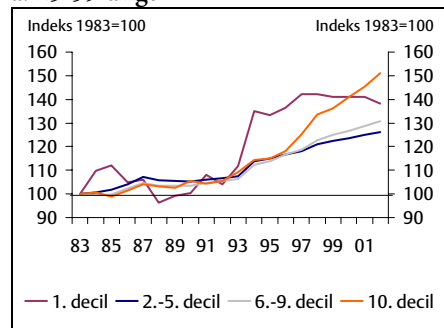
Indkomstvækstens fordeling på indkomstgrupper

Set over hele perioden fra 1983-2002 har den gennemsnitlige indkomst-udvikling været relativt ensartet for alle indkomstgrupper bortset fra 1. og

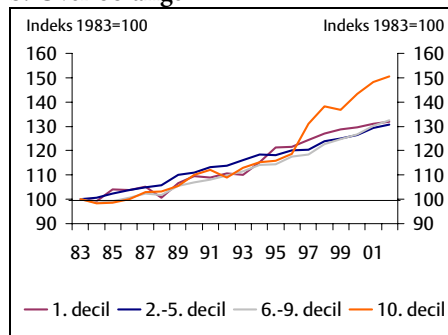
10. indkomstdecil, dvs. de 10 pct. med henholdsvis de laveste og de højeste disponible indkomster.

Figur 3.2. Udvikling i disponible realindkomster opdelt på indkomstgrupper, 1983-2002

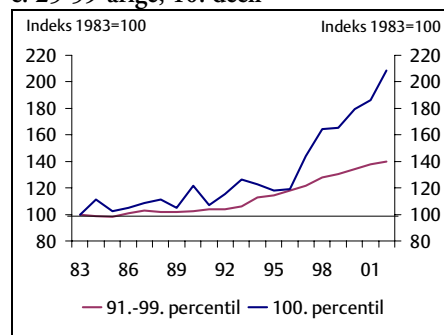
a. 25-59-årige

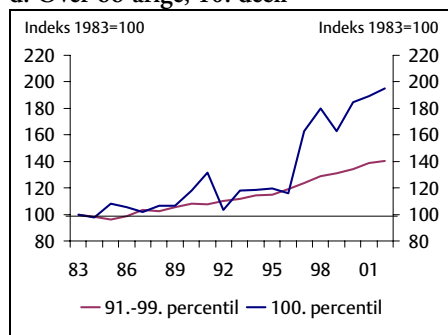
b. Over 66-årige

c. 25-59-årige, 10. decil

d. Over 66-årige, 10. decil

Anm.: 10. decil i indkomstfordelingen er opdelt i 10 lige store grupper kaldet percentiler, som hver rummer 1 pct. af befolkningen. 100. percentil udgør dermed den ene pct. af befolkningen med de højeste indkomster. 91.-99. percentil er lagt sammen, idet indkomst udviklingen er nogenlunde ens for disse grupper.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Udviklingen i den gennemsnitlige indkomst for personer i 10. indkomstdecil svarer frem til midten af 1990'erne stort set til udviklingen for de øvrige indkomstgrupper, men er markant højere i de efterfølgende år, jf. figur 3.2.a og b.

Den gennemsnitlige mervækst i indkomsterne i 10. indkomstdecil siden midten af 1990'erne kan i høj grad tilskrives indkomstvæksten for den ene pct. af befolkningen med de højeste indkomster, jf. figur 3.2.c og d. Den højere vækst i indkomsterne i denne gruppe for både 25-59-årige og

over 66-årige kan tilskrives høj vækst i kapitalindkomst og navnlig i aktieindkomst i tilknytning til de store aktiekursstigninger i 1990'erne.

Inden for gruppen af 25-59-årige er de gennemsnitlige disponible indkomster blandt personerne i 1. indkomstdecil set over hele den betragtede periode vokset mere end gennemsnittet for befolkningen. Denne udvikling skyldes blandt andet en meget kraftig realindkomstvækst (med over 20 pct.) fra 1993 til 1994. Det afspejler blandt andet, at ændringerne i skatte- og overførselssystemet som følge af *Ny Kurs* – herunder bruttofiseringen af kontanthjælpen – har en relativt stor effekt på de målte disponible indkomster blandt personerne i 1. decil³.

Det skal bemærkes, at de målte disponible indkomster vokser betydeligt for alle indkomstgrupper fra 1993 til 1994, svarende til en gennemsnitlig realvækst på 5,6 pct. for gruppen af 25-59-årige under ét. Udover de nævnte effekter af *Ny Kurs* – herunder en delvis omlægning af skatterne fra indkomstskatter til grønne afgifter, som ikke umiddelbart indgår i indkomstopgørelsen – er der også fra 1993 til 1994 tale om en ret betydelig stigning i nettokapitalindkomsterne, blandt andet som følge af lavere renteudgifter i forbindelse med låneomlægninger mv. Denne ændring gør sig også gældende for personerne i 1. indkomstdecil.

Inden for gruppen af over 66-årige svarer indkomstudviklingen for personerne i 1. decil nogenlunde til resten af gruppen.

Udviklingen i de gennemsnitlige indkomster inden for forskellige indkomstgrupper skal ses på baggrund af, at der over tid er tale om en betydelig indkomstmobilitet, således at de enkelte personer i stort omfang flytter rundt i indkomstfordelingen. Det er med andre ord ikke de samme personer, der hvert år er i grupperne med henholdsvis de højeste og de laveste indkomster. Der er blandt andet fra år til år tale om en ret stor ”udskiftning” af personerne i 1. indkomstdecil.

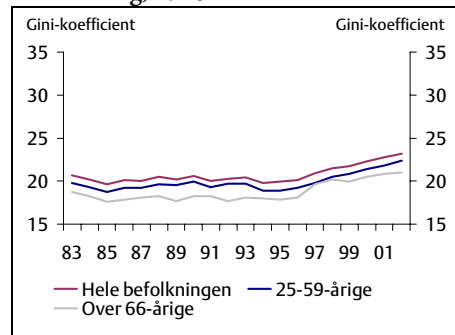
³ En del af den målte effekt skyldes formentlig, at de registrerede oplysninger om skattefri kontanthjælp i 1993 og tidligere er delvis ufuldstændige, dvs. der er tale om et mindre databrud fra 1993 til 1994 for så vidt angår oplysningerne om kontanthjælp.

3.3. Indkomstfordelingen i perioden 1983-2002 og set i et livsperspektiv

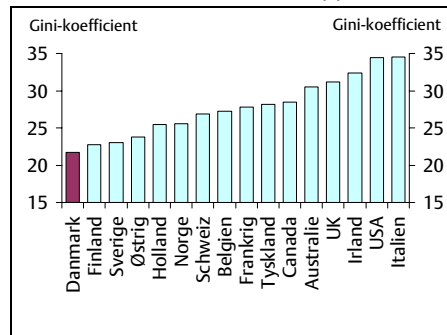
Fra starten af 1980'erne og frem til midten af 1990'erne har forskellene i de disponible indkomster været omtrent uændrede. Fra midten af 1990'erne er indkomstforskellene generelt blevet lidt større, både for de erhvervsaktive aldersgrupper og for de over 66-årige, *jf. figur 3.3.a*. Denne udvikling er fortsat i 2002, som er det seneste år med detaljerede indkomstoplysninger.

Figur 3.3. Forskelle i disponibel indkomst

a. Udvikling, 1983-2002

b. OECD-lande i midten af 1990'erne

Anm.: Gini-koefficienten er i figuren angivet i pct. Gini-koefficienten er beregnet på baggrund af den disponible indkomst, som er opgjort inkl. den samlede nettokapitalindkomst.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

I international sammenligning er indkomstforskellene i Danmark små. Ifølge den seneste offentliggjorte sammenligning af indkomstforskellene blandt OECD's medlemslande fra midten af 1990'erne er Danmark det land, der har de mindste indkomstforskelle, *jf. figur 3.3.b*.⁴

Indkomstforskellene er her målt ved den såkaldte Gini-koefficient for fordelingen af de disponible indkomster. Hvis alle i befolkningen havde den samme disponible indkomst, ville Gini-koefficienten være lig 0. Hvis én enkelt person havde al indkomsten, ville Gini-koefficienten være lig 1

⁴ I en ny og mere omfattende, endnu ikke offentliggjort OECD-undersøgelse med oplysninger fra omkring 2000 viser de foreløbige tal, at Danmark fortsat har de mindste indkomstforskelle blandt OECD-landene. OECD forventer at kunne offentliggøre disse tal i efteråret 2004.

eller 100 pct. hvis Gini-koefficienten udtrykkes i pct. Dvs. jo mindre Gini-koefficienten er, jo mindre er indkomstforskellene i befolkningen.

Fra 1994 til 2002 er Gini-koefficienten vokset med 3,4 pct.enheder, dvs. indkomstforskellene er blevet lidt større, *jf. tabel 3.3*. De øgede indkomstforskelle siden midten af 1990'erne kan næsten udelukkende henføres til udviklingen i kapitalindkomsterne, *jf. afsnit 3.4*. Derimod har udviklingen i de personlige indkomster, herunder løn og indkomstoverførsler, ikke i væsentligt omfang bidraget til at øge indkomstforskellene.

Tabel 3.3. Fordeling af de disponible indkomster, 1983-2002

	1983	1990	1994	2001	2002	Ændring		
						83-94	94-02	83-02
Hele befolkningen.....	20,7	20,6	19,8	22,8	23,2	-0,9	3,4	2,5
25-59-årige.....	19,8	19,9	18,9	21,8	22,4	-0,9	3,5	2,6
Over 66-årige.....	18,7	18,2	18,0	20,8	21,0	-0,7	3,0	2,3

Anm.: Gini-koefficienten er udtrykt i pct.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Stigningen i indkomstforskellene fra 1994 til 2002 kan i nogen grad tilskrives indkomstudviklingen for den del af befolkningen, der i de enkelte år har de højeste indkomster. Ses der bort fra den ene pct. af befolkningen med de højeste indkomster i hvert år (svarende til den 100. percentil i indkomstfordelingen) øges Gini-koefficienten fra 1994 til 2002 kun med 2,5 pct.enheder for de 25-59-årige og med 1,9 pct.enheder for de over 66-årige mod en stigning på henholdsvis 3,5 og 3,0 pct.enheder, når hele befolkningen medregnes, *jf. tabel 3.4*. Ses der bort fra de 5 pct. med de højeste indkomster, reduceres stigningen i Gini-koefficienten til 2,1 pct.enheder for de 25-59-årige og 1,5 pct.enheder for de over 66-årige.

Stigningen i indkomstforskellene fra 1994 til 2002 kan derimod ikke tilskrives indkomstudviklingen for den del af befolkningen, der har de laveste disponible indkomster i de enkelte år. Således er stigningen i Gini-koefficienten fra 1994 til 2002 omtrent upåvirket, når der ses bort fra den ene pct. – eller de 5 pct. – af befolkningen med de *laveste* disponible indkomster i hvert år. Blandt de over 66-årige er der tale om større forøgelse af indkomstforskellene, når der ses bort fra dem med de laveste indkomster, dvs. indkomstudviklingen for denne gruppe må alt andet lige

antages at have bidraget til at reducere stigningen i de samlede indkomstforskelle.

Tabel 3.4. Udvikling i indkomstfordelingen, 1994-2002

	Hele befolkningen			25-59-årige			Over 66-årige		
	1994	2002	Forskel	1994	2002	Forskel	1994	2002	Forskel
	----- <i>Gini-koefficient, pct.</i> -----								
Alle indkomster.....	19,8	23,2	3,4	18,9	22,4	3,5	18,0	21,0	3,0
Ekskl. 1 pct. højeste	18,5	20,9	2,4	17,6	20,2	2,5	16,2	18,0	1,9
Ekskl. 5 pct. højeste	17,0	19,0	2,0	16,3	18,4	2,1	13,7	15,2	1,5
Ekskl. 1 pct. laveste	18,9	22,0	3,3	18,0	21,5	3,5	17,3	20,6	3,3
Ekskl. 5 pct. laveste	17,6	21,0	3,4	16,6	20,1	3,4	16,8	20,2	3,4

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Indkomstfordeling i et livsperspektiv

Indkomstforskelle måles sædvanligvis ved at sammenligne disponible indkomster i et bestemt år. Forskellene i indkomsterne set i et livsperspektiv – altså over hele livsforløb – er imidlertid betydeligt mindre end indkomstforskellene i et enkelt år. Det anslås, at forskellene i livsindkomster er ca. halvt så store som forskellene i de disponible indkomster i et bestemt år.

Gini-koefficienten for fordelingen af de anslåede livsindkomster fra det 18. til det 90. år er således 12,3 pct., mens Gini-koefficienten for fordelingen af de 18-90-åriges indkomster i 2002 er 23,7 pct., *jf. tabel 3.5.*

Tabel 3.5. Gennemsnitlig disponibel indkomst, Gini-koefficient og andel med lav indkomst, 18-90-årige

	Gini-koefficient	Andel med indkomst:	
		Under 50 pct. af medianen	Under 70 pct. af medianen
	<i>Pct.</i>	<i>--- Pct. af befolkningen ---</i>	
1 år (2002)	23,7	4,2	17,4
3 år (2000-2002)	21,6	2,7	15,8
5 år (1998-2002)	20,4	2,0	14,9
Livsindkomst.....	12,3	0,1	3,2

Anm.: Indkomsterne er reguleret til 2002 niveau. De sammensatte livsindkomster består af årlige indkomster dækkende det 18. til det 90. år.

Kilde: Beregninger på basis af sammensatte livsindkomster, *jf. appendiks 3.2.*

En stor del af de målte indkomstforskelle i et enkelt år afspejler, at de løbende indkomster varierer systematisk med alderen. Dvs. indkomstfor-

skellene på tværs af befolkningen i et bestemt år er til dels en konsekvens af, at folk befinder sig på forskellige stadier i livsforløbet. Ved i stedet at betragte forskellene i de skønnede livsindkomster er det muligt at skønne over, hvor stor en del af indkomstforskellene, der ikke knytter sig til systematiske aldersbestemte variationer.

De målte indkomstforskelle i et enkelt år er også påvirket af midlertidige udsving i enkeltpersoners indkomst, som udlignes over kortere perioder. Indkomstforskellene er således 2,1 pct.enheder mindre (svarende til 8,9 pct.), hvis indkomsten opgøres som gennemsnittet af 3 års indkomster. Opgøres enkeltpersonernes indkomster som et 5-årigt gennemsnit, er Gini-koefficienten 3,3 pct.enheder mindre (svarende til 13,9 pct.), jf. tabel 3.5.

Tilsvarende er andelen af befolkningen med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten mindre, når der ses bort fra de årlige udsving i personernes indkomster. Andelen med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten er 2,7 pct., når indkomsten er et 3-årsgennemsnit, og 2,0 pct., når indkomsten er et gennemsnit af 5 års indkomster. Stort set ingen har en anslået livsindkomst under 50 pct. af medianlivsindkomsten.

De største forskelle ses i yderpunkterne af indkomstfordelingen, hvilket afspejler, at de samme personer sjældent ligger enten i toppen eller i bunden af indkomstfordelingen gennem hele livet. Den såkaldte 90/10-ratio, der måler forholdet mellem 90 pct. percentilen og 10 pct. percentilen i indkomstfordelingen, er 2,6 målt ud fra indkomstfordelingen i året 2002, men 1,7 når forskellene opgøres på basis af fordelingen af de skønnede livsindkomster, jf. tabel 3.6.

Tabel 3.6. Decilfordeling af ækvivalerede disponible indkomster

	Decil										Alle	90/10 ratio
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.		
	-----1.000 kr.-----											
Gnst. årlig												
Livsindkomst.....	112	130	140	148	155	163	171	182	197	249	165	1,7
Disp. indk. 2002..	66	100	115	130	144	159	175	195	222	327	163	2,6
Forskel	46	30	25	18	11	4	-4	-13	-25	-78	2	

Anm: Tabellen omfatter 18-90-årige. 90/10 ratio beregnes ud fra øvre indkomstgrænse for henholdsvis 1. og 9. decil.

Kilde: Beregninger på basis af sammensatte livsindkomster, jf. appendiks 3.2.

Lønindkomsten er væsentligt mere lige fordelt målt ved livsindkomster, end når opgørelsen foretages i et enkelt år. Bidraget fra de private indkomster (som navnlig består af lønindkomst) til de samlede indkomstforskelle er 27,9 pct.enheder i modsætning til 46,0 pct.enheder de enkelte år, hvilket svarer til en forskel på 39 pct. Det medfører, at omfordelingen via indkomstskatterne er tilsvarende lavere. Således er omfordelingen via indkomstskatterne 12,1 pct.enheder i modsætning til 19,2 pct.enheder de enkelte år, hvilket svarer til en forskel på 37 pct., *jf. tabel 3.7.*

Tabel 3.7. Dekomponering af Gini-koefficienten, 18-90-årige

	Årlige indkomster	Livs-indkomster	Forskel	
	----- Pct.enheder -----			Pct.
Privat indkomst.....	46,00	27,92	-18,08	-39
Overførsler	-7,20	-5,17	2,03	-28
Personlig indkomst i alt.....	38,80	22,75	-16,05	-41
Kapitalindkomst.....	3,42	2,70	-0,72	-21
Skat.....	-19,18	-12,05	7,13	-37
Pensionsindbetalinger.....	-1,53	-1,09	-0,44	-29
Disponibel indkomst (i alt)	21,51	12,32	-9,19	-43

Kilde: Årlige indkomster og livsindkomster er beregnet på basis af sammensatte livsforløb, *jf. appendiks 3.2.*

Overførslernes effekt på indkomstforskellene er ligeledes lavere set i et livsperspektiv. Overførslernes bidrag er således 28 pct. lavere med et bidrag på -5,2 pct.enheder i modsætning til -7,2 pct.enheder de enkelte år.

De enkelte bidrag til indkomstforskellene er et udtryk for modtagernes placering i indkomstfordelingen vægtet med ydelsens omfang. Forskelle i bidragene til indkomstforskellene kan derfor være udtryk for, at modtagerne er placeret anderledes i indkomstfordelingen, eller at modtagerkredsen er anderledes i et livsperspektiv end i de enkelte år, *jf. tabel 3.8.*

Permanente ydelser bidrager mere til en lige indkomstfordeling set i et livsperspektiv, fordi modtagerne typisk ikke opnår høje arbejdsindkomster i andre dele af livet. Før tidspensionen påvirker således indkomstforskellene markant mere i et livsperspektiv. Dette skyldes blandt andet ydelsens niveau, som medfører, at før tidspensionister ikke i de enkelte år er blandt familierne med de laveste indkomster. Derimod medfører ydelsens permanente karakter, at modtagerne har en relativ lav

indkomst set over livet. Ydelsens bidrag bliver derfor større set i et livsindkomstperspektiv. Bidraget til de samlede indkomstforskelle fra førtidspension er -2,02 pct.enheder set over livet og -0,99 pct.enheder de enkelte år, jf. tabel 3.8.

Tabel 3.8. Overførslers andel af indkomstforskellene, 18-90-årige

	Årlige Indkomster	Livs- indkomster	Forskel	
	-----Pct.enheder-----			Pct.
Førtidspension	-0,99	-2,02	-1,03	104
Folkepension	-3,34	-0,94	2,40	-71
Kontanthjælp	-1,05	-0,92	0,13	-12
A-dagpenge	-0,40	-0,60	-0,20	50
Boligstøtte	-0,55	-0,48	0,07	-12
Overlovsordninger mv.....	-0,04	-0,22	-0,18	450
Børnetilskud og børnefamilieydelse ...	-0,25	-0,10	0,15	-60
Efterløn.....	-0,22	-0,01	0,21	-95
Uddannelsesstøtte	-0,39	0,10	0,49	-125
Overførsler i alt	-7,20	-5,17	2,03	-28

Anm.: Orlovsordninger mv. opfatter desuden personer på overgangsydelse og delpension.

Kilde: Årlige indkomster og livsindkomster er beregnet på basis af sammensatte livsforløb, jf. appendiks 3.2.

Ydelser, der har karakter af forsikring, udlignes kun i det omfang, sandsynligheden for at modtage ydelsen udlignes over livet. Bidraget fra kontanthjælp i et livsperspektiv afviger kun relativt lidt fra bidraget i et enkelt år, og bidraget til indkomstudligningen via A-kasseydelse er 0,20 pct.enheder højere set i et livsperspektiv. Dette skyldes hovedsageligt, at personerne i gennemsnit ikke opnår relativ høj indkomst i andre perioder. Ydelsernes bidrag afhænger desuden af modtagernes placering i indkomstfordelingen. Således betyder niveauet for A-dagpenge, at modtagerne ikke tilhører gruppen med de laveste indkomster i de enkelte år.

Det er særligt ydelser, der er knyttet til bestemte perioder i livet eller tildeles en stor andel af befolkningen, som bidrager mindre set i et livsperspektiv. Den største forskel ses for folkepension, der tildeles næsten hele befolkningen. Forskellen i bidraget til indkomstforskellene er 2,40 pct.enheder med -3,34 i det enkelte år og -0,94 set i et livsperspektiv. Men folkepensionens bidrag er fortsat relativt stort, blandt andet på grund af det store antal modtagere.

Uddannelsesstøtten har til hensigt at medvirke til finansieringen af uddannelse, som senere kan give afkast i form af højere løn til den enkelte og dermed øget velfærd generelt. Idet modtagerne af uddannelsesstøtte typisk modtager en relativ høj lønindkomst senere i livet, bidrager uddannelsesstøtten isoleret set til at øge forskellene i livsindkomsterne med 0,10 pct.enheder målt på Gini-koefficienten, jf. tabel 3.8. Ligeledes bidrager uddannelsesstøtten til at afdæmpe de negative effekter af progressiv beskatning, som svækker incitamenterne til uddannelse.

Skatternes bidrag til udligning af indkomstforskellene reduceres i et livsperspektiv som følge af udligning af de private og personlige indkomster. Den procentvise forskel mellem skatternes omfordelende virkning i et enkelt år i forhold til i et livsperspektiv er størst for arbejdsmarkedsbidraget. Det skyldes blandt andet, at arbejdsmarkedsbidraget i de enkelte år hovedsageligt betales af erhvervsaktive, mens det set i et livsperspektiv betales af næsten alle. For bidragene fra de mest progressive skatter er forskellene derimod mindst som følge af, at de både de enkelte år og over livsforløbet betales af en mindre gruppe, jf. tabel 3.9.

Tabel 3.9. Indkomstskatters andel af indkomstforskellene, 18-90-årige

	Årlige indkomster	Livs- indkomster	Forskel	
	-----Pct.enheder-----			Pct.
Arbejdsmarkedsbidrag	-3,20	-1,82	1,38	-43
Kommune- og bundskat	-12,49	-7,59	4,90	-39
Mellemskat	-1,23	-0,83	0,40	-33
Topskat	-1,51	-1,16	0,35	-23
Øvrige skatter	-0,75	-0,64	0,11	-15
Skatter i alt	-19,18	-12,05	7,13	-37

Anm.: De sammensatte livsindkomster er baseret på data fra perioden 1996 til 2002, derfor udtrykker skatterne en sammenvejning af skattereglerne fra samme periode.

Kilde: Årlige indkomster og livsindkomster er beregnet på basis af sammensatte livsforløb, jf. appendiks 3.2.

Personer med en lang videregående uddannelse har en gennemsnitlig livsindkomst på 220.200 kr. årligt, hvilket er 50 pct. mere end en ufaglært. Målt ved Gini-koefficienten er indkomstforskellene i livsindkomsterne godt 10 pct. inden for alle uddannelsesniveauer, undtagen for personer

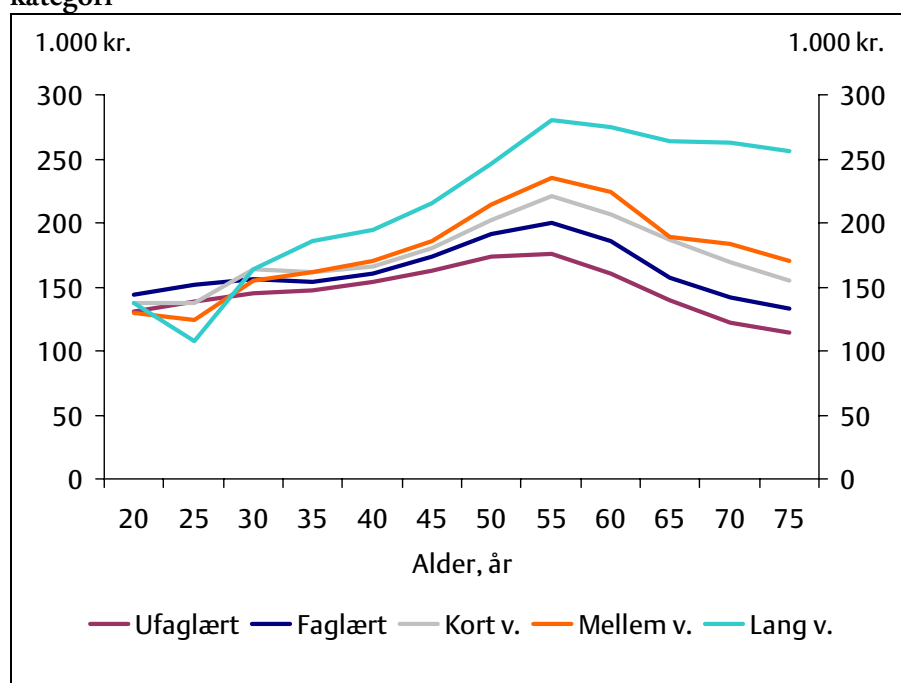
med en lang videregående uddannelse, hvor indkomstforskellene er 13,4 pct., jf. tabel 3.10.

Tabel 3.10. Gennemsnitlig livsindkomst og Gini-koefficient fordelt på uddannelseskategorier

	Gnst. årlig indkomst, kr.	Indeks	Gini-koefficient
Ufaglært og uoplyst	147.100	89	10,9
Faglært	163.200	99	10,1
Kort videregående	174.600	106	10,3
Mellemlang videregående	180.300	109	10,4
Lang videregående.....	220.200	133	13,4
Alle	165.300	100	12,3

Kilde: Beregninger på basis af sammensatte livsindkomster, jf. appendiks 3.2.

Figur 3.4. Gennemsnitsindkomst fordelt på alder og uddannelseskategori

Kilde: Beregninger på basis af sammensatte livsindkomster, jf. appendiks 3.2.

For personer med videregående uddannelse falder den disponible indkomst i starten af 20-års alderen. Dette skyldes, at en stor gruppe flytter hjemmefra og begynder at studere. For de faglærte og ufaglærte ses denne

tendens kun meget svagt. For personer med en lang videregående uddannelse øges indkomsterne efterfølgende hurtigere end for de øvrige grupper, og indkomstnedgangen i forbindelse med tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet er desuden noget mindre. Forskellen mellem uddannelsesgrupperne er størst efter pensionering, *jf. figur 3.4*.

De ækvivalerede disponible indkomster stiger generelt frem til 55-60-års alderen, hvorefter de aftager. Indkomsterne vokser kraftigst i 25-30-års alderen og i 45-50-års alderen, *jf. figur 3.4*. Den lave vækst i de mellem-liggende år skyldes, at mange får børn i denne alder, hvilket betyder, at familiens indkomst skal deles mellem flere personer.

En del af de anslåede indkomstforskelle over livsforløbet skyldes, at ikke alle lever lige længe. Personer, som lever længe, vil alt andet lige have en mindre gennemsnitlig indkomst end andre, da ældres indkomster i gennemsnit er noget mindre end befolkningsgennemsnittet.

Fordelingen af livsindkomster er baseret på ca. 50.000 livsforløb konstrueret ved hjælp af en metode kaldet *statistisk match*, *jf. appendiks 3.2*. Til hvert livsforløb er tilknyttet oplysninger om årlige indkomster, uddannelse mv. for perioden fra det 18. til det 90. år. Ved måling af forskelle i livsindkomster er det nødvendigt at foretage en række metodevalg, *jf. boks 3.2*. Livsindkomsten er som udgangspunkt beregnet som den gennemsnitlige årlige indkomst. En lille del af de målte forskelle i livsindkomsten skyldes derfor, at nogle er pensioneret længere end andre.

Boks 3.2. Definition af livsindkomst

Der findes ikke data, som dækker hele livsforløb. Livsindkomsterne i kapitlet er derfor beregnet ud fra fiktive livsforløb, som er dannet ved hjælp af statistisk match ud fra en flerårig stikprøve. Livsindkomsterne repræsenterer de samfundsmæssige forhold i perioden 1995 til 2002 korrigeret for inflation og vækst. De fiktive livsforløb er derfor også påvirket af udviklingen i perioden med eksempelvis faldende ledighed og stigende produktivitet.

De sammensatte livsforløb dækker livsforløbet fra det 18. til det 90. år. Hvert livsforløb består af omkring 9 delforløb, der er sat i forlængelse af hinanden ud fra 7 kriterier: Køn, antal voksne i familien, antal børn i familien, uddannelsesniveau, boligtype, kapitalindkomstkategorier og disponibel indkomst, jf. appendiks 3.2.

Livsforløbene består af en række årlige ækvivalerede disponible indkomster, som kan aggregeres til en livsindkomst på forskellige måder. De centrale metodevalg angår gennemsnit versus sum samt vækst og diskontering.

Sum eller gennemsnit

I beregningerne benyttes den gennemsnitlige årlige indkomst som den gennemgående definition af livsindkomsten. Hvis livsindkomsten i stedet defineres som summen af de årlige indkomster, vil personer, som dør tidligt, blive tildelt en lav livsindkomst, mens personer med en høj levealder vil have en høj livsindkomst. Det modsatte er tilfældet, såfremt gennemsnittet af de årlige indkomster benyttes. Da indkomsterne typisk falder ved tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, vil gennemsnitsindkomsten over et livsforløb alt andet lige falde med levealderen. Alternativt kan personkredsen og aldersintervallet begrænses, således at alle lever hele perioden, hvilket ikke er valgt i analysen.

Diskontering og vækst

Det er alt andet lige en fordel at optjene indkomsten så tidligt som muligt i livsforløbet, da eventuel opsparing kan forrentes, og forbrugsmuligheder nemmere kan fordeles frit over livsforløbet. Dette taler for at diskontere de årlige indkomster med realrenten efter skat, hvilket vil betyde, at indkomster optjent tidligt i livsforløbet indgår med større vægt i livsindkomsten end indkomster optjent sent i livsforløbet.

Som følge af teknologiske fremskridt mv. vokser realindkomsterne år for år med i gennemsnit 1,5-2 pct. Hvis denne vækst indbygges i livsforløbene, vil det indebære, at indkomster optjent sent i livsforløbet vil indgå med størst vægt i livsindkomsten.

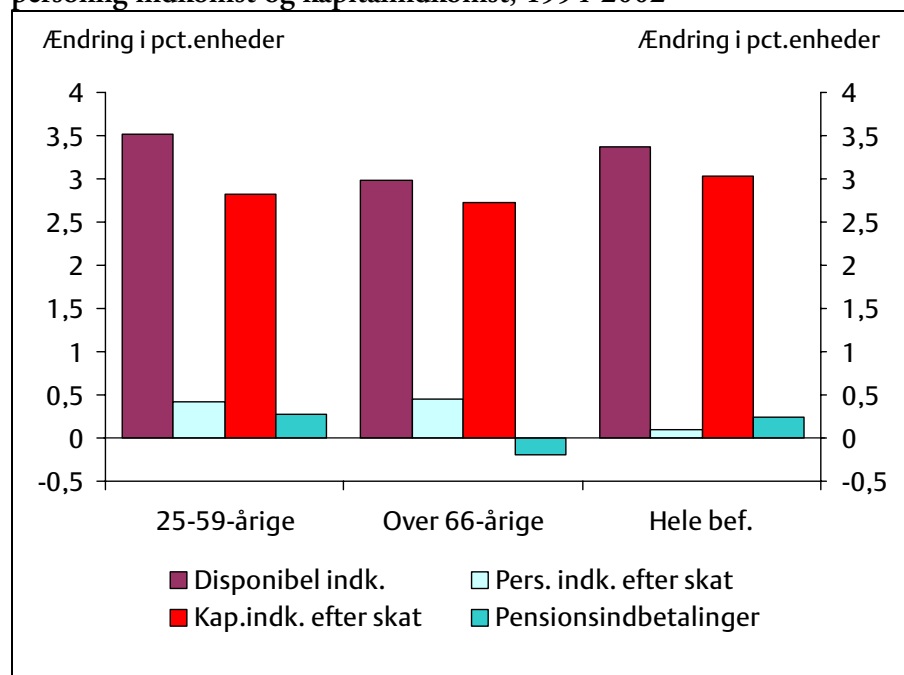
Det antages i modellen, at væksten svarer til realrenten. Dermed indregnes hverken vækst over livsforløbet eller en diskontering af indkomsterne med realrenten. Hele livsforløbet regnes således i 2002 pris- og indkomstniveau. I datagrundlaget korrigeres indkomsterne for perioden 1995-2001 (fordelt på aldersklasser) til 2002-niveau.

3.4. Årsager til udviklingen i indkomstforskellene 1994-2002

De samlede årlige indkomstforskelle målt ved Gini-koefficienten er vokset med 3,4 pct.enheder fra 1994 til 2002. Langt den overvejende del af denne stigning kan henføres til udviklingen i kapitalindkomsterne efter skat, jf. figur 3.5. Udviklingen i de personlige indkomster efter skat, dvs. den samlede effekt af ændringerne i befolkningens erhvervsindkomster, overførsler og beskatning heraf, har derimod stort set ikke påvirket indkomstforskellene siden 1994.

Figur 3.5. Bidrag til ændring i fordelingen af disponible indkomster fra personlig indkomst og kapitalindkomst, 1994-2002

Anm.: De mørkerøde (første) søjler viser ændringen i Gini-koefficienten for fordelingen af de disponible indkomster. De andre søjler viser bidraget til denne ændring fra udviklingen i henholdsvis personlig indkomst efter skat, kapitalindkomst efter skat samt indbetalinger til private pensionsordninger.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

For de 25-59-årige har udviklingen i kapitalindkomsterne og beskatningen heraf isoleret set bidraget til en forøgelse af de samlede indkomstforskelle med ca. 2,8 pct.enheder (målt ved Gini-koefficienten) fra 1994

til 2002, *jf. tabel 3.11*. Det svarer til ca. 80 pct. af den samlede forøgelse af indkomstforskellene blandt de 25-59-årige.

Udviklingen i de personlige indkomster efter skat har isoleret set bidraget til en forøgelse af indkomstforskellene blandt de 25-59-årige med 0,4 pct.enheder, mens ændringerne i indbetalingerne til private pensionsordninger har øget de målte indkomstforskelle med ca. 0,3 pct.enheder.

Tabel 3.11. Bidrag fra personlig indkomst og kapitalindkomst til forskelle i disponibel indkomst for de 25-59-årige, 1994-2002

	1994	1996	1998	2000	2001	2002	Ændring 1994-2002
-----Pct.enheder-----							
Personlig indkomst.....	38,7	38,3	38,3	38,5	38,6	38,3	-0,39
- Skat heraf.....	-19,1	-18,8	-18,4	-18,7	-18,7	-18,3	0,81
Pers.indk. efter skat	19,6	19,6	19,9	19,8	19,9	20,0	0,42
Kapitalindkomst.....	0,6	0,6	2,5	3,8	4,0	4,6	3,93
- Skat heraf.....	0,1	0,5	-0,4	-1,1	-0,9	-1,0	-1,10
Kap.indk. efter skat	0,7	1,1	2,1	2,8	3,1	3,6	2,83
- Pensionsindbet.....	-1,4	-1,4	-1,5	-1,2	-1,2	-1,2	0,27
Disp.indk. i alt	18,9	19,2	20,5	21,4	21,8	22,4	3,52

Anm.: Den nederste række i tabellen viser den samlede forskel i de disponible indkomster målt ved Gini-koefficienten. Rækkerne ovenfor angiver bidragene til den samlede indkomstforskel fra de indkomstkomponenter, der indgår i den disponible indkomst. Den samlede Gini-koefficient kan beregnes som summen af bidragene fra personlig indkomst efter skat og kapitalindkomst efter skat minus bidraget fra indbetalinger til private pensionsordninger. Se boks 3.3 for en nærmere beskrivelse af dekomponeringen af den disponible indkomst.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

For de over 66-årige har udviklingen i kapitalindkomsterne efter skat tilsvarende ført til en forøgelse af indkomstforskellene med ca. 2,7 pct.enheder fra 1994 til 2002, *jf. tabel 3.12*. Det svarer til godt 90 pct. af den samlede forøgelse af indkomstforskellene blandt de over 66-årige.

Udviklingen i de personlige indkomster efter skat har isoleret set ført til en forøgelse af indkomstforskellene med 0,4-0,5 pct.enheder, mens ændringer i indbetalinger til private pensionsordninger har ført til en isoleret formindskelse af indkomstforskellene med ca. 0,2 pct.enheder.

Tabel 3.12. Bidrag fra personlig indkomst og kapitalindkomst til forskelle i disponibel indkomst for de over 66-årige, 1994-2002

	1994	1996	1998	2000	2001	2002	Ændring 1994-2002
-----Pct. enheder-----							
Personlig indkomst.....	25,7	25,3	25,0	24,4	24,3	24,5	-1,19
- Skat heraf.....	-12,4	-11,9	-11,5	-11,1	-11,0	-10,8	1,64
Pers.indk. efter skat	13,3	13,4	13,5	13,3	13,3	13,7	0,45
Kapitalindkomst.....	9,0	8,6	10,6	11,6	12,1	11,4	2,37
- Skat heraf.....	-3,8	-3,3	-3,4	-3,9	-3,8	-3,4	0,36
Kap.indk. efter skat	5,3	5,4	7,2	7,7	8,3	8,0	2,73
- Pensionsindbet.....	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6	-0,8	-0,7	-0,19
Disp.indk. i alt	18,0	18,1	20,2	20,5	20,8	21,0	2,99

Anm.: Se anmærkning til tabel 3.11.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Boks 3.3. Dekomponering af den disponible indkomst

Den disponible indkomst kan dekomponeres på flere måder med henblik på at analysere betydningen af forskellige elementer i indkomstdannelsen.

Den *personlige indkomst* betegner normalt summen af *private indkomster* (som udgør indkomst fra erhvervsdeltagelse samt udbetalinger fra private pensionsordninger mv.) og *offentlige indkomstoverførsler*. Summen af *kapitalindkomsten* og den personlige indkomst betegnes som *bruttoindkomsten*. Den *disponible indkomst* fremkommer som bruttoindkomsten fratrukket de *personlige skatter* (herunder ejendomsværdiskat fra 2000) og indbetalinger til private pensionsordninger (som ikke logisk kan henregnes til nogen af de øvrige indkomstbegreber).

I den aktuelt anvendte opdeling af den disponible indkomst på *personlig indkomst efter skat* og *kapitalindkomst efter skat* er det tilstræbt at fordele de samlede personlige skatter på henholdsvis den del, der påhviler den personlige indkomst, og den del, der påhviler kapitalindkomsten. Arbejdsmarkedsbidrag henregnes som skat af personlig indkomst. De kommunale og statslige indkomstskatter fordeles proportionalt mellem kapitalindkomst og personlig indkomst på basis af kapitalindkomstens andel af de respektive beregningsgrundlag for de enkelte skattetyper. Skat af aktieindkomst, ejendomsværdiskat og andre "rene" kapitaler henregnes fuldt ud som skat af kapitalindkomst.

Opdelingen af skatterne følger i princippet de skattemæssige regler for hver enkelt skattetype i de betragtede år, men metoden indebærer dog et element af skøn.

Den personlige indkomsts betydning for indkomstforskellene

De personlige indkomster udgør gennemsnitligt langt den største andel af de disponible indkomster. Bidraget fra de personlige indkomster til de

samlede indkomstforskelle er derfor også langt større end bidraget fra kapitalindkomsten.

De personlige indkomsters bidrag til de samlede indkomstforskelle har været næsten konstant i perioden 1994-2002, dvs. udviklingen i de personlige indkomster har som nævnt isoleret set ikke bidraget til stigningen i indkomstforskellene siden 1994.

For de 25-59-årige er bidraget til de samlede indkomstforskelle fra de personlige indkomster efter skat vokset fra 19,6 pct.enheder i 1994 til 20 pct.enheder i 2002, *jf. tabel 3.13.*

Tabel 3.13. Bidrag fra private indkomster og overførselsindkomst til forskelle i disponibel indkomst for de 25-59-årige, 1994-2002

	1994	1996	1998	2000	2001	2002	Ændring 1994-2002
	-----Pct.enheder-----						
Private indkomster	44,9	44,9	44,0	44,1	44,1	43,8	-1,11
Overførselsindkomst.....	-6,2	-6,5	-5,7	-5,6	-5,5	-5,5	0,73
Personlig indk. i alt	38,7	38,3	38,3	38,5	38,6	38,3	-0,39
- Skat heraf.....	-19,1	-18,8	-18,4	-18,7	-18,7	-18,3	0,81
Pers.indk. efter skat	19,6	19,6	19,9	19,8	19,9	20,0	0,42

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

De personlige indkomster er opdelt på private indkomster og overførselsindkomster. De private indkomster udgøres navnlig af lønindkomst og virksomhedsindkomst (opgjort efter bidrag til ATP, bidrag til arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger samt SP-bidrag) samt evt. udbetalinger fra ATP og andre private pensionsordninger.

Bidraget fra de private indkomster til de opgjorte indkomstforskelle er faldet fra 44,9 pct.enheder i 1994 til 43,8 pct.enheder i 2002, hvilket blandt andet afspejler en mere lige fordeling af de private indkomster som følge af stigningen i beskæftigelsen i perioden.

Overførselsindkomsterne bidrager som udgangspunkt til at reducere de målte indkomstforskelle. For de 25-59-årige er overførselsindkomsterne bidrag til (reduktionen af) indkomstforskellene faldet fra -6,2 pct.enheder i 1994 til -5,5 pct.enheder i 2002, dvs. udviklingen i overførselsindkomsterne bidrager teknisk set til en isoleret forøgelse af indkomstforskellene fra 1994 til 2002. Det afspejler dog primært, at den lavere ledighed og

stigende beskæftigelse har ført til et fald i antallet af overførselsmodtagere i aldersgruppen, og modsvares dermed af en relativt set mindre vægt af overførselsindkomsterne og af en mere lige fordeling af de private indkomster.

Udviklingen i de samlede personlige indkomster *før skat* bidrager isoleret set til en lille reduktion på ca. 0,4 pct.enheder af de samlede indkomstforskelle fra 1994-2002. Udviklingen i den del af de personlige skatter, der (til dels skønsmæssigt) kan henføres til de personlige indkomster, jf. boks 3.3, bidrager dog isoleret set til en forøgelse af de samlede indkomstforskelle med ca. 0,8 pct.enheder⁵.

En del af denne effekt afspejler, at de personlige indkomsters andel af de samlede disponible indkomster reduceres over perioden, mens nettokapitalindkomstens andel af de disponible indkomster øges. Det giver sig udslag i, at en relativ mindre andel af de personlige skatter udgøres af skat på personlig indkomst, mens en relativt større andel udgøres af skat af kapitalindkomst⁶.

For de over 66-årige er bidraget fra de personlige indkomster til de samlede indkomstforskelle mindre end for de 25-59-årige. Det skyldes primært, at de personlige indkomster udgør en mindre andel – og kapitalindkomsterne en større andel – af de disponible indkomster for de over 66-årige end for de 25-59-årige.

For de over 66-årige er bidraget til de samlede indkomstforskelle fra de personlige indkomster efter skat vokset fra 13,3 pct.enheder i 1994 til 13,7 pct.enheder i 2002, jf. tabel 3.14.

---

⁵ En del af denne udvikling kan forklares ved stigningen i arbejdsmarkedsbidragene (i de første år i perioden), der er modsvaret af en tilsvarende teknisk reduktion af overførselsindkomsterne. Derved omfordeler overførselsindkomster alt andet lige mindre, og samtidig er gennemsnitsskatten på disse – der gennemgående er placeret nederst i indkomstfordelingen – teknisk reduceret, hvorved progressionen teknisk set (men ikke reelt) er blevet forøget.

⁶ Medvirkende hertil har været indførelsen af det midlertidige pensionsbidrag i 1998 og SP-bidraget i de følgende år, som teknisk reducerer den del af de personlige indkomster, der beskattes i de enkelte år.

Tabel 3.14. Bidrag fra private indkomster og overførselsindkomst til forskelle i disponibel indkomst for de over 66-årige, 1994-2002

	1994	1996	1998	2000	2001	2002	Ændring 1994-2002
-----Pct.enheder-----							
Private indkomster	28,8	29,1	29,2	29,0	29,0	29,3	0,54
Overførselsindkomst	-3,1	-3,8	-4,3	-4,6	-4,7	-4,8	-1,69
Personlig indk. i alt	25,7	25,3	25,0	24,4	24,3	24,5	-1,19
- Skat heraf.....	-12,4	-11,9	-11,5	-11,1	-11,0	-10,8	1,64
Pers.indk. efter skat	13,3	13,4	13,5	13,3	13,3	13,7	0,45

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Udviklingen i de private indkomster bidrager for de over 66-årige isoleret set til en forøgelse af indkomstforskellene med godt 0,5 pct.enheder. Det afspejler, at flere pensionister i 2002 end i 1994 har private pensionsindtægter udover social pension, og at pensionisternes private indkomster er mere ulige fordelt end den sociale pension.

Det modsvares dog af, at udviklingen i overførselsindkomsten for de over 66-årige isoleret set har bidraget til en reduktion af indkomstforskellene med ca. 1,7 pct.enheder. De offentlige overførsler udgør i 2002 en mindre andel af de over 66-åriges gennemsnitlige disponible indkomster end i 1994, hvilket afspejler dels, at en større del af den sociale pension til enlige har form af det indkomstafhængige pensionstillæg, dels at de gennemsnitlige private indkomster i gruppen er vokset⁷.

Pensionstillægget i folkepensionen samt en række andre ydelser, herunder især boligydelse, aftrappes med stigende indkomster udover social pension. Stigningen i de private indkomster indebærer derfor, at en relativt større andel af overførselsindkomsterne tilfalder en relativt mindre andel af de over 66-årige (med beskedne eller helt uden supplerende indkomster), hvilket har givet sig udslag i et øget bidrag til reduktion af indkomstforskellene.

Kapitalindkomstens betydning for indkomstforskellene

Som nævnt kan langt den største del af den samlede stigning i indkomstforskellene tilskrives udviklingen i kapitalindkomsten.

⁷ Som led i *Ny kurs* blev enlige pensionisters forhøjede personfradrag omlagt til en højere pension i 1994. Over perioden 1994-1998 blev denne pension i højere grad gjort indkomstafhængig.

Såvel for gruppen af 25-59-årige som for de over 66-årige er den gennemsnitlige nettokapitalindkomst vokset betragteligt, både i niveau og i pct. af den disponible indkomst, *jf. tabel 3.15.*

Tabel 3.15. Fordeling af nettokapitalindkomst på indkomstdeciler

Decil	25-59-årige				Over 66-årige			
	Andel af disponibel indkomst				Andel af disponibel indkomst			
	Gnst. 2002	Ændr. 94-02	Andel 2002	Ændring 94-02	Gnst. i 2002	Ændr. 94-02	Andel 2002	Ændring 94-02
	Kr.	Kr.	Pct.	Pct.enhed	Kr.	Kr.	Pct.	Pct.enhed
1	-4.900	3.500	-6,9	5,2	2.300	1.700	2,9	2,0
2	-6.000	3.400	-5,4	3,8	5.800	600	6,2	0,1
3	-7.000	4.600	-5,5	4,5	8.200	800	8,1	0,0
4	-7.500	5.300	-5,3	4,8	9.500	1.100	8,9	0,2
5	-6.900	6.200	-4,5	5,1	11.100	1.700	9,8	0,6
6	-5.500	8.000	-3,3	5,9	17.200	6.300	14,1	3,9
7	-4.200	9.100	-2,3	6,0	20.100	4.200	15,0	1,3
8	-1.600	11.600	-0,8	6,8	25.900	6.400	17,3	2,1
9	3.300	15.600	1,4	7,7	38.100	11.200	21,6	3,6
10	65.500	61.600	19,4	17,9	128.800	41.900	44,3	5,3
Alle	2.500	12.900	1,5	8,5	26.700	7.600	19,5	3,2

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Specielt for de 25-59-årige har der fra 1994 til 2002 været en betydelig vækst i nettokapitalindkomsterne, svarende til en stigning i nettokapitalindkomstens andel af de disponible indkomster på 8,5 pct.enheder. Den samlede nettokapitalindkomst for gruppen af 25-59-årige har i gennemsnit været positiv siden 2000. Det dækker dog over betydelige forskelle på tværs af indkomstgrupperne. De 80 pct. af de 25-59-årige med de laveste disponible indkomster har fortsat negativ nettokapitalindkomst.

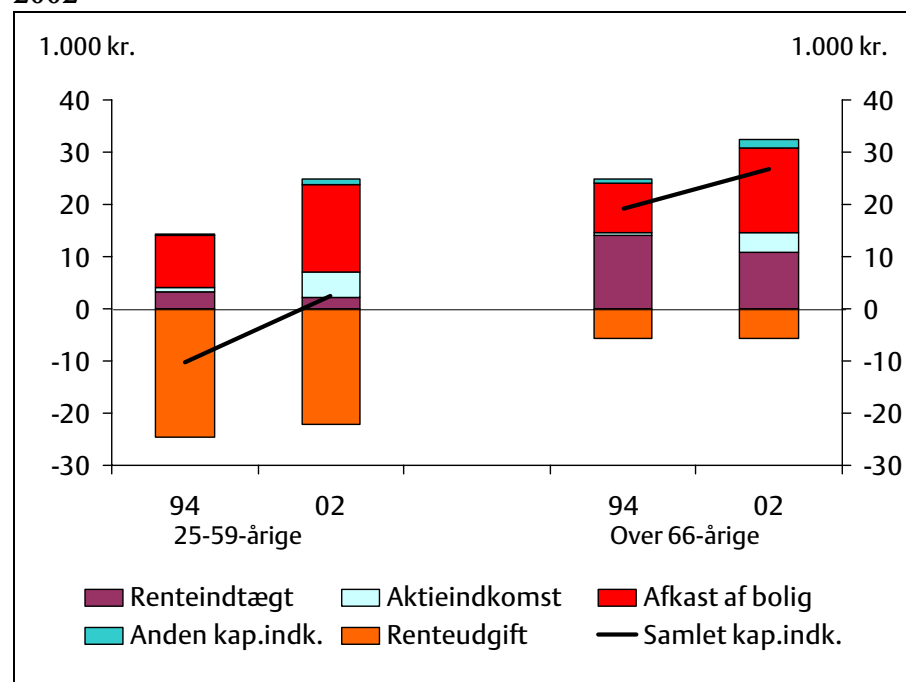
Væksten i nettokapitalindkomstens andel af de disponible indkomster for de 25-59-årige er størst for 10. decil, men er i øvrigt forholdsvis jævnt fordelt over resten af indkomstfordelingen.

For gruppen af over 66-årige er kapitalindkomsterne mere ulige fordelt end for de 25-59-årige. Samtidig udgør kapitalindkomsten som nævnt en langt større andel af de disponible indkomster for de over 66-årige end for de 25-59-årige. Såvel væksten i nettokapitalindkomstens andel af de disponible indkomster som ændringen i nettokapitalindkomstens niveau

fra 1994 til 2002 har været mindre for de over 66-årige end for de 25-59-årige. Samtidig har væksten for de over 66-årige været mere ulige fordelt.

Kapitalindkomsten består af renteindtægter, renteudgifter, imputeret afkast af ejerbolig, aktieindkomst samt anden kapitalindkomst⁸. De 25-59-årige har i gennemsnit store renteudgifter og næsten ingen renteindtægter. De over 66-årige har derimod store renteindtægter og næsten ingen renteudgifter.

Figur 3.6. Gennemsnitlig sammensætning af kapitalindkomsten, 1994-2002

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Renteudgifterne er i gennemsnit faldet med 2.500 kr. fra 1994 til 2002 for de 25-59-årige. Tilsvarende er de gennemsnitlige renteindtægter for de over 66-årige faldet med 3.200 kr., *jf. figur 3.6.*

⁸ Anden kapitalindkomst omfatter indkomst vedr. skibsanpart, udenlandsk kapitalindkomst, udlodninger fra investeringsforeninger, kapitalværdistigning, ophævet indskud på etableringskonto og genvundne afskrivninger.

Aktieindkomsterne er for såvel de 25-59-årige som for de over 66-årige vokset betragtelig siden 1994, men udgør dog stadig en forholdsvis lille andel af den samlede kapitalindkomst.

Afkastet af bolig udgør omkring 9-10.000 kr. i 1994 og omkring 16-17.000 kr. i 2002 for såvel de 25-59-årige som de over 66-årige, og er således steget med ca. 6.500 kr. for begge aldersgrupper.

For gruppen af 25-59-årige er bidraget fra kapitalindkomsterne efter skat til de samlede indkomstforskelle vokset fra 0,7 pct.enheder i 1994 til 3,6 pct.enheder i 2002, *jf. tabel 3.16*. Denne ændring på 2,8 pct.enheder svarer som nævnt til omkring 80 pct. af den samlede stigning i indkomstforskellene for de 25-59-årige målt ved Gini-koefficienten.

Tabel 3.16. Dekomponering af kapitalindkomstens bidrag til indkomstforskelle, 25-59-årige, 1994-2002

	1994	1996	1998	2000	2001	2002	Ændring 1994-2002
	-----Pct.enheder-----						
Renteindtægter	0,8	0,7	0,6	0,6	0,7	0,6	-0,20
-Renteudgifter	-2,8	-2,8	-2,7	-2,5	-2,5	-2,5	0,28
Nettorenteindtægter	-2,0	-2,1	-2,1	-1,9	-1,8	-1,9	0,08
+Aktieindkomst	0,6	-0,3	1,7	2,2	2,2	2,8	2,22
+Afkast af ejerbolig	1,7	2,1	2,4	2,8	3,0	3,3	1,60
+Anden kap.indk.	0,3	0,4	0,5	0,7	0,6	0,4	0,04
Kapitalindk. i alt	0,6	0,6	2,5	3,8	4,0	4,6	3,93
- Skat heraf	0,1	0,5	-0,4	-1,1	-0,9	-1,0	-1,10
Kap.indk. efter skat	0,7	1,1	2,1	2,8	3,1	3,6	2,83

Anm.: Den nederste række i tabellen viser nettokapitalindkomstens samlede bidrag (efter skat) til ændringen i forskellen i de disponible indkomster målt ved Gini-koefficienten. Rækkerne ovenfor angiver delbidragene fra de enkelte komponenter, der indgår i nettokapitalindkomsten.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Udviklingen i nettokapitalindkomsterne før skat har isoleret set bidraget til en forøgelse af de samlede indkomstforskelle med 3,9 pct.enheder fra 1994 til 2002. Denne ændring kan opdeles i isolerede bidrag fra udviklingen i henholdsvis nettorenteindtægter, aktieindkomst, afkast af ejerbolig og anden kapitalindkomst.

Da boligejere i gennemsnit er højere placeret i indkomstfordelingen end lejere, og da det typisk er ejerne, der har de største renteudgifter, bidrager

renteudgifter til at udligne indkomstforskellene. Renteindtægter bidrager til at øge indkomstforskellene, idet der er en tendens til en positiv sammenhæng mellem indkomst og formue og dermed renteindtægt. For gruppen af 25-59-årige er renteudgifterne væsentlig større end renteindtægterne, jf. figur 3.6. Samlet set bidrager nettorenteindtægterne dermed til at reducere indkomstforskellene. De samlede nettorenteindtægter for de 25-59-årige er som nævnt faldet over perioden, men ændringen før skat har ikke bidraget væsentligt til at forøge indkomstforskellene fra 1994 til 2002.

Udviklingen i aktiekurserne har derimod isoleret set bidraget til en forøgelse af indkomstforskellene med 2,2 pct.enheder, mens udviklingen i afkastet af ejerbolig har øget indkomstforskellene med 1,6 pct.enheder. Udviklingen i beskatningen af kapitalindkomsterne skønnes at have bidraget til at reducere indkomstforskellene med ca. 1,1 pct.enheder fra 1994 til 2002, hvilket blandt andet afspejler den reducerede fradragsværdi af negativ nettokapitalindkomst.

For gruppen af over 66-årige er bidraget til de samlede indkomstforskelle fra kapitalindkomsterne efter skat vokset fra 5,3 pct.enheder i 1994 til 8 pct.enheder i 2002, jf. tabel 3.17. Denne ændring på 2,7 pct.enheder svarer til godt 90 pct. af den samlede stigning i indkomstforskellene for de over 66-årige fra 1994 til 2002.

Tabel 3.17. Dekomponering af kapitalindkomstens bidrag til indkomstforskelle, over 66-årige, 1994-2002

	1994	1996	1998	2000	2001	2002	Ændring 1994-2002
	-----Pct.enheder-----						
Renteindtægter	6,6	6,0	4,7	4,6	4,6	4,3	-2,36
-Renteudgifter	-0,9	-0,9	-0,9	-1,2	-1,0	-1,1	-0,23
Nettorenteindtægter	5,8	5,1	3,7	3,4	3,6	3,2	-2,59
+Aktieindkomst.....	0,6	0,1	2,0	2,9	2,6	2,6	1,99
+Afkast af ejerbolig.....	2,1	2,8	3,2	4,3	4,5	4,8	2,74
+Anden kap.indk.....	0,6	0,7	1,6	1,1	1,3	0,8	0,23
Kapitalindk. I alt	9,0	8,6	10,6	11,6	12,1	11,4	2,37
- Skat heraf	-3,8	-3,3	-3,4	-3,9	-3,8	-3,4	0,36
Kap.indk. efter skat.....	5,3	5,4	7,2	7,7	8,3	8,0	2,73

Anm.: Se anmærkning til tabel 3.16.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Udviklingen i nettorenteindtægterne har isoleret set bidraget til at reducere indkomstforskellene med 2,6 pct.enheder i gruppen af over 66-årige.

Udviklingen i aktieindkomsten (før skat) fra 1994 til 2002 har isoleret set bidraget til en forøgelse af indkomstforskellene med 2 pct.enheder inden for gruppen af over 66-årige. Disse bidrag fra aktieindkomsten til indkomstforskellene er placeret på relativt få personer. Ses der bort fra den ene pct. af de over 66-årige, som har de højeste disponible indkomster, falder bidraget fra aktieindkomst fra 2,0 til 0,6 pct.enheder.

Udviklingen i afkastet af ejerbolig har øget de målte indkomstforskelle med godt 2,7 pct.enheder, mens udviklingen i anden kapitalindkomst har bidraget med godt 0,2 pct.enheder.

Pensionsindbetalinger

Til pensionsindbetalinger henregnes fradragsberettigede indbetalinger til kapitalpension samt privattegnede pensionsordninger. Indbetaling til ATP, SP-bidrag og arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger indgår ikke heri, men er fraregnet i opgørelsen af den personlige indkomst. Dvs. de anvendte personlige indkomster er opgjort netto efter indbetalinger til ATP, SP og arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger.

Pensionsindbetalingerne har bidraget positivt til væksten i de disponible realindkomster fra 1994 til 2002, idet der har været et fald i indbetalingerne. Det skal ses i sammenhæng med den lavere fradragsværdi af kapitalpensionsbidrag i forbindelse med pinsepakken. Samtidig kan de øgede indbetalinger til arbejdsgiveradministrerede ordninger tænkes at begrænse incitamentet til øget privat pensionsopsparing.

For de 25-59-årige har udviklingen i pensionsindbetalingerne isoleret set bidraget til en lille forøgelse af de opgjorte indkomstforskelle fra 1994 til 2002.

For de over 66-årige har udviklingen i pensionsindbetalingerne derimod bidraget til en lille reduktion af indkomstforskellene.

Appendiks 3.1

Datagrundlag og metode

Datagrundlaget

Grundlaget for fordelingsanalysen kaldes lovmodelbefolkningen. Det er en stikprøve på 3,3 pct. af den danske befolkning i årene 1983 til 2002, baseret på en samkøring af Danmarks Statistiks centrale personregistre. Lovmodelbefolkningen omfatter i hvert år omkring 170.000 anonymiserede personer, og i delperioden 1993-2002 er det de samme personer, der er medtaget år for år således, at individerne kan følges over tid. I kraft af stikprøvens størrelse og med oplysningernes høje detaljeringsgrad udgør Lovmodelbefolkningen et i international sammenhæng enestående grundlag for analyser af befolkningens økonomiske forhold.

Indkomsten er opgjort på såkaldt D-familieniveau og derefter fordelt på familiens medlemmer. Lovmodellens D-familie kan bestå af en enlig voksen, et ægtepar eller et papirløst samlevende par, alle med eller uden hjemmeboende børn (herunder også børn over 18 år).

Indkomsten er korrigeret på en måde, der tager højde for forskelle i familiens størrelse og sammensætning. Der anvendes til dette formål et ækvivalensmål givet ved: $(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^{0,6}$. Dette indebærer dels en antagelse om stordriftsfordele inden for familien, dels en antagelse om, at eventuelle børn reducerer forbrugsmulighederne for de voksne medlemmer af familien.

For hver familie i stikprøven findes fuldstændige oplysninger om de faktiske registrerede indkomster, fradrag, direkte skatter og overførsler fra det offentlige.

Indkomstopgørelsen

De detaljerede indkomstoplysninger, som hovedsagelig stammer fra selvangivelser og slutligningen, samles i nogle hovedbegreber:

Erhvervsindkomsten består hovedsagelig af lønindkomst og virksomhedsindkomst. Til lønindkomsten medregnes jubilæumsgratualer, fratrædelsesgodtgørelser, honorarer, sømandsindkomst, sygedagpenge og udenlandske personlige indkomster. Lønindkomsten er opgjort inkl. Arbejdsmarkedsbidrag, men ekskl. arbejdsgiveradministrerede pensionsindbetalinger, herunder ATP og SP-bidrag. Til virksomhedsindkomsten medregnes indkomst som medhjælpende ægtefælle.

De *private indkomster* består af erhvervsindkomsten tillagt indkomst i form af pensionsudbetalinger samt anden privat indkomst, hovedsagelig i form af børnebidrag og tilhørende fradrag hos den af forældrene, der er bidragspligtig.

Summen af de offentlige overførsler og de private indkomster kaldes de *personlige indkomster*. Til de offentlige overførsler henregnes sociale pensionsydelser, dagpenge og andre ydelser fra A-kasser, orlovsydelse, ydelse ved tidlig tilbagetrækning (hovedsagelig efterløn), uddannelsesstøtte, kontanthjælp, boligstøtte, børnefamilieydelse og børnetilskud. De tre sidstnævnte overførsler (samt indtil 1994: kontanthjælpen) er skattefrie, derfor adskiller den her opgjorte personlige indkomst sig fra det tilsvarende skatteretlige indkomstbegreb.

Kapitalindkomsten opgøres som summen af renteindtægter minus renteudgifter, aktieindkomst, imputeret afkast af ejerbolig samt øvrige kapitalindkomster, herunder fx udlodninger fra foreninger og fonde, genvundne afskrivninger og ophævet indskud på etableringskonto. Kapitalindkomst opgjort på denne måde adskiller sig fra det tilsvarende skatteretlige begreb, først og fremmest fordi aktieindkomst og imputeret afkast af ejerbolig medregnes.

Summen af de personlige indkomster og kapitalindkomsten udgør *bruttoindkomsten*.

Endelig dannes den *disponible indkomst* som bruttoindkomsten fratrukket *personlige skatter* samt fradrag for *private pensionsindbetalinger*.

Fradragene omfatter private indbetalinger til løbende pensionsordninger og kapitalpension og fratrækkes for at sidestille private indbetalinger med arbejdsgiveradministrerede ordninger, ATP mv.

Til skatten henregnes arbejdsmarkedsbidrag, kommuneskatter, kirkeskatter, statsskat og andre skatter. *Andre skatter* består hovedsagelig af aktieskat, herunder udbytteskat, særlig indkomstskat (til og med 1986) og formueskat (til og med 1996). Fra 2000 indgår tillige ejendomsværdiskatten, som afløste (indkomst-)beskatningen af overskud af ejerbolig.

Aktieindkomst

Beskatningsforholdene for aktieindkomster (udbytte og kursgevinster) har varieret i periodens løb. Det medfører, at oplysningerne om aktieindkomst ligeledes har varieret over perioden, og derfor indgår sådanne indkomster i forskelligt omfang i opgørelsen af den samlede indkomst.

Fra 1983 til 1990 findes oplysninger om personernes samlede udbytter. Fra 1991 blev reglerne for beskatning af aktieudbytter lavet om således, at der blev tilbageholdt en á conto skat af aktieudbyttet som endelig beskatning for de personer, hvor summen af udbytter ikke overstiger et nærmere defineret progressionstrin. Kun udbytter, der overstiger progressionsgrænsen, er omfattet af ligningsoplysningerne, tillige med oplysninger om kursgevinster, der ikke er omfattet af 3-årsreglen for skattefrihed.

Fra 1994 indførtes beskatning af kursgevinster vedrørende porteføljer, der oversteg 100.000 kr. i udgangsåret, samt en tilsvarende fradragsret for kurstab. Beskatningen/fradragsretten indtræder først, når de pågældende aktier handles, og kursgevinsten/-tabet optræder dermed i ligningsoplysningerne i handelsåret, uanset hvornår kursbevægelserne fandt sted.

Fra 1997 blev der lavet om på reglerne for indberetning således, at personernes samlede aktieudbytter almindeligvis fremgår af ligningsoplysningerne.

Dermed er der databrud både fra 1990 til 1991, fra 1993 til 1994 og fra 1996 til 1997.

Det er i alle årene valgt at medtage aktieindkomsterne i det omfang, data tillader det, selvom det nævnte databrud kan medvirke til at overdrive det reelle omfang af udsving i indkomstfordelingen. Analysen af databruddet fra 1996 til 1997 peger dog på, at i det mindste denne regelændring ikke har haft nogen væsentlig betydning for udviklingen i de målte indkomstforskelle, *jf. boks 2.4 i Fordeling og incitament 2002*.

Imputeret afkast af ejerboliger

Boligejere besidder i form af ejerboligen et formueaktiv, hvis afkast består i, at ejeren frit kan bo i ejendommen. I modsætning hertil skal lejere betale husleje ud af den disponible indkomst.

For at sikre sammenlignelighed imellem ejeres og lejerers disponible indkomster forøges ejernes kapitalindkomst med et imputeret afkast af ejerboligen, en såkaldt økonomisk lejeværdi. Det imputerede afkast forudsættes i hvert af årene at udgøre 4 pct. af ejendomsvurderingen, uafhængigt af renteniveauet. Dette svarer, på nær mindre korrektioner, til fremgangsmåden i såvel *Familier og Indkomster* som *Finansredegørelsen* fra de senere år.

Det imputerede afkast af ejerboliger erstatter det skattemæssige overskud af ejerbolig. Fra 2000 er beskatningen af overskud erstattet af ejendomsværdibeskatningen, hvorfor det herefter under alle omstændigheder er nødvendigt at benytte et imputeret afkast af ejerboliger.

Det er valgt at anvende en fast sats i form af 4 pct. af ejendomsvurderingen. Resultatet er, at den del af de stigende ejendomsvurderinger, der skyldes et faldende renteniveau, ikke dæmpes af en modgående, lavere afkastsats. Dermed bliver udsvingene i det imputerede afkast af ejerboliger større, end de ellers ville være.

Opdeling af skatterne

Kapitalindkomsterne har specielt gennem 1990'erne spillet en afgørende rolle for indkomstfordelingen. Analysen af indkomstfordelingen er centreret omkring de disponible indkomster, dvs. indkomsterne efter skat. I kortlægningen af kapitalindkomstens betydning for indkomstforskellene er det derfor nødvendigt også at kunne opdele bidraget fra skatterne på den del, der vedrører henholdsvis personlig indkomst og kapitalindkomst.

Arbejdsmarkedsbidragene henregnes fuldt ud som skat vedrørende personlig indkomst, mens kommune-, kirke- og bundskat, samt mellem- og topskat fordeles imellem kapitalindkomst og personlig indkomst efter hvor stor en andel af de respektive beskatningsgrundlag, kapitalindkomsten udgør. Endelig henregnes udbytteskat, ejendomsværdiskat og til og med 1996 også formueskat som skat af kapitalindkomst.

Opdelingen er gennemført fra 1993 og frem til 2002. I de fleste tilfælde er skat af kapitalindkomst negativ, idet kapitalindkomsten er negativ, dvs. kapitalindkomsten udgøres af et (rente-)fradrag.

Tabel 1. Fordeling af skatterne på kapitalindkomst og personlig indkomst, 1993-2002, 2002-niveau

	1993	1994	1996	1998	2000	2001	2002
	----- 1.000 kr. -----						
Skat af kapitalindk.	-4,7	-3,1	-2,3	-1,8	0,6	0,4	0,6
Skat af anden indk.	79,3	82,6	83,6	84,2	86,0	88,3	87,2
- heraf AM-bidrag.....	0,0	8,3	12,0	14,5	15,0	15,2	15,2
Skat i alt	74,6	79,6	81,3	82,3	86,5	88,7	87,7

Anm.: Skatterne er gennemsnitlige husstandsækvivalerede størrelser og dermed ikke direkte sammenlignelige med andre skatteopgørelser.

Kilde : Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Skat af kapitalindkomst (inkl. aktieindkomst, jf. ovenfor) skifter fra reelt at udgøre et fradrag til at bidrage med en positiv skattebetaling i 2000 og frem, *jf. tabel 1*. Årsagen er stigende opsparing (gældsnedbringelse), stigende huspriser, ejendomsværdiskat, tiltagende aktieindkomster samt reduceret rentefradrag.

Gini-koefficienten

Gini-koefficienten er et indeks, der i ét tal karakteriserer hele indkomstfordelingen. Hvis Gini-koefficienten antager værdien 0, er indkomsterne fuldstændig lige fordelt. Hvis den derimod antager værdien 1, er indkomsterne fuldstændigt ulige fordelt, dvs. en enkelt person har al indkomsten i landet.

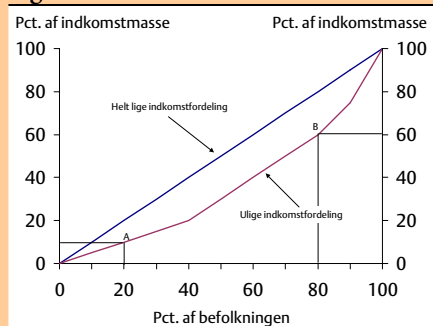
I *boks 1* vises en grafisk repræsentation af en af de mulige måder, hvorpå Gini-koefficienten kan beregnes.

Boks 1. Gini-koefficienten

Hvis indkomstfordelingen var helt lige, ville enhver person i befolkningen have den samme andel af de samlede indkomster. Denne situation svarer til den diagonale blå linje i figur 1, hvor den lige indkomstfordeling er illustreret ved, at de første 20 pct. af befolkningen har 20 pct. af indkomsterne.

Figur 1

Den røde kurve angiver derimod en indkomstfordeling, der ikke er fuldstændig lige. Dette kan ses ved, at de første 20 pct. af befolkningen ikke har 20 pct. af indkomsterne, men derimod kun 10 pct., jf. punkt A i figuren. Samtidig har de sidste 20 pct. af befolkningen ikke blot 20 pct. af indkomsterne, men næsten 40 pct., jf. punkt B i figuren. Denne kurve kaldes Lorenz-kurven. Gini-koefficienten kan beregnes som arealet mellem Lorenz-kurven og den diagonale linje divideret med arealet af hele trekanten under den diagonale linje.

Hvis Gini-koefficienten er 0,25, og den gennemsnitlige indkomst for alle personer i befolkningen er 100.000 kr., vil indkomstforskellen mellem to tilfældigt udvalgte personer kunne forventes at være $2 \cdot 0,25$ eller 50 pct. af den gennemsnitlige indkomst, dvs. 50.000 kr.

Gini-koefficienten kan beregnes efter følgende formel:

$$G = \frac{2}{n\mu} \sum_{j=1}^n \frac{j}{n} disp_j - \frac{n+1}{n}$$

Hvor μ er gennemsnitsindkomsten, n er antallet af personer og $disp_j$ er indkomsten for den j 'te person i rækken af personer ordnet efter stigende indkomst.

Gini-koefficienten kan teknisk set beregnes, selvom nogle af personerne har negative indkomster, men fortolkningen er problematisk. Indgår personer med negative indkomster i beregningen af indkomstspredningen bør man i stedet for Gini-koefficienten benytte den normaliserede Gini-koefficient. Denne kan beregnes efter følgende formel:

$$G^* = G / (1 + \frac{2}{n\mu} \sum_{j=1}^k \frac{j}{n} disp_j)$$

Hvor k er defineret ved at summen af de k første personers indkomster er 0. Personerne skal stadig være ordnet efter stigende indkomst.

Som fordelingsmål for den ækvivalerede disponible indkomst er forskellen mellem Gini-koefficienten og den normaliserede Gini-koefficient meget lille, dvs. i størrelsesorden 0,01 pct.enheder.

Bidrag til indkomstuligheden fra forskellige indkomstfaktorer

Uligheden i fordelingen af den disponible indkomst kan dekomponeres på delbidrag fra de enkelte indkomstfaktorer, som indgår i den disponible indkomst. Dvs. det kan bestemmes, hvor stor en andel af den samlede ulighed, der kan tilskrives private indkomster, overførsler og skatter. Den disponible indkomst (D) udgør summen af private indkomster (P), overførselsindkomst (O) og direkte skatter (S), og er givet ved:

$$D = P + O - S,$$

idet skatterne indgår med negativt fortegn. Gini-koefficienten for fordelingen af de disponible indkomster (G_d) kan nu skrives på følgende måde:

$$G_d = a_p(P/D) + a_o(O/D) + a_s(-S/D),$$

hvor størrelserne a_p , a_o og a_s udgør de såkaldte koncentrationskoefficienter for henholdsvis private indkomster, overførselsindkomster og direkte skatter. Koncentrations-koefficienterne beregnes ligesom Gini-koefficienten, men altid med udgangspunkt i den rækkefølge i indkomstfordelingen, som er givet ved fordelingen af den disponible indkomst (og ikke med udgangspunkt i rækkefølgen givet ved fordelingen af den pågældende indkomstkompone nt selv). Det indebærer fx, at koncentrationskoefficienten for overførselsindkomster a_o er negativ, fordi tildelingen af overførselsindkomst falder med stigende disponibel indkomst.

Produktet af koncentrationskoefficienterne og indkomstkompone nternes andele af den disponible indkomst udgør de enkelte komponenters bidrag til den samlede indkomstulighed, de såkaldte ulighedsbidrag. Dekomponeringen af Gini-koefficienten i ulighedsbidragene er perfekt additiv.

Appendiks 3.2

Livsindkomstmodel

Indkomstforskelle måles sædvanligvis ved at sammenligne befolkningens disponible indkomster i et bestemt år. Denne metode indebærer imidlertid en betydelig overvurdering af forskellene på personernes indkomst set i et livsperspektiv.

De fleste mennesker har således størst løbende indkomst i midten af den erhvervsaktive alder og mindre indkomst som unge og efter pensionering. Når man sammenligner indkomsterne på tværs af hele befolkningen i et bestemt år, vil en stor del af de målte indkomstforskelle derfor afspejle, at folk befinder sig på forskellige stadier i livsforløbet, og at deres løbende indkomster varierer systematisk med alderen. Fx har unge og studerende beskedne indkomster, mens de efter afsluttet studium og som følge af arbejds erfaring kan se frem til højere indkomster. Dertil kommer tilfældige og kortvarige udsving i indkomsten som følge af midlertidig arbejdsløshed mv.

Der findes ikke statistiske oplysninger, der dækker hele livsforløb, og selv om sådanne oplysninger var tilgængelige, ville de være vanskelige at fortolke i et fremadrettet perspektiv. Den ulighed, der ville fremgå af sådanne tal, ville afspejle en række samfundsmæssige forhold, som ikke længere er gældende. Eksempelvis kan nævnes et mindre udviklet velfærdssystem og lavere arbejdsmarkedstilknøytning blandt kvinder.

De fiktive livsforløb er dannet ved hjælp af statistisk match ud fra en flerårig stikprøve dækkende perioden 1995 til 2002, som er korrigeret for vækst og inflation. De sammensatte livsforløb er dermed fiktive livsforløb, der tager udgangspunkt i et samfund, som det danske i den valgte periode, med eksempelvis faldende ledighed og stigende produktivitet. Livsforløbene er dannet med udgangspunkt i aldersgruppen 47 til 53-årige i 2002, for hvilke modellen dermed er repræsentativ. Den faldende ledig-

hed i perioden kan således bevirke til, at ledigheden kan blive lidt højere i starten af livsforløbene, og lidt lavere i slutningen af livsforløbene, i forhold til perioden 1995 til 2002 som helhed.

Konstruktion af livsforløb ved statistisk matchning

Datagrundlaget indeholder oplysninger om indkomster, skatter, uddannelse mv. for perioden 1995-2002 for 10 pct. af Danmarks befolkning. Man kan således følge hvert enkelt individ i en 8-års periode, med mindre vedkommende er indvandret, udvandret, født eller død i perioden.

Princippet i statistisk match er at danne hele livsforløb ved at sammenkoble kortere dele af forskellige livsforløb. I den aktuelle analyse benyttes en række 8-årige forløb fra perioden 1995-2002. Fx skal en person, der er 18 år i 1995 (25 år i 2002), sammenkobles med en person, som er 25 år i 1995 (32 år i 2002). Herved opnås et 15-årigt forløb, som igen kan matches med en person, der er 32 år i 1995. Denne proces fortsættes indtil det sammenkoblede livsforløb dækker perioden fra det 18. til det 90. år.

For at opnå så realistiske livsforløb som muligt tilstræbes, at de personer, som sammenkobles, ligner hinanden mest muligt. Derfor grupperes personerne efter en række karakteristika: køn (2 grupper), antal voksne i familien (2 grupper), antal børn i husstanden (3 grupper), uddannelse (6 grupper), ejer/lejer (2 grupper) og kapitalindkomst (3 lige store grupper), *jf. boks 1.*

Boks 1. Grupperingsvariable

Personerne er delt ind i 432 grupper efter nedenstående kriterier.

Køn

Mand
kvinde

Antal voksne i familien

1
2

Antal børn i familien

0
1
2 eller flere

Uddannelsesniveau

Studerende
Ufaglært eller uoplyst
Faglært
Kort videregående uddannelse
Mellemlang videregående uddannelse
Lang videregående uddannelse

Boligtype

Ejerbolig
Lejebolig mv.

Kapitalindkomst

Lav kapitalindkomst
Middel kapitalindkomst
Høj kapitalindkomst

Når der skal findes et match til et givet 8-års forløb, vælges en person, som har samme karakteristika, og hvis disponible indkomst er så tæt som muligt på den oprindelige persons ækvivalerede disponible indkomst i overlapsningsåret. Fx vil en person, som i 2002 er 26 år, enlig mandlig studerende uden børn og som bor til leje og har en lav kapitalindkomst og en ækvivaleret disponibel indkomst på 75.000 kr. blive sammenkoblet med en person, som i 1995 var en 26-årig enlig mandlig studerende uden børn, der bor til leje og har en lav kapitalindkomst og en ækvivaleret disponibel indkomst så tæt som muligt på 75.000 kr. i 2002-PL. For personer i par indebærer brugen af ækvivalerede indkomster, at det er familiens samlede indkomst (efter korrektion for stordriftsfordele) delt ligeligt ud på familie-medlemmerne, der benyttes.

Uddannelsesniveaet varierer betydeligt mellem aldersklasserne. Således er uddannelsesniveaet højst blandt den yngre del af befolkningen og lavest

blandt den ældre del. Derfor er det ikke hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i de 18-årige, da der i så fald vil være for få egnede match, når man kommer til de ældste aldersklasser. I stedet tages udgangspunkt i midten af aldersfordelingen, hvorved de dannede livsforløb bliver repræsentative for de midaldrende. Det gennemsnitlige uddannelsesniveau i de matchede livsforløb bliver herved lidt højere end det faktiske uddannelsesniveau i de ældste aldersklasser og lidt mindre end i de yngre aldersklasser.

Udgangspunktet for det statistiske match er personer, som var mellem 47 og 53 år i 1995, som matches med personer, der er henholdsvis yngre og ældre. I datagrundlaget er der godt 7.000 personer i hver aldersklasse, hvilket giver anledning til konstruktion af lidt mere end 50.000 individuelle livsforløb. Alle livsforløb startes ved alderen 18 år eller ved indvandring og afsluttes, når personen dør eller ved alderen 90 år, fordi ret få personer i stikprøven er over 90 år.

I beregningerne benyttes den gennemsnitlige årlige indkomst som den gennemgående definition af livsindkomst. Hvis livsindkomsten defineres som summen af de årlige indkomster, medfører det, at personer, som dør tidligt, vil blive tildelt en lav livsindkomst, mens personer med en høj levealder vil have en høj livsindkomst. Det modsatte vil typisk være tilfældet, såfremt gennemsnittet af de årlige indkomster benyttes. Da indkomsterne typisk falder ved tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, vil gennemsnitsindkomsten over et livsforløb alt andet lige falde med levealderen. Alternativt kan personkredsen og aldersintervallet begrænses, således at alle lever hele perioden.

Konstruktion af livsindkomster ved statistisk match er tidligere blevet benyttet af Det Økonomiske Råd og Sveriges Finansdepartement¹.

Test af livsindkomstmodellen ved Monte Carlo simulation

Som nævnt matcher livsindkomstmodellen personer, som ligner hinanden ud fra følgende kriterier: Alder, indkomst, uddannelsesniveau, køn, boligstatus, kapitalindkomst, antal børn i husstanden samt antal voksne i husstanden. Imidlertid påvirkes indkomsten også af andre forhold, som fx individuelle evner, arbejdsløshed, uddannelsestype, tilfældige hændelser, konjunktursituationen osv.

---

¹ Se *Dansk Økonomi, efterår 2001* og Sveriges Finansdepartement: "Skatter och socialförsäkringar över livscykeln", 1994 for en mere udførlig beskrivelse af metoden.

En vurdering af modellens kvalitet kan bero på en empirisk analyse af de matchede livsforløb. Problemet er, at der ikke findes data, som de matchede livsforløb kan sammenlignes med. Eksisterende data dækker en for kort periode og afspejler tidligere samfundsforhold, der ikke længere er relevante. Da det således ikke er muligt at teste modellen med faktiske data, er det valgt at teste modellen på kunstige data, som intet har med den virkelige verden at gøre, men derimod afspejler en fiktiv verden med konstante samfundsforhold.

Ved hjælp af Monte Carlo simulation er det undersøgt, om udeladelse af to matchningskriterier med betydning for indkomsten, invaliderer modellens resultater. Testet implementeres i 4 dele.

1. Først konstrueres et stort antal fiktive livsforløb, dvs. data for køn, alder, uddannelse, antal voksne i familien, antal børn, kapitalindkomst og ækvivaleret disponibel indkomst i alderen 18-90 år. Da livsforløbene skal afspejle uændrede samfundsforhold, er sammenhængen mellem matchningsvariablene og den ækvivalerede disponible indkomst i en given alder den samme for alle livsforløb. *Disse livsforløb kaldes de bagvedliggende kunstige livsforløb.*
2. Fra hvert af de bagvedliggende kunstige livsforløb udvælges en tilfældig 8 års periode. Tilsammen skaber disse 8 års perioder et datasæt, som svarer til det datagrundlag, der haves i den oprindelige stikprøve. *Dette datasæt kaldes det kunstige datagrundlag.*
3. Livsindkomstmodellen implementeres på det kunstige datagrundlag, dvs. at der dannes hele livsforløb udfra det kunstige datagrundlag ved hjælp af statistisk match. *Disse livsforløb kaldes matchede kunstige livsforløb.*
4. Egenskaberne ved de bagvedliggende kunstige livsforløb og de matchede kunstige livsforløb kan nu sammenlignes. I det omfang de matchede kunstige livsforløb har samme egenskaber som de bagvedliggende kunstige livsforløb, kan modellen betragtes som realistisk.

For at danne de bagvedliggende kunstige livsforløb skal der fastlægges en sammenhæng mellem ækvivaleret disponibel indkomst og de bagvedliggende variable. Her er valgt en lineær indkomstfunktion:

$$\begin{aligned} \text{Indkomst}(t) = & 118.000 \\ & +20.000*\text{Uddannelsesniveau}(t) \\ & +43.000*\text{dummy for køn}(t) \\ & -2.000*\text{Antal voksne}(t) \\ & -5000*\text{Antal børn}(t) \\ & -25.000*\text{kapitalindkomstniveau}(t) \\ & +13.000*\text{Alder}(t) - 150*\text{Alder}(t)^2 \\ & +10.000*X(t) \\ & +10.000*Z(t) \end{aligned}$$

hvor t angiver alderen. Indkomsten i en given alder er altså en funktion af matchningsvariablene og to ekstra variable X og Z . Koefficienterne til matchningsvariablene er beregnet ved en regression på den flerårige stikprøve. De ekstra variable er stokastiske variable med forskellig persistens, som antages at repræsentere fejlagtigt udeladte matchningskriterier. Koefficienterne til disse er udledt af regressionens residualer.

Dernæst vælges værdier for højresidevariablene i indkomstfunktionen (uddannelse, køn osv.) for alle livsforløb for alle aldre 18-90 år. På den flerårige stikprøve er beregnet sandsynligheder for, at værdierne af højresidevariablene skifter i overgangen fra en alder til den næste, fx sandsynligheden for at en 27-årig person med 1 barn har 2 børn som 28-årig. Aktuelt er valgt at tage udgangspunkt i de 18-årige i den flerårige stikprøve og lade ændringer af matchningsvariablene styre af overgangssandsynlighederne for de enkelte variable.

Modellen testes for to udeladte variable, hvis indflydelse på indkomsten kan beskrives ved to ukorrelerede stokastiske første ordens differensligninger:

$$\begin{aligned} X(t+1) &= aX(t) + e_x(t) \\ Z(t+1) &= bZ(t) + e_z(t) \end{aligned}$$

a og b er parametre mellem 0 og 1, mens e_x og e_z er normalfordelte stokastiske variable med middelværdi 0 og varians σ^2 .

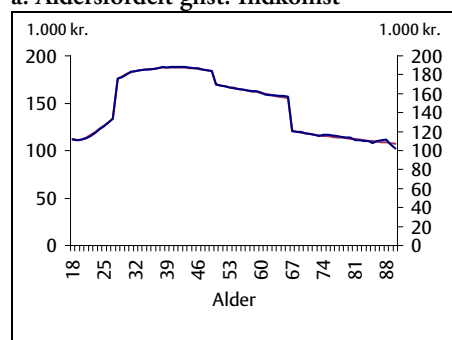
Jo tættere a og b er på 1, desto større er persistensen i den pågældende udeladte variabel. Ved at lade differensligningernes autokorrelation og varians variere, testes modellen for forskellige typer af udeladte variable. Fx har evner en høj persistens, mens ledighed har en relativ lav persistens. Jo større variansen σ^2 er, desto større betydning har den pågældende variabel for indkomsten.

Testresultater

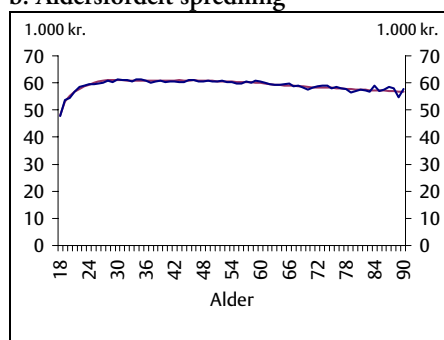
Livsindkomstmodellen reproducerer de aldersfordelte gennemsnits-indkomster og aldersfordelte indkomstspredninger i de bagvedliggende kunstige livsforløb med stor præcision uafhængig af de specifikke valg for persistens og varians på udeladte variable, *jf. figur 1*.

Figur 1. Aldersfordelt gennemsnitlig indkomst og spredning

a. Aldersfordelt gnst. Indkomst

b. Aldersfordelt spredning

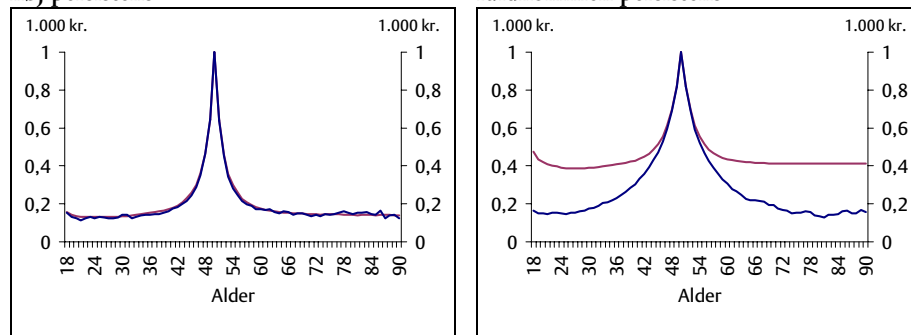

Anm: Udeladt variabel har høj persistens og lav varians.

Jo større korrelationen mellem indkomsten på forskellige tidspunkter i livsforløbet er, desto større bliver uligheden i livsindkomsten, alt andet lige. Det skyldes, at indkomsten vil have en større tendens til at være fastholdt omkring et konstant niveau over en periode, dvs. relativt lave indkomster vil forblive lave i en længere periode, og relativt høje indkomster vil forblive høje i en længere periode. Derfor er det vigtigt, at de matchede livsforløb udviser nogenlunde samme autokorrelation som de bagvedliggende livsforløb. Medmindre en af de udeladte variable har en endog meget høj autokorrelation, er dette også tilfældet, *jf. figur 2*.

Figur 2. Autokorrelation, udeladte variable har høj eller fuldkommen persistens

a. Autokorrelation, udeladt variabel har høj persistens   b. Autokorrelation, udeladt variabel har fuldkommen persistens

Anm: Figuren viser korrelationen mellem indkomsten som 50-årig og indkomsten på andre alderstrin.

Gini-koefficienten på livsindkomster for de bagvedliggende kunstige livsforløb ligger mellem 10 pct. og 20 pct. alt efter egenskaberne ved de udeladte variable. For hver kombination af varians og autokorrelation beregnes forskellen i Gini-koefficienten på livsindkomsten mellem de bagvedliggende kunstige livsforløb og de matchede kunstige livsforløb. Uanset om de udeladte variable har lav eller høj varians, er det kun i tilfælde med fuldkommen persistens, at Gini-koefficienten for de matchede kunstige livsforløb afviger væsentligt fra de bagvedliggende kunstige livsforløb, *jf. tabel 1.*

Tabel 1. Afvigelse i Gini-koefficient ved forskellige kombinationer af persistens for to udeladte variable samt henholdsvis høj og lav varians

Variabel 1/ Variabel 2	Ingen persistens	Lav persistens	Høj persistens	Fuldkommen persistens
<i>Lav varians:</i>				
	-----Pct.enhed-----			
Ingen persistens	-	0,7	0,6	-3,2
Lav persistens	-	-	0,6	-3,2
Høj persistens.....	-	-	-	-2,9
Fuldkommende persistens	-	-	-	-
<i>Høj varians:</i>				
Ingen persistens	-	0,6	0,5	-6,1
Lav persistens	-	-	0,5	-5,9
Høj persistens.....	-	-	-	-5,4
Fuldkommende persistens	-	-	-	-

Anm.: Ingen persistens: a=0 / b=0. Lav persistens: a=0,33 / b=0,33. Høj persistens: a=0,66 / b=0,66. Fuldkommen persistens: a=1 / b=1.

Monte Carlo simulationen viser, at livsindkomstmodellen er relativ robust over for udeladte variable på individniveau. Dog vil modellen principielt kunne undervurdere forskelle i livsindkomster med op til 6 pct.enheder, såfremt der findes bagvedliggende variable med meget høj persistens, som har signifikant betydning for indkomsten, og som der ikke er taget højde for i match-grupperingen.

Kapitel 4

Personer med relativt lav indkomst

4.1. Indledning

I dette kapitel defineres lavindkomstgruppen som de personer, der har indkomster under enten 50 pct. eller 60 pct. af medianindkomsten for hele befolkningen. Der er dermed tale om et relativt lavindkomst mål, fastsat i forhold til indkomsterne i befolkningen som helhed, *jf. boks 4.1.*¹

Boks 4.1. Afgrænsning af lavindkomstgruppen

Lavindkomstgruppen i en given befolkning afgrænses hyppigt som de personer, der har en lavere disponibel indkomst end en indkomstgrænse, der fastlægges ud fra indkomsterne i befolkningen som helhed. Der er dermed tale om en *relativ* afgrænsning.

Der tages ofte udgangspunkt i *medianindkomsten*: Befolkningen rangordnes efter stigende indkomst, og indkomsten hos den midterste person i fordelingen benævnes medianindkomsten. På grund af progressiviteten i skattesystemet og forskelle i beskatningen af forskellige typer af indkomst er det hensigtsmæssigt at opgøre indkomsten efter skat og inklusive eventuelle skattefrie overførsler – dvs. den *disponible* indkomst.

Internationalt er det almindeligt at afgrænse lavindkomstgruppen som den gruppe af personer, der har indkomster under henholdsvis 50 pct. eller 60 pct. af medianindkomsten. Det kan blandt andet afhænge af indkomstfordelingen i det enkelte land, om det er hensigtsmæssigt at sætte grænsen ved 50 eller 60 pct.

Størrelsen af lavindkomstgruppen angiver alene, hvor mange personer der i et bestemt år ligger i den nederste ende i indkomstfordelingen og dermed har en klart lavere indkomst end det typiske i befolkningen som helhed i det konkrete år. Hvis eksempelvis alle personer i befolkningen

---

¹ Nogle af analyserne i dette kapitel er tidligere offentliggjort i *Lavindkomstgruppen – mobilitet og sammensætning*, Beskæftigelsesministeriet mfl., juni 2004.

havde dobbelt så store disponible indkomster, ville lavindkomstgruppens størrelse og sammensætning være uændret.

At en person tilhører lavindkomstgruppen, er således ikke ensbetydende med, at vedkommende opfatter sig selv som dårligt stillet. Forskelle i ønsker, muligheder og vilkår indebærer, at nogle med indkomster over grænsen kan opfatte sig som dårligt stillede, mens andre med indkomster under grænsen ikke opfatter sig som dårligt stillede. Det skyldes blandt andet, at en del af de observerede indkomstforskelle i befolkningen må tilskrives resultatet af forskellige valg, som folk frivilligt træffer, herunder fx valget mellem arbejde og fritid og valget mellem arbejde og uddannelse.

Desuden vil en stor del af de opgjorte indkomstforskelle i et bestemt år typisk afspejle, at personer i forskellige aldre befinder sig på forskellige stadier i livsforløbet. Indkomstforskellene set over hele livsforløb er derfor betydelig mindre end indkomstforskellene i et givet år, *jf. kapitel 3*. Tilsvarende kan der være betydelig variation i forbrugsbehovet over livsforløbet.

Endvidere er den løbende indkomst ikke et præcist mål for forbrugsmulighederne. Det skyldes, at unge typisk opbygger gæld, mens midaldrende i højere grad opbygger formue, og de ældre typisk tærer på den formue, de har opbygget i arbejdslivet. Derfor vil de løbende disponible indkomster typisk overvurdere forskellene i reelle forbrugsmuligheder på tværs af aldersgrupper.

De opgjorte indkomster afspejler heller ikke det forhold, at en række af de særlige ydelser, det offentlige og andre stiller til rådighed for fx pensionister og studerende mfl., gives i form af diverse rabatter mv. Det gælder fx muligheden for indefrysning af ejendomsskatter, nedsat licensbetaling samt rabatorordninger i forbindelse med transport og diverse kulturtilbud mv.

Endelig har den tekniske definition af den disponible indkomst og det forudsatte omfang af stordriftsfordele ved at være flere i en familie en betydning for sammenligningen af indkomster, *jf. appendiks 3.1*. I kapitel 5 og appendiks 4.1 findes følsomhedsberegninger for omfanget af stordriftsfordele, samt for valg af lavindkomstgrænse.

Nogle af de centrale konklusioner i kapitlet er:

- I 2002 havde omkring 225.000 personer, svarende til ca. 4,2 pct. af befolkningen en disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten i befolkningen, mens godt 470.000 personer, svarende til ca. 8,9 pct. af befolkningen, havde indkomster under 60 pct. af medianindkomsten.
- Lavindkomstgrupperne i Danmark er mindre end i de fleste andre OECD-lande.
- I 2002 var 39.000 børn svarende til 3,3 pct. af alle børn under 18 år i lavindkomstgruppen med en disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten. Andelen af børn i lavindkomstgruppen er betydeligt mindre end i de fleste andre OECD-lande.
- Unge uddannelsessøgende, selvstændige, indvandrere og personer med langvarig kontanthjælp er overrepræsenterede i lavindkomstgruppen.
- Lavindkomstgruppens størrelse har været ret stabil i den betragtede periode fra 1983-2002.
- De samme personer er typisk kun i lavindkomstgruppen i kort tid, og relativt få personer er i lavindkomstgruppen gennem mange år.
- Indkomsterne over et helt liv er mere lige fordelt end indkomsterne i et enkelt år, og næsten ingen har (anslåede) livsindkomster under 50 pct. eller 60 pct. af median(livs)indkomsten.

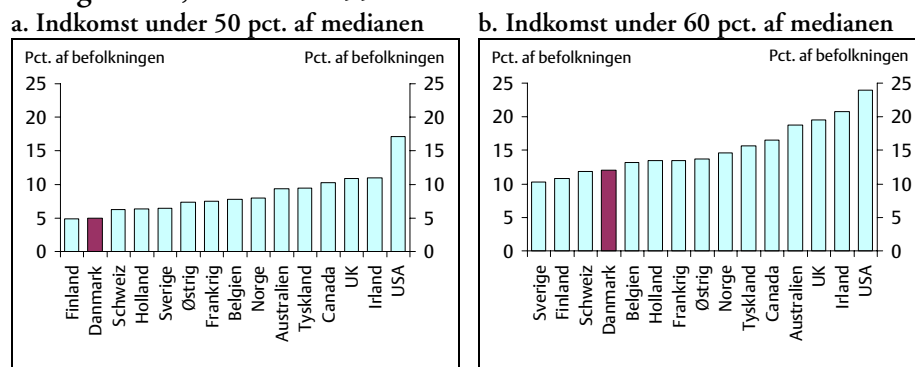
I *afsnit 4.2* vises størrelsen af lavindkomstgrupperne i Danmark i perioden 1983-2002. I *afsnit 4.3* belyses indkomsternes fordeling på alder og set over livsforløb. I *afsnit 4.4* analyseres mobiliteten ud af lavindkomstgruppen, og i *afsnit 4.5* vises lavindkomstgruppens sammensætning. I *afsnit 4.6* belyses afslutningsvis andelen af børn i lavindkomstgruppen.

4.2. Andel af befolkningen med relativt lave indkomster

Lavindkomstgrupperne i Danmark er mindre end i næsten alle andre OECD-lande. I en undersøgelse fra OECD, som bygger på oplysninger fra midten af 1990'erne, har kun Finland en marginalt lavere andel af

befolkningen med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten end Danmark, jf. figur 4.1.a.²

Figur 4.1. Andel af befolkningen med relativ lav indkomst i forskellige vestlige lande, midten af 1990'erne

Anm.: Ækvivalensfaktoren er 0,5 og indkomsten er opgjort på husstandsniveau. Dette er i modsætning til analysen i dette kapitel, der er opgjort på basis af familiens samlede indkomst og en ækvivalensfaktor på 0,6 svarende til lidt lavere stordriftsfordele ved at være flere i en familie.

Kilde: *Trends and Driving Factors in Income Distribution and Poverty in the OECD-Area*, OECD 2000.

Afgrænses lavindkomstgruppen i stedet ved 60 pct. af medianindkomsten, er også Schweiz og Sverige på niveau med eller lidt under Danmark med hensyn til lavindkomstgruppens relative størrelse, jf. figur 4.1.b.

Sættes grænsen for relativ lav indkomst ved 50 pct. af medianindkomsten, svarende til en disponibel indkomst på 73.700 kr. i 2002, tilhører 4,2 pct. af befolkningen eller ca. 224.000 personer lavindkomstgruppen i 2002, jf. tabel 4.1. Sættes lavindkomstgrænsen ved 60 pct. af medianindkomsten, svarende til en disponibel indkomst på 88.400 kr. i 2002, tilhører 8,9 pct. af befolkningen, eller ca. 472.000 personer, lavindkomstgruppen i 2002.

² I en ny og mere omfattende, endnu ikke offentliggjort OECD-undersøgelse med oplysninger fra omkring 2000 viser de foreløbige tal, at Danmark har den mindste andel af befolkningen med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten blandt over 20 OECD-lande.

Tabel 4.1. Personer med relativt lav indkomst, 1983-2002

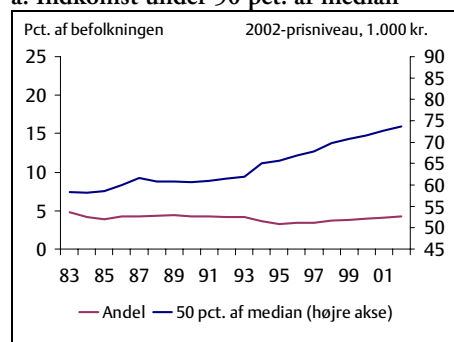
	1983	1993	2002
	----2002 - prisniveau----		
Medianindkomst i befolkningen, kroner	116.700	123.800	147.400
	----1.000 personer----		
Indkomst<50 pct. af medianen i befolkningen i året	237	212	224
Indkomst<60 pct. af medianen i befolkningen i året	457	379	472
	<i>Andel af befolkningen, pct.</i>		
Indkomst<50 pct. af medianen i befolkningen i året	4,8	4,1	4,2
Indkomst<60 pct. af medianen i befolkningen i året	9,2	7,4	8,9

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

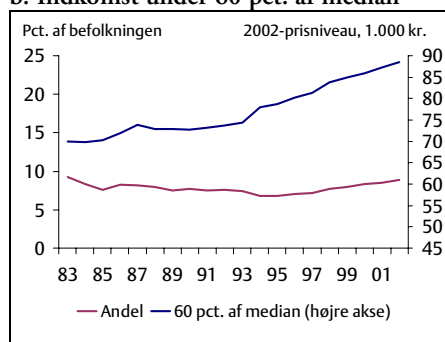
Den andel af befolkningen, som har indkomster under 50 pct. (eller 60 pct.) af medianindkomsten, er faldet lidt fra 1983 og frem til midten af 1990'erne og er derefter igen steget lidt frem mod 2002, jf. figur 4.2.

Figur 4.2. Andel af befolkningen med relativt lav indkomst, 1983-2002

a. Indkomst under 50 pct. af median

b. Indkomst under 60 pct. af median

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Lavindkomstgruppernes størrelse har derved udviklet sig efter nogenlunde samme mønster som de samlede indkomstforskelle i befolkningen målt ved ændringer i Gini-koefficienten fra 1983 til 2002, jf. kapitel 3.

Realvæksten i medianindkomsten i befolkningen udgør i alt 26 pct. i perioden 1983 til 2002, jf. tabel 4.2. I den samme periode er den gennemsnitlige disponible indkomst for gruppen med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten vokset 30 pct. realt, mens gruppen med indkomster under 60 pct. af medianindkomsten har haft en realindkomstvækst på 29 pct. Den disponible realindkomst for personer i lavindkomstgrupperne er dermed gennemsnitligt vokset lidt hurtigere end medianindkomsten i befolkningen set over den betragtede periode.

Samtidig er indkomstforskellene i lavindkomstgrupperne blevet lidt mindre, *jf. appendiks 4.2.*

Tabel 4.2. Medianindkomst i befolkningen og den gennemsnitlige disponible indkomst i lavindkomstgrupperne, 1983-2002

	1983	1993	2002	Realvækst	
				1983-2002	1993-2002
	----kr. (2002 - prisniveau)----			----Pct.----	
Medianindkomst i befolkningen.....	116.700	123.800	147.400	26	19
50 pct. af medianindkomsten	58.400	61.900	73.700	26	19
60 pct. af medianindkomsten	70.000	74.300	88.400	26	19
Grænse ml. 1. og 2. indkomstdecil	71.400	80.300	90.800	27	13
<i>Gennemsnitlig disponibel indkomst i lavindkomstgrupperne:</i>					
Indkomst < 50 pct. af median	41.600	44.400	54.000	30	22
Indkomst < 60 pct. af median	53.500	55.700	69.100	29	24
Gennemsnitsindkomst i 1. decil	54.900	61.500	71.500	30	16

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Som en illustration af, at der er tale om et relativt lavindkomstmål, kan lavindkomstgrænsen i 1983 i de følgende år fastholdes på det samme *reale* niveau, som var gældende i 1983. Andelen af befolkningen under denne grænse falder gradvist i takt med, at realindkomsterne i lavindkomstgruppen stiger. I 2002 har 2,3 pct. af befolkningen indkomster under den reale lavindkomstgrænse (givet ved 50 pct. af medianindkomsten) for 1983, mens der i 1983 var 4,8 pct. i denne gruppe. I 1993 er tallet 3,5 pct., *jf. tabel 4.3.*

Tabel 4.3. Personer med indkomst under lavindkomstgrænsen for 1983

	1983	1993	2002
	----2002 - prisniveau----		
Medianindkomst i befolkningen, kroner	116.700	123.800	147.400
	----- 1.000 -----		
Indkomst < 50 pct. af medianen i befolkningen i 1983.....	237	180	121
Indkomst < 60 pct. af medianen i befolkningen i 1983.....	457	305	191
	<i>Andel af befolkningen, pct.</i>		
Indkomst < 50 pct. af medianen i befolkningen i 1983.....	4,8	3,5	2,3
Indkomst < 60 pct. af medianen i befolkningen i 1983.....	9,2	6,0	3,6

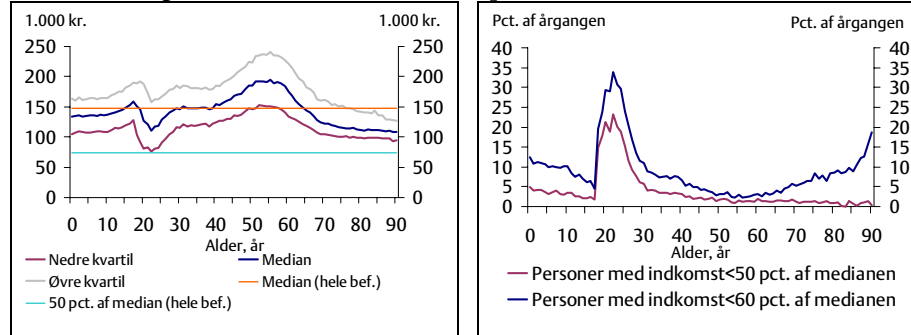
Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

4.3. Indkomsternes fordeling på alder og over livsforløbet

De målte indkomstforskelle i et bestemt år kan i stort omfang tilskrives, at personer i forskellige aldre befinder sig på forskellige stadier i livsforløbet og at indkomsterne varierer systematisk med alderen, jf. figur 4.3.

Figur 4.3. Disponibel indkomst fordelt på alder, 2002

a. Gennemsnitlig disponibel indkomst for hele befolkningen fordelt efter alder   b. Andel under 50 og 60 pct. af medianen opdelt efter alder

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

For hjemmeboende børn og unge afspejler de opgjorte disponible indkomster primært størrelsen af forældrenes indkomster, fordi familieindkomsten antages ligeligt fordelt på alle familiens medlemmer, jf. kapitel 3. I 18-20-års alderen falder den opgjorte indkomst derfor kraftigt i takt med, at de unge flytter hjemmefra.

Voksne i 20'erne er ofte uddannelsessøgende og har begrænset arbejdsmarkedserfaring. Derfor er indkomsten relativt lav i denne periode, men vokser derefter kraftigt i takt med færdiggørelsen af uddannelse og stigende arbejdsmarkedserfaring.

Erhvervsindkomsten, vokser typisk med alderen, i takt med stigende erhvervs erfaring. For personer i 30'erne vokser den opgjorte disponible indkomst dog kun lidt, fordi indkomsten ofte skal forsørge børn. Fra starten af 40'erne frem til midten af 50'erne vokser indkomsten blandt andet i takt med, at børnene flytter hjemmefra og dermed ikke skal forsørges af forældrenes indkomst.

Indkomsten falder fra midten af 50'erne blandt andet som følge af gradvis tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

Blandt gruppen af pensionister er der en tendens til, at de gennemsnitlige disponible indkomster aftager med stigende alder. Det afspejler, at de yngre pensionistårgange i større omfang end de ældre har supplerende indkomster udover folkepensionen, herunder især udbetalinger fra private pensionsordninger og ATP³.

En forholdsvis stor andel af de ældste pensionister har således ingen eller kun ganske beskedne supplerende indkomster udover folkepensionen. Andelen af de enkelte årgange med indkomster under 60 pct. af medianindkomsten i befolkningen vokser derfor med alderen. Nettoværdien af folkepensionen efter skat ligger således under lavindkomstgrænsen på 60 pct. af medianindkomsten i befolkningen, men over lavindkomstgrænsen på 50 pct. af medianindkomsten. Der er derfor næsten ingen folkepensionister i lavindkomstgruppen med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten.

Andelen af folkepensionister med indkomster under 60 pct. af medianindkomsten vil i de kommende år gradvist reduceres i takt med tilgangen af nye pensionistårgange med større private pensioner. Udviklingen i indkomstfordelingen blandt pensionister og i de ældre pensionisters forbrugsmuligheder skal ses i lyset af, at de supplerende (typisk obligatoriske) pensionsordninger delvist fortrænger anden opsparing.

For de nuværende pensionister vil den skattepligtige engangsydelse i 2003 og indførelsen af den supplerende pensionsydelse fra 2004, som er målrettet folkepensionister med beskedne supplerende indkomster, i et vist omfang reducere andelen med indkomster under 60 pct. af medianindkomsten

Variationer i indkomsterne over livsforløbet betyder, at antallet af personer i lavindkomstgruppen reduceres væsentligt, når opgørelsen baseres på skøn over gennemsnitlige disponible indkomster gennem hele livsforløb. Stort set ingen skønnes således at have gennemsnitlige livsindkomster under 50 pct. af median(livs)indkomsten. Ca. 0,6 pct. har en gennemsnitlig indkomst under 60 pct. af median(livs)indkomsten, *jf. tabel 4.4.*

---

³ *Jf. Ældres økonomiske vilkår*, Socialministeriet mfl., september 2003.

Tabel 4.4. Lavindkomstgrænser i 2002 og for anslåede livsindkomster for de 18-90-årige

Andel af medianindkomst, pct.	2002		Livsindkomster	
	Indkomstgrænse, kr.	Andel under indkomstgrænsen, pct.	Indkomstgrænse, kr.	Andel under indkomstgrænsen, pct.
50	73.700	4,2	79.600	0,1
60	88.400	8,9	95.500	0,6
70	103.200	17,4	111.400	3,6
80	117.900	27,9	127.400	12,8
90	132.700	38,8	143.300	29,2
Under median.	147.400	50,0	159.200	50,0

Kilde: Beregninger på basis af sammensatte livsindkomster, jf. kapitel 3.

Den lavere andel under lavindkomstgrænsen i et livsindkomstperspektiv afspejler, at meget få personer har en relativt lav indkomst over en længere årrække. Således har under 2 pct. mindre end halvdelen af medianindkomsten i mere end 20 pct. af livsforløbet. Omvendt har 90 pct. mere end halvdelen af medianindkomsten i over 90 pct. af livsforløbet, *jf. tabel 4.5*. Det afspejler som nævnt blandt andet, at indkomsten typisk stiger med alderen i takt med erhvervs erfaring og færdiggørelse af uddannelse.

Tabel 4.5. Andel af livet med indkomst under lavindkomstgrænsen

Andel af livet med indkomst under 50 pct. af medianen, pct.	Alle		Personer med livsindkomst under 70 pct. af median(livs)indkomsten	
	Andel, pct.	Kumuleret, pct.	Andel, pct.	Kumuleret, pct.
Over 50.....	0,1	0,1	2,2	2,2
40-50.....	0,1	0,2	2,6	4,8
30-40.....	0,4	0,6	7,7	12,5
20-30.....	1,3	1,9	16,0	28,5
10-20.....	7,7	9,6	30,1	58,6
Under 10.....	51,3	60,9	33,4	92,0
Ikke under lavindk.grænsen.....	39,2	100,0	8,2	100,0
I alt.....	100,0		100,0	

Kilde: Beregninger på basis af sammensatte livsindkomster, jf. kapitel 3.

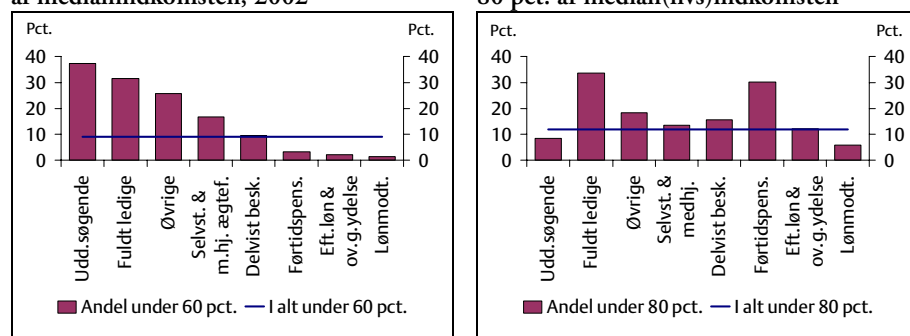
I et livsindkomstperspektiv ligger personerne med de laveste indkomster nærmere 70 pct. og 80 pct. af medianindkomsten. Knap 13 pct. har en gennemsnitlig livsindkomst under 80 pct. af medianlivsindkomsten, og 3,6 pct. har en gennemsnitlig indkomst under 70 pct. af medianlivsindkomsten, *jf. tabel 4.4*.

Personer med en relativt lav livsindkomst tilhører ikke nødvendigvis lavindkomstgruppen de enkelte år. Af gruppen med livsindkomster under 70 pct. af medianen har 29 pct. tilhørt lavindkomstgruppen i over 20 pct. af livsforløbet og 30 pct. i mellem 10 og 20 pct. af livsforløbet. De sidste 42 pct. tilhører lavindkomstgruppen under 10 pct. af livsforløbet. Der er således kun et begrænset sammenfald mellem de personer, der tilhører lavindkomstgruppen et enkelt år, og de personer, der har en relativt lav indkomst set over hele livet, jf. tabel 4.5.

Blandt de 18-66-årige er der en klar sammenhæng mellem beskæftigelsesstatus i forhold til arbejdsmarkedet og sandsynligheden for at være i lavindkomstgruppen, jf. afsnit 4.5. Når lavindkomstgruppen opgøres med udgangspunkt i indkomsterne i et bestemt år, er blandt andet gruppen af uddannelsessøgende, fuldt ledige og selvstændige overrepræsenteret i lavindkomstgruppen, mens fx gruppen af førtidspensionister er underrepræsenteret, jf. figur 4.4.a.

Figur 4.4. Andele med relativt lav indkomst efter beskæftigelsesstatus, 18-66-årige

a. Andel med årsindkomst under 60 pct. af medianindkomsten, 2002   b. Andel med anslået livsindkomst under 80 pct. af median(livs)indkomsten

Anm.: Afgrænsningen i de to figurer er valgt, så gruppen med relativt lav indkomst defineret ud fra henholdsvis indkomsterne i 2002 og de skønnede livsindkomster udgør nogenlunde lige store andele af befolkningen. Kategoriseringen af personer efter arbejdsmarkedsstatus i figur 4.4.b afspejler adskillige konstruerede livsforløb fra det 18. til det 66. år. Et enkelt livsforløb kan fx bestå af en periode som uddannelsessøgende, efterfulgt af en periode som lønmodtager og derefter en periode som efterlønsmodtager eller førtidspensionist. Fordelingen af livsindkomster for fx kategorien af uddannelsessøgende afspejler således de forventede, gennemsnitlige indkomster over hele livsforløbet for personer, som i et bestemt år er uddannelsessøgende.

Kilde: Beregninger på basis af sammensatte livsindkomster, jf. kapitel 3.

Dette mønster ændres imidlertid væsentligt, når andelen med relativt lav indkomst i stedet opgøres med udgangspunkt i de skønnede livsindkomster, *jf. figur 4.4.b*. Blandt personer, som i et bestemt år er uddannelsessøgende, er det således en relativt lille andel, der har en lav forventet livsindkomst – her opgjort som andelen med livsindkomster under 80 pct. af median(livs)indkomsten.

Omvendt er personer, som i et bestemt år er førtidspensionister, overrepræsenteret i gruppen med en relativt lav forventet livsindkomst. Førtidspensionister har i gennemsnit en relativt lav livsindkomst, fordi de set over et helt livsforløb typisk ikke har haft samme muligheder for at optjene erhvervsindkomst og pensionsopsparing som personer med et mere almindeligt erhvervsforløb. Men når indkomsten opgøres i et enkelt år er førtidspensionister typisk ikke er blandt personerne med de laveste indkomster i det pågældende år, *jf. figur 4.4.a*.

Personer, som i et bestemt år er fuldt ledige, er overrepræsenterede både i gruppen med en relativt lav forventet livsindkomst og i lavindkomstgruppen opgjort på tværs af indkomsterne i et enkelt år. Det afspejler formentlig, at personerne med en relativ høj ledighedsrisiko, herunder ikke-forsikrede ledige, ofte er lavtuddannede eller på anden måde savner tilstrækkelige kvalifikationer i forhold til arbejdsmarkedet.

4.4. Mobiliteten ud af lavindkomstgruppen

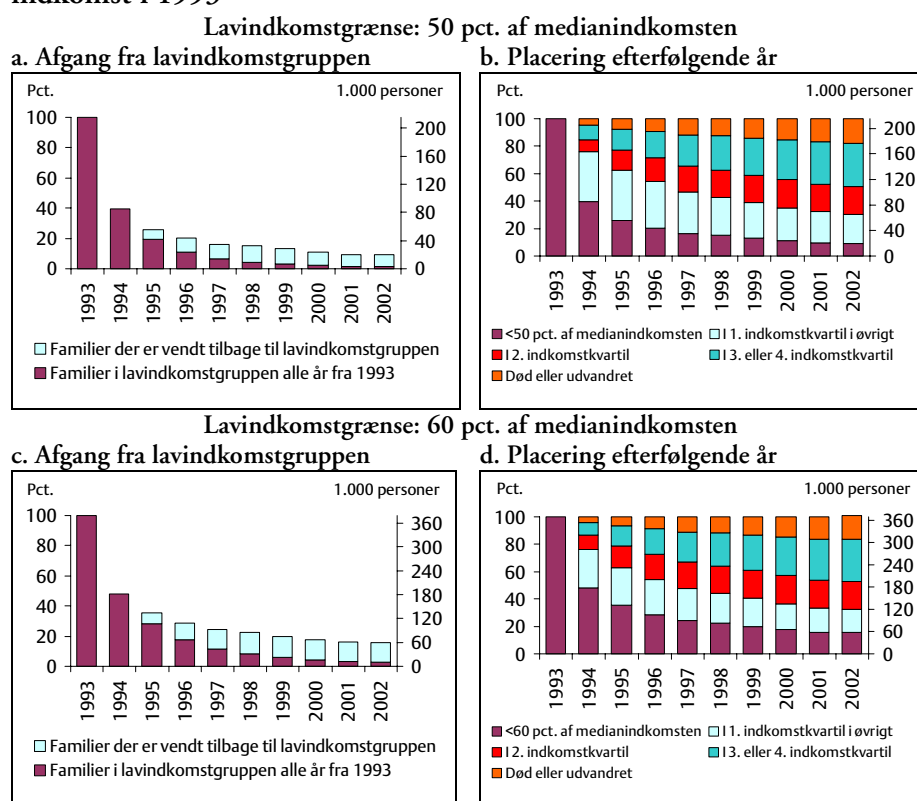
Der er stor udskiftning blandt personerne med relativt lav indkomst. Omkring 60 pct. af de 212.000 personer, som havde indkomster under 50 pct. af medianindkomsten i 1993, var året efter – altså i 1994 – ikke længere i lavindkomstgruppen, *jf. figur 4.5.a*.

I de følgende år forlader stadig flere af de oprindelige 212.000 personer lavindkomstgruppen, selv om nogle dog vender tilbage igen. I 2002 havde 9 pct. (eller 19.200) af de 212.000 personer fortsat indkomster under 50 pct. af medianindkomsten. Det vil sige, at 91 pct. af personerne i lavindkomstgruppen i 1993 ikke længere var i lavindkomstgruppen i 2002. Kun ca. 2.500 personer, eller ca. 1 pct. af lavindkomstgruppen i 1993, har haft indkomster under 50 pct. af medianindkomsten i alle årene fra 1993 til 2002.

Mobiliteten ud af lavindkomstgruppen indebærer, at mange personer, som på et givet tidspunkt er i lavindkomstgruppen, med tiden rykker højt op i indkomstfordelingen. Blandt personer i lavindkomstgruppen med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten i 1993 har ca. en fjerdedel efter 5 år indkomster over medianindkomsten, dvs. de tilhører den halvdel af befolkningen, der har de højeste indkomster, *jf. figur 4.5.b*. I 2002, altså efter 9 år, er denne andel vokset til op mod 1/3. Godt halvdelen af personerne i lavindkomstgruppen fra 1993 har i 2002 indkomster under medianindkomsten.

Endelig er 18 pct. af personerne i lavindkomstgruppen i 1993 døde eller udvandrede i 2002.

Figur 4.5. Udviklingen frem til 2002 for personer med relativt lav indkomst i 1993

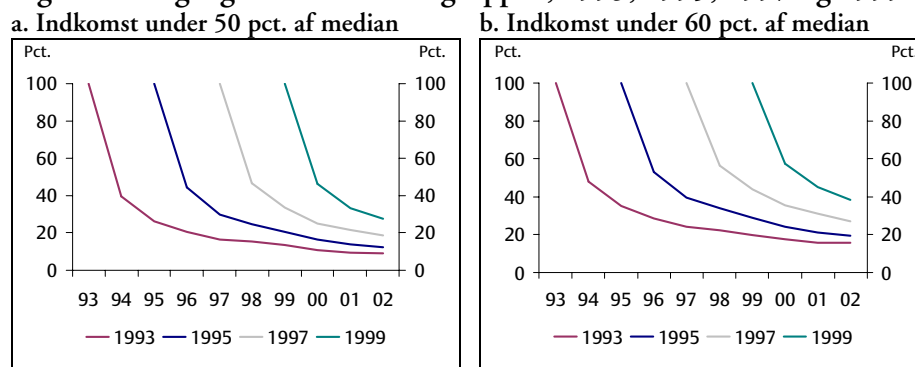

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Der er også stor mobilitet ud af gruppen med indkomster under 60 pct. af medianen, *jf. figur 4.5.c*, men den er mindre end for gruppen med indkomster under 50 pct. af medianen. Mønsteret for placeringen i indkomstfordelingen i de efterfølgende år er stort set det samme som for persongruppen med indkomster under 50 pct. af medianen, *jf. figur 4.5.d*.

Mobiliteten ud af lavindkomstgruppen var stort set lige så stor for de personer, der tilhørte gruppen i 1995, 1997 og 1999, som for dem, der var i lavindkomstfamilier i 1993, *jf. figur 4.6*.

Figur 4.6. Afgang fra lavindkomstgruppen, 1993, 1995, 1997 og 1999

Anm.: Inkl. personer, der er vendt tilbage til lavindkomstgruppen i efterfølgende år. Kurverne viser, hvor stor en andel af personerne i lavindkomstgruppen i henholdsvis 1993, 1995, 1997 og 1999, der også er i lavindkomstgruppen i de følgende år.

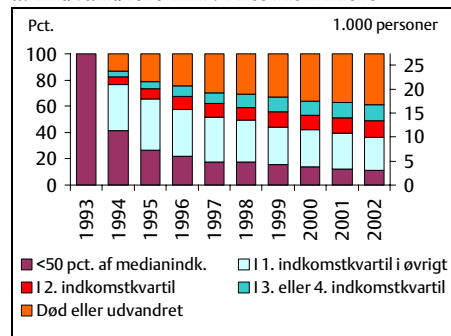
Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Der er ligeledes betydelig mobilitet ud af lavindkomstgruppen for både indvandrere, fuldt ledige, unge, uddannelsessøgende, enlige uden børn og selvstændige, *jf. figur 4.7*. Disse grupper er generelt overrepræsenterede i lavindkomstgruppen.

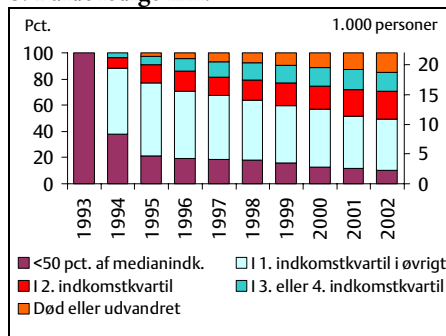

Figur 4.7. Placering efterfølgende år for personer med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten i 1993

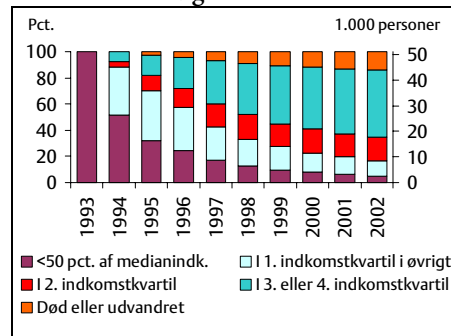
a. Indvandrere inkl. Efterkommere

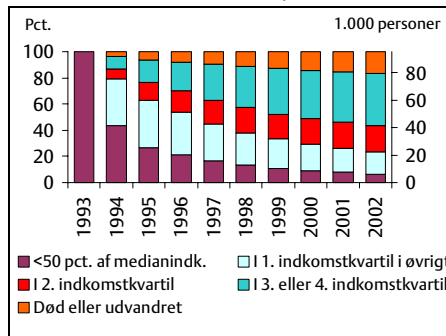
b. Fuldt ledige mfl.

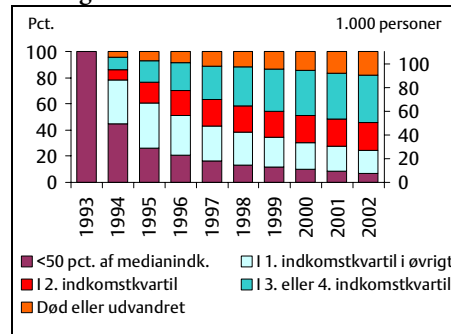
c. Uddannelsessøgende

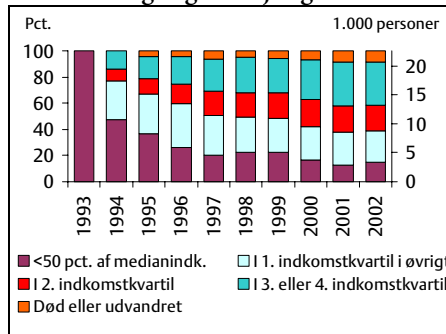
d. Personer i alderen 18-29-år

e. Enlige uden børn under 67 år

f. Selvstændige og medhj. ægtefæller

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Blandt indvandrerne i lavindkomstgruppen i 1993 er en høj andel udvandret i løbet af den mellemliggende periode, jf. figur 4.7.a. Det drejer sig hovedsagelig om personer fra Vesteuropa og USA. Blandt de tilbageværende indvandrere, der i højere grad kommer fra ikke-vestlige lande, tilhører over 60 pct. fortsat den fjerdedel af befolkningen, der har

de laveste indkomster, og 18 pct. er fortsat i lavindkomstgruppen i 2002. Indkomstmobiliteten blandt indvandrere, der bliver i landet er dermed mindre end for andre grupper.

Blandt fuldt ledige i lavindkomstgruppen i 1993 tilhører halvdelen fortsat den fjerdedel af befolkningen med de laveste indkomster, og 10 pct. er fortsat i lavindkomstgruppen i 2002, *jf. figur 4.7.b.*

Blandt uddannelsessøgende i lavindkomstgruppen i 1993 tilhører over halvdelen den halvdel af befolkningen, der har de højeste indkomster i 2002, *jf. figur 4.7.c.* Da uddannelsessøgende i høj grad er i alderen 18-29 år og ofte er enlige uden børn, har en høj andel af personerne med disse karakteristika ligeledes indkomster over medianindkomsten i 2002, *jf. figur 4.7.d og 4.7.e.*

Blandt selvstændige i lavindkomstgruppen i 1993 er der sammenlignet med unge, enlige og uddannelsessøgende en lidt mindre andel med indkomster over medianindkomsten i 2002. Sammenlignet med indvandrere og fuldt ledige tilhører en væsentlig mindre andel den fjerdedel af befolkningen, der har de laveste indkomster i 2002, *jf. figur 4.7.f.*

4.5. Lavindkomstgruppens sammensætning

Forskellige grupper i den danske befolkning er ikke repræsenteret i samme grad i lavindkomstgruppen. Med de valgte opdelinger er indvandrere, enlige under 67 år uden børn, 18-29-årige, selvstændige, fuldt ledige og uddannelsessøgende fx overrepræsenterede i lavindkomstgruppen med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten i 2002, mens par under 67 år, personer over 40 år generelt, lønmodtagere, efterlønsmodtagere og førtidspensionister er underrepræsenterede i lavindkomstgruppen, *jf. tabel 4.6.*

Tabel 4.6. Hvem er i lavindkomstgruppen (personer med indkomst under 50 pct. af medianindkomsten), 2002

	Andel af befolkningen	Andel som er i lavindkomstgruppen	Andel af lavindkomstgruppen	Indeks ¹⁾ (overrepræsentation)
	-----Pct.-----			
Befolkningen i alt	100	4,2	100	100
<i>Boform:</i>				
Ejere.....	60,8	2,2	31,3	51
Lejere	39,2	7,2	68,3	174
<i>Herkomst:</i>				
Dansk oprindelse.....	92,3	3,6	79,0	86
Indvandrere.....	7,7	11,5	21,0	273
<i>Familiekategori:</i>				
Enlige under 67 år u.børn	15,2	15,3	55,2	363
Enlige forsørgere	7,8	5,4	9,9	127
Enlige over 66 år	6,5	1,4	2,1	32
Par under 67 år uden børn ...	19,1	1,9	8,5	45
Par med børn	44,0	2,2	23,0	52
Par, 1 eller begge o. 66 år	7,5	0,7	1,3	17
<i>Aldersgruppe, år:</i>				
Under 18	21,9	3,3	17,3	79
18-24	7,7	19,3	35,4	460
25-29	6,8	9,8	15,7	231
30-39	15,2	3,8	13,8	91
40-49	14,0	2,2	7,3	52
50-59	14,2	1,4	4,8	34
60-66	7,2	1,5	2,5	35
Over 66.....	13,1	1,1	3,3	25
<i>Beskæftigelsesstatus:²⁾</i>				
18-66-årige i alt.....	65,0	5,2	79,5	122
<i>heraf:</i>				
Lønmodtagere	35,0	0,7	5,9	17
Selvstændige og lign.	3,4	11,5	9,2	271
Delvist beskæftigede	6,5	5,3	8,1	125
Fuldt ledige mfl.....	3,8	11,8	10,7	282
Uddannelsessøgende.....	6,0	24,2	34,2	570
Efterløn mv.	3,2	0,6	0,5	16
Førtidspensionister	4,9	1,0	1,2	24
Øvrige 18-66-årige.....	2,2	18,6	9,8	445

1) Indekset er beregnet som (andelen af lavindkomstgruppen/andel af befolkningen) gange med 100. Et indeks over 100 betyder således, at den enkelte kategori er overrepræsenteret i lavindkomstgruppen. Modsat indikerer et indeks under 100, at gruppen er underrepræsenteret i lavindkomstgruppen.

2) Jf. omtale i appendiks 7.1.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Kapitel 4 – Personer med relativt lav indkomst

Fra 1993 til 2002 er navnlig andelen af unge uddannelsessøgende og fuldt ledige mfl. i lavindkomstgruppen vokset, jf. tabel 4.7.

Tabel 4.7. Hvem er i lavindkomstgruppen (personer med indkomst under 50 pct. af medianindkomsten), 1983, 1993 og 2002

	Andel som er i lavindkomstgruppen			Andel af lavindkomstgruppen		
	1983	1993	2002	1983	1993	2002
Befolkningen i alt	4,8	4,1	4,2	100	100	100
-----Pct.-----						
<i>Boform:</i>						
Ejere.....	3,9	2,9	2,2	52,3	43,5	31,3
Lejere.....	6,0	6,0	7,2	47,7	56,5	68,7
<i>Herkomst:</i>						
Dansk oprindelse.....	...	3,8	3,6	...	87,1	79,0
Indvandrere.....	...	10,9	11,5	...	12,9	21,0
<i>Familiekategori:</i>						
Enlige under 67 år u. børn	12,6	14,4	15,3	33,8	52,1	55,2
Enlige forsørgere	10,7	4,0	5,4	14,0	7,3	9,9
Enlige over 66 år	2,0	2,0	1,4	2,4	3,1	2,1
Par under 67 år uden børn	2,2	1,9	1,9	7,4	8,1	8,5
Par med børn	3,7	2,6	2,2	40,0	28,2	23,0
Par, 1 eller begge o. 66 år	1,5	0,7	0,7	2,5	1,3	1,3
<i>Alder, år:</i>						
Under 18	5,8	3,6	3,3	28,6	18,1	17,3
18-24	9,8	13,9	19,3	22,1	33,8	35,4
25-29	6,2	5,8	9,8	9,4	11,3	15,7
30-39	4,7	3,7	3,8	15,8	13,2	13,8
40-49	3,5	2,5	2,2	9,0	9,1	7,3
50-59	3,2	2,5	1,4	7,0	6,9	4,8
60-66	2,8	2,3	1,5	4,2	3,6	2,5
Over 66.....	1,5	1,3	1,1	3,9	4,1	3,3
<i>Beskæftigelsesstatus:¹⁾</i>						
18-66-årige i alt.....	5,0	4,9	5,2	67,5	77,8	79,5
<i>heraf:</i>						
Lønmodtagere	...	1,1	0,7	...	8,5	5,9
Selvstændige o.lign.	...	11,0	11,5	...	10,7	9,2
Delvist beskæftigede	...	5,1	5,3	...	11,0	8,1
Fuldt ledige mfl.....	...	8,5	11,8	...	10,4	10,7
Uddannelsessøgende.....	...	17,2	24,2	...	24,1	34,2
Efterløn mv.	...	0,5	0,6	...	0,3	0,5
Førtidspensionister	...	3,8	1,0	...	4,9	1,2
Øvrige 18-66-årige.....	...	10,5	18,6	...	5,2	9,8

1) Jf. note 2 til tabel 4.6.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Uddannelsessøgende udgør godt 1/3 af lavindkomstgruppen i 2002 mod cirka 1/4 i 1993. Det afspejler blandt andet, at en større andel af de unge er uddannelsessøgende i 2002, samt at en lidt større andel af de uddannelsessøgende i 2002 er udeboende sammenlignet med 1993. Opgørelsen af den disponible indkomst tager udgangspunkt i familiens indkomst, jf. kapitel 3, og hjemmeboende unge har derfor andel i forældrenes indkomst, mens det ikke er tilfældet for udeboende. Det bemærkes, at SU-modtagere har mulighed for at optage lån på særlige vilkår (SU-lån), hvilket ikke er medregnet i indkomsten.

Den stigende andel af fuldt ledige mfl. med relativt lav indkomst, som primært udgøres af kontanthjælpsmodtagere, skal ses på baggrund af, at det samlede antal af fuldt ledige mfl. er faldet betydeligt i samme periode. Andelen af fuldt ledige mfl. i lavindkomstgruppen er således uændret.

Andelen af gruppen af indvandrere, som er i lavindkomstgruppen, er næsten uændret fra 1993 til 2002, men som følge af stigningen i det samlede antal indvandrere og efterkommere er indvandrergruppens andel af lavindkomstgruppen vokset fra knap 13 pct. i 1993 til 21 pct. i 2002.

Der er et betydeligt sammenfald mellem flere af de grupper, der er enten over- og underrepræsenterede i lavindkomstgruppen – fx er uddannelsessøgende ofte enlige uden børn i alderen 18-24 år, der bor i lejebolig.

Når der korrigeres for dette sammenfald, er det navnlig *beskæftigelses-situationen*, som har betydning for sandsynligheden for at tilhøre lavindkomstgruppen. Især selvstændige – som ofte har svingende indkomster – samt fuldt ledige og uddannelsessøgende har markant større sandsynlighed for at være i lavindkomstgruppen end fuldt beskæftigede, givet de underliggende forskelle i familieforhold, alder og oprindelse mv., jf. tabel 4.8.

Også *familiesituationen* har indflydelse på sandsynligheden for at være i lavindkomstgruppen. Især enlige uden børn har større sandsynlighed for at være i lavindkomstgruppen end personer i parfamilier med børn.

Tabel 4.8. Isoleret betydning af udvalgte karakteristika for sandsynligheden for at tilhøre en lavindkomstfamilie, 2002

Lavindkomstgrænse:	50 pct. af medianen	60 pct. af medianen
Sandsynlighed for standardperson, pct.	0,1	0,3
	<i>Øget ssb. i forhold til standardperson, pct. enheder</i>	
<i>Boform:</i>		
Lejer.....	0,0	0,2
Ejere.....	0	0
<i>Herkomst:</i>		
Dansk oprindelse.....	0	0
Indvandrere.....	0,3	0,8
<i>Familiekategori:</i>		
Enlige under 67 år uden børn.....	1,2	1,7
Enlige forsørgere	0,1	0,5
Enlige over 66 år	0,3	1,5
Par under 67 år uden børn	0,1	0,1
Par med børn	0	0
Par, 1 eller begge over 66 år.....	0,1	0,5
<i>Aldersgruppe, år:</i>		
Under 18	0,2	0,6
18-24	0,5	0,7
25-29	0,3	0,4
30-39	0,1	0,2
40-49	0	0
50-59	-0,1	-0,1
60-66	-0,1	-0,2
over 66	-0,1	-0,1
<i>Beskæftigelsesstatus:</i>		
Fuldt beskæftigede lønmodtagere	0	0
Selvstændige og medhj. ægtefæller.	4,6	7,4
Delvist beskæftigede	0,5	0,9
Fuldt ledige mfl.	1,3	4,4
Uddannelsessøgende.....	1,7	4,0
Øvrige ¹⁾	0,8	1,3

Anm.: I tabellen er angivet virkningen på sandsynligheden for at være i lavindkomstgruppen af de enkelte baggrundsvariable i forhold til karakteristika for en standardperson. Standardpersonen er en 40-49-årig danskfødt, fuldt beskæftiget lønmodtager i parfamilie med børn, som bor i ejerbolig. Modellen er en logistisk regressionsmodel, hvor der ikke er taget hensyn til uobserveret heterogenitet – dvs. individspecifikke forhold, som ikke opfanges af de baggrunds faktorer, der er medtaget i modellen. Pct.enhederne er afrundet til én decimal.

1) Øvrige omfatter her folkepensionister, efterlønsmodtagere, førtidspensionister, børn mfl.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Endvidere har *alder* indflydelse på sandsynligheden for relativt lav indkomst, idet navnlig de unge 18-24-årige har en relativt stor sandsynlighed, mens de ældre alt andet lige har en lidt mindre sandsynlighed. Dette mønster afspejler blandt andet en forventelig indkomstudvikling set over livsforløbet, herunder betydningen af sociale ydelser til ældre.

Endelig har *herkomst* en vis betydning for sandsynligheden for relativt lav indkomst, når der korrigeres for betydningen af alder, beskæftigelsesstatus mv. Indvandrere og efterkommere har således større sandsynlighed for at tilhøre lavindkomstgruppen end personer med dansk oprindelse. Det kan fx afspejle forskelle i dansk kundskaber, uddannelsesniveau og andre karakteristika, som der ikke er taget højde for i analysen.

Derimod har *boformen* stort set ingen isoleret betydning for sandsynligheden for at være i lavindkomstgruppen. Af tabel 4.6 fremgår det, at lejere er overrepræsenteret i lavindkomstgruppen i 2002. Resultatet i tabel 4.8 indikerer, at overrepræsentationen i lavindkomstgruppen af lejere skyldes sammenfald med andre grupper, som fuldt ledige mfl., 18-24-årige og uddannelsessøgende, og at det er disse faktorer – og ikke boformen i sig selv – der øger sandsynligheden for at være i lavindkomstgruppen.

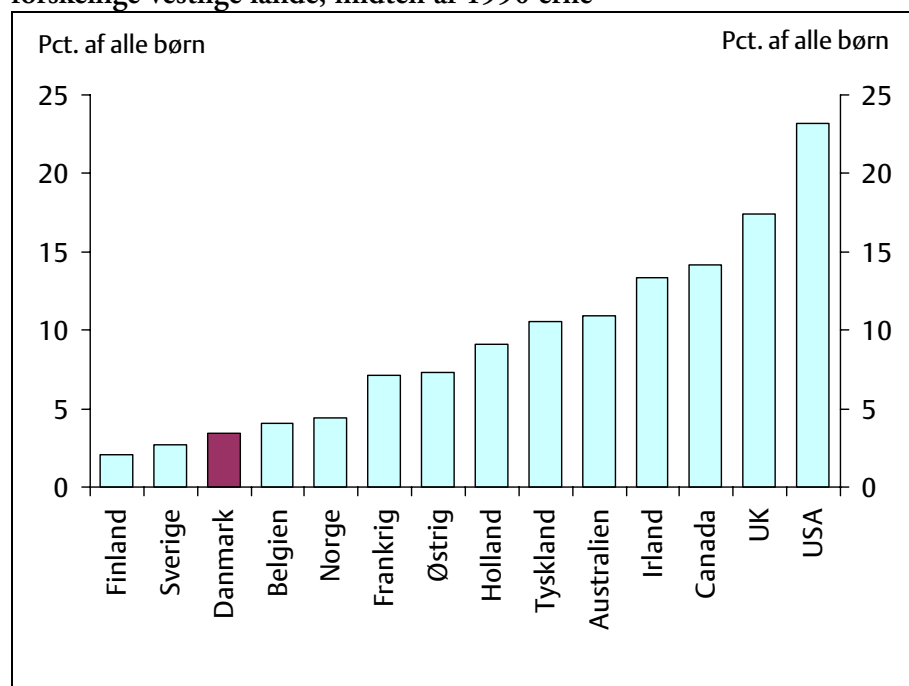
4.6. Børn i familier med relativt lav indkomst

Sammenlignet med andre vestlige lande er en relativt lille andel af børnene i Danmark i lavindkomstgruppen, *jf. figur 4.8*. I Sverige og Finland er andelen af børn i lavindkomstgruppen lidt lavere end i Danmark, mens niveauet i Belgien og Norge er lidt højere. I alle andre lande, som indgår i sammenligningen, er en markant større andel af børnene i lavindkomstgruppen. Det gælder navnlig de angelsaksiske lande.⁴

---

⁴ I den tidligere omtalte, endnu ikke offentliggjorte OECD-undersøgelse med oplysninger fra omkring 2000 viser de foreløbige tal, at Danmark fortsat er et af de lande, der har den laveste andel af børn i lavindkomstgruppen blandt over 20 OECD-lande.

Figur 4.8. Andel af børn med indkomst under 50 pct. af medianen i forskellige vestlige lande, midten af 1990'erne

Anm.: Tallene er fra midten af 1990'erne. Relativ lavindkomst er defineret som disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten. Ækvivalensfaktoren er 0,5 og indkomsten er opgjort på husstands niveau.

Kilde: *Trends and Driving Factors in Income Distribution and Poverty in the OECD-Area*, OECD 2000

Tabel 4.9. Børn i familier med relativt lave indkomster

	1983	1993	2002
	<i>Indkomst under 50 pct. af medianen</i>		
Antal børn (1.000)	68	38	39
Andel af alle børn, pct.	5,8	3,6	3,3
	<i>Indkomst under 60 pct. af medianen</i>		
Antal børn (1.000)	128	77	107
Andel af alle børn, pct.	10,9	7,2	9,2

Anm.: Ikke hjemmeboende børn under 18 år indgår ikke i analysen. Der er skønsmæssigt 17.000 børn under 18 år, som ikke bor hos forældrene – typisk fordi de er anbragt udenfor hjemmet – og for hvem det ikke er muligt at opgøre en retvisende indkomst.

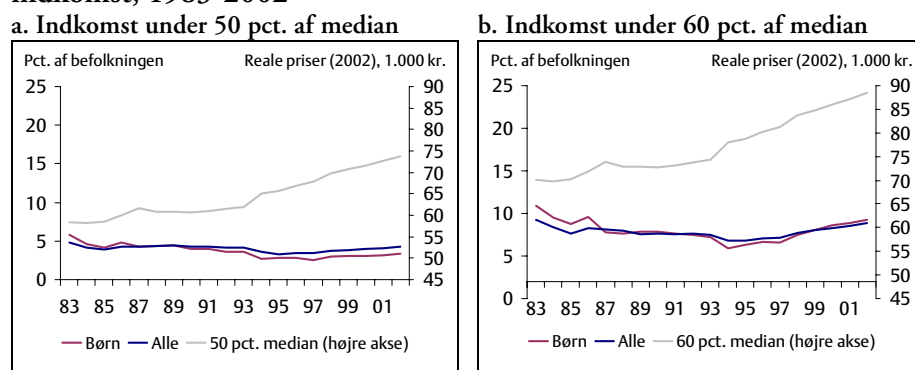
Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

I 2002 havde 39.000 børn, svarende til 3,3 pct. af alle børn under 18 år i Danmark, indkomster under 50 pct. af medianindkomsten. Antallet er 43 pct. under niveauet for 1983, men stort set uændret sammenlignet med 1993, jf. tabel 4.9. Det store fald mellem 1983 og 1993 kan blandt andet henføres til indførelsen af børnefamilieydelsen i 1987.

Andelen af børn i familier med under 50 pct. af medianindkomsten var i 1983 lidt højere end andelen for befolkningen som helhed, men har siden 1987 været lavere, jf. figur 4.9.

Figur 4.9. Andel af børn under 18 år i familier med relativt lav indkomst, 1983-2002

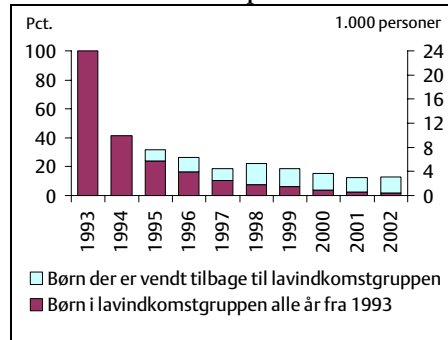
Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen

107.000 børn, svarende til 9,2 pct. af alle børn, havde indkomster under 60 pct. af medianindkomsten, jf. tabel 4.9. Også andelen af børn i familier med under 60 pct. af medianindkomsten var i 1983 noget højere end andelen for hele befolkningen, men har fra 1987 til 1999 været lavere. I 2002 er andelen en anelse højere end andelen for hele befolkningen. Det kan henføres til, at en stigende andel af børnene er indvandrere, hvoraf en relativt høj andel er i familier med indkomster under 60 pct. af medianen.

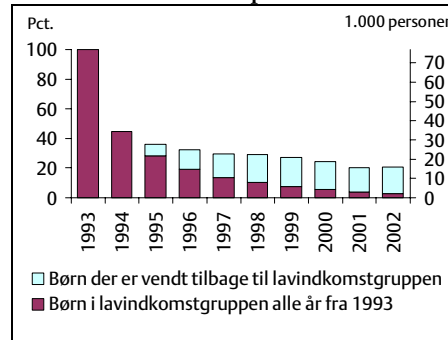
At et barn et enkelt år befinder sig i en familie med indkomst under lavindkomstgrænsen, betyder ikke, at barnet vokser op i en lavindkomstfamilie. Blandt gruppen af børn under 9 år i familier med mindre end 50 pct. af medianindkomsten i 1993 havde knap 60 pct. af børnene i løbet af et år bevæget sig ud af lavindkomstgruppen, jf. figur 4.10.a. Det svarer stort set til mobiliteten for hele lavindkomstgruppen.

Figur 4.10. Indkomstsituation i efterfølgende år for børn under 9 år i lavindkomstfamilier i 1993

a. Indkomst under 50 pct. af medianen

b. Indkomst under 60 pct. af medianen

Anm.: Mange unge indgår i lavindkomstgruppen, når de flytter hjemmefra, fordi de er under uddannelse. Derfor er det ved belysningen af indkomstmobiliteten i børnegruppen hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i personer, der fortsat er under 18 år i analysens slutår, og dermed er under 9 år i 1993.

Kilde: Beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen

I de følgende år er denne andel øget yderligere, dvs. stadig færre af børnene i lavindkomstgruppen i 1993 er fortsat i gruppen de følgende år. 13 pct. af børnene under 9 år i lavindkomstgruppen i 1993 svarende til 3.000 børn er også i lavindkomstgruppen i 2002. 500 børn – eller cirka 2 pct. af børnene i lavindkomstgruppen i 1993 – er i en familie med indkomst under 50 pct. af medianen i hele perioden 1993-2002.

Blandt gruppen af børn under 9 år med indkomster under 60 pct. af medianen i 1993 havde 55 pct. forladt gruppen året efter, *jf. figur 4.10.b*. 21 pct. svarende til 16.000 børn er også i lavindkomstgruppen i 2002. Cirka 3 pct., svarende til 2.300 børn, er i gruppen i hele perioden.

Børn, som er indvandrere (eller efterkommere), børn af enlige forsørgere samt børn af selvstændige er overrepræsenteret i lavindkomstgruppen, *jf. tabel 4.10*. Tilsammen udgør disse børn mere end 80 pct. af børnene i lavindkomstgruppen.

Tabel 4.10. Børn i lavindkomstgruppen (familier med indkomst under 50 pct. af medianindkomsten), 1983, 1993 og 2002

	Andel af kategorien, som er i lavindkomstgruppen			Kategoriens andel af lavindkomstgruppen			Kategoriens andel af alle børn
	1983	1993	2002	1983	1993	2002	2002
Børn i alt	5,8	3,6	3,3	100	100	100	100
<i>Pct.</i>							
<i>Herkomst:</i>							
Dansk oprindelse.....	...	3,3	2,7	...	85,7	72,1	90,6
Indvandrere.....	...	9,3	9,9	...	14,3	27,9	9,4
<i>Familiekategori:</i>							
Enlige forsørgere	13,4	5,1	6,8	29,8	22,4	33,9	16,5
Par med børn	4,6	3,3	2,6	70,2	77,6	66,1	83,5
<i>Alder, år:</i>							
0-2	6,8	4,2	4,4	15,3	21,8	22,1	16,8
3-6	6,8	3,9	3,7	23,9	24,6	25,6	23,0
7-9	6,3	4,0	3,4	19,2	16,6	18,5	18,1
10-13	5,9	3,5	3,1	25,1	19,8	21,1	22,5
14-17	3,8	2,7	2,1	16,5	17,3	12,7	19,6
<i>Forældres beskæftigelse¹⁾:</i>							
<i>Far:</i>							
Fuldt besk.lønmod.	...	0,9	0,5	...	14,1	8,0	57,3
Selvstændig mv.....	...	17,3	15,7	...	41,5	34,8	7,4
Delvist beskæftiget	...	2,7	2,2	...	5,1	3,6	5,5
Fuldt ledig.....	...	4,6	7,1	...	4,4	7,6	3,6
Uddannelsessøgende..	...	5,2	11,6	...	1,2	3,8	1,1
Førtidspensionist	...	2,9	1,2	...	1,2	0,5	1,6
Øvrige.....	...	7,0	14,2	...	7,6	7,1	1,7
Ikke i husstanden	...	4,3	5,3	...	24,9	34,5	21,9
<i>Mor:</i>							
Fuldt besk. lønmod. ..	...	1,7	0,9	...	23,5	16,1	57,6
Selvstændig mv.....	...	14,9	14,2	...	19,0	15,1	3,5
Delvist beskæftiget	...	2,6	2,6	...	13,1	11,7	15,0
Fuldt ledig mfl.	...	4,9	7,3	...	19,3	24,6	11,2
Uddannelsessøgende..	...	6,3	9,0	...	4,9	12,0	4,4
Førtidspensionist	...	2,4	1,9	...	1,5	1,2	2,1
Øvrige.....	...	10,7	14,8	...	14,4	15,1	3,4
Ikke i husstanden	...	5,8	5,2	...	4,3	4,3	2,8

1) Tal for 1993 vedrører beskæftigelsesstatus i 1994. Disse tal er således ikke fuldt sammenlignelige med 2002. Blandt andet kan stigningen i andelen af uddannelsessøgende henføres til, at andelen af forældre, der påbegynder en uddannelse i løbet af et år er væsentlig mindre end andelen, der afslutter en uddannelse.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Godt 5.000 af børnene i lavindkomstgruppen i 2002 er børn af uddannelsessøgende forældre. Andelen af indvandrerbørn i lavindkomstfamilier er vokset en anelse fra 1993 til 2002. Samtidig er andelen af børn af dansk afstamning i lavindkomstfamilier faldet cirka 13,6 pct.enheder. Det betyder, at andelen af indvandrerbørn blandt børn i lavindkomstfamilier er fordoblet fra 14 til 28 pct. i denne periode.

I perioden 1983-2002 er andelen af børn i lavindkomstfamilier faldet kraftigt i alle aldersgrupper. For de 0-2-årige er der dog en tendens til et lidt mindre kraftigt fald end for de øvrige aldersgrupper.

Appendiks 4.1

Følsomhedsberegninger

Størrelsen og sammensætningen af lavindkomstgruppen afhænger af den valgte lavindkomstgrænse, som typisk sættes til enten 50 pct. eller 60 pct. af medianindkomsten, samt den ækvivalensfaktor, der anvendes ved opgørelsen af de ækvivalerede disponible indkomster, *jf. diskussionen i kapitel 3 og 5*. Jo større stordriftsfordele, der antages at være forbundet med at være i familier med flere medlemmer frem for at være alene, des flere enlige vil tilhøre lavindkomstgruppen.

Tabel 1. Overførselssatser for enlig uden forsørgerpligt sammenlignet med lavindkomstgrænser, 2002

	Disponibel indkomst	Lavindkomstgrænse:
	<i>Kroner</i>	
Folkepension med maks. boligydelse	109.800	
A-dagpenge	108.500	
	97.500	60 pct. af median, ækv.faktor: 0,5
Folkepension med gnst. ekstra ydelser	96.100	
	88.500	60 pct. af median, ækv.faktor: 0,6
	81.200	50 pct. af median, ækv.faktor: 0,5
	80.100	60 pct. af median, ækv.faktor: 0,8b
Folkepension uden ekstra ydelser	77.900	
	73.700	50 pct. af median, ækv.faktor: 0,6
Kontanthjælp, o. 25 år, u. særlig støtte	70.400	
	66.700	50 pct.af median, ækv.faktor: 0,8b
	65.000	40 pct. af median, ækv.faktor: 0,5
	59.000	40 pct. af median, ækv.faktor: 0,6
	53.400	40 pct.af median, ækv.faktor: 0,8b
Kontanthjælp, under 25 år	49.900	
Starthjælp, under 25 år ¹⁾	44.400	

Anm.: Familiebegreb: Inkl. hjemmeboende børn over 18 år. Ækvivalensfaktor: Familiens samlede indkomst divideres med: 0,5: $(B + V)^{0,5}$. 0,6: $(B + V)^{0,6}$. 0,8b: $V^{0,8} + \frac{1}{2} B^{0,8}$, hvor V og B er antallet af voksne henholdsvis børn i familien.

1) Starthjælpen blev indført 1. juli 2002.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Lavindkomstgrænsen varierer med omfanget af stordriftsfordele og den valgte procentsats for medianindkomsten, jf. *tabel 1*, hvor grænserne er sammenlignet med udvalgte overførselssatser.

I *tabel 2 og 3* er vist andelen af lavindkomstgrupperne fordelt på forskellige kategorier, samt andelen af kategorierne, som er i lavindkomstgrupperne, under varierende antagelser om lavindkomstgruppens størrelse og den anvendte ækvivalensfaktor.

Andelen af ældre i lavindkomstgruppen øges og andelen af unge i lavindkomstgruppen falder alt andet lige ved en lavindkomstgrænse på 60 pct. frem for 50 pct. af medianindkomsten. I analyserne i kapitel 4 er der som udgangspunkt anvendt en ækvivalensfaktor på 0,6. Med en ækvivalensfaktor på 0,5 – svarende til en antagelse om større stordriftsfordele – øges andelen af enlige og ældre i lavindkomstgruppen alt andet lige.

Med en højere ækvivalensfaktor – svarende til en antagelse om mindre stordriftsfordele – mindskes andelen af enlige og ældre i lavindkomstgruppen.

Tabel 2. Lavindkomstgruppen fordelt på udvalgte karakteristika, 2002

Lavindkomstgrænse	50 pct. median			60 pct. median			Hele befolkningen, pct.
	0,5	0,6	0,8b	0,5	0,6	0,8b	
Ækvivalensfaktor	0,5	0,6	0,8b	0,5	0,6	0,8b	
	----- Pct. af lavindkomstgruppen -----						
Befolkningen i alt	100	100	100	100	100	100	100
<i>Boform:</i>							
Ejere.....	29	31	34	29	28	32	61
Lejere	71	68	66	71	72	68	39
<i>Herkomst:</i>							
Dansk oprindelse.....	83	79	78	83	77	75	92
Indvandrere.....	17	21	22	17	23	25	8
<i>Familiekategori:</i>							
Enlige under 67 år uden børn..	59	55	51	43	39	37	15
Enlige forsørgere	8	10	6	12	15	8	8
Enlige over 66 år	8	2	2	15	8	4	7
Par under 67 år uden børn	8	8	12	8	8	11	19
Par med børn	16	23	29	18	26	34	44
Par, 1 eller begge over 66 år.....	1	1	2	5	4	7	7
<i>Aldersgruppe, år:</i>							
Under 18	12	17	17	16	23	22	22
18-24	35	35	36	24	25	26	8
25-29	16	16	16	13	13	13	7
30-39	13	14	14	12	14	14	15
40-49	7	7	7	7	7	7	14
50-59	5	5	5	5	4	4	14
60-66	3	3	3	4	3	3	7
over 66	9	3	3	19	11	11	13
<i>Køn:</i>							
Kvinder	50	49	49	52	52	50	51
Mænd	50	51	51	48	48	50	49
<i>Beskæftigelsesstatus:</i>							
Børn.....	12	17	17	16	23	22	22
Lønmodtagere	6	6	6	6	6	6	35
Selvstændige og medhj.ægtef. ..	8	9	10	6	6	7	3
Delvist beskæftigede	8	8	8	7	7	7	7
Fuldt ledige mfl.....	11	11	9	11	13	12	4
Uddannelsessøgende.....	35	34	34	24	25	26	6
Efterløn og overgangsydelse.....	1	0	0	2	1	1	3
Førtidspensionister	1	1	1	3	2	2	5
Folkepensionister	9	3	3	19	11	11	13
Øvrige.....	8	10	11	6	7	7	2

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Tabel 3. Andele af udvalgte befolkningsgrupper i lavindkomstgruppen, 2002

Lavindkomstgrænse Ækvivalensfaktor	50 pct. median			60 pct. Median		
	0,5	0,6	0,8b	0,5	0,6	0,8b
	----- Pct.andel i lavindkomstfamilier-----					
Befolkningen i alt	5,0	4,2	3,7	9,9	8,9	7,7
<i>Bøform:</i>						
Lejere	8,8	7,2	6,0	17,5	15,9	13,1
Ejere.....	2,3	2,2	2,0	4,6	4,0	3,9
<i>Herkomst:</i>						
Dansk oprindelse.....	4,4	3,6	3,1	8,8	7,4	6,3
Indvandrere.....	11,6	11,5	10,7	22,4	22,4	25,0
<i>Familiekategori</i>						
Enlige under 67 år uden børn..	19,2	15,3	12,3	27,6	22,7	18,6
Enlige forsørgere	5,2	5,4	2,6	15,8	17,2	7,4
Enlige over 66 år	5,9	1,4	0,9	22,2	11,2	4,9
Par under 67 år uden børn	2,1	1,9	2,2	4,2	3,8	4,3
Par med børn	1,9	2,2	2,4	4,0	5,3	5,9
Par, 1 eller begge over 66 år.....	0,9	0,7	0,9	6,2	4,2	7,2
<i>Aldersgruppe, år:</i>						
Under 18	2,8	3,3	2,9	7,2	9,2	7,6
18-24	22,7	19,3	17,0	31,0	28,2	25,4
25-29	11,8	9,8	8,4	18,3	17,0	15,2
30-39	4,2	3,8	3,3	7,9	8,1	7,2
40-49	2,5	2,2	1,8	4,9	4,7	3,9
50-59	1,8	1,4	1,3	3,6	2,8	2,4
60-66	1,8	1,5	1,4	5,4	3,3	3,2
over 66	3,4	1,1	0,9	14,3	7,8	6,3
<i>Beskæftigelsesstatus:</i>						
Børn.....	2,8	3,3	2,9	7,2	9,2	7,6
Lønmodtagere	0,8	0,7	0,7	1,6	1,4	1,3
Selvstændige og medhj.ægtef. ..	11,9	11,5	11,4	17,2	16,9	16,8
Delvist beskæftigede	6,2	5,3	4,4	10,8	9,4	8,1
Fuldt ledige mfl.....	14,9	11,8	8,3	29,7	30,0	24,4
Uddannelsessøgende.....	29,2	24,2	20,8	40,2	37,2	33,3
Efterløn og overgangsydelse.....	0,9	0,6	0,5	5,6	2,1	1,7
Førtidspensionister	1,4	1,0	0,8	5,2	3,2	2,5
Folkepensionister	3,4	1,1	0,9	14,3	7,8	6,3
Øvrige.....	19,2	18,6	18,6	27,3	26,4	25,7

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Tabel 4. Isoleret betydning af udvalgte karakteristika for sandsynlighed for at tilhøre en lavindkomstfamilie, 2002

Lavindkomstgrænse	50 pct. median			60 pct. median		
	0,5	0,6	0,8b	0,5	0,6	0,8b
Ækvivalensfaktor	0,5	0,6	0,8b	0,5	0,6	0,8b
Sandsynlighed for standardperson, pct.	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3
<i>-- Øget ssh. i forhold til standardperson, pct.enheder --</i>						
<i>Biform:</i>						
Lejere	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3
Ejere.....	0	0	0	0	0	0
<i>Herkomst:</i>						
Dansk oprindelse.....	0	0	0	0	0	0
Indvandrere.....	0,2	0,3	0,4	0,4	0,8	1,0
<i>Familiekategori:</i>						
Enlige under 67 år uden børn..	1,5	1,2	0,8	2,6	1,7	1,0
Enlige forsørgere	0,1	0,1	0,0	0,5	0,5	0,0
Enlige over 66 år	1,3	0,3	0,1	2,4	1,5	0,1
Par under 67 år uden børn	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Par med børn	0	0	0	0	0	0
Par, 1 eller begge over 66 år.....	0,1	0,1	0,2	0,6	0,5	0,7
<i>Aldersgruppe, år:</i>						
Under 18	0,2	0,2	0,1	0,4	0,6	0,5
18-24	0,4	0,5	0,7	0,6	0,7	0,9
25-29	0,2	0,3	0,4	0,3	0,4	0,6
30-39	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3
40-49	0	0	0	0	0	0
50-59	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2
60-66	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2
over 66	0,0	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,0
<i>Beskæftigelsesstatus:</i>						
Lønmodtagere	0	0	0	0	0	0
Selvstændige og medhj.ægtef. ..	3,6	4,6	5,3	5,8	7,4	8,7
Delvist beskæftigede	0,4	0,5	0,5	0,8	0,9	1,1
Fuldt ledige mfl.....	1,3	1,3	1,0	3,8	4,4	4,3
Uddannelsessøgende.....	1,6	1,7	1,7	3,4	4,0	4,3
Øvrige.....	0,5	0,8	1,1	1,2	1,3	1,7

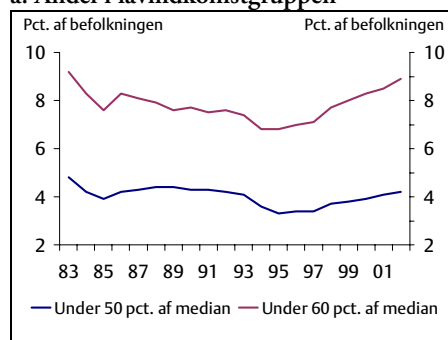
Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Appendiks 4.2 Supplerende lavindkomstsmål

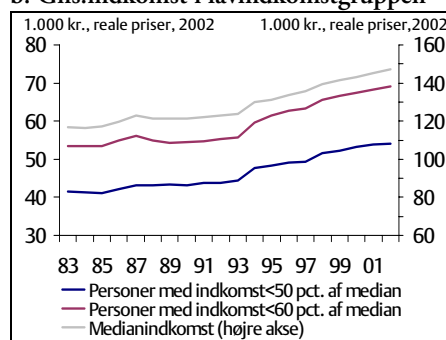
I det følgende er udviklingen i lavindkomstgruppens indkomstforhold belyst med nogle supplerende lavindkomstsmål.

Figur 1. Gennemsnitsindkomst og Gini-koefficient mv.

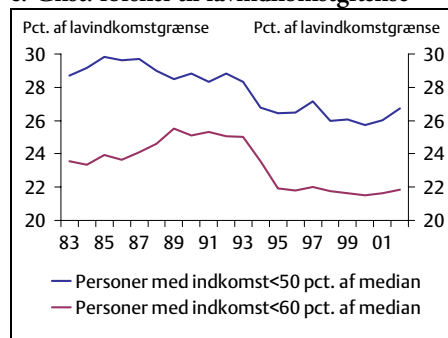
a. Andel i lavindkomstgruppen

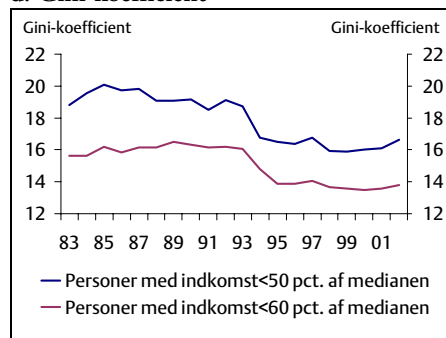
b. Gns.indkomst i lavindkomstgruppen

c. Gnst. forskel til lavindkomstgrænse

d. Gini-koefficient

Anm.: I de viste beregninger indgår kun familier med positiv disponibel indkomst.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

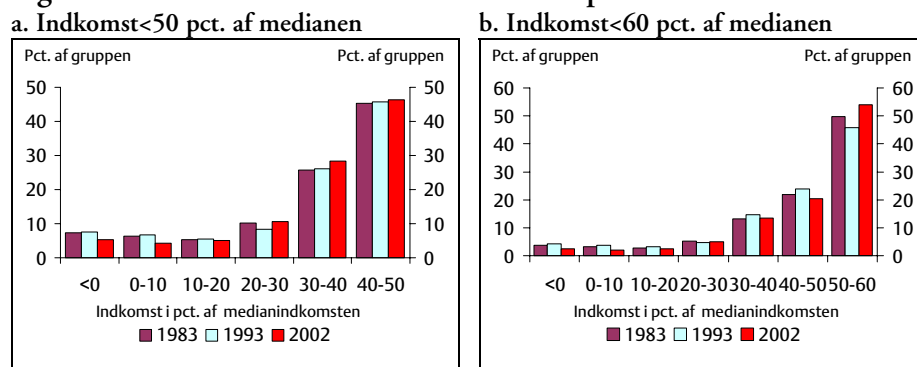
Fra 1993 til 1994 stiger gennemsnitsindkomsten i lavindkomstgruppen forholdsvis kraftigt samtidig med, at forskellen mellem lavindkomstgrænsen og gennemsnitsindkomsten i lavindkomstgruppen falder, *jf. figur 1.b*

og figur 1.c. Gennemsnitsindkomsten i lavindkomstgruppen vokser således mere end lavindkomstgrænsen og medianindkomsten.

Også Gini-koefficienten for lavindkomstgruppen falder relativt kraftigt, jf. figur 1.d.

Udviklingen kan i høj grad henføres til et kraftigt fald i andelen af familier med meget lav disponibel indkomst fra 1993 til 2002, jf. figur 2. Udviklingen gælder også andelen af familier med negativ disponibel indkomst. Hovedparten af reduktionen finder sted fra 1993 til 1994.

Figur 2. Lavindkomstfamilier fordelt efter disponibel indkomst

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Familier med meget lav eller negativ disponibel indkomst i et givet år har ofte relativt svingende indkomster. De har typisk store renteudgifter eller underskud af virksomhed, og en relativt høj andel bor i ejerbolig.

Reduktionen i andelen af familier med meget lave indkomster kan blandt andet ses i lyset af en omfattende konverteringsbølge i 1993-94, der medførte et fald i husholdningernes samlede renteudgifter på 10 mia.kr. samt skattereformen, der indebærer en reduktion af rentefradragets værdi, hvilket kan have motiveret til en reduktion af renteudgifterne¹.

¹ Reduktionen af rentefradragets skatteværdi var særlig stor for familier med en samlet skattepligtig indkomst ekskl. fradrag for ligningsmæssige fradrag på mindre end 130.000 kr., idet disse ikke kunne udnytte rentefradraget i mellemskatten. For dem blev rentefradragets værdi alene fra 1993 til 1994 reduceret fra 52 til knap 45 pct. Reduktionen af skatteværdien af rentefradraget har dog samtidig en negativ effekt på den disponible indkomst via den stigende skattebetaling, men de gennemsnitlige samlede nettorenteudgifter falder.

I 2001 og 2002 er gennemsnitsindkomsten i lavindkomstgrupperne vokset lidt mindre end medianindkomsten. Derfor har der været en mindre stigning i forskellen mellem gennemsnitsindkomsten og lavindkomstgrænsen, jf. figur 1.c. Ginikoefficienten for lavindkomstgruppen er samtidig vokset en smule, jf. figur 1.d.

Sen-indekset kombinerer oplysningerne i figur 1.a-d og tager således hensyn til både indkomstfordeling og gennemsnitsindkomst i lavindkomstgruppen.

Sen-indekset beregnes som: $Sen = A * (D + (1-D) * G_p)$

A = Andelen af befolkningen i lavindkomstgruppen (jf. figur 1.a)

G_p = Gini-koefficienten for lavindkomstgruppen (jf. figur 1.d)

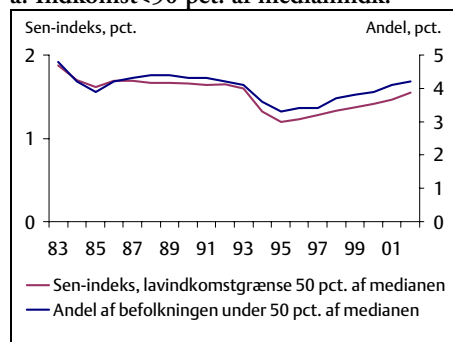
D = Forskellen mellem gennemsnitsindkomsten i lavindkomstgruppen og lavindkomstgrænsen målt i pct. af lavindkomstgrænsen (jf. figur 1.c)

Sen-indekset varierer fra 0 (hele befolkningen har indkomster over lavindkomstgrænsen), til 100 pct. (hele befolkningen har indkomster under lavindkomstgrænsen samtidig med, at indkomstfordelingen er fuldstændig ulige svarende til en Gini-koefficient på 1).

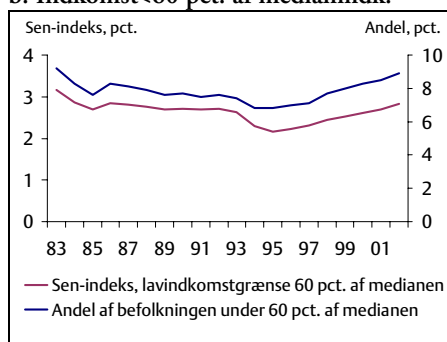
Udviklingen i Sen-indekset følger i høj grad udviklingen i andelen af befolkningen i lavindkomstgruppen, uanset om lavindkomstgrænsen sættes ved 50 eller 60 pct. af medianindkomsten, jf. figur 3. Da Gini-koefficienten og forskellen mellem gennemsnitsindkomsten i lavindkomstgruppen og lavindkomstgrænsen falder over perioden, jf. figur 1.c og 1.d, falder Sen-indekset dog lidt mere set over hele perioden.

Figur 3. Sen-indeks

a. Indkomst < 50 pct. af medianindk.

b. Indkomst < 60 pct. af medianindk.

Anm.: I de viste beregninger indgår kun familier med positiv disponibel indkomst.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Kapitel 5

Betydningen af metodevalg

5.1. Indledning

I analyserne af indkomstfordelingen er det nødvendigt at foretage en række metodevalg, blandt andet for at kunne sammenligne indkomsterne på tværs af familier af forskellig størrelse. I dette kapitel afprøves robustheden af indkomstanalyserne ved at variere metodevalgene på tre områder: Valget af stordriftsfordele i det anvendte ækvivalensmål, valget af familieenhed og ansættelsen af imputeret afkast af ejerbolig.

Resultaterne af følsomhedsanalyserne peger på, at graden af stordriftsfordele kun i mindre omfang påvirker udviklingen i indkomstforskellene over tid. Både størrelsen af de målte indkomstforskelle og størrelsen af lavindkomstgruppen i de enkelte år er imidlertid mere følsomme overfor antagelserne om stordriftsfordele. Det skyldes, at den ækvivalerede indkomst for par- og børnefamilier øges relativt til indkomsterne for enlige med stigende stordriftsfordele.

Såvel valget af familieenhed som ansættelsen af imputeret afkast af ejerbolig har forholdsvis lille betydning for de målte indkomstforskelle. Stigningen i ejendomsværdierne siden midten af 1990'erne har dog ført til, at de opgjorte indkomstforskelle er blevet mere følsomme med hensyn til det imputerede afkast af ejerbolig, navnlig for gruppen af over 66-årige.

Med henblik på at tilvejebringe et groft skøn over størrelsesordenen af stordriftsfordele er foretaget en analyse forbrugsbehovet for familier i forskellige livssituationer. Resultaterne peger på, at en familie med to voksne kan have omtrent samme materielle velfærd pr. person som en familie med én voksen ved et samlet forbrug, der er ca. 50 pct. større. Stordriftsfordelen fremstår umiddelbart større for ældre par end for par i den erhvervsaktive alder.

Disse resultater peger på, at det ækvivalensmål, der blev anvendt i *Fordeling og Incitament 2002* og i tidligere indkomstfordelingsanalyser i *Finansredegørelsen*, formentlig undervurderer størrelsesordenen af stordriftsfordele. Det er derfor valgt at ændre ækvivaleringsmetoden i indkomstfordelingsanalyserne i retning af en antagelse om større stordriftsfordele. Denne ændring indebærer primært en forøgelse af de ækvivalerede indkomster for personer i par relativt til indkomsten for enlige, men har som nævnt ikke nævneværdig betydning for udviklingen i indkomstfordelingen.

Samtidigt er det valgt at anvende et andet familiebegreb end tidligere, så hjemmeboende over 18 år nu betragtes som en del af forældrenes familie.

Analysen af metodevalgets betydning for indkomstforskellene er gennemgået i *afsnit 5.2*. I *afsnit 5.3* belyses størrelsesordenen af stordriftsfordelene med udgangspunkt i en analyse af forbrugsmulighederne for familier i forskellige livssituationer. I *afsnit 5.4* belyses konsekvenserne af de valgte metodeændringer.

5.2. Metodevalgets betydning for indkomstforskelle mv.

I det følgende analyseres indkomstberegningernes følsomhed overfor antagelserne om stordriftsfordele, den økonomiske enhed (dvs. det anvendte familiebegreb) og det imputerede afkast af ejerbolig.

Betydning af graden af stordriftsfordele

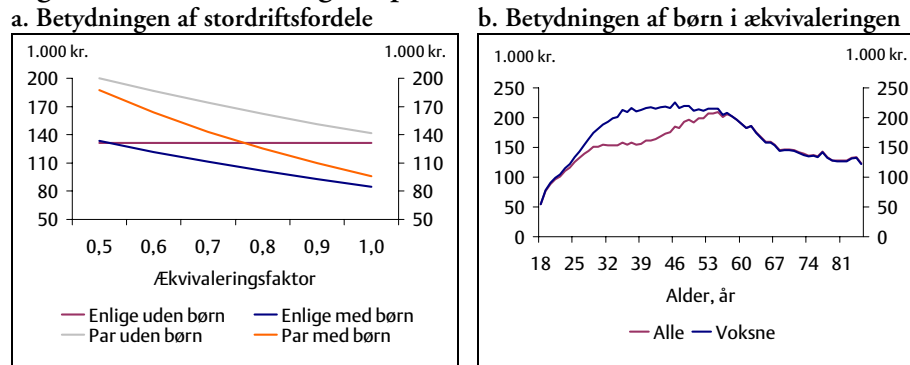
Ved sammenligning af indkomsterne for personer i familier af forskellig størrelse og sammensætning er det nødvendigt at foretage en talmæssig korrektion af indkomsterne – en såkaldt ækvivalering. Derved tages der højde for stordriftsfordele forbundet med at være mere end én person i en husholdning samt det forhold, at børn i familien skal forsørges af de voksnes indkomster.

Graden af stordriftsfordele afhænger af koefficienten i ækvivaleringsfunktionen. Den ækvivalerede indkomst, som tildeles hver person i familien, er givet ved $\text{familieindkomsten}/(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^\alpha$. Ækvivaleringsfaktoren α er et tal mellem 0 og 1, hvor 1 svarer til ingen stordriftsfordele. Den fastsatte grad af stordriftsfordele øges med faldende

værdier af α . I fordelingsanalyserne i denne publikation er valgt en ækvivalensfunktion, hvor α har værdien 0,6.

Indkomstforskellene mellem enlige og par øges med stigende stordriftsfordele, mens indkomstforskellene mellem familier med og uden børn mindskes med stigende stordriftsfordele, jf. figur 5.1.a.

Figur 5.1. Gennemsnitlige disponible indkomster, 2002

Anm.: Ækvivalensfunktion: $(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^\alpha$. I figur 5.2b bruges ækvivaleringsfaktoren 0,6.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Tilstedeværelse af børn i familien reducerer de gennemsnitlige disponible indkomster for familiens voksne medlemmer, fordi indkomsten forudsættes delt mellem flere personer. Ved samme nominelle (ikke-ækvivalerede) indkomst har familier med børn således lavere ækvivaleret disponibel indkomst end familier uden børn. For personer mellem ca. 25 og 55 år reduceres den ækvivalerede indkomst betragteligt som følge af, at en stor del af gruppen har børn, jf. figur 5.1.b.

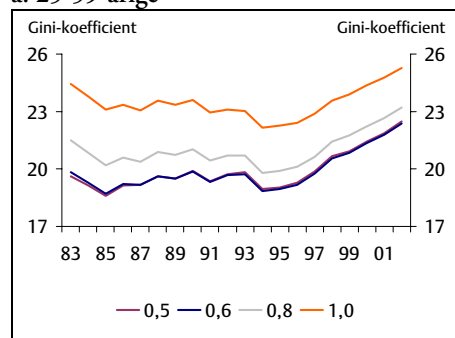
Valget af ækvivaleringsfaktor har stor betydning for niveauet af de målte indkomstforskelle, men mindre betydning for udviklingen i indkomstfordelingen. For de 25-59-årige er stigningen i indkomstforskellene fra 1983 til 2002 0,8 pct.enheder uden stordriftsfordele ($\alpha=1$) og 2,5 pct.enheder med stordriftsfordele svarende til en ækvivaleringsfaktor på 0,6. I perioden fra 1994 til 2002 er stigningen 3,1 pct.enheder uden stordriftsfordele og 3,5 pct.enheder med stordriftsfordele svarende til en ækvivaleringsfaktor på 0,6. jf. figur 5.2.a.

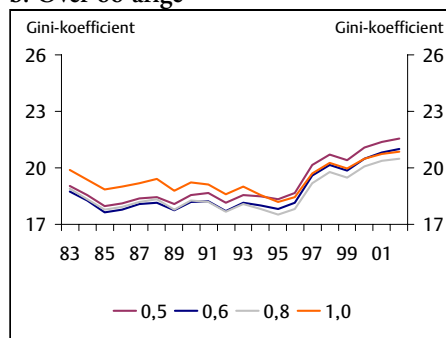
For de over 66-årige har den konkrete antagelse om stordriftsfordele mindre betydning for udviklingen i indkomstforskellene, hvilket hovedsageligt skyldes, at en relativt stor andel af de ældre er enlige, samt at kun få ældre har børn, *jf. figur 5.2.b.*

Figur 5.2. Ækvivalensskalaens betydning for udviklingen i indkomstforskellene, 1983-2002

a. 25-59-årige

b. Over 66-årige

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Den gennemsnitlige ækvivalerede disponible indkomst øges, med stigende stordriftsfordele. Uden stordriftsfordele ($\alpha=1$) er den gennemsnitlige disponible indkomst 114.900 kr. Med den aktuelt anvendte ækvivaleringsfaktor i denne publikation ($\alpha=0,6$) er den gennemsnitlige ækvivalerede disponible indkomst 159.600 kr. De anvendte ækvivalerede indkomster er altså i gennemsnit 39 pct. større end det almindelige gennemsnit af de disponible indkomster per person, *jf. tabel 5.1.*

Tabel 5.1. Ækvivalensfaktorens betydning, hele befolkningen, 2002

Ækvivaleringsfaktor:	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0
Gns. disp. indkomst, kr. ...	174.400	159.600	146.400	134.600	124.200	114.900
Index ($\alpha=1$) = 100, pct.	152	139	127	117	108	100
Gini-koefficient, pct.	23,5	23,2	23,2	23,6	24,3	25,4
Median indkomst, kr.....	162.400	147.400	134.000	122.500	112.200	103.400
Lavindkomstgruppe, antal.	264.300	224.000	215.300	228.000	254.600	293.800
- Heraf enlige (pct.).....	74,3	67,2	59,0	50,0	42,5	36,0

Anm.: Ækvivaleringsfunktion: (antal voksne + antal børn) ^{α} .

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Indkomstforskellene i befolkningen er mindst ved en ækvivaleringsfaktor omkring 0,6-0,7, hvor Gini-koefficienten er 23,2. Uden stordriftsfordele ($\alpha=1$) er Gini-koefficienten 25,4.

Antallet af personer i lavindkomstgruppen (med en indkomst under 50 pct. af medianindkomsten) er alt andet lige mindst ved en ækvivaleringsfaktor på 0,7. Samtidigt øges andelen af enlige i lavindkomstgruppen med voksende stordriftsfordele, hvilket afspejler den relative forskydning af indkomsten mellem enlige og personer i par.

Den økonomiske enhed – familien eller husstanden

En økonomisk enhed er som udgangspunkt personer, der deler indtægter. Derimod kan der ofte være tale om deling af udgifter udenfor den økonomiske enhed. Dette kan eksempelvis være boligforeninger, der deler vaskemaskiner, telefon og internetforbindelse, eller foreninger med fællesrejser og lignende.

Det er i denne publikation valgt som udgangspunkt at benytte Danmarks Statistiks D-familiebegreb, som afgrænsning for personer, der deler økonomiske ressourcer. D-familien omfatter ægtefæller og samlevende samt disses hjemmeboende børn, herunder også hjemmeboende over 18 år.

Som alternativ økonomisk enhed kan Danmarks Statistiks husholdningsbegreb anvendes. En husstand består af alle personer, der bor på samme fysiske adresse, og kan dermed omfatte op til flere familier.

Hvis indkomst ækvivaleres inden for husstanden i stedet for det anvendte D-familie begreb (med uændret ækvivalensskala), bliver resultatet en større gennemsnitlig disponibel indkomst, mindre målte indkomstfor-

skelle, en mindre lavindkomstgruppe og en lavere andel af enlige i lavindkomstgruppen, jf. tabel 5.2.

Tabel 5.2. Ækvivalering indenfor husstanden, 2002

Ækvivaleringsfaktor	Fordeling (Gini)	Disponibel indkomst	Median indkomst	Lavindkomstgruppen	Heraf enlige
<i>Husstanden:</i>		<i>Pct.</i>	<i>----- Kr. -----</i>	<i>Personer</i>	<i>Pct.</i>
0,5	23,0	178.700	166.300	214.600	60,8
0,6	22,6	162.600	150.200	182.700	50,7
0,8	23,1	135.800	123.600	200.200	35,0
1,0	25,0	114.600	103.300	275.300	24,9
<i>Familien:</i>					
0,5	23,5	174.400	162.400	264.300	74,3
0,6	23,2	159.600	147.400	224.000	67,2
0,8	23,6	134.600	122.500	227.900	50,0
1,0	25,4	114.900	103.400	293.800	36,0

Anm.: Ækvivaleringsfunktion: (antal voksne + antal børn)^α.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Den højere indkomst er en konsekvens af, at husstanden er en større enhed end familien. Ved en given ækvivaleringsfaktor tillægges stordriftsfordelene implicit større vægt. Størrelsen af ækvivaleringsfaktoren kan dog ikke beregnes uafhængigt af familiedefinitionen. Det forventes, at stordriftsfordelene er relativt mindre, ved valg af større enhed.

De mindre indkomstforskelle er også en konsekvens af, at husstanden er en større enhed. For det første bliver forskelle inden for husstanden elimineret, og for det andet får en stor del af familierne med lav indkomst en noget højere indkomst, når hele husstandens indkomst medregnes.

Imputeret afkast af ejerbolig

Boligejere besidder i form af ejerboligen et formueaktiv, hvis afkast består i, at ejeren frit kan bo i ejendommen. I modsætning hertil skal lejere betale husleje ud af den disponible indkomst.

For at sikre sammenlignelighed imellem ejeres og lejerers disponible indkomster forøges ejernes kapitalindkomst med et imputeret afkast af ejerboligen. Det imputerede afkast forudsættes i analyserne i denne publikation at udgøre 4 pct. af ejendomsvurderingen i hvert år. Dette svarer til fremgangsmåden i *Fordeling og incitament 2002* og

Finansredegørelsen tidligere år. Det imputerede afkast udgør i gennemsnit 24.900 kr. for alle ejere, jf. tabel 5.3.

Det imputerede afkast af ejerbolig modsvarer delvist af udgifterne til ejendomsværdiskat, der i 2000 erstattede beskatningen af overskud af ejerbolig.

Tabel 5.3. Ændring i fordelingen af indkomsterne ved imputeret afkast af ejerbolig, 2002

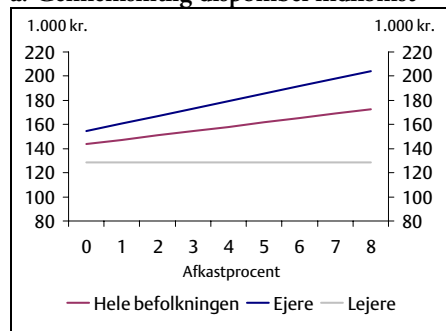
	Uden imputeret afkast	Med imputeret afkast	Forskel
---- Gennemsnitlig disponibel indkomst ----			
Hele befolkningen.....	143.600	158.100	14.500
Ejere.....	154.400	179.300	24.900
Lejere.....	128.700	128.700	0
----- Gini-koefficient -----			
Hele befolkningen.....	22,5	23,2	0,7
Ejere.....	22,6	21,6	-1,0
Lejere.....	21,1	21,1	0,0

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

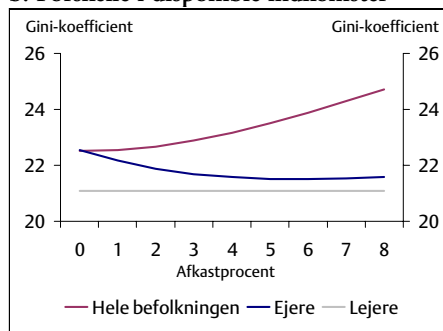
Uden et imputeret afkast har ejere i gennemsnit en disponibel indkomst, der er ca. 25.700 kr. større end lejernes gennemsnitlige disponible indkomst, jf. figur 5.3.a. En forøgelse af den fastsatte afkastsprocent med 1 pct.enhed øger ejernes gennemsnitlige disponible indkomst og dermed forskellen mellem ejere og lejeres disponible indkomster med omkring 6.200 kr. i 2002.

Figur 5.3. Afkastprocentens indflydelse på den disponible indkomst, 2002

a. Gennemsnitlig disponibel indkomst

b. Forskelle i disponible indkomster

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

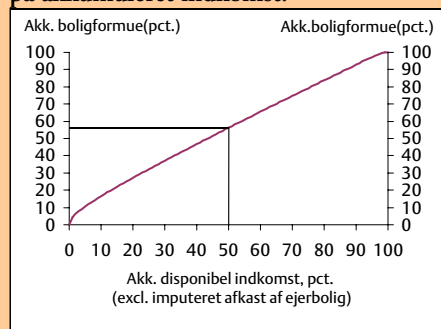
Det imputerede afkast øger dermed indkomstforskellene, og jo større afkastprocent, der vælges, desto større bliver indkomstforskellene i befolkningen.

Inden for gruppen af boligejere falder indkomstforskellene imidlertid med stigende afkastprocent op til et niveau omkring 6 pct. Fra omkring 6 pct. vokser indkomstforskellene inden for ejergruppen svagt, når afkastprocenten øges, jf. figur 5.3.b. Det skyldes, at den gruppe boligejere, der besidder den laveste halvdel af indkomstmassen, ejer lidt mere end halvdelen af den samlede boligformue, jf. boks 5.1.

Boks 5.1. Boligformuens fordeling på indkomstskalaen

Indkomstforskellene indenfor gruppen af ejere reduceres når afkastprocenten for ejendomsaktiver øges, jf. figur 5.3.b. Dette skyldes, at over halvdelen af boligmassen ejes af familier, hvis disponible indkomster udgør mindre end halvdelen af indkomstmassen blandt ejerne, jf. figur a. Dermed får gruppen af familier med den mindste indkomstmasse det største imputerede afkast.

Figur a. Akkumuleret boligformue fordelt på akkumuleret indkomst.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Årsagen er blandt andet, at relativt unge/nye boligejere med store renteudgifter alt andet lige vil fremstå med relativt lave disponible indkomster i forhold til ældre boligejere, som har mindre renteudgifter.

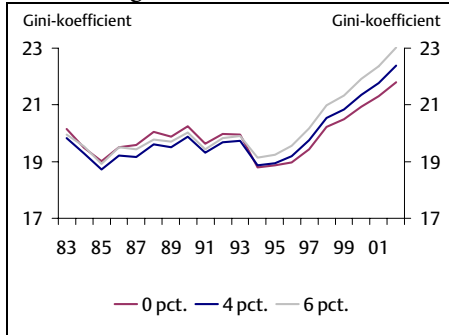
Derimod vil indkomstforskellene øges ved højere afkastprocent ved en afkastprocent på mere end 6 pct., fordi indkomsterne dermed øges nok til, at gruppen af familier med mere end halvdelen af boligmassen får over halvdelen af indkomstmassen.

De stigende ejendomspriser i perioden fra 1994 til 2002 har medført, at indkomstforskellene er blevet mere følsomme overfor antagelserne om imputeret afkast af ejerbolig. Med den anvendte afkastprocent på 4 pct. bidrager det imputerede afkast af ejerbolig til de stigende indkomstforskelle i perioden, jf. kapitel 3. Særligt de over 66-årige påvirkes af det imputerede afkast, da ejendomsværdierne for over 66-årige er relativt høje i forhold til deres indkomst. I 2002 bidrager det

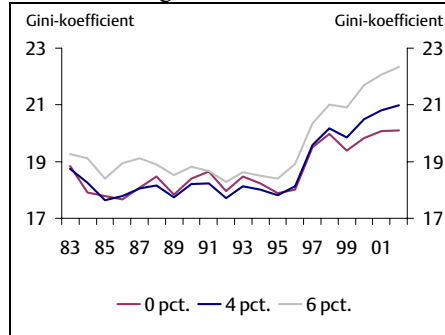
imputerede afkast til at øge de opgjorte indkomstforskelle for både personer i den erhvervsaktive alder og over 66-årige, *jf. figur 5.4.a og b.*

Figur 5.4. Betydning af imputeret afkast af ejerbolig for udviklingen i indkomstforskellene, 1983-2002

a. 25-59-årige

b. Over 66-årige

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

5.3. Forbrugsmuligheder for familier i forskellige livssituationer

Forskellige familiekatogrier har systematiske forskelle i den disponible indkomst. Par uden børn har i gennemsnit mere end dobbelt så høj samlet indkomst som enlige uden børn i samme aldersgruppe, *jf. tabel 5.4* Blandt de over 66-årige er indkomsten ca. 80 pct. højere for par end for enlige. For de ældre er det størrelsesforholdet mellem folkepensionen for henholdsvis enlige og par, der har størst betydning for den opgjorte indkomstforskel.

Tabel 5.4. Indeks for gennemsnitlig disponibel indkomst, ikke ækvivaleret, 2002

Alder, år	Enlige uden børn	Enlige med børn	Par uden børn	Par med børn	
		Pct. af enlige uden børn			Pct. af par uden børn
18-24	100	165	242	280	116
25-29	100	132	214	231	108
30-39	100	128	206	234	113
40-49	100	128	217	247	114
50-59	100	117	218	234	107
60-66	100	...	207	...	...
Over 66.....	100	...	176	...	...

Anm.: Hjemmeboende over 18 år er udeladt af denne analyse.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Par med børn har i gennemsnit 10-15 pct. højere disponible indkomster end par uden børn i samme aldersgruppe. Enlige forsørgere har i gennemsnit 20-30 pct. højere indkomster end enlige uden børn i samme aldersgruppe. Blandt de 18-24-årige har enlige forsørgere dog i gennemsnit 65 pct. større disponible indkomster end enlige uden børn¹.

Det er imidlertid ikke umiddelbart muligt at afgøre, hvad forskellene i de gennemsnitlige disponible indkomster betyder for forskellene i "materiel velstand" pr. person på tværs af familiekategorierne.

For at kunne sammenligne disponible indkomster mellem familier af forskellig størrelse og sammensætning er det nødvendigt at tage højde for systematiske forskelle i "forbrugsbehov" – herunder om der er børn i familien, stordriftsfordele ved at være flere i en familie og mulige forskelle over livsforløbet. En 2-årig, en 40-årig og en 80-årig er i meget forskellige livssituationer med forskellige forbrugsbehov, *jf. boks 5.2*.

¹ En række offentlige ydelser tildeles enlige forsørgere fx børnetilskud, børnebidrag, særligt børnetilskud til uddannelsessøgende forældre og kontanthjælp, samt børnefamilieydelse, der tildeles både enlige og par med børn.

Boks 5.2. Disponibel indkomst og materiel velstand for forskellige familiekategorier

Analysen af forskelle i forbrugsmuligheder og materiel velfærd kompliceres af, at forbrugssammensætningen ikke kan forventes at være ens i familier med forskellige antal medlemmer.

Eksempelvis kan begge personer i et par have samme glæde af et større forbrugsgode (fx bil, båd, sommerhus, tv) som en enlig. Men enlige skal alt andet lige anvende en større andel af indkomsten på anskaffelsen af dette gode, end et par. Det kan forventes, at den enlige oftere end parret vælger ikke at anskaffe dette forbrugsgode, men i stedet vælger andre former for forbrug, fx restaurationsbesøg, ferierejser mv. som ikke i samme grad er forbundet med stordriftsfordele. Forskelle i familiernes forbrugsmønster understøtter denne formodning, *jf. appendiks 5.1.*

Det kan derfor være rationelt for enlige at sammensætte et forbrug af goder med forholdsvis lav grad af stordriftsfordele, mens det vil være rationelt for familier med flere medlemmer at sammensætte et forbrug af goder med en højere grad af stordriftsfordele.

Omvendt kan enlige være nødt til at anvende en større andel af budgettet på goder med stordriftsfordele, der må betragtes som *nødvendige*. Det kan fx være udgifter til husleje, el og varme. Dette forhold kan isoleret set trække i retning af, at enlige anvender en større del af budgettet på goder med stordriftsfordele.

Graden af stordriftsfordele kan estimeres ud fra repræsentative undersøgelser af familiernes faktiske forbrug. Med den metode vil det være nødvendigt at korrigere for, at det faktiske forbrug afhænger af indkomsten. Par uden børn tjener fx i gennemsnit omtrent det dobbelte af enlige uden børn og har derfor som udgangspunkt råd til et forbrug, der er dobbelt så stort. Men et par vil kunne opnå *samme materielle velfærd* som en enlig med et forbrug, der er mindre end dobbelt så stort på grund af stordriftsfordele. Hvis forbrugskvoten for enlige og par er ens, vil en direkte sammenligning af det faktiske forbrug derfor *undervurdere* parrenes materielle velfærd og dermed graden af stordriftsfordele i forbruget.

I dette kapitel er det derfor valgt at analysere stordriftsfordele med udgangspunkt i budgetter opstillet af Forbrugerinformation.

Familiers stordriftsfordele

I det følgende analyseres stordriftsfordele ved at være flere i en familie med udgangspunkt i Forbrugerinformations standardbudgetter, der viser skøn over udgiften til de fleste almindeligt forekommende forbrugsgoder i familiebudgettet på basis af vurderinger af et *rimeligt* forbrug. Et rimeligt forbrug er ifølge forbrugerinformation "...et forbrug, som er almindeligt i

forhold til aktiv deltagelse i samfundet, og som er bredt accepteret”² Standardbudgetterne er baseret på en analyse af familiers forbrugsudgifter, som derudover er forsøgt justeret i forhold til officielle anbefalinger for blandt andet ernæring og tidligere analyser udarbejdet af blandt andet Socialforskningsinstituttet. Desuden er budgetterne afprøvet af både ved interviewundersøgelser og af rådgivere, *jf. Forbrugerstyrelsens familiebudget, Hovedrapport 1993.*

Standardbudgetterne omfatter særskilte forbrugsskøn for en række forskellige familietyper indenfor ni forbrugsområder, der omfatter forskellige typer dagligvarer, beklædning, ferie og fritid, transport, opsparring til varige forbrugsgoder samt børneopsparring, men ikke udgifter til bolig mv.

I de aktuelle beregninger er oplysningerne fra standardbudgetterne derfor suppleret med skønnede boligudgifter baseret på median-huslejer og ejendomsværdier, samt ejendomsskatter og udgifter til forbrug af el og varme, svarende til forudsætningerne i Finansministeriets familietypemodell, *jf. appendiks 5.2.*

For par i den erhvervsaktive alder uden børn anslås den samlede udgift til et ”almindeligt forbrug” at være i størrelsesordenen 50 pct. højere end for enlige, *jf. tabel 5.5.* Merudgifterne er mindst for ejere med bil og størst for lejere uden bil som følge af de større stordriftsfordele ved at have bil. Merudgiften til et sammenligneligt forbrug (dvs. når der korrigeres for stordriftsfordele) er ca. 60 pct. større for et par end for en enig, når der ses bort fra udgifter til bil og bolig.

For personer over 66 år er den samlede udgift til et ”almindeligt forbrug” knap 40 pct. større for par end for en enig. For personer over 66 år er merudgifterne mindre for lejere end for ejere, hvilket i høj grad skyldes, at lejere modtager boligydelse. Merudgifterne er fortsat mindst ved at have bil. Enlige ældre har et relativt højt boligforbrug sammenlignet med ældre i par, *jf. appendiks 5.1.* Desuden betaler ældre ikke A-kasse, fagforeningskontingent og efterlønsbidrag³.

---

² *Forbrugerstyrelsens familiebudget – et standardbudget for danske husstande, Hovedrapport 1993.*

³ Hertil kommer, at Forbrugerinformation antager, at de over 65-årige har lavere udgifter end yngre til mad og beklædning, fodtøj og fritidsudstyr. Denne antagelse støttes i nogen grad af Forbrugsundersøgelsen.

Tabel 5.5. Merudgift for et par uden børn i pct. af udgiften til en enlig uden børn, beregningseksempel, 2002

Alder :	18-29	30-49	50-64	Over 65
<i>Merudgift for par i pct. af udgift for enlig i samme alder</i>				
Personlige udgifter.....	90	90	90	89
Familierelaterede udgifter	12	12	12	9
I alt ekskl. bolig og transport ..	61	61	60	54
Boligudgifter – lejere	32	27	25	15
Boligudgifter – ejere	29	29	29	14
Transport, kollektiv.....	100	100	100	100
Transport, bil.....	42	42	42	23
<i>Samlede udgifter:</i>				
Ejere med bil.....	46	47	47	36
Lejere med bil	50	48	47	34
Ejere, kollektiv transport	49	50	50	42
Lejere, kollektiv transport.....	55	52	50	38
Alle, vægtet gennemsnit.....	50	48	47	36

Kilde: Egne beregninger på basis af Forbrugerinformationens husholdningsbudget 2002, Danmarks Statistiks huslejeundersøgelse 1999, ejendomsvurderingen 2001 mfl., jf. appendiks 5.2.

Merudgiften til børn

Merudgiften til det *første barn* varierer mellem 21 og 53 pct. af udgiften til en enlig voksen afhængig af forbrugssammensætning, barnets alder og hvorvidt barnet bor sammen med begge forældre, jf. tabel 5.6.

Tabel 5.6. Merudgift til første barn i pct. af udgiften til en enlig voksen uden børn, beregningseksempel, 2002

Barnets alder, år	2	5	8	13	16
<i>Merudgift til første barn i pct. af samlet udgift for en enlig</i>					
<i>Par:</i>					
Ejere med bil.....	29	25	26	21	24
Ejere, kollektiv transport	35	29	31	26	31
Lejere med bil	37	31	32	27	30
Lejere, kollektiv transport	45	38	41	34	40
<i>Enlige:</i>					
Ejere med bil.....	39	34	33	28	31
Ejere, kollektiv transport	40	35	34	28	33
Lejere med bil	49	43	42	37	40
Lejere, kollektiv transport	53	46	45	39	45

Kilde: Beregninger på basis af Forbrugerinformationens husholdningsbudget 2002, Danmarks Statistiks huslejeundersøgelse 1999 samt ejendomsvurderingen 2001.

Den målte udgift til det første barn er generelt større for enlige end for par. Merudgiften skyldes, at enlige forsørgere har et større boligforbrug end enlige uden børn. Det skal blandt andet ses i lyset af, at boligstøttere reglerne er mere gunstige for enlige med børn.

Udgiften til det første barn er 10 pct.enheder højere for lejere end for ejere. Det afspejler, at boligudgiften for par i ejerbolig er næsten uafhængig af, om de har et barn, mens boligudgiften for lejere med børn er systematisk større end for lejere uden børn.

Forskelle i boligudgiftsniveauet afspejler formentligt blandt andet, at par ofte er etableret i ejerbolig inden de får børn, og at boligen måske anskaffes i forventning om, at de vil få børn. Dermed undervurderer de viste tal for ejerne muligvis udgiften for det første barn.

Udgiften til børn afhænger i høj grad af barnets *alder*. For de ældste børn er der øgede udgifter til forbrug af konsumgoder og fritidsinteresser, men det opvejes i nogen grad af, at de ældste børn ikke længere benytter daginstitution. Merudgiften til 13-årige børn er noget mindre end udgiften til yngre og ældre børn.

Endelig afhænger stordriftsfordelene af valg af transportmønster. Ved anvendelse af offentlig transport er merudgiften ved første barn således højere end ved transport med bil.

Den målte merudgift til barn nummer to er stort set uafhængig af forældrenes valg af boform, *jf. tabel 5.7.*

Tabel 5.7. Merudgift til andet barn sammenlignet med udgiften til en enlig

Børnenes alder, år	5+2	8+5	16+13
<i>Par:</i>	<i>----Merudgift i pct. af udgift til enlig----</i>		
Ejere med bil.....	28	24	24
Ejere, kollektiv transport.....	34	29	29
Lejere med bil.....	30	25	25
Lejere, kollektiv transport.....	36	31	31

Kilde: Beregninger på basis af Forbrugerinformationens husholdningsbudget 2002, Danmarks Statistiks huslejeundersøgelse 1999 samt ejendomsvurderingen 2001.

Det andet barn er noget mindre udgiftskrævende end det første. Medvirkende hertil er, at familierne som oftest er etableret med bolig og bil inden fødslen af det andet barn. Også søskenderabatten i daginstitutioner har betydning.

Merudgiften til det andet barn afhænger af, om familien benytter kollektiv transport. På trods af søskenderabatten i daginstitutioner er ældre børn stadig mindre udgiftskrævende end yngre børn.

5.4. Familiedefinition og indkomstækvivalering

I forhold til *Fordeling og incitament* 2002 er definitionen af familiers disponible indkomst metodemæssigt ændret på to punkter: For det første er den anvendte metode til sammenligning af indkomst på tværs af familier med forskellig størrelse og sammensætning ændret. Den nye metode afspejler som udgangspunkt en antagelse om større stordriftsfordele end tidligere, og samtidig skelnes der ikke længere mellem børn og voksne i ækvivaleringsfunktionen.

For det andet er familiedefinitionen ændret til også at omfatte personer over 18 år, der deler husstand med mindst én af deres forældre, hvor personer over 18 år før blev betragtet som deres egen familie uanset, om de stadig boede hjemme. Denne ændring i familiebegrebet svarer til et skift fra Danmarks Statistiks C-familiebegreb til Danmarks Statistiks D-familiebegreb.

Indregning af hjemmeboende over 18 år som en del af forældrenes familie betyder en reduktion af lavindkomstgruppen med 93.500 personer, mens større vægt på stordriftsfordele bidrager til en forøgelse af lavindkomstgruppen med 43.000 enlige (idet enliges disponible indkomster reduceres i forhold til par), jf. tabel 5.8. Samlet medfører metodeændringerne en reduktion af lavindkomstgruppen med knap 54.000 personer.

Tabel 5.8. Betydning af metodeændringer for indkomstforskellene, 2002

	Tidligere anvendt metode		
	Tidligere metode	Ny metode	Forskel
Gnst. disponibel indkomst, kr.	140.900	159.600	18.700
- heraf enlige	128.100	127.800	-300
- heraf par.....	146.000	172.200	26.200
Gini-koefficient, pct.	23,4	23,2	-0,2
Median disponibel indkomst, kr.	130.300	147.400	17.100
Antal personer i lavindkomstgruppen, ...	277.800	224.000	-53.800
- heraf enlige (ekskl. hjemmeh. over 18 år)	106.400	149.400	43.000
- heraf hjemmeboende børn over 18 år	95.800	2.300	-93.500
- heraf øvrige	75.600	72.300	-3.300

Anm.: Lavindkomstgruppen er defineret som personer med en disponibel indkomst under 50 pct. af medianen for disponibel indkomst.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Både antagelsen om større stordriftsfordele og indregning af hjemmeboende over 18 år i forældrenes familie medvirker til, at den gennemsnitlige disponible indkomst øges med 18.700 kr. Det afspejler en stigning på 26.200 kr. for par og næsten uændrede disponible indkomster for enlige som følge af metodeændringerne.

Ækvivalering af indkomster

Den nye metode til ækvivalering af indkomsterne medfører primært to ændringer: For det første antages stordriftsfordelene at være større, således at parfamiernes ækvivalerede indkomst forøges. Ændringen i den anvendte ækvivaleringsfaktor svarer til, at den ekstra forbrugsudgift for et par i forhold til en enlig reduceres med 22 pct.enheder fra 74 pct. til 52 pct., hvilket i højere grad svarer til resultaterne af analysen af stordriftsfordele, jf. tabel 5.9.

For det andet er ækvivalensfunktionen ændret, så børn nu indgår på samme måde som voksne svarende til en antagelse om, at merudgiften til et barn modsvarer merudgiften til en ekstra voksen. For enlige med børn indebærer disse ændringer samlet set en lille forøgelse af den forudsatte merudgift ved at have børn. For par med børn indebærer ændringerne omvendt en reduktion af merudgiften til det første barn, jf. tabel 5.9.

Tabel 5.9. Merudgift ved forskellige ækvivaleringsmetoder

		2. voksen	1. barn	2. barn	3. barn	4. barn
----- Merudgift i pct. af udgift til enlig -----						
Ny metode : (voksne+børn) ^{0,6}	Enlig	52	52	42	36	33
	Par	-	42	36	33	30
Gammel metode : (voksne ^{0,8} +1/2*børn ^{0,8})	Enlig	74	50	37	33	31
	Par	-	50	37	33	31
----- Pct.enheder -----						
Ændring	Enlig	-22	2	5	3	2
	Par	-	-8	-1	0	-1

Kilde: Egne beregninger.

Antagelserne om øgede merudgifter til børn for enlige indebærere en gennemsnitlig reduktion af de disponible indkomster på 2,1 pct. i børnefamilier med 1 voksen. Samlet indebærer ændringerne i ækvivalensmålet en gennemsnitlig forøgelse af parfamiliernes ækvivalerede indkomster øges med omkring 14-15 pct., jf. tabel 5.10. Samlet øges børnefamiliernes ækvivalerede disponible indkomster i gennemsnit med 12 pct., mens indkomsten i familier uden børn i gennemsnit øges med 9 pct.

Tabel 5.10. Gennemsnitlige procentvise ændringer i ækvivaleret disponibel indkomst ved ændring af ækvivalensmålet, 2002

	Enlige		Par		I alt	
	Uden børn	Med børn	Uden børn	Med børn	Uden børn	Med børn
----- Pct. -----						
Børn under 18 år.....		-2,6		13,6		11,3
18-24-årige.....	0,0	-2,0	14,9	14,5	6,5	11,2
25-39-årige.....	0,0	-2,0	14,9	14,2	7,1	12,5
40-49-årige.....	0,0	-1,9	14,9	14,1	7,9	12,3
50-59-årige.....	0,0	-1,4	14,9	15,2	11,4	13,1
60-66-årige.....	0,0	-1,2	14,9	15,4	11,3	12,2
Over 66-årige.....	0,0	-1,3	14,9	15,7	7,3	8,7
Hele befolkningen.....	0,0	-2,1	14,9	14,1	9,0	11,9
25-59-årige i alt.....	0,0	-1,8	14,9	14,3	9,3	12,5

Anm.: Ækvivaleringsfunktionen ændres fra $(\text{antal voksne})^{0,8} + \frac{1}{2} * (\text{antal børn})^{0,8}$ til $(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^{0,6}$.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

I parfamilier med børn medfører de øgede stordriftsfordele, at den ækvivalerede disponible indkomst øges med 14,1 pct. Ændringerne varierer lidt på tværs af aldersgrupper, hvilket skyldes forskelle i det gennemsnitlige antal børn. I parfamilier uden børn øges den gennemsnit-

lige ækvivalerede disponible indkomst med 14,9 pct. Ændringen er her den samme på tværs af aldersgrupper. For parfamilier uden børn er den absolutte ændring størst, idet disse familier i udgangspunktet har de højeste gennemsnitlige ækvivalerede indkomster, *jf. tabel 5.11.*

Tabel 5.11. Gennemsnitlige ændringer i ækvivaleret disponibel indkomst ved ændring af ækvivalensmålet, 2002

	Enlige		Par		I alt	
	Uden børn	Med børn	Uden børn	Med børn	Uden børn	Med børn
	----- Kr. -----				----- Kr. -----	
Børn under 18 år.....		-2.880	12.180	18.440	12.180	14.930
18-24-årige.....	0	-2.760	17.080	23.620	6.100	17.770
25-39-årige.....	0	-2.380	23.890	18.890	10.370	16.440
40-49-årige.....	0	-2.510	28.320	22.020	13.420	18.820
50-59-årige.....	0	-2.180	28.780	26.980	20.760	22.900
60-66-årige.....	0	-2.220	24.040	26.310	17.610	21.070
Over 66-årige.....	0	-2.150	18.960	24.190	9.290	13.800
Hele befolkningen.....	0	-2.650	24.140	20.220	13.290	16.790
25-59-årige i alt.....	0	-2.400	27.300	21.130	15.440	18.200

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Familiedefinition

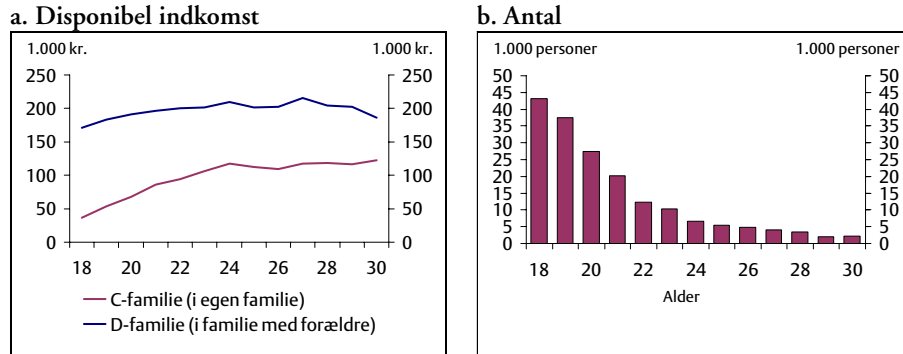
Med det hidtidigt anvendte C-familiebegreb blev over 18-årige, der er bosiddende hos deres forældre, betragtet som en selvstændig familie med en målt indkomst, som alene afspejler egne individuelle indkomster.

De individuelle indkomster for hjemmeboende over 18 år er imidlertid hyppigt ikke et retvisende mål for deres faktiske forbrugsmuligheder, fordi de ofte stadig er økonomisk afhængige af forældrene. Omvendt er der nogen, der indretter sig økonomisk uafhængigt af deres forældre, selvom de stadig bor hjemme (bidrager til huslejen og andre faste udgifter), men også disse vil i mange tilfælde stadig opnå stordriftsfordele ved at være en del af en families husholdning.

I beregninger af indkomstforskelle mv. vurderes det derfor samlet set mere hensigtsmæssigt at betragte hjemmeboende over 18 år som en del af forældrenes familie. Ændringen af familiedefinitionen fra C- til D-familiebegrebet indebærer, at gruppen af hjemmeboende over 18 år får øget deres ækvivalerede disponible indkomst. Stigningen er størst for de yngste, *jf. figur 5.5.a.* Forældrenes (og øvrige hjemmeboende børns)

ækvivalerede indkomst bliver omvendt mindre⁴, men virkningen afdæmpes af stigende stordriftsfordele, idet antallet af personer i familien øges.

Figur 5.5. Hjemmeboende over 18 år, 2002

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Over halvdelen af de hjemmeboende over 18 år er 18-20 år og omkring 3/4 er under 24 år, jf. figur 5.5.b. I gennemsnit øges den ækvivalerede disponible indkomst for hjemmeboende over 18 år med 116.000 kr. fra 73.000 kr. til 189.000 kr. For hjemmeboende mellem 18 og 20 år øges den disponible indkomst i gennemsnit med 130.000 kr. fra 50.000 kr. til 180.000 kr., jf. figur 5.5.a.

Samlet effekt af metodeskift

Metodeændringerne påvirker indkomstforskellene på to måder: For det første øges indkomstforskellene som følge af ændringen i indkomst-ækvivaleringsfunktion, fra $(\text{antal voksne})^{0,8} + \frac{1}{2} * (\text{antal børn})^{0,8}$ til $(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^{0,6}$. For det andet mindses indkomstforskellene som følge af ændringen i familiebegreb ved at medtage hjemmeboende over 18 år.

Målt ved Gini-koefficienten er indkomstforskellene i hele befolkningen ca. 0,2 pct.enheder mindre ved den nye metode i forhold til den tidligere anvendte metode, jf. tabel 5.12.

⁴ Jf. nærmere omtale i afsnit 5.2, hvor effekten på forældrenes indkomst er illustreret i figur 5.2.b.

Tabel 5.12. Ændring i fordelingen af indkomsterne ved metodeskift, 2002

	Tidligere anvendt metode	Ny metode	Forskel
----- Gini-koefficient -----			
Hele befolkningen.....	23,4	23,2	-0,2
Over 17-årige.....	24,3	23,7	-0,6
25-59-årige.....	22,0	22,4	0,4
Over 66-årige.....	20,5	21,0	0,5

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

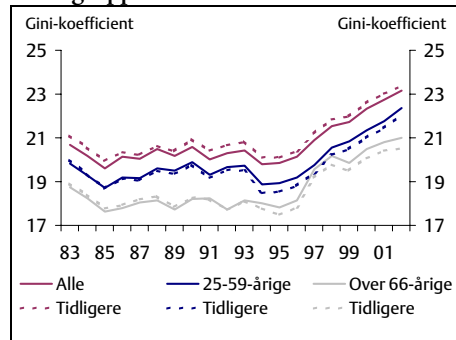
Indkomstforskellene for de 25-59-årige øges relativt lidt på trods af, at gruppen som nævnt påvirkes markant af antagelserne om stordriftsfordele. Dette skyldes, at de 25-59-årige både påvirkes af ændringen af ækvivalensskalaen, der øger indkomstforskellene, og ændringen i familiedefinitionen, der mindsker indkomstforskellene.

De over 66-årige er stort set ikke påvirket af ændringen i familiedefinitionen, og de øgede indkomstforskelle er derfor resultat af den øgede vægt på stordriftsfordele.

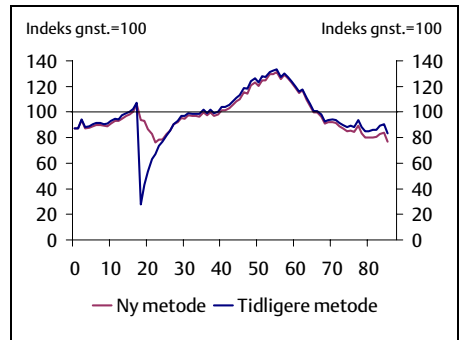
For både de 25-59-årige og de over 66-årige er de opgjorte indkomstforskelle forøget lidt siden begyndelsen af 1990'erne med den nye metode i forhold til den gamle metode, *jf. figur 5.6.a*. Men generelt er forskellene meget små. Udviklingen i indkomstfordelingen er kun ændret marginalt.

Figur 5.6. Effekter af metodeskiftet, fordelt på alder, 2002

a. Ændringer i Gini-koefficient fordelt på aldersgrupper 1983-2002

b. Disponibel indkomst fordelt efter alder, 2002

Anm.: I figur 5.6.a viser de stiplede linjer udviklingen i Gini-koefficienten for fordelingen af de disponible indkomster efter den tidligere anvendte metode, mens de fuldt optrukne linjer viser Gini-koefficienten for de disponible indkomster efter den nye metode. I figur 5.6.b er den gennemsnitlige indkomst = 100 for begge metodevalg.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Niveauet for de disponible indkomster øges parallelt med omkring 11 pct. for personer i den erhvervsaktive alder ved den nye metode. For personer over 66 år øges de disponible indkomster i gennemsnit med 8,1 pct. som følge af, at en stor andel af de over 66-årige er enlige, og dermed ikke tildeles større stordriftsfordele. Hjemmeboende over 18 år medtages i familien ved den nye metode, hvilket medfører en opjustering af deres disponible indkomst med 61 pct. Den gennemsnitlige indkomst øges fra 141.000 kr. til 160.000 kr. *jf. tabel 5.13.* Dermed er den målte indkomstforøgelse relativt set størst for de 18-24-årige og mindst for de over 66-årige, *jf. figur 5.6.b.*

Tabel 5.13. Ændring i de gennemsnitlige disponible indkomster ved metodeskift, 2002

	Gennemsnit		Ændring		Årlig real vækst 1983 - 2002	
	Tidligere metode	Ny metode			Tidligere metode	Ny metode
	----- Kr. -----		Pct.		--- Pct. ---	
Børn under 18 år.....	131.700	146.800	15.100	11,5	1,6	1,5
18-24-årige.....	83.000	133.900	50.900	61,3	-0,3	0,5
25-39-årige.....	135.900	151.700	15.800	11,6	1,1	1,2
40-49-årige.....	159.500	176.000	16.500	10,3	1,5	1,4
50-59-årige.....	181.200	202.100	20.900	11,5	2,0	1,9
60-66-årige.....	156.500	175.400	18.900	12,1	1,7	1,8
Over 66-årige.....	126.600	136.900	10.300	8,1	1,6	1,6
Hele befolkningen..	140.900	159.600	18.700	13,3	1,5	1,5
25-59-årige i alt.....	155.300	172.700	17.400	11,2	1,6	1,5

Anm.: Indkomsten for den tidligere anvendte metode er opgjort på C-familieniveau og ækvivaleret efter metoden $(\text{antal voksne})^{0,8} + \frac{1}{2}(\text{antal børn})^{0,8}$, jf. boks 2.1.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Udviklingen i den disponible indkomst er samlet set upåvirket af metodeskiftet, jf. tabel 5.13. Gruppen af 18-24-årige har med den nye metode en væsentlig højere gennemsnitlig vækst som følge af, at knap 40 pct. af gruppen er hjemmeboende. De hjemmeboende betragtes som en del af familien mod tidligere at have været deres egen familie, derfor følger væksten i gruppens gennemsnitlige disponible indkomster nu resten af familien, jf. tabel 5.14. De udeboende i gruppen af 18-24-årige har med den nye metode fortsat en negativ vækst i de disponible indkomster. Dette skyldes blandt andet en stigning i andelen af studerende, jf. kapitel 3.2.

Tabel 5.14. Ændring i de gennemsnitlige disponible indkomster ved metodeskift for 18-24-årige fordelt på ude og hjemmeboende børn, 2002

	Gennemsnit		Ændring		Vækst 1983 - 2002	
	Tidligere metode	Ny metode			Tidligere metode	Ny metode
	----- Kr. -----		Pct.		--- Pct. ---	
18-24-årige.....	83.000	133.900	50.900	61,3	-0,3	0,5
heraf :						
- hjemmeboende.....	64.900	187.700	122.800	189,2	-0,5	1,3
- udeboende	94.400	101.000	6.600	7,0	-0,2	-0,3

Anm.: Indkomsten for den tidligere anvendte metode er opgjort på C-familieniveau og ækvivaleret efter metoden $(\text{antal voksne})^{0,8} + \frac{1}{2}(\text{antal børn})^{0,8}$, jf. boks 2.1.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Appendiks 5.1

Forskelle i familiernes forbrugsmønstre

Som baggrund for analysen af stordriftsfordele i afsnit 5.3 beskrives her karakteristiske forskelle i familiernes faktiske forbrugsmønstre.

Par uden børn har i gennemsnit dobbelt så store disponible indkomster som enlige uden børn, derfor rækker indkomsten som udgangspunkt til et forbrug, der er dobbelt så stort. Men samtidig har par uden børn under 60 år i gennemsnit et samlet forbrug, der kun er 84 pct. større end en enlig¹. De anvender således en større andel af indkomsten til opsparing end enlige.

Forbrugets størrelse i forhold til opsparing udtrykker ikke kun forskelle i behov mellem enlige og par, men også forskelle i levestandard. I tabel 1 er det samlede forbrug skønmæssigt kategoriseret efter omfanget af stordriftsfordele.

Enlige anvender samlet set en lidt mindre andel af budgettet på goder med en høj grad af stordriftsfordele end par, herunder køb og drift af transportmidler og boligudstyr. Det peger i retning af, at familiernes forbrugssammensætning påvirkes af stordriftsfordele, givet at enlige og par som udgangspunkt har de samme forbrugsønsker.

---

¹ *Forbrugsundersøgelsen 1999-2001*, Danmarks Statistik, Indkomst, forbrug og priser 2003:7

Tabel 1. Fordeling af samlet forbrug efter familiekategori

	Enlige u. 60 år		Enlige over 60 år	Par, ældste u. 60 år		Par, ældste o. 60 år
	Uden børn	Med børn		Uden børn	Med børn	
-----Procentandel af samlet forbrug-----						
Ringe grad af stordriftsfordele:..	31,5	33,2	28,5	29,6	29,2	29,8
Mad, drikkevarer, tobak, tøj	19,7	24,1	18,6	19,5	21,0	20,7
Medicin og læge	1,8	1,6	3,7	2,0	1,6	3,3
Køb af transportydelse.....	2,7	1,7	1,0	1,6	1,3	1,0
Restaurant, pakkerejser o.l.....	7,4	5,8	5,1	6,4	5,3	4,8
Høj grad af stordriftsfordele:.....	57,1	54,1	59,8	60,3	58,0	61,4
Bolig, el, vand og varme ¹⁾	27,4	31,1	40,6	25,6	23,1	33,5
Nettorenteudgifter ²⁾	5,4	5,2	1,9	7,7	9,0	3,8
Boligudstyr.....	5,1	4,9	4,4	6,6	6,2	6,2
Køb og drift af transportmidler..	11,7	7,5	7,7	14,0	13,7	12,8
Fritidsudstyr.....	5,5	4,2	2,9	5,2	4,9	3,4
Aviser og bøger.....	2,0	1,2	2,2	1,3	1,1	1,7
Forbrug i øvrigt:.....	11,3	12,7	11,7	10,1	12,9	8,8
Porto og telefon.....	2,9	2,7	2,3	1,9	1,7	1,7
Daginstitution.....	0,0	1,8	0,3	0,0	3,4	0,0
Forlystelser, tv-licens	3,6	3,4	3,3	2,7	2,5	2,4
Andre varer og tjenester.....	4,9	4,7	5,8	5,5	5,3	4,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Anm.: Det samlede forbrug er tillagt nettorenteudgifter.

- 1) *Bolig* omfatter husleje, fast leje af sommerhus, reparation og vedligeholdelse af bolig samt en imputeret husleje af ejerbolig.
- 2) Er typisk knyttet til forbrug af større forbrugsgoder såsom hus, bil, båd osv., der indebærer store stordriftsfordele.

Kilde: Danmarks Statistik: *Forbrugsundersøgelsen 1999-2001*, februar 2003 samt egne beregninger.

Den mest markante forskel på forbrugsmønstret for henholdsvis enlige og par er, at en meget høj andel af parrene har ejerbolig og bil, mens den overvejende del af de enlige ikke har bil og bor til leje, *jf. tabel 2*. Tendensen gælder for alle aldersgrupper og skyldes således ikke, at de enlige under 60 år gennemgående er yngre end parrene i samme aldersgruppe.

Tabel 2. Karakteristiske forskelle mellem familiekategoriernes forbrug

2002	Enlige u. 60 år		Enlige Par, ældste u.60 år		Par, ældste o. 60 år	
	Uden børn	Med børn	over 60 år	Uden børn	Med børn	ældste o. 60 år
	-----Pct. af kategorien-----					
Andel med ejerbolig	29	31	33	64	76	71
Andel med bil.....	31	47	28	75	88	83
Andel med ejerbolig og bil.....	14	21	15	55	71	64
	-----1.000 kr., 2001-----					
Ejendomsværdi, median	850	990	870	1.000	1.150	1.000
<i>Boligstørrelse, median:</i>	-----Kvadratmeter-----					
Alle	71	95	81	110	133	120
Ejere.....	103	124	113	130	142	133
Lejere	64	89	71	78	96	86
<i>Alder, bil, median:</i>	-----År-----					
Ejere.....	8	8	8	6	7	7
Lejere	9	10	9	7	8	8

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve på 3,3 pct. af befolkningen.

Par uden børn har gennemgående noget større boliger end enlige uden børn. Par under 60 år har således i gennemsnit en bolig, der er knapt 65 pct. større end en enlig i samme aldersklasse. Forskellen skyldes primært boligmodellen, idet ejerboliger i gennemsnit er større end lejeboliger. Parrenes ejerboliger er således i gennemsnit kun 1/4 større end de enliges ejerboliger, og parrenes lejeboliger er 20 pct. større end de enliges lejeboliger. Per person er boligforbruget dermed mindre for par end enlige.

Ældres boligforbrug udgør en relativt stor andel af det samlede forbrug sammenlignet med de øvrige grupper, og enlige ældre har i gennemsnit større boliger end enlige under 60 år. Det skal ses i lyset af, at ældre over 60 år flytter væsentligt mindre hyppigt end andre, *se tabel 3*. Boligstøttere reglerne indebærer ikke nogen væsentlig økonomisk tilskyndelse til at flytte til en mindre og billigere bolig, heller ikke når ægtefællen dør. De ældre ejere har desuden ofte lave boligudgifter, fordi boliggedden er betalt ud, og de derfor har råd til at blive boende, efter ægtefællen er faldet bort.

Den relativt lave andel af enlige, der har bil, har i gennemsnit biler, der er 2 år ældre end for par. Lejere har gennemsnitlig biler, der er 1 år ældre

end for ejere. Familier med børn har dog også hyppigere bil end familier uden børn.

Tabel 3. Andel med samme bopæl i 1994 og 2002 fordelt efter familiekategori i 1994, blandt personer med ophold Danmark i begge år

	Enlige under 60 år		Enlige over 60 år	Personer i par u. 60 år		Personer i par, o. 60 år
	Uden børn	Med børn		Uden børn	Med børn	
	---Procentandel af kategorien med samme bopæl i 1994 og 2002---					
Ejere.....	32	26	46	48	40	45
Lejere.....	22	22	44	25	27	42

Anm.: Omfatter kun personer, der har bopæl i Danmark i både 1994 og 2002.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Appendiks 5.2

Metode til beregning af familiernes udgifter

Udgangspunktet for beregningen af familiernes udgifter er en *opstilling over de samlede husholdningsudgifter* for et panel af familietyper, *jf. tabel 1*. Familiernes forbrug er skønnet på baggrund af Forbrugerinformations husholdningsbudget 2002¹, hvilket er et standardbudget, dvs. ikke et minimumsbudget. Herudfra kan stordriftsfordelene beregnes, idet udgiften for en enlig sættes til 100.

Forbrugsundersøgelser kan give et indtryk af de samlede *forbrugsmuligheder* for familier i forskellige livssituationer. Da forbruget i høj grad afhænger af indkomsten, vil det være nødvendigt at korrigere for dette, hvis en forbrugsundersøgelse skal anvendes som grundlag for at sammenligne *forbrugsbehov* mellem familier i forskellige livssituationer.

Forbrugerinformation indsamler ikke oplysninger om boligudgifter, forbrug af el/gas, varme, vand, ejendomsskatter, lån, afdrag og renter, vedligeholdelse af bolig, kontingent til fagforening, a-kasse eller forsikringer og opsparing til pension. Den lovpligtige bilforsikring er dog medtaget under biludgifter.

---

¹ Se nærmere på www.fi.dk, hvorfra publikationen kan downloades i PDF-format.

Tabel 1. Husholdningsudgifter for 7 udvalgte familietyper, beregnings-eksempel, 2002

Type:	Enlig	Par	Par	Par	Enlig	Enlig	Par
Alder:	30-49	30-49	30-49	30-49	30-49	over	over
Børn, alder:	Ingen	Ingen	8	5 og 8	8	65	65 år
-----1.000 kr. pr. år-----							
Personlige udgifter.....	53	101	128	149	78	33	63
Mad og drikke.....	23	41	55	66	34	20	37
Tøj og sko.....	7	14	19	24	12	6	11
Toiletartikler og frisør.....	6	13	14	15	8	6	11
Leg og fritid.....	9	18	24	27	15	2	3
A-kasse og fagforening (netto).....	8	16	16	16	8	0	0
Familierelaterede udgifter.....	32	36	54	70	49	25	28
Forsikring.....	1	1	2	3	2	1	1
Daginstitution.....	0	0	13	24	13	0	0
Dagligvarer.....	3	4	5	6	4	3	4
Fritidsudgifter.....	18	20	21	22	20	13	14
Opsparing varige forbrugsgoder.....	9	10	13	16	11	7	9
I alt ekskl. bolig og transport	85	137	182	219	127	59	91
Boligudgifter – lejere.....	40	51	59	62	57	47	54
Husleje.....	32	38	45	48	44	38	41
Elektricitet og varme.....	9	13	14	14	12	9	13
Boligudgifter – ejere.....	62	80	82	90	71	33	38
Bolig, direkte udgift.....	46	60	60	65	52	17	18
Elektricitet og varme.....	16	20	23	25	19	16	20
Transport, offentlig.....	6	12	13	13	7	3	6
Transport, bil.....	37	52	52	52	46	30	37
<i>Samlede udgifter:</i>							
Ejere med bil.....	184	269	316	361	245	122	165
Ejere uden bil.....	153	229	277	321	205	95	135
Lejere med bil.....	162	240	292	334	230	136	181
Lejere uden bil.....	131	200	253	294	191	109	150

Kilde: Egne beregninger på basis af Forbrugerinformationens husholdningsbudget 2002, Danmarks Statistiks huslejeundersøgelse 1999, ejendomsvurderingen 2001 mfl., se appendiks 5.1.

For familier, der bor til leje, er der anvendt oplysninger fra den seneste huslejeundersøgelse i 1999 om medianhuslejen for de relevante familiekategorier. For familier med børn er beregnet medianhuslejer for henholdsvis familier med 1 og 2 børn. Denne husleje er fremskrevet med den gennemsnitlige udvikling i huslejeindekset fra 1999 til 2002.

For familier i ejerbolig er taget udgangspunkt i medianejendomsværdier for 2001, jf. de offentlige vurderinger, som er opdelt på familiekategorier ligesom for huslejerne. Herefter er familietyppemodellens oplysninger² om ejendomsskatter, ejendomsværdiskatter og renteudgifter koblet på, idet ejendomsværdien for et enfamiliehus på 130 m² er anvendt som proportionalitetsfaktor. For familiekategorierne *enlige pensionister (EF)* og *pensionistpar (PF)* er beregninger for familietype 157 dog anvendt som proportionalitetsfaktor. Det indebærer blandt andet, at familiekategorierne antages at sidde i gældfri bolig.

I beregningerne af stordriftsfordele er der taget udgangspunkt i de gennemsnitlige boligudgifter for familier i henholdsvis lejebolig og ejerbolig, der kan beregnes ud fra Danmarks Statistiks huslejeundersøgelse i 1999 og de offentlige vurderinger.

Oplysninger om forbrug af el og varme er hentet fra familietyppemodellen. Priser på el er fra Energitilsynet, april 2002, og for ejerne er prisen på naturgas fra DONG, juli 2002 (variabel pris inkl. afgifter og miljørabat). Forudsætningerne er vist i nedenstående tabel:

Tabel 2. Forudsat elektricitets- og varmeforbrug

Familietype	Elektricitetsforbrug, kWh.		Varmeforbrug pr. år	
	Lejere	Ejere	Lejere,kr.pr.md.	Ejere,naturgas(m3)
Enlig uden børn	1.600	2.550	500	2.020
Enlig med 1 barn.....	2.100	3.225	750	2.220
Par uden børn	2.350	3.650	750	2.320
Par med 1 barn.....	2.850	4.325	750	2.530
Par med 2 børn	3.350	5.000	750	2.730

Anm.: Elektricitet: 1,64 kr. pr. kWh, naturgas: 6,09 kr. pr. m³.

Der er anvendt et simpelt gennemsnit af fagforeningskontingenterne i 2002 vist i bilagstabel B.23, hvoraf A-kasse og efterlønsbidrag ligeledes fremgår. Personer i alderen 18-29 år er forudsat ikke at betale efterlønskontingent, og personer over 65 år betaler ingen af de nævnte kontingenter.

Endelig indgår udgift til familiens basisforsikring samt en ulykkesforsikring per barn. Der er ikke indregnet forsikring vedrørende. ejerboligen og

² Se appendiks 3.2 samt bilagstabellerne for nærmere beskrivelse af familietyperne.

ingen kasko-forsikring på bilen. Der indgår heller ikke udgifter til vand, vandafledning eller affaldsordning. Udgifter til tobak er ligeledes ikke indregnet.

For familier uden bil er forudsat et tre-zoners månedskort pr. voksen, for børn over 7 år et tre-zoners klippekort med 10 klip og for børn over 16 år et tre-zoners klippekort med 20 klip. For familier med bil er forudsat en mindre bil, og at denne benyttes til dækning af transportbehovet mellem hjem og arbejdsplads. For par er dog forudsat yderligere et 3-zoners månedskort for den af de voksne, der ikke benytter bilen hertil. For enlige og pensionistpar antages et årligt kørselsbehov på 10.000 km., for øvrige par med og uden børn og enlige med børn 15.000 km og for enlige pensionister 5.000 km. Det antages, at bilen i øvrigt kan dække hele familiens kørselsbehov.

Tablet 3. Budget for familietyper. Enlige med og uden børn. 2002

Voksne, alder: Børn, alder:	Enlig		Enlig		Enlig		Enlig		Enlig		Enlig		Enlig	
	18-29 år Ingen	30-49 år Ingen	50-64 år Ingen	Over 65 år	30-49 år 2 år	30-49 år 5 år	30-49 år 8 år	30-49 år 13 år	30-49 år 16 år					
-----Kroner pr. år, 2002-----														
Personlige udgifter.....	53.249	53.309	51.683	33.464	71.327	74.795	77.573	81.701	86.333					
Mad og drikke.....	23.946	22.920	22.920	20.420	31.260	35.256	34.326	35.328	37.656					
Tøj og sko.....	6.978	6.750	6.894	5.568	11.958	11.886	12.258	12.456	12.948					
Toiletartikler og frisør.....	6.510	6.348	5.526	5.788	10.296	7.476	7.776	8.808	11.376					
Leg og fritid.....	10.482	9.138	8.190	1.688	9.660	12.024	15.060	16.956	16.200					
A-kasse og fagforening (netto).....	5.333	8.153	8.153	0	8.153	8.153	8.153	8.153	8.153					
Familierelaterede udgifter.....	31.800	31.800	31.800	25.416	66.143	53.964	49.428	36.504	36.504					
Forsikring.....	1.440	1.440	1.440	1.440	2.040	2.040	2.040	2.040	2.040					
Daginstitution.....	0	0	0	0	29.639	17.460	12.924	0	0					
Dagligvarer.....	3.408	3.408	3.408	3.408	3.576	3.576	3.576	3.576	3.576					
Fritidsudgifter.....	18.312	18.312	18.312	13.488	20.232	20.232	20.232	20.232	20.232					
Opsparing til varige forbrugsgoder.....	8.640	8.640	8.640	7.080	10.656	10.656	10.656	10.656	10.656					
I alt ekskl. bolig og transport.....	85.049	85.109	83.483	58.880	137.470	128.759	127.001	118.205	122.837					
Boligudgifter - lejere.....	34.799	40.136	43.416	46.773	56.882	56.882	56.882	56.882	56.882					
Husleje.....	26.180	31.517	34.797	38.154	44.444	44.444	44.444	44.444	44.444					
Elektricitet og varme.....	8.619	8.619	8.619	8.619	12.438	12.438	12.438	12.438	12.438					
Boligudgifter - ejere.....	61.989	61.989	50.991	33.085	71.285	71.285	71.285	71.285	71.285					
Bolig, direkte udgift.....	45.505	45.505	34.507	16.601	52.476	52.476	52.476	52.476	52.476					
Elektricitet og varme.....	16.484	16.484	16.484	16.484	18.809	18.809	18.809	18.809	18.809					
<i>Transport</i>														
Kollektiv.....	5.940	5.940	5.940	2.976	5.940	5.940	6.936	6.936	9.900					
Med bil.....	36.696	36.696	36.696	29.880	46.344	46.344	46.344	46.344	46.344					
<i>Samlede udgifter</i>														
Ejere med bil.....	183.734	183.794	171.170	121.845	255.099	246.388	244.630	235.834	240.466					
Ejere uden bil.....	152.978	153.038	140.414	94.941	214.695	205.984	205.222	196.426	204.022					
Lejere med bil.....	156.544	161.941	163.595	135.533	240.696	231.985	230.227	221.431	226.063					
Lejere uden bil.....	125.788	131.185	132.839	108.629	200.292	191.581	190.819	182.023	189.619					

Kilde: Forbrugerinformations husholdningsbudget 2002 og egne beregninger på basis af en stikprøve på 3,3 pct. af befolkningen.

Tabel 5. Ekstraudgift til barn for enlige, 2002

Voksen, alder:	-----30-49 år-----				
Barn, alder:	2 år	5 år	8 år	13 år	16 år
	-----Ekstraudgift i forhold til enlig 30-49-årig, pct.-----				
Personlige udgifter	34	40	46	53	62
Mad og drikke.....	36	54	50	54	64
Tøj og sko.....	77	76	82	85	92
Toilettartikler og frisør	62	18	22	39	79
Leg og fritid	6	32	65	86	77
A-kasse og fagforening (netto)	0	0	0	0	0
Familierelaterede udgifter	108	70	55	15	15
Forsikring	42	42	42	42	42
Dagligvarer	5	5	5	5	5
Fritidsudgifter	10	10	10	10	10
Opsparing til varige forbrugsgoder ...	23	23	23	23	23
I alt ekskl. bolig og transport	62	51	49	39	44
Boligudgifter – lejere	42	42	42	42	42
Husleje.....	41	41	41	41	41
Elektricitet og varme	44	44	44	44	44
Boligudgifter – ejere	15	15	15	15	15
Bolig, direkte udgift	15	15	15	15	15
Elektricitet og varme	14	14	14	14	14
<i>Transport</i>					
Kollektiv	0	0	17	17	67
Med bil.....	26	26	26	26	26
<i>Samlede udgifter</i>					
Ejere med bil.....	39	34	33	28	31
Ejere uden bil.....	40	35	34	28	33
Lejere med bil	49	43	42	37	40
Lejere uden bil	53	46	45	39	45

Note: Ekstraudgiften i pct. er udregnet som udgiften til barnet divideret med udgiften for en enlig uden børn gange 100.
 Kilde: Forbrugerinformations husholdningsbudget 2002 og egne beregninger på basis af en stikprøve på 3,3 pct. af befolkningen.

Table 6. Ekstraudgifter for ekstra personer i forskellige familietyper. 2002

Voksne, alder, år: Børn, alder, år: Ekstra person:	Par 18-29		Par 30-49		Par 50-64		Par Over 65		Par 2-5		Par 6-8		Par 9-16		Par 17-30		Par 31-49		Par 50-64		Par 65-84		Par 85-104		Par 105-124		Par 125-144		Par 145-164		Par 165-184		Par 185-204						
	Ingen	voksen	Ingen	voksen	Ingen	voksen	Ingen	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn	voksen	barn				
Personlige udgifter.....	90	90	90	90	90	90	89	32	38	50	58	67	33	39	58																								
Mad og drikke.....	77	77	77	77	77	77	83	33	49	61	66	76	33	49	66																								
Tøj og sko.....	100	100	100	100	100	100	103	77	76	82	85	92	77	76	85																								
Toiletartikler og frisør.....	100	100	100	100	100	100	91	62	18	22	39	79	62	18	39																								
Leg og fritid.....	100	100	100	100	100	100	99	1	28	61	86	77	9	36	86																								
A-kasse og fagforening (netto).....	100	100	100	100	100	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0																								
Familierelaterede udgifter.....	12	12	12	12	12	12	9	109	71	57	16	16	83	52	17																								
Forsikring.....	0	0	0	0	0	0	0	42	42	42	42	42	42	42	42																								
Dagligvarer.....	6	6	6	6	6	6	6	34	34	34	34	34	35	35	35																								
Fritidsudgifter.....	10	10	10	10	10	10	3	4	4	4	4	4	7	7	7																								
Opsparing til varige forbrugsgoder...	20	20	20	20	20	20	24	32	32	32	32	32	28	28	28																								
I alt ekskl. bolig og transport.....	61	61	60	60	60	60	54	61	50	52	43	48	52	44	43																								
Boligudgifter – lejere.....	32	27	25	19	19	19	15	19	19	19	19	19	9	9	9																								
Husleje.....	27	21	19	19	19	7	7	22	22	22	22	22	9	9	9																								
Elektricitet og varme.....	49	49	49	49	49	49	49	10	10	10	10	10	10	10	10																								
Boligudgifter – ejere.....	29	29	29	29	29	14	14	4	4	4	4	4	12	12	12																								
Bolig, direkte udgift.....	32	32	32	32	32	6	6	0	0	0	0	0	11	11	11																								
Elektricitet og varme.....	22	22	22	22	22	22	22	14	14	14	14	14	14	14	14																								
<i>Transport</i>																																							
Kollektiv.....	100	100	100	100	100	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0																								
Med bil.....	42	42	42	42	42	23	0	0	0	0	0	0	0	0	0																								
<i>Samlede udgifter</i>																																							
Ejere med bil.....	46	47	47	47	47	36	29	25	25	26	21	24	28	24	24																								
Ejere uden bil.....	49	50	50	50	50	42	35	29	31	31	26	31	34	29	29																								
Lejere med bil.....	50	48	47	47	47	34	37	31	32	32	27	30	30	25	25																								
Lejere uden bil.....	55	52	50	50	50	38	45	38	41	41	34	40	36	31	31																								

Note: Ekstraudgiften i pct. er udregnet som udgiften til den ekstra person divideret med udgiften for en enlig uden børn i samme aldersklasse som de voksne i familien gange 100.

Kilde: Forbrugerinformations husholdningsbudget 2002 og egne beregninger på basis af en strikprøve på 3,3 pct. af befolkningen.

Tablet 7. Indeks for samlet forbrug. Enlige med børn. 2002

	-----30-49 år-----				
	Enlig 2 år	Enlig 5 år	Enlig 8 år	Enlig 13 år	Enlig 16 år
Voksne, alder:					
Børn, alder:	-----Indeks, enlig, 30-49 år = 100-----				
Personlige udgifter	134	140	146	153	162
Mad og drikke.....	136	154	150	154	164
Tøj og sko.....	177	176	182	185	192
Toilettartikler og frisør	162	118	122	139	179
Leg og fritid	106	132	165	186	177
A-kasse og fagforening (netto)	100	100	100	100	100
Familierelaterede udgifter	208	170	155	115	115
Forsikring	142	142	142	142	142
Dagligvarer	105	105	105	105	105
Fritidsudgifter	110	110	110	110	110
Opsparing til varige forbrugsgoder ...	123	123	123	123	123
I alt ekskl. bolig og transport	162	151	149	139	144
Boligudgifter – lejere	142	142	142	142	142
Husleje.....	141	141	141	141	141
Elektricitet og varme	144	144	144	144	144
Boligudgifter – ejere	115	115	115	115	115
Bolig, direkte udgift.....	115	115	115	115	115
Elektricitet og varme	114	114	114	114	114
<i>Transport</i>					
Kollektiv	100	100	117	117	167
Med bil.....	126	126	126	126	126
<i>Samlede udgifter</i>					
Ejere med bil.....	139	134	133	128	131
Ejere uden bil.....	140	135	134	128	133
Lejere med bil	149	143	142	137	140
Lejere uden bil	153	146	145	139	145

Kilde: Forbrugerinformations husholdningsbudget 2002 og egne beregninger på basis af en stikprøve på 3,3 pct. af befolkningen.

Tabel 8. Indeks for samlet forbrug. Parfamilier. 2002.

	18-29 år		30-49 år		50-64 år		o. 65 år		2 år		5 år		8 år		13 år		16 år		2 og 5 år		5 og 8 år		13 og 16 år	
	Ingen	Par	Ingen	Par	Ingen	Par	Ingen	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par	Par
Voksne, alder:																								
Børn, alder:																								
	-----Indeks, enligt i samme aldersklasse=100-----																							
Personlige udgifter	190	190	190	190	190	190	189	189	222	228	240	248	257	261	279	315								
Mad og drikke	177	177	177	177	177	177	183	183	210	226	238	243	253	260	288	318								
Tøj og sko	200	200	200	200	200	200	203	203	277	276	282	285	292	353	358	376								
Toilettartikler og frisør	200	200	200	200	200	200	191	191	262	218	222	239	279	280	240	318								
Leg og fritid	200	200	200	200	200	200	199	199	201	228	261	286	277	237	296	363								
A-kasse og fagforening (netto)	200	200	200	200	200	200	-	200	200	200	200	200	200	200	200	200								
Familierelaterede udgifter	112	112	112	112	112	112	109	109	221	183	169	128	128	266	221	145								
Forsikring	100	100	100	100	100	100	100	100	142	142	142	142	142	183	183	183								
Dagligvarer	106	106	106	106	106	106	106	106	140	140	140	140	140	175	175	175								
Fritidsudgifter	110	110	110	110	110	110	103	103	114	114	114	114	114	121	121	121								
Opsparing til varige forbrugsgoder ...	120	120	120	120	120	120	124	124	151	151	151	151	151	180	180	180								
I alt ekskl. bolig og transport	161	161	161	161	160	160	154	154	222	211	213	203	209	263	257	252								
Boligudgifter – lejere	132	127	125	125	115	115	115	115	146	146	146	146	146	156	156	156								
Husleje	127	121	119	119	107	107	107	107	143	143	143	143	143	152	152	152								
Elektricitet og varme	149	149	149	149	149	149	149	149	159	159	159	159	159	168	168	168								
Boligudgifter – ejere	129	129	129	129	129	129	114	114	133	133	133	133	133	145	145	145								
Bolig, direkte udgift	132	132	132	132	132	132	106	106	132	132	132	132	132	143	143	143								
Elektricitet og varme	122	122	122	122	122	122	122	122	137	137	137	137	137	151	151	151								
<i>Transport</i>																								
Kollektiv	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	217	217	267	200	217	283								
Med bil	142	142	142	142	142	142	123	123	142	142	142	142	142	142	142	142								
<i>Samlede udgifter</i>																								
Ejere med bil	146	147	147	147	147	147	136	136	173	168	169	164	167	199	196	194								
Ejere uden bil	149	150	150	150	150	150	142	142	185	179	181	175	180	213	210	210								
Lejere med bil	150	148	147	147	147	147	134	134	181	176	177	172	175	209	206	203								
Lejere uden bil	155	152	150	150	150	150	138	138	198	191	193	186	192	227	224	224								

Kilde: Forbrugerinformations husholdningsbudget 2002 og egne beregninger på basis af en stikprøve på 3,3 pct. af befolkningen.

Kapitel 6

Marginalskatter og sammensatte marginalprocenter

6.1. Indledning

I de kommende år medfører den demografiske udvikling, at der bliver relativt færre i den erhvervsaktive alder og relativt flere ældre. Den demografiske udvikling stiller dermed store krav til den samtidige udvikling i arbejdsudbuddet, hvis det skal lykkes på én gang at fastholde den offentlige service, fortsætte afviklingen af den offentlige gæld og nedbringe skattetrykket. Det er derfor af væsentlig betydning, at skatte- og overførselssystemerne er indrettet sådan, at incitamenterne til beskæftigelse generelt er af betydelig størrelse.

Skatte- og overførselssystemerne har samtidig betydning for incitamenterne til uddannelse og for de uddannelsessøgendes tilskyndelse til hurtigere at afslutte uddannelserne.

Marginalskatten har betydning for det marginale valg mellem arbejde og fritid, dvs. for de beskæftigedes valg af arbejdstid – den såkaldte *timebeslutning*. I dette kapitel beskrives marginalskatten på arbejdsindkomst.

Forskelsbeløbet, som måler forskellen i disponibel indkomst ved henholdsvis fuldtidsbeskæftigelse og fuld ledighed, har betydning for valget mellem at være i beskæftigelse eller ikke at være i beskæftigelse, den såkaldte *deltagelsesbeslutning*. Forskelsbeløbet er emnet for kapitel 7.

Fra 2004 indføres et beskæftigelsesfradrag, og mellemskattegrænsen forhøjes. Det indebærer, at andelen af fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere berørt af de progressive skatter (mellem- og topskat) reduceres fra 88 pct. i 2003 til 64 pct. i 2004 (og med yderligere 1 pct.enhed i 2006). Andelen af fuldtidsbeskæftigede på mellemskattetrinnet reduceres fra 48 til 23 pct., mens andelen, der betaler topskat, uændret er på omkring 40 pct.

Samtidig reduceres den gennemsnitlige marginalskat for fuldtidsbeskæftigede med 1,9 pct.enheder fra 53,8 pct. i 2003 til 52,2 pct. i 2004 og til 51,9 pct. i 2006. Det skønnes, at marginalskatten bliver reduceret for 1,7 mio. erhvervsaktive. Omkring 700.000 af disse vil få marginalskatten reduceret med de maksimale 6,3 pct.enheder, *jf. afsnit 6.2.*

Fra 1986 til 2006 forventes den gennemsnitlige marginalskat på løn for fuldt beskæftigede at blive reduceret med knap 6 pct.enheder. Denne ændring afspejler den kombinerede effekt af en reduktion af skalaskattesatserne – på henholdsvis 13 pct.enheder på mellemskattetrinnet og 10 pct.enheder på topskattetrinnet – og en forøgelse af andelen af skatteydere på det højeste progressionstrin.

Den effektive marginalbeskatning inkl. virkningen af moms og afgifter på forbrug er gennemsnitlig godt 64 pct. i 2004, hvilket er 12 pct.enheder mere end den gennemsnitlige marginalskattesats fra indkomstbeskatningen. Bidraget fra moms og afgifter til den effektive marginalbeskatning er vokset fra 1986 til 2004, men falder efterfølgende som følge af skattestoppet¹, *jf. afsnit 6.3.*

De såkaldte *sammensatte marginalprocenter* angiver den samlede virkning af øgede indkomstskatter og indkomstafrapning af indkomstafhængige offentlige ydelser ved en marginal indkomstforøgelse. Inden for gruppen af erhvervsaktive er boligstøtte og tilskud til nedsættelse af forældrebetaling til daginstitution de vigtigste tillægsydelser, der aftrappes med stigende indkomst.

Godt 200.000 personer i den erhvervsaktive alder (ekskl. førtidspensionister) ville få aftrappet en eller flere offentlige tillægsydelser ved en marginal forøgelse af indkomsten og har derfor en sammensat marginalprocent, der er højere end marginalskattesatsen. Godt 53.000 personer havde i 2003 en sammensat marginalprocent over 64 pct. som følge af indkomstafrapning af sociale ydelse, og heraf var ca. 32.000 – eller ca. 60 pct. – enlige forsørgere. Det svarer til, at godt en fjerdedel af de enlige forsørgere havde en sammensat marginalprocent over 64 pct.

---

¹ Skattestoppets princip om, at afgifter i kroner og ører fastholdes, betyder samtidig en reduktion i forbrugerpris inflationen med omkring 0,15 pct. p.a., *jf. kapitel 2.*

Bidraget til den sammensatte marginalprocent fra aftrapning af indkomstafhængige ydelser udgør i gennemsnit knap 1 pct.enhed, men for enlige forsørgere er det gennemsnitlige bidrag godt 8 pct.enheder. Som følge af skatteaftalen falder den sammensatte marginalprocent for fuldtidsbeskæftigede med i gennemsnit 1,9 pct.enheder frem til 2006, *jf. afsnit 6.4*.

Afsnit 6.2 omhandler marginalskatten på arbejdsindkomst herunder betydningen af *Lavere skat på arbejdsindkomst* og *Forårspakken*. I *afsnit 6.3* beskrives udviklingen i marginalskatten og virkningen af de indirekte skatter fra 1986 til 2006. *Afsnit 6.4* omhandler sammensatte marginalprocenter.

6.2. Marginalskatten på arbejdsindkomst

Marginalskat kan beregnes for flere typer af indkomst: Arbejdsindkomst, kapitalindkomst eller andre typer af indkomster. I dette kapitel fokuseres alene på (marginal)beskatning af arbejdsindkomst.

Marginalskattesatsen beregnes som den skat, der betales af den sidst tjente krone. Den beregnede marginalskat skal dermed for de beskæftigede ses som et skøn for den skat, der skulle betales af den næste tjente krone. Det er denne marginalskat, som har betydning for de beskæftigedes økonomiske tilskyndelse til at arbejde én time ekstra.

Indkomstskattesystemet er progressivt, og derfor stiger marginalskatten med indkomstens størrelse. De enkelte elementer i skattesystemet er omtalt i *boks 6.1*. Der tages her, som i resten af kapitlet, udgangspunkt i reglerne i 2003. Reglerne i 2003 tjener som grundlag for vurderinger af blandt andet beskæftigelsesfradraget og den højere grænse for mellemskatten, som med *Forårspakken* er gennemført med fuld virkning fra og med 2004.

I *figur 6.1* er vist marginalskattesatsen på de fire gældende progressionstrin i 2003 samt den skønnede fordeling af bruttoindkomsten for fire grupper af erhvervsaktive i dette år.

Boks 6.1. Beskatningen af lønindkomst i 2003

Skattesystemet opererer med 5 centrale indkomstbegreber:

- *Arbejdsmarkedsbidragsgrundlag*: Lønindkomst samt indkomst fra selvstændig virksomhed.
- *Personlig indkomst*: Lønindkomst og indkomst fra selvstændig virksomhed opgjort efter arbejdsmarkedsbidraget er fratrukket. Hertil lægges skattepligtige offentlige overførsler samt løbende, private pensionsudbetalinger og ATP mv. Der er fradrag for indbetalinger til pensionsopsparing i den personlige indkomst.
- *Kapitalindkomst*: Renteindtægter og –udgifter, opgjort netto, tillagt øvrige kapitalindkomster, herunder kapitalafkast fra selvstændig virksomhed.
- *Skattepligtig indkomst*: Personlig indkomst plus nettokapitalindkomst fratrukket summen af ligningsmæssige fradrag. De ligningsmæssige fradrag omfatter først og fremmest fradragene i forbindelse med erhvervelse af indkomsten, fx befordringsfradrag og kontingenter til fagforening og A-kasse.
- *Aktieindkomst* i form af kursgevinster og udbytter indgår ikke i den skattepligtige indkomst, men beskattes separat.

Alt efter indkomstens størrelse er arbejdsindtægter omfattet af op til 6 forskellige skatter, jf. tabel a. Bortset fra AM-bidraget er der til hver skat knyttet et bundfradrag. Den pågældende skat pålignes kun den del af indkomsten, som overstiger bundfradraget.

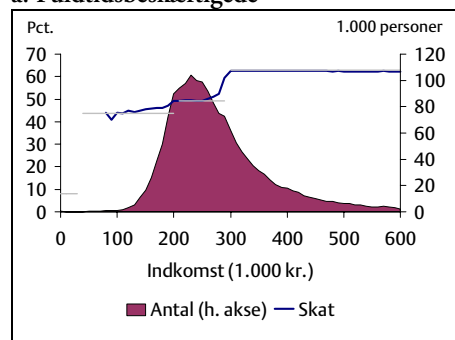
Tabel a. Skattearterne og skattegrundlagenes sammensætning, 2003

Skatteart	Grundlag	Sats, pct.	Bundfradrag, kr.
AM-bidrag ¹	Arbejdsmarkedsbidragsgrundlag	8	0
Kommuneskat.....	Skattepligtig indkomst	32,58 ²	35.600 ^{3,5}
Kirkeskat ⁴	Skattepligtig indkomst	0,73	35.600 ^{3,5}
Bundskat.....	Personlig indkomst plus positiv nettokapitalindkomst ⁶	5,5	35.600 ^{3,5}
Mellemskat.....	Personlig indkomst plus positiv nettokapitalindkomst	6	198.000 ⁵
Topskat.....	Personlig indkomst plus positiv nettokapitalindkomst plus kapitalpensionsindbetalinger	15	295.300
Skatteloft.....	Summen af skatteprocenterne, inkl. arbejdsmarkedsbidrag, kan maksimalt udgøre	62,7 + evt. kirkeskat	-

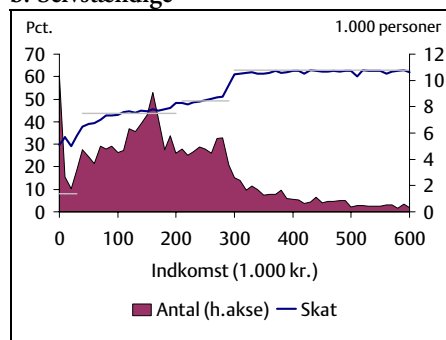
Anm.: ¹Derudover betaler 18-66-årige et SP-bidrag på 1 pct. af dette grundlag samt af visse overførselsindkomster. SP-bidraget opfattes dog ikke som en skat, men har karakter af en tvungen opsparing. Bidraget er midlertidigt suspenderet i 2004-2005. ²Kommuneskatten varierer fra kommune til kommune, det vægtede landsgennemsnit i 2003 er 32,58 pct. ³Bundfradraget i kommune-, kirke- og bundskatten (personfradraget) er lave for unge under 18 år. ⁴Kirkeskatten pålignes kun medlemmer af Folkekirken. ⁵Ikke-udnyttet personfradrag og bundfradrag i mellemskatten kan overføres mellem ægtefæller. ⁶Fratrukket ligningsmæssige fradrag i overgangsordning.

Figur 6.1. Marginalskat på arbejdsindkomst inkl. AM-bidrag, 2003

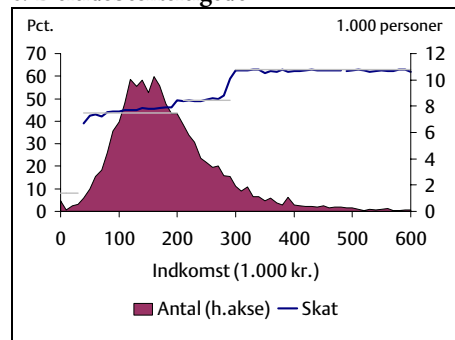
a. Fuldtidsbeskæftigede

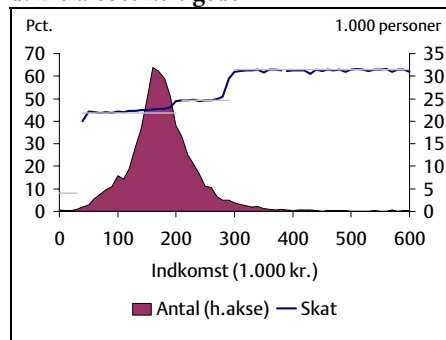
b. Selvstændige

c. Deltidsbeskæftigede

d. Delårsbeskæftigede

Anm.: Marginalskatterne er opgjort inkl. arbejdsmarkedsbidrag. Indkomstgrundlaget i figuren er personlig indkomst plus positiv nettokapitalindkomst svarende til grundlaget for mellemskatten. Personerne er fordelt efter indkomst i 10.000 kr. intervaller. De vandrette linjestykker viser skalasatserne i 2003, jf. boks 6.1.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Knap 40 pct. af de *fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere* ligger på det øverste progressionstrin, mens knap halvdelen er placeret på mellemskattetrinet, jf. de præcise tal i *tabel 6.1*. Således er ca. 88 pct. af de fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere berørt af de progressive skatter, mens 12 pct. alene betaler bundskat (inkl. kommune- og eventuelt kirkeskat). Inden for de øvrige kategorier af erhvervsaktive er det en betydeligt lavere andel, der betaler de progressive skatter i 2003.

Blandt de *selvstændige* var 52 pct. berørt af de progressive skatter i 2003, mens 42 pct. betaler arbejdsmarkedsbidrag og kommune- og bundskat, og de resterende 6 pct. alene betaler arbejdsmarkedsbidrag.

For *deltidsbeskæftigede* afspejler placeringen på progressionstrin variationer i såvel arbejdstid som timeløn. Knap 52 pct. af de deltidsbeskæftigede er placeret på mellem- eller topskattetrinnet. Indkomstspredningen for de *delårsbeskæftigede* er mindre end for de deltidsbeskæftigede, og færre betaler topskat.

Opdelingen af de beskæftigede mfl. på arbejdsmarkedsstatus er beskrevet i *boks 6.2*.

Tabel 6.1. Fordeling af 18-66-årige på progressionstrin, 2003

	Kun AM- bidrag	Bund- skat	Mellem- skat	Topskat uden mellem- skat ¹	Topskat og mellem- skat	Pro- gressive skatter i alt	Marginal- skat (arbejds- indk.)
	-----Pct. af gruppen-----						<i>Gnst. pct.</i>
Fuldtidsbesk.....	0,2	12,3	48,3	0,7	38,6	87,6	53,8
Selvstændige.....	5,9	42,1	25,3	1,2	25,5	52,0	47,8
Deltidsbesk.....	0,9	47,2	38,8	0,2	12,9	51,9	48,1
Delårsbesk.....	0,5	56,5	38,3	0,2	4,5	43,0	46,8
Fuldt ledige mfl..	1,8	87,3	10,4	0,0	0,4	10,8	43,7
Efterlønsmodt....	0,1	78,5	17,9	0,3	3,3	21,5	45,5
Studerende mv. ..	12,7	81,4	5,7	0,0	0,3	6,0	39,5
Alle ²	3,0	36,8	35,9	0,5	23,8	60,2	49,3

Anm.: Placeringen på progressionstrin er foretaget efter overførsel af ikke-udnyttede person- og bundfradrag mellem ægtefæller.

Note : 1) En mindre gruppe betaler topskat, men ikke mellemskat. Det skyldes primært overførsel af bundfradrag i mellemskatten mellem ægtefæller. For en gift person, hvis ægtefælle ikke har nogen indkomst, er det effektive bundfradrag i mellemskatten således højere end fradraget i topskatten, jf. satserne i boks 6.1.

2) Eksklusive førtidspensionister.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Den gennemsnitlige marginalskat på arbejdsindkomst varierer mellem grupperne af erhvervsaktive som følge af forskelle i fordelingen på progressionstrin. For de fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere er den gennemsnitlige marginalskat knap 54 pct. i 2003, jf. tabel 6.1. For selvstændige, deltids- og delårsbeskæftigede er den målte gennemsnitlige marginalskat cirka 48 pct. For de øvrige grupper er den gennemsnitlige marginalskat noget lavere.

Boks 6.2. Opdeling af 18-66-årige efter arbejdsmarkedsstatus

Beregningerne og præsentationen af analyserne i dette og næste kapitel er baseret på en opdeling af de 18-66-årige efter arbejdsmarkedsstatus (jf. appendiks 7.1):

- *Fuldtidsbeskæftigede* er personer, som har været i beskæftigelse hele året som lønmodtager på normale vilkår mindst 27 timer om ugen, jf. afgrænsningen for betaling af fuldt ATP-bidrag.
- *Deltidsbeskæftigede* er tilsvarende personer, som har været beskæftiget under 27 timer om ugen. Fuldtidsbeskæftigede og deltidsbeskæftigede benævnes tilsammen *fuldt beskæftigede*.
- *Delårsbeskæftigede* er personer, som i en eller flere perioder i året har haft støttet beskæftigelse som lønmodtager, men som også i perioder har modtaget en overførselsindkomst eller været i støttet beskæftigelse.
- *Selvstændige* omfatter selvstændigt erhvervsdrivende og medarbejdende ægtefæller.
- *Fuldt ledige mfl.* har modtaget midlertidige overførselsindkomster eller været i støttet beskæftigelse hele året. Personerne har typisk modtaget enten kontanthjælp, arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge eller orlovsydelse eller en kombination af disse.
- *Efterlønsmodtagere* omfatter her personer, der ved årets udgang modtog efterløn og ikke er overgået fra beskæftigelse til efterløn i løbet af året.
- *Studerende mv.* omfatter hovedsageligt personer, der er i gang med en videregående uddannelse, gymnasium mv. samt elever. Personer med en forholdsvis høj lønindkomst (om)klassificeres dog til beskæftigede.

Der beregnes ikke marginalskatter for førtidspensionister.

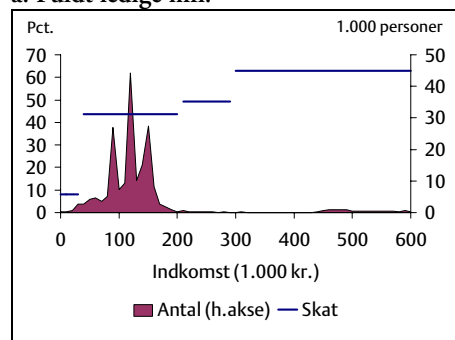
Indkomsterne for *fuldt ledige mfl.* er koncentreret omkring niveauerne for de typisk forekommende overførselssatser. Det er – regnet fra oven – maksimale A-dagpenge, kontanthjælp til forsørgere og kontanthjælp til ikke-forsørgere, jf. figur 6.2.a. A-dagpengesatsen er i 2003 på 161.980 kr., hvilket er noget lavere end mellemskattegrænsen på 198.000 kr.

Tilsvarende er indkomsterne for *efterlønsmodtagere* koncentreret om det mest almindelige efterlønsniveau – 82 pct.-satsen – og et kort interval lige derover, der blandt andet inkluderer 100 pct.-satsen, jf. figur 6.2.b.

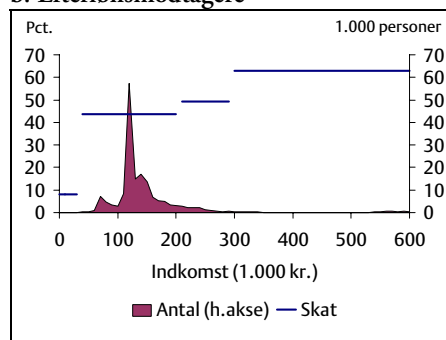

Figur 6.2. Overførselsmodtageres placering på progressionstrin, 2003

a. Fuldt ledige mfl.

b. Efterlønsmodtagere

Anm.: Jf. anmærkning til figur 6.1.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Knap 11 pct. af de fuldt ledige mfl. og 21-22 pct. af efterlønsmodtagerne er berørt af de progressive skatter i 2003, jf. tabel 6.1, typisk som følge af supplerende indtægter gennem året. Blandt de ledige drejer det sig især om aktiverede i privat jobtræning med løn (jf. boks 6.2) og blandt efterlønsmodtagerne om personer med store pensionsudbetalinger. Desuden vil gifte personer fra disse grupper, hvis ægtefælle har en høj indkomst og derfor udnytter det overførte uudnyttede bundfradrag i mellemskatten, være placeret på mellemskatterinnet.

For overførselsmodtagere har marginals-katten på arbejdsindkomst ikke samme fortolkning som for de beskæftigede. Kontanthjælpsmodtagere og efterlønsmodtagere har fx mulighed for at arbejde et vist antal timer, men arbejdsindkomsten medfører typisk et betydeligt fradrag i overførselsindkomsten. Dermed er det kombinationen af den marginale indkomstskat og de konkrete fradragsregler i forbindelse med den pågældende ydelse, som er bestemmende for overførselsmodtagernes økonomiske incitament til at arbejde nogle timer ekstra. Aftrapningsreglerne betyder, at indkomstskatten typisk har begrænset betydning for overførselsmodtagernes timebeslutning, jf. boks 6.3.

Boks 6.3. Marginalskatter og overførselsindkomster (2003)

For personer uden lønindkomst, herunder især personer i grupperne *fuldt ledige mfl.* og *efterlønsmodtagere*, skal den beregnede marginalskat ses i sammenhæng med, at overførselsindkomsten kan blive aftrappet med lønindkomsten.

A-dagpenge: A-dagpenge beregnes for 1 uge ad gangen, idet der foretages et proportionalt fradrag pr. times beskæftigelse. Effekten af en ekstra indkomst afhænger dermed af, om den ekstra indkomst opstår som følge af højere timeløn eller som følge af en længere arbejdstid. Det er kun en forøgelse af indkomsten ved længere arbejdstid, som vil føre til en aftrapning af dagpengene (og dermed til en højere reel marginalskattesats). Aftrapningen afhænger af (time)lønnen i beskæftigelse og af personens individuelt beregnede dagpengesats. Dagpengesatsen vil oftest være lig satsen for dagpengemaximum, der i 2003 svarer til 84,19 kr. pr. time. Ved en timeløn på 108,70 kr. (efter SP-bidrag) – svarende til 100,00 kr. efter arbejdsmarkedsbidrag (og SP-bidrag) – mistes således 84,19 kr. af overførselsindkomsten ved en ekstra times arbejde. Af de resterende 15,81 kr. skal der betales almindelig indkomstskat. Den samlede marginalprocent bliver *i dette tilfælde* 91,1 pct. ($= (8,70 + 84,19 + (38,8 \text{ pct. af } 15,81 \text{ kr.}))/108,70$). Der udbetales dog kun dagpenge, hvis antallet af ledige timer i en given uge er mindst 7,4, og der vil således være et ”knæk” i aftrapningskurven ved et arbejdsomfang på 30,6 timer pr. uge.

Kontanthjælp: Som hovedregel fratrækkes indtægter (både egne og en eventuel ægtefælles) i kontanthjælpen, men der ses dog bort fra 11,87 kr. pr. udført arbejdstime. Dermed vil en kontanthjælpsmodtagers reelle marginalskattesats også afhænge af, om den ekstra indkomst fremkommer som følge af en længere arbejdstid eller som følge af en højere timeløn – samt af timelønnen. Marginalskatten af en ekstra indkomst som følge af en højere timeløn vil som udgangspunkt være 100 pct., idet der marginalt sker en krone-for-krone aftrapning af kontanthjælpen. Marginalskatten af en ekstra indkomst fremkommet som følge af en længere arbejdstid beregnes på en måde svarende til dagpengemodtageren. For kontanthjælpsmodtageren vokser aftrapningsprocenten imidlertid med timelønnen, hvor den falder for A-dagpengemodtageren. Ved en timeløn på 100 kr. (efter arbejdsmarkedsbidrag) kan kontanthjælpsmodtageren beholde de 11,87 pct. (netto for AM-bidrag) og marginalprocenten bliver derved (med denne forudsætning om timeløn) 93,3 pct. i 2003. Satsen på de 11,87 kr. bliver forhøjet med *Flere i arbejde*.

Efterløn (ny, fleksibel ordning): Lønindtægter modregnes i efterlønnen efter samme principper som gælder for arbejdsløshedsdagpenge, men modregnings-satsen vil ofte være en anden. I et regnestykke over marginalskattesatsen skal endvidere indregnes en effekt af, at den skattefri præmie, der eventuelt optjenes og udbetales, når personen bliver 65 år, vil kunne vokse som følge af et ekstra arbejdsomfang.

Fortsættes næste side.

Boks 6.3. Fortsat

Efterløn (gammel ordning): Efter den gamle efterlønsordning er det muligt at arbejde i indtil 200 timer årligt uden fradrag i efterlønnen. For personer i denne ordning vil en ekstra lønindkomst derfor ikke føre til en aftrapning af efterlønnen, med mindre personen øger arbejdstiden udover 200 timer. I denne situation vil personen som udgangspunkt blive tvunget til at overgå til reglerne i den nye ordning og vil således miste en del af efterlønnen ved 1 times ekstra arbejde (timen udover de 200 ”til-ladte” arbejdstimer). Marginalskatten vil i dette tilfælde derfor være over 100 pct.

Initiativer, der giver efterlønsmodtagere større økonomisk tilskyndelse til at arbejde, vil reelt reducere *forskelsbeløbet* (forskellen i den disponible indkomst henholdsvis i beskæftigelse og som overførselsmodtager), jf. kapitel 7, og dermed give modtagere en større tilskyndelse til at vælge ordningen. Det betyder, at sådanne tiltag har en usikker virkning på arbejdsudbuddet og typisk en negativ virkning på de offentlige finanser.

Den gennemsnitlige marginalskatteprocent er beregnet som gennemsnittet af de enkelte personers marginale skatteprocenter. Alle personer indgår dermed med samme vægt i opgørelsen. En alternativ opgørelse af den gennemsnitlige marginalskatteprocent kunne ske ved at vægte personernes marginalskatter med arbejdsindkomsten, svarende til at foretage en beregning, hvor al arbejdsindkomst øges med fx 0,1 pct. En sådan opgørelse ville vise en højere gennemsnitlig marginalskattesats på grund af progressionsknæk i skattesystemet. Der kan dog ikke beregnes en marginalskattesats for personer uden arbejdsindkomst med denne metode.

Udviklingen i marginalskatten 2003-2006

I maj 2004 vedtog Folketinget at fremskynde de skattelettelser, der var indeholdt i initiativerne i *Lavere skat på arbejdsindkomst*. Det skete med aftalen om *Forårspakken (Flere i beskæftigelse – lavere ledighed)*. *Lavere skat på arbejdsindkomst* bestod af 2 elementer: Indførelse af et beskæftigelsesfradrag og en forhøjelse af mellemskattegrænsen frem til 2007. Med den nye aftale gennemføres forhøjelsen af mellemskattegrænsen fuldt ud i 2004. Samtidig suspenderes SP-bidraget midlertidigt i 2004 og 2005, jf. boks 6.4.

Boks 6.4. Nedsættelse af skatten på arbejdsindkomst og suspension af SP-bidraget.

Med aftalen om *Forårspakken* gennemføres de besluttede skattnedsættelser fuldt ud i 2004.

- Der indføres et beskæftigelsesfradrag på 2,5 pct. af arbejdsindkomst (fratrullet private pensionsindbetalinger) op til en maksimumsgrænse svarende omtrent til mellemskattegrænsen. Maksimumsbeløbet for beskæftigelsesfradraget er på 6.800 kr.
- Grænser for betaling af mellemskat øges med 48.000 kr. (fra 198.000 kr. til 246.000 kr.)

Desuden gennemføres en midlertidig suspension af bidraget til den særlige pensionsopsparing (SP-bidraget). Bidraget var i 2004 og 2005 før suspensionen på 1 pct. af arbejdsindkomst mv.

Beskæftigelsesfradraget og den højere mellemskattegrænse reducerer marginalskatten på arbejdsindkomst, som beskrevet i nærværende kapitel og vil øge incitamentet til at være i beskæftigelse for såvel beskæftigede som ikke-beskæftigede som beskrevet i kapitel 7. Forhøjelsen af mellemskattegrænsen kan tillige reducere den marginale beskatning af andre former for indkomst, herunder renteindtægter.

Personer med indkomster over den nye mellemskattegrænse vil få en skattereduktion på op til 5.145 kr. som følge af skatteaftalen (i en gennemsnitskommune). For gifte personer kan beløbsændringerne være højere som følge af reglerne om overførsel af fradrag. For et gift par vil den *samlede* skattereduktion dog maksimalt være på 2 gange det nævnte beløb.

Alle beløb er i 2003-niveau.

Initiativerne medfører, at marginalskatten reduceres for 1,7 mio. personer med erhvervsindkomst. For fuldtidsbeskæftigede medfører skattnedsættelsen en reduktion af den gennemsnitlige marginalskat med ca. 1,9 pct.enheder.

Beskæftigelsesfradraget er udformet, så det bidrager til en reduktion af marginalskatten på arbejdsindkomst for personer med (arbejds)indkomst under den ny mellemskattegrænse. For denne gruppe indebærer beskæftigelsesfradraget en reduktion af marginalskatten med godt 0,8 pct.enheder.

Forhøjelsen af mellemskattegrænsen indebærer derudover en nedsættelse af marginalskatten med 5,5 pct.enheder for personer, der ikke længere

skal betale mellemskat. For personer med indkomst mellem den gamle og den ny mellemskattegrænse nedsættes marginals-katten på arbejdsindkomst således som udgangspunkt med i alt 6,3 pct.enheder.

Det midlertidige bortfald af SP-bidraget medfører lavere skattemæssige fradrag og kan dermed øge marginals-katten for personer med en indkomst lige omkring en af progressionsgrænserne². Eksempelvis kan bortfaldet af SP-bidraget flytte en person fra mellemskattetrinnet op på top-skattetrinnet, da den personlige indkomst forøges som følge af bortfaldet af SP-bidraget. I det følgende fokuseres derfor primært på ændringerne fra 2003 til 2006.³

Andelen af fuldtidsbeskæftigede, der er berørt af de progressive skatter, reduceres som følge af de nævnte initiativer fra ca. 88 pct. i 2003 til ca. 64 pct. i 2004 og yderligere til omkring 63 pct. i 2006, svarende til en reduktion med 25 pct.enheder, *jf. tabel 6.2*. Det svarer til, at ca. 430.000 færre fuldtidsbeskæftigede vil være berørt af de progressive skatter i 2006 end i 2003. Andelen af de fuldtidsbeskæftigede, der alene betaler mellemskat, reduceres tilsvarende – fra 48 pct. i 2003 til 23 pct. i 2006.

Andelen af fuldtidsbeskæftigede, der betaler topskat, vil uændret være godt 39 pct. i 2006. Andelen, der ikke samtidig betaler mellemskat (som følge af overførsel af ægtefælles bundfradrag i mellemskatten mv.), øges dog som følge af, at mellemskattegrænsen hæves. Andelen af fuldtidsbeskæftigede, der betaler både top- og mellemskat, reduceres derfor fra knap 39 til 36 pct. frem til 2006.

---

² SP-bidraget er ikke en skat, men en tvungen pensionsopsparing.

³ 2006-reglerne svarer stort set til *2004-reglerne eksklusive effekten af suspensionen af SP-bidraget*. Der er dog den (mindre) forskel mellem 2004-beregningerne og 2006-beregningerne, at to overgangsordninger fra Pinsepakken er i kraft under 2004-reglerne, men ikke under 2006-regler. Det kan have en isoleret effekt på de gennemsnitlige marginalprocenter på op mod 0,1 pct.point, hovedsagelig fordi overgangsordningerne kan reducere indkomstkatten til 0 for enkelte personer med store renteudgifter. Overgangsordningerne er omtalt i afsnit 6.4 nedenfor.

Tabel 6.2. Fordeling af 18-66-årige på progressionstrin, 2003-2006

	Kun AM- bidrag	Bund- skat	Mellem- skat	Topskat ikke mellem- skat	Topskat og mellem- skat	Progres- sive skatter i alt	Gnst. margi- nalskat
<i>Alle</i>	-----Pct. af gruppen-----						<i>Pct.</i>
2003	3,0	36,8	35,9	0,7	23,8	60,4	49,3
2004	3,0	55,0	16,8	2,3	23,0	42,1	47,8
2006	3,0	56,1	16,5	2,3	22,1	40,9	47,6
Ændr. 2003-06	0,0	19,3	-19,4	1,6	-1,7	-19,5	-1,7
<i>Heraf fuldtidsbeskæftigede</i>							
2003	0,2	12,3	48,3	0,7	38,6	87,6	53,8
2004	0,2	35,6	23,5	3,3	37,4	64,2	52,2
2006	0,2	37,2	23,3	3,3	35,9	62,5	51,9
Ændr. 2003-06	0,0	24,9	-25,0	2,6	-2,7	-25,1	-1,9

Anm.: Gennemsnitlig marginalskat på arbejdsindkomst. Se i øvrigt anmærkning og note til tabel 6.1.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

For fuldtidsbeskæftigede reduceres den gennemsnitlige marginalskat fra 2003 til 2006 med 1,9 pct.enheder. Blandt alle 18-66-årige skønnes den gennemsnitlige marginalskat på arbejdsindkomst at falde med 1,7 pct.enheder.⁴

Forøgelsen af mellemskattegrænsen påvirker marginalskattesatserne for en stor andel af de fuldtidsbeskæftigede, men i mindre grad for personerne i de øvrige grupper. Omvendt påvirker beskæftigelsesfradraget i mindre grad de fuldtidsbeskæftigedes marginalskattesatser, idet mange af disse har indkomster over den ny mellemskattegrænse, mens fradraget slår igennem på satsen for den marginale beskatning af arbejdsindkomst for en stor del af personerne i de øvrige grupper.

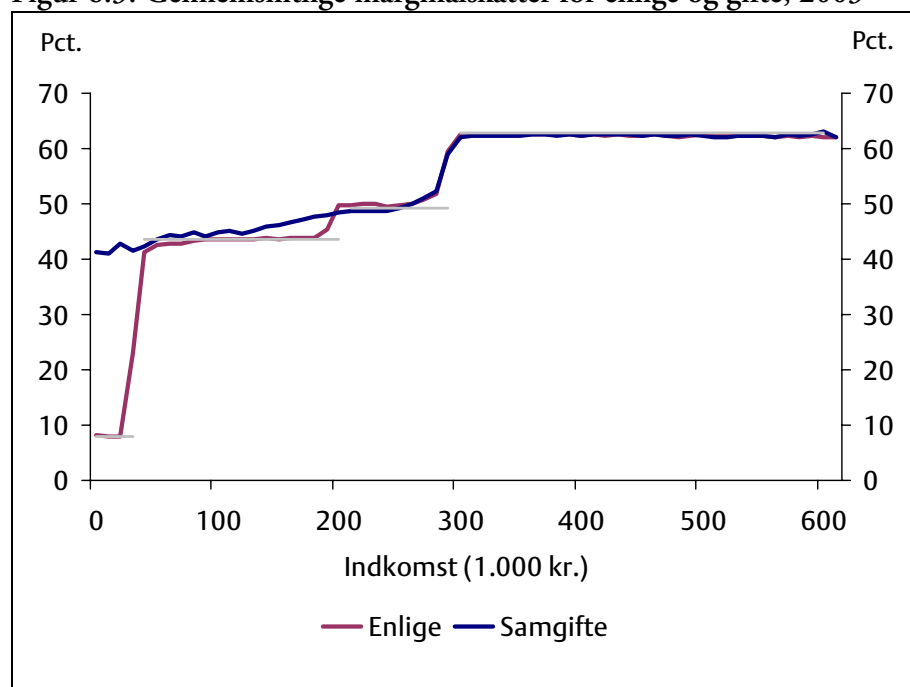
Marginalskatter for enlige og gifte 2003-2006

Mens de gennemsnitlige marginalskatter for *enlige* i det store hele følger skalasatserne, afspejler de gennemsnitlige marginalskatter for *gifte* effekterne af, at der kan overføres uudnyttede personfradrag og fradrag i mellemskatten mellem ægtefællerne. Den gennemsnitlige marginalskat for gifte

⁴ I 2004, hvor SP-bidraget er suspenderet, er den gennemsnitlige marginalskattesats 0,2 pct.enheder højere end i 2006, og andelen af personer på topkattetrinnet er 1,2 pct.enheder højere. For fuldtidsbeskæftigede er forskellene henholdsvis 0,3 pct.enheder og 1,7 pct.enheder.

udviser derfor et mere kontinuert stigende forløb end marginalsatten for enlige i 2003, jf. figur 6.3.

Figur 6.3. Gennemsnitlige marginalsatter for enlige og gifte, 2003

Anm.: Se anmærkning til figur 6.1.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Ved indkomstniveauer umiddelbart *under* mellemskattegrænsen er den gennemsnitlige marginalsat for gifte lidt højere end skalasatsen, fordi nogle her er gift med højt-lønnede, som udnytter bundfradraget i mellemskatten. Ved indkomstniveauer umiddelbart *over* mellemskattegrænsen er den gennemsnitlige marginalsat lidt lavere end skalasatsen, fordi nogle her er gift med lavtlønnede, som ikke selv udnytter bundfradraget i mellemskatten.

Der er endvidere en tendens til, at de gennemsnitlige marginalsatter både for enlige og gifte ligger lidt over skalasatsen i intervallet umiddelbart under topskattegrænsen. Det hænger sammen med, at der ved afbildningen af forløbet af marginalsatterne over indkomstskaalen ikke kan tages hensyn til, at der er forskellige indkomstgrundlag for mellem- og top-

skat. Den indkomst, der benyttes i figuren – mellemskattegrundlaget – ligger således for en del personer under det faktiske topskattegrundlag.⁵

Samgifte med en indkomst under personfradraget vil typisk have en marginalskat svarende til laveste progressionstrin – og ikke kun til arbejdsmarkedsbidraget – fordi disse personer i kraft af overførsel af personfradraget til deres ægtefælle reelt udnytter dette fuldt ud i udgangssituationen. Modsat har enlige med en indkomst under personfradraget en marginalskat lig arbejdsmarkedsbidraget.

For enlige ligger ændringerne i de gennemsnitlige marginalskattesatser fra 2003 til 2006 ganske tæt på ændringerne i skalasatserne, mens der er et noget andet billede for samgifte, jf. figur 6.4.

For enlige med indkomster op til den nuværende mellemskattegrænse sker der således en reduktion af den gennemsnitlige marginalskat med omkring 0,8 pct.enheder som følge af beskæftigelsesfradraget. I indkomstintervallet lige herover og op til den ny mellemskattegrænse reduceres den gennemsnitlige marginalskat med omkring 6,3 pct.enheder. De små ændringer i marginalskattesatserne ved højere indkomster kan tilskrives bortfaldet af overgangsordningerne fra *Pinsepakken*, jf. nærmere omtale i afsnit 6.4.

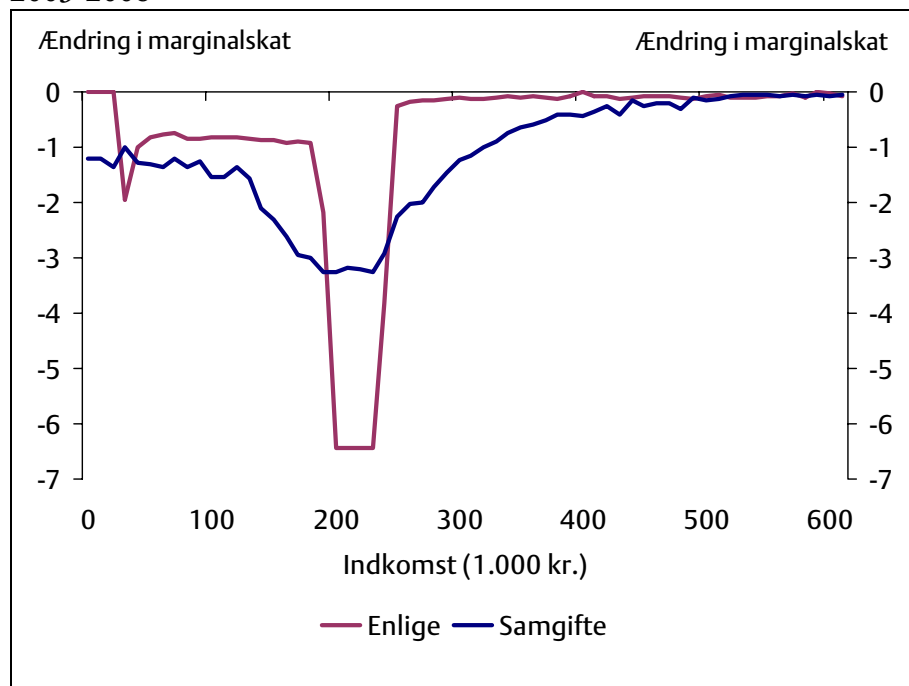
For samgifte bliver marginalskattereduktionen spredt mere ud over indkomstskalaen. Det skyldes, at det er parrets *samlede* indkomst, der afgør, om parterne samlet set skal betale mellemskat (og dermed om begge parter marginalt set skal betale mellemskat).

---

⁵ Figur 6.3 viser sammenhængen mellem beregnet marginalskat og mellemskattegrundlaget. Indbetalinger til kapitalpensionsordninger mv. kan fradrages i mellemskattegrundlaget, men ikke i topskattegrundlaget. Personer med et indkomstgrundlag for mellemskat, der er lidt *under* topskattegrænsen, og som foretager større indbetalinger til kapitalpension, vil således skulle betale topskat (og have en marginalskattesats på typisk 62,9 pct.), men vil i figuren (fejlagtigt) være placeret på mellemskattetrinnet. For samgifte kompliceres billedet af adgangen til at overføre uudnyttede fradrag i mellemskatten, og yderligere, hvis parret tilsammen har en positiv kapitalindkomst. Det sidste skyldes, at den *samlede* positive kapitalindkomst beregningsmæssigt indgår i topskattegrundlaget hos ægtefællen med den højeste personlige indkomst. Skatteteknisk kan kapitalindkomsten derfor blive overført mellem ægtefællerne og indgår ikke nødvendigvis i topskattegrundlaget for den *person*, der faktisk har kapitalindkomsten.

Figur 6.4. Ændring i gennemsnitlig marginalskat for enlige og gifte, 2003-2006

Anm.: Jf. anmærkning til figur 6.1.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Den gennemsnitlige reduktion for samgifte i intervallet mellem den gamle og den nye mellemskattegrænse er omkring $3\frac{1}{4}$ pct.enheder eller omkring halvdelen af reduktionen for de enlige. For de sambeskattede, der får en marginalskattereduktion (udover reduktionen som følge af beskæftigelsesfradraget), svarer reduktionen til ændringen i skalasatsen på de 6,3 pct.

Den lavere reduktion i den gennemsnitlige marginalskat i midten af indkomstskalaen for samgifte kan siges at blive modsvaret af, at den gennemsnitlige marginalskat reduceres såvel i intervallet over den ny mellemskattegrænse som i intervallet under den gamle grænse (ud over ændringen på de 0,8 pct., der følger af beskæftigelsesfradraget), jf. boks 6.5.

Boks 6.5. Marginalskattereduktioner for samgifte som følge af forøgelsen af mellemskattegrænsen

I indkomstintervallet mellem den gamle og den ny mellemskattegrænse – hvor stort set alle enlige får en marginalskattereduktion på 6,3 pct.enheder – er der to grupper af samgifte, der *ikke* får reduceret marginalskatten (udover reduktionen som følge af beskæftigelsesfradraget):

- Personer, der efter gældende regler i 2003 ikke betaler mellemskat, fordi de udnytter et overført fradrag fra en ægtefælle med lavere indkomst.
- Personer, der med 2006-regler overfører hele det uudnyttede fradrag til en ægtefælle med en så høj indkomst, at ægtefællen (trods overførsel af fradraget) fortsat skal betale mellemskat.

For de sambeskattede, der *får* en marginalskattereduktion (udover reduktion som følge af beskæftigelsesfradraget), svarer reduktionen til ændringen i skalasatserne på de 6,3 pct.

Herudover kan en del sambeskattede med indkomster henholdsvis under den gamle mellemskattegrænse og over den ny mellemskattegrænse få en marginalskattereduktion (ud over en eventuel reduktion som følge af beskæftigelsesfradraget):

- Personer med indkomster *under den gamle mellemskattegrænse* kan få en marginalskattereduktion på 6,3 pct.enheder, hvis deres ægtefælle har en indkomst over den gamle mellemskattegrænse, og ægtefællen ved at overføre *en del* af det uudnyttede fradrag undgår at skulle betale mellemskat.
- Personer med indkomster *over den nye mellemskattegrænse* kan, hvis ægtefællens indkomst er under den nye grænse, af tilsvarende grund få en marginalskattelettelse på 5,5 pct.enheder ved at overføre *en del* af ægtefællens uudnyttede fradrag. (Bemærk at disse personer ikke får en marginalskattelettelse som følge af beskæftigelsesfradraget, da deres indkomst er så høj, at de får det maksimale fradrag).

6.3. Udviklingen i marginalskatterne 1986-2006

Den gennemsnitlige marginalskat på arbejdsindkomst for fuldtidsbeskæftigede reduceredes fra 57,7 pct. i 1986 til 53,8 pct. i 2003, det vil sige med 3,9 pct.enheder *jf. tabel 6.3*. Frem til 2006 ventes den gennemsnitlige marginalskat reduceret med yderligere 1,9 pct.enheder til 51,9 pct. som følge af beskæftigelsesfradraget og den højere mellemskattegrænse.

Tabel 6.3. Skala skattesatser og gennemsnitlig marginalsat på løn for erhvervsaktive (inkl. AM-bidrag), udvalgte år

Progressionstrin	1986	1987	1993	1998	2003	2004	2006	Ændr. 1986- 2006
	-----Pct.-----							
Laveste	48,0	49,5	50,6	45,2	43,7	42,9	42,9	-5,1
Mellemste	62,4	57,0	58,2	50,7	49,2	49,2	49,2	-13,2
Højeste.....	73,2	68,7	68,7	62,0	62,9	62,9	62,9	-10,3
Fuldtidsbeskæftigede ..	57,7	-	59,3	54,3	53,8	52,2	51,9	-5,8

Anm.: Oplysninger om den gennemsnitlige marginalsat i 1987 foreligger ikke.
 Kilde: Skatteministeriets hjemmeside, Finansredegørelse 98/99, og egne beregninger.

Udviklingen i marginalsatten skal ses på baggrund af to modsatrettede ændringer i indkomstskattesystemet. Siden skattereformen i 1986 er der sket betydelige reduktioner af skalasatserne, men der er i samme periode sket en stigning i andelen af skatteydere, der er berørt af de progressive skatter.

Satserne på de to højeste progressionstrin reduceres fra 1986 til 2004 med henholdsvis godt 13 og godt 10 pct.enheder. På det laveste trin er reduktionen godt 5 pct.enheder, hvoraf aftalen om *Lavere skat på arbejdsindkomst* bidrager med 0,8 pct.enheder fra 2003 til 2004. Over perioden fra 1986-2004 er den gennemsnitlige kommuneskatteprocent (skalasatsen efter arbejdsmarkedsbidrag) steget med cirka 2,2 pct.enheder.

Andelen af 25-59-årige på det højeste progressionstrin er i perioden 1986 til 2003 vokset med knap 19 pct.enheder fra knap 10 pct. til godt 28 pct., og skønnes i 2006 fortsat at være på dette niveau, *jf. tabel 6.4*. Omvendt faldt andelen på det laveste progressionstrin fra 51 pct. i 1986 til 26 pct. i 1998, hvorefter andelen er steget igen, og i 2006 vil den være på samme niveau som i 1986. Andelen af 25-59-årige på mellemste progressionstrin steg fra 1986-1998, men er herefter faldet betragteligt, og i 2006 vil andelen være knap 20 pct., svarende til et fald på knap 20 pct.enheder set over hele perioden.

Tabel 6.4. Fordelingen af 25-59-årige skatteydere på progressionstrin, 1986-2006

Progressionstrin	1986	1993	1998	2003	2006	Ændr. 2003- 2006	Ændr. 1986- 2006
<i>Andel af skatteydere i pct.</i>							
Laveste	51,0	42,8	26,0	29,6	51,9	22,4	0,9
Mellemste	39,2	37,5	49,9	42,1	19,7	-22,4	-19,5
Højeste.....	9,8	19,7	24,1	28,4	28,4	0,0	18,6
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0		

Anm.: Placeringen på progressionstrin er foretaget efter overførsel af uudnyttede person- og bundfradrag mellem ægtefæller. Højeste trin omfatter alle personer, der betaler topskat, inkl. personer, der ikke betaler mellemskat.

Kilde: Fordeling og incitament 2002 samt egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Udviklingen i andelen af personer på de forskellige skalatrin fra 1986 til 2006 skal ses i sammenhæng med, at indkomstgrundlagene for skatteopkrævningen er ændret i denne periode. Under 1986-reglerne reducerede alle former for ligningsmæssige fradrag, herunder negativ kapitalindkomst, indkomstgrundlaget for skatteudskrivningen (den skattepligtige indkomst). Det betød, at en person med en *bruttoindkomst*, der lå væsentlig over grænsen for det højeste progressionstrin, ikke nødvendigvis betalte den højeste skattesats. Hvis vedkommende havde tilstrækkeligt store fradrag, herunder for eksempel rentefradrag, ville vedkommende således være placeret på et lavere progressionstrin.

Skattereformerne siden 1986 har reduceret skatteværdien af ligningsmæssige fradrag og negativ kapitalindkomst væsentligt, og i dag er det stort set alene en persons bruttoindkomst, der afgør placeringen på progressionstrin. Hovedparten af de ligningsmæssige fradrag og (netto)renteudgifter kan fra og med 2002 alene fradrages i beregningsgrundlaget for de kommunale skatter⁶ og er dermed alene delvist fradragsberettigede på laveste progressionstrin. Fra og med 2002 er det dermed alene indbetalinger til pensionsordninger, der kan fradrages både i bundskatten og i de progressive skatter – indbetalinger til kapitalpensionsordninger dog ikke i top-skatten.⁷

⁶ Fradragsretten i bundskatten for (netto)renteudgifter ophørte i 2001.

⁷ Udgifter i forbindelse med selvstændig virksomhedsdrift, herunder renteudgifter, er dog som udgangspunkt fuldt fradragsberettigede, hvis virksomhedsskatteordningen anvendes.

Disse forskellige elementer i ændringerne i skattesystemet skal ses i sammenhæng. Reduktionen af skatteværdien af fradrag har siden 1986 ført til en betydelig udvidelse af skattegrundlaget, hvilket har skabt et provenu, der har muliggjort en markant reduktion af satserne.

Omvendt har sanering af fradrag mv. medført, at marginals-katten i højere grad afhænger af (brutto-)indkomstniveauet, og at flere personer derfor er rykket op på højere progressionstrin. Reformerne af skattesystemet, herunder navnlig reduktionerne af rentefradraget, har bidraget til at styrke den private opsparing og betalingsbalancen.

Progressionsgrænserne reguleres årligt, fra og med 1988 med det såkaldte reguleringsstal. Dette har siden 1992 fulgt den generelle udvikling i lønningerne (korrigeret for indførelse af arbejdsmarkedsbidrag og eksklusive indbetalinger til pensionsordninger) – dog med 2 års forsinkelse⁸.

Den årlige regulering af progressionsgrænserne har dermed ikke i sig selv haft væsentlig betydning for udviklingen i fordelingen af skatteydere på progressionstrin i årene efter 1987⁹, jf. den nærmere redegørelse i boks 6.6.

---

⁸ Det bemærkes, at reguleringsstallet før 1992 ikke blev fastsat med samme automatik som nu, om end den årlige regulering de facto skete med en sats nogenlunde svarende til lønstigningstakten. I perioden 1988-91 fulgte reguleringsstallet dog stort set den samlede lønstigningstakt. Se i øvrigt skatteministeriets hjemmeside om *Reguleringsstallets historie*.

⁹ Det er vanskeligt at vurdere effekten af reguleringen af progressionsgrænserne fra 1986 til 1987 som følge af reduktionen i fradragsmulighederne. Lønstigningstakten over de 2 år var i øvrigt ret høj sammenlignet med de omkringliggende år, og dette ville i sig selv have betydet, at flere var rykket op på højere marginals-kattetrin. Den højeste og den laveste progressionsgrænse (lovgivnings-satserne, herunder personfradragene) blev fra 1986 til 1987 reguleret nogenlunde svarende til den *faktiske* lønstigning, mens grænsen på 2. trin blev forhøjet lidt kraftigere.

Boks 6.6. Progressionsgrænserne i skattesystemet 1987-2006

Tabel a viser niveauerne for grænserne for de 3 progressionstrin i fast lønniveau i form af indekstal. Noget forenklet er et indekstal på 100 en indikation af, at progressionsgrænsen opgjort i fast lønniveau er den samme som i 1987, svarende til at grænsen for det givne progressionstrin er steget i takt med reguleringstallet i personskattelovens §20.

Tabel a. "Real" grænse for de 3 almindelige progressionstrin (korrigeret for arbejdsmarkedsbidrag), indeks 1987=100

År	1994-							
	1987	1993	1998	1999	2000	2001	2002-2003	2004-2006
1. trin (Almindeligt personfradrag)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	96,6	96,6	96,6
2. trin (Mellemskattegrænse)	100,0	107,7	85,1	89,8	94,5	98,9	103,1	128,2
3. trin (Topskattegrænse)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Anm.: I årene 1987-1993 var (stats)skatten på laveste progressionstrin benævnt 22pct.-skat, fra og med 1994 er den benævnt bundskat. I årene 1987-1993 var skatten på mellemste progressionstrin benævnt 6pct.-skat, fra og med 1994 er den benævnt mellemskat. Formelt set blev mellemskatten indført med *Ny kurs*, mens den "gamle" 6pct.-skat blev afskaffet efter en 2-årig overgangsperiode. I årene 1994-95 var der således som en del af en overgangsordning yderligere et trin på skatteskalaen. Der er set bort herfra i denne oversigt. I årene 1987-1993 var skatten på højeste progressionstrin benævnt 12pct.-skat, fra og med 1994 er den benævnt topskat.

Kilde: Egne beregninger på basis af lovgivningens satser korrigeret for arbejdsmarkedsbidrag mv.

Grænsen for *det laveste progressionstrin* – personfradraget – blev tilstræbt fastholdt fra 1993 til 1994 i forbindelse med skattereformen *Ny kurs*. Det skal dog bemærkes, at der i perioden 1987-1993 blev givet et generelt fradrag på 3 pct. af den personlige indkomst op til en vis grænse (3.900 kr. i 1993). Afskaffelsen af fradraget har haft tilnærmelsesvis samme effekt som en formel nedsættelse af progressionsgrænsen. Før 1994 var der endvidere forskellige personfradrag i statskatten og i kommuneskatten. Omlægningen i 1994 kan have haft marginal betydning for skatteydere med bopæl i enkelte kommuner. Reguleringen af grænsen for laveste progressionstrin i perioden 1987-93 kan derfor ikke opgøres helt entydigt. Derudover er personfradraget én gang blevet reguleret særskilt, i 2001, hvor personfradragets nominelle værdi blev fastholdt uændret i forhold til året før.

Fortsættes næste side.

Boks 6.6. Fortsat

Grænsen for *det mellemste progressionstrin* er i adskillige tilfælde blevet reguleret særskilt. Reguleringerne har dog i hovedparten af tilfældene været af relativt begrænset størrelse, og grænsen for mellemste progressionstrin var i 2003 på næsten samme niveau som i 1993. Grænsen er i 2004 forhøjet relativt kraftigt som følge af aftalen om (fremskyndelsen af) *Lavere skat på arbejdsindkomst*. Udviklingen i den mellemste progressionsgrænse gennem 1990'erne må ses i sammenhæng med, at (netto)renteudgifter var fradragsberettigede på mellemste indkomstrin i perioden 1994-1998.

Grænsen for *det højeste progressionstrin* er ikke blevet reguleret særskilt i perioden. Indkomstgrundlaget for opkrævning af skatten på højeste progressionstrin blev udvidet både i 1994 – hvor positiv nettokapitalindkomst ud over 20.000 kr. blev inkluderet – og i 1999 – hvor al positiv nettokapitalindkomst samt indbetalinger til kapitalpensionsordninger mv. blev inkluderet. Begge dele har i sig selv ført til, at betalingen af topskat kan starte ved et relativt lavere niveau for personlig indkomst. I grundlaget for 12pct.-skatten indgik dog positiv nettokapitalindkomst ud over et grænsebeløb (der ville have været 235.000 kr. i 1994).

Indførelsen af DMP-bidraget (og videreførelsen af dette som et SP-bidrag) har haft den afledte effekt, at indkomstgrundlagene for de progressive skatter reduceredes fra 1997 til 1998, mens den midlertidige suspension af SP-bidraget i 2004 og 2005 forøger grundlagene i 2004 (og 2005) i forhold til 2003-niveauet. Effekten svarer nogenlunde til en forøgelse/reduktion af progressionsgrænserne i tabel 6.5 på 1 pct.enhed. Med genindførelse af SP-bidraget i 2006 reduceres indkomstgrundlagene igen, nogenlunde svarende til stigningen fra 2003 til 2004.

Marginalskatter og indirekte skatter

Den beregnede marginale personskattesats tager alene højde for, hvor stor en del af indkomsterne, der marginalt betales i indkomstskatter. Ud af den disponible indkomst, der er tilbage, efter at indkomstskattene er betalt, skal der imidlertid også betales moms og afgifter i forbindelse med køb af varer og tjenesteydelser.

Den effektive marginalskattesats inklusive bidraget fra indirekte skatter mv. opgøres normalt som summen af marginalskattesatsen og den effektive moms- og afgiftsbelastning. Sidstnævnte viser, hvor meget en forbruger netto kommer til at aflevere til det offentlige via udgifterne til forbrug.¹⁰

---

¹⁰ På den ene side betales moms og afgifter af forbruget, hvilket øger afgiftsbelastningen. På den anden side indeholder forbruget også udgifter til fx bolig og offentlig transport

Den gennemsnitlige effektive marginalskattesats for fuldt beskæftigede tillagt satsen for den gennemsnitlige effektive moms- og afgiftsbelastning skønnes at falde med 3,6 pct.enheder over perioden 1986 til 2006, jf. tabel 6.5,¹¹ mens den gennemsnitlige marginale indkomstskattesats for fuldt beskæftigede som nævnt skønnes at falde med 5,8 pct.enheder fra 1986 til 2006.

Tabel 6.5. Skalamarginalskattesatser og gennemsnitlige marginalskattesatser for fuldt beskæftigede (begge) tillagt gennemsnitlige satser for den effektive moms- og afgiftsbelastning, 1986-2006

Progressionstrin	1986	1987	1993	1998	2003	2004	2006	Ændr. 1986- 2006
	-----Pct.-----							
Laveste	59,8	61,8	61,1	58,0	57,9	57,2	56,9	-2,9
Mellemste	70,9	67,4	67,1	62,2	62,1	61,9	61,7	-9,2
Højeste.....	79,3	76,3	75,4	70,9	72,3	72,2	72,0	-7,3
Fuldtidsbeskæftigede ..	67,3	-	68,0	65,0	65,5	64,2	63,7	-3,6
<i>Heraf gnst. bidrag fra moms og afgifter:</i>								
Laveste	11,8	12,3	10,5	12,8	14,3	14,3	14,0	2,2
Mellemste	8,5	10,4	8,9	11,5	12,9	12,7	12,5	4,0
Højeste.....	6,1	7,6	6,7	8,9	9,4	9,3	9,1	3,0
Fuldtidsbeskæftigede .	9,6	-	8,7	10,7	11,7	12,0	11,8	2,2

Anm.: I tabellen vises den samlede skattebelastning på forskellige skattetrin og for en gennemsnitlig fuldtidsbeskæftiget i de samme år som i tabel 6.3. Ved beregningen er der taget udgangspunkt i den gennemsnitlige afgiftskvoté i de pågældende år og i skattesatserne i tabel 6.3. Moms- og afgiftssatsen for 2006 er opgjort som i 2003-konvergensprogrammet, for de øvrige år er anvendt december 2003-vurderingen. Oplysninger om den gennemsnitlige marginalskat i 1987 foreligger ikke. Ved en faldende marginal- eller gennemsnitssats fra indkomstskatten vil bidraget fra moms- og afgifter ved et uændret afgiftsniveau isoleret set blive øget.

Kilde: Tabel 6.3 og egne beregninger.

En stigende afgiftsbelastning, navnlig i løbet af 1990'erne, har dermed delvist modvirket faldet i marginalskatterne. Stigningen i afgiftsbelastning

som subsidieres, hvilket sænker den effektive moms- og afgiftsbelastning. En teknisk beskrivelse af opgørelsen af den effektive moms- og afgiftsbelastning findes i *Finansredegørelse 2002*, appendiks 7.1.

¹¹ Denne beregning er en forsimplet analyse baseret på typeeksempler og gennemsnitspersoner. For den enkelte forbruger afhænger den samlede marginale beskatning dels af dennes (individuelt bestemte) marginalskattesats (der igen afhænger af vedkommendes indkomstniveau), dels af personens opsparingskvoté og forbrugssammensætning (som begge ligeledes varierer med indkomsten).

gen i denne periode har i nogen grad været en følge af skatteomlægningen i *Ny kurs* i form af stigende afgifter på blandt andet elektricitet og vand.

Omvendt bidrager skattestoppet til lavere reale afgiftssatser fra 2003 og frem og forstærker dermed effekterne af de faldende gennemsnitlige marginalsattesatser. Men som følge af en relativt kraftig stigning i den reale disponible indkomst stiger den gennemsnitlige afgiftsbelastning *isoleret set* alligevel for de fuldtidsbeskæftigede under ét fra 2003 til 2004.¹²

Betydningen af de lavere reale afgiftssatser fremgår således ikke af tabel 6.5, men kan illustreres ved et eksempel. Hvis den gennemsnitlige marginalsattesats for fuldtidsbeskæftigede ikke var reduceret fra 2003 til 2006, ville bidraget fra den effektive moms- og afgiftsbelastning i 2006 være reduceret med 0,4 pct.enheder i forhold til niveauet i 2003.

Ved at medtage afgifterne fås et mere reelt billede af den enkeltes marginale betaling til det offentlige, især ved sammenligninger over tid, og hvis der sker skift i sammensætningen af skatterne på direkte og indirekte skatter.

Det skal understreges, at beregningerne i tabel 6.5 bygger på en kombination af marginale sattesatser og en gennemsnitlig (afgifts)sats. Det er således lagt til grund, at den marginale indkomst (efter skat mv.) gennemsnitligt set vil blive anvendt på forbrug med samme afgiftsbelastning som det gennemsnitlige forbrug.

6.4. Sammensatte marginalprocenter

I det sociale system er de offentlige ydelser som hovedregel målrettet mod familier med relativt lave indkomster. Det sker blandt andet ved at aftrappe forskellige ikke-indkomsterstøttende offentlige ydelser, når modtagerens indkomst stiger. Inden for gruppen af erhvervsaktive er boligstøtte og tilskud til nedsættelse af forældrebetaling i daginstitution (økonomisk friplads) de vigtigste eksempler på sådanne indkomstafhængige ydelser.

---

¹² Skattestoppets princip om, at afgifter i kroner og ører fastholdes betyder en reduktion i forbrugerprisinflationen med 0,15 pct. p.a., hvilket alt andet lige bidrager til en forøgelse af de disponible indkomster, jf. kapitel 2. Det skal tilføjes, at skattestoppets betydning for ejendomsværdiskatterne ikke indgår i beregningerne i dette afsnit.

Den samlede forøgelse af indkomstskatten og indkomstaftapning af indkomstafhængige ydelser i forhold til en indkomstforøgelse betegnes som den *sammensatte marginalprocent*, jf. boks 6.7. Den sammensatte marginalprocent er højere end marginalskatten, idet den er lig marginalskatten tillagt et bidrag fra aftrapningen af de indkomstafhængige ydelser. Aftrapningen af de indkomstafhængige ydelser kan i visse tilfælde medføre sammensatte marginalprocenter, som er højere end den højeste marginalskat i indkomstskattesystemet.

Indkomstaftapningen af de indkomstafhængige ydelser kan dermed bidrage til at svække arbejdsudbuddet på samme måde som almindelige indkomstskatter.

I dette afsnit redegøres for de sammensatte marginalprocenter og dermed for omfanget af det isolerede samspil mellem indkomstbeskatningen og indkomstaftapningen af de indkomstafhængige ydelser. Fokus er således primært at vurdere omfanget af indkomstaftapningen af boligstøtte og af økonomisk friplads i daginstitutioner.¹³ I denne forbindelse antages det også implicit, at den ekstra indkomst ikke opspares i pensionsordninger, således at aftrapning af fremtidige pensionsudbetalinger ikke indgår i opgørelsen af den sammensatte marginalprocent for de erhvervsaktive.

Betydningen af indkomstaftapningen af indkomstafhængige tillægsydelser for arbejdsudbuddet kompliceres af, at effekten af en indkomstændring ofte først har betydning for de indkomstafhængige ydelser to år senere. Det skyldes, at beregningsgrundlaget for eksempelvis boligstøtte ofte vil være den faktiske indkomst to år tidligere. Denne forsinkelse i nedsættelsen af indkomstafhængige ydelser må antages at mindske eventuelle negative effekter på arbejdsudbuddet, jf. boks 6.7.

---

¹³ Ved beregningen af de sammensatte marginalprocenter for ledighedsberørte personer er effekten af en (mulig) reduktion af den *indkomsterstattende* overførselsindkomst, jf. diskussionen i afsnit 6.2, ikke inkluderet. Som nævnt i forrige afsnit har marginalskattesatsen ikke den store betydning for arbejdsmarkedsbeslutningerne for fuldt ledige mfl., og følgelig er den sammensatte marginalprocent heller ikke umiddelbart vigtig for disse personers incitament til beskæftigelse.

Boks 6.7. Beregning og fortolkning af sammensatte marginalprocenter for erhvervsaktive

Den sammensatte marginalprocent opgøres i dette kapitel som summen af:

- Marginalskatteprocent (inklusive arbejdsmarkedsbidrag)
- Aftrappingsprocent af økonomisk friplads
- Aftrappingsprocent af boligstøtte
- Aftrappingsprocent af ægtefælles pensionstillæg (opgjort brutto)
- Aftrappingsprocent af ejendomsværdiskat (aftrapning af nedslag)

Aftrappingsprocenterne for de forskellige sociale ydelser beregnes med udgangspunkt i en forøgelse af lønindkomsten (før arbejdsmarkedsbidrag). Boligstøtten aftrappes som hovedregel med en fast pct. (16,4), men aftrappingsintervallets placering afhænger af huslejens størrelse. Aftrapningen af daginstitutionstilskuddet sker med en procentsats, der er afhængig af daginstitutionsbetalingens størrelse og dermed til dels af antal børn og pasningsform. Bidraget til den sammensatte marginalprocent er almindeligvis 5-15 pct.enheder, men kan være både højere og lavere.

De sammensatte marginalprocenter beregnes under antagelse om, at en forøgelse af indkomsten har en umiddelbar effekt på de indkomstafhængige ydelser. Dette vil imidlertid ofte ikke være tilfældet.

En person vil altid skulle betale skat af en marginal ekstra indkomst – typisk i form af en større restskat eller en mindre tilbagebetaling af skat. Selvom den marginale beskatning umiddelbart er bestemt ved forskudsprocenten på skattekortet, fastsættes den endelige skattebetaling i forbindelse med slutligningen uafhængigt af forskudsregistreringen.

I modsætning hertil vil de sociale ydelser ikke altid blive reduceret som følge af en besked, marginal ekstra indkomst. Er der tale om netop en *beskeden* ekstra indkomst, vil det ikke nødvendigvis give sig udslag i en øjeblikkelig ændring af overførslerne (i form af at disse omregnes til det nye grundlag). I en sådan situation vil der dog kunne ske ændringer af overførslerne på et senere tidspunkt, eksempelvis 2 år senere. Det vil ske, hvis indkomstgrundlaget direkte eller indirekte baseres på en forskudsopgørelse (og hvis forskudsopgørelsen er baseret på indkomsterne fra den seneste slutopgørelse).

Den beregnede sammensatte marginalprocent kan dermed siges at være korrekt, hvis personen er i *samme* demografiske og boligmæssige situation 2 år senere. I så fald vil de sociale ydelser blive aftrappet som følge af den ekstra indkomst, aftrapningen sker bare i et senere år. Men hvis personen 2 år senere ikke (længere) har børn i daginstitution eller har ændret boligform eller er gået fra at være enlig til at leve i parforhold, vil der *til den tid* ikke (kunne) ske nogen aftrapning.

Usikkerheden ved om der reelt sker en aftrapning, og det forhold, at aftrapningen kan ske 1-2 år senere, må alt andet lige forventes at dæmpe den negative virkning på arbejdsudbuddet.

Det er kun muligt helt at undgå indkomstafrapning og de heraf følgende mulige negative virkninger på arbejdsudbuddet ved enten ikke at tildele de omtalte ydelser overhovedet eller ved at lade ydelserne være indkomst-afhængige. Den første mulighed vil være i konflikt med sociale og fordelingsmæssige hensyn, og den sidste ville – hvis de nuværende ydelsesniveauer fastholdes – føre til væsentlig større offentlige udgifter og til en konflikt med ønsket om at målrette ydelserne til personer med lav indkomst.

En marginal forøgelse af indkomsten ville i 2003 for godt 200.000 modtagere af indkomstafhængige ydelser medføre en indkomstafrapning af mindst en af de nævnte tillæggydelser, *jf. tabel 6.6.*

Tabel 6.6. Berørte af indkomstafrapning efter familieforhold, 2003

Familiekategori	Personer med aftrapning		
	Alle	I alt	Heraf med sammensat marginalpct. > 64
	-----1.000 personer-----		
Enlige uden børn.....	926	15	5
Enlige med børn.....	118	69	32
Gifte/samlevende uden børn.....	1.141	6	2
Gifte/samlevende med børn.....	1.036	119	14
Alle	3.220	209	53
<i>Heraf fuldtidsbeskæftigede</i>			
Enlige uden børn.....	371	6	4
Enlige med børn.....	59	32	20
Gifte/samlevende uden børn.....	622	1	0
Gifte/samlevende med børn.....	673	27	3
Alle (fuldtidsbeskæftigede).....	1.725	65	27

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Det er særligt for enlige forsørgere, at indkomstafrapningen har betydning for marginalprocenterne. Det skyldes primært udformningen af reglerne for aftrapningen af tilskuddene. Aftrapningsgrænserne er beløbsmæssigt de samme for enlige og par, men for parrene er indkomstgrundlaget deres samlede indkomst.

Af de i alt knap 120.000 enlige forsørgere var 70.000, svarende til 60 pct., berørt af indkomstafrapning i 2003. Det tilsvarende gælder for godt 10 pct. af de gifte med børn og for omkring 1 pct. af familierne uden børn. Der er endvidere flere *fuldtidsbeskæftigede* enlige forsørgere med aftrapning

af tilskud end fuldtidsbeskæftigede gifte/samlevende med børn med aftrapning af tilskud, til trods for at der samlet set er mere end ti gange så mange fuldtidsbeskæftigede gifte/samlevende med børn end fuldtidsbeskæftigede enlige med børn.

I alt 53.000 personer havde i 2003 en sammensat marginalprocent over 64 pct. som følge af indkomstaftapning af sociale ydelser, hvoraf 32.000 – dvs. omkring 60 pct. – er enlige forsørgere. Over en fjerdedel af de enlige forsørgere havde således en sammensat marginalprocent over 64 pct. Af de nævnte 53.000 personer var 27.000 fuldtidsbeskæftigede, hvoraf 20.000 var enlige forsørgere.

Indkomstaftapning af indkomstafhængige ydelser bidrager til at øge den gennemsnitlige sammensatte marginalprocent med knap 1 pct.enhed, *jf. tabel 6.7*, men for enlige forsørgere er bidraget på godt 8 pct.enheder. Selvom de enlige forsørgeres gennemsnitlige marginalsat er lavere end de øvrige familiegrupper, er deres sammensatte marginalprocent gennemsnitligt en del højere. Det understreger, at det i særlig grad er enlige forsørgere, som modtager ydelser, der aftrappes med indkomsten, og hvis indkomster ligger i det interval, hvor indkomstaftapningen finder sted.

For *fuldtidsbeskæftigede* enlige forsørgere ligger bidragene fra indkomstaftapning meget tæt på gennemsnitsniveauet for hele gruppen af enlige forsørgere. Imidlertid er marginalskatteprocenten for de fuldtidsbeskæftigede højere end for gruppen som helhed, og den gennemsnitlige sammensatte marginalprocent for fuldtidsbeskæftigede enlige forsørgere er lidt over 60 pct. For fuldtidsbeskæftigede i andre demografiske grupper har indkomstaftapningen af ydelser sjældent en væsentlig størrelse.

Tabel 6.7. Gennemsnitlig sammensat marginalprocent efter familieforsørgelse, 2003

Familiekategori	Marginalskat	Bidrag fra aftrapning af:				Sammensat marginalprocent
		Boligstøtte	Økonomisk friplads	Social pension	I alt	
-----Gnst. pct.-----						
Enlige uden børn.....	45,5	0,3	-	-	0,3	45,8
Enlige med børn.....	48,4	5,8	2,5	-	8,3	56,7
Gift/samlevende uden børn	50,1	0,1	-	0,3	0,4	50,5
Gift/samlevende med børn	51,9	0,3	0,9	0,1	1,2	53,1
I alt	49,3	0,4	0,4	0,1	0,9	50,2
<i>Heraf fuldtidsbeskæftigede:</i>						
Enlige uden børn.....	53,2	0,2	-	-	0,2	53,4
Enlige med børn.....	52,6	5,7	2,2	-	7,9	60,5
Gift/samlevende uden børn	53,6	0,0	-	0,3	0,3	53,9
Gift/samlevende med børn	54,5	0,1	0,3	0,1	0,4	54,9
Fuldtidsbesk. i alt	53,8	0,3	0,2	0,1	0,6	54,4

Anm.: Bidrag fra aftrapning af ejendomsværdiskatterabat udgør mindre end 0,01 pct. enheder og er ikke anført særskilt, men indgår i den sammensatte marginalprocent. Social pension aftrappes hos en eventuel ægtefælle.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Samspillet mellem indkomstskattesystemet og indkomstaftapning af boligstøtte og økonomisk friplads ved forskellige indkomstniveauer er illustreret i figur 6.5. Som følge af indkomstaftapningen er den gennemsnitlige sammensatte marginalprocent for enlige forsørgere med 1 barn i 2003 omkring 60 pct. ved indkomster væsentligt under topskattegrænsen, jf. figur 6.5.a. For enlige forsørgere med 2 eller flere børn er den gennemsnitlige sammensatte marginalprocent typisk på niveau med den højeste marginalskattesats (64 pct.), jf. figur 6.5.b.

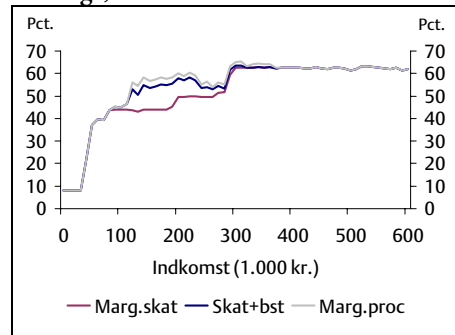
Indkomstaftapningen af boligstøtten udgør generelt det største (supplerende) bidrag til den sammensatte marginalprocent for de enlige forsørgere, jf. også tabel 6.7. Indkomstaftapning af økonomisk friplads bidrager mindre, især for 1-barns familierne.

For gifte og samlevende med børn er effekten af indkomstaftapningen på den gennemsnitlige sammensatte marginalprocent væsentlig mere beske-

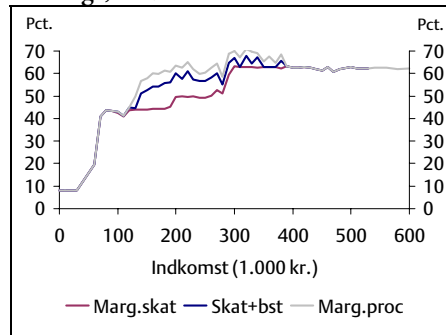
den end for de enlige forsørgere, jf. tabel 6.7 og figur 6.5.c-d. For denne gruppe vil de indkomstafhængige ydelser således normalt være næsten fuldt aftrappet inden mellemskattegrænsen.

Figur 6.5. Enkeltelementer i den sammensatte marginalprocent, 2003

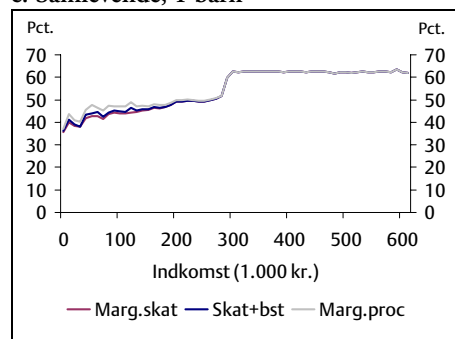
a. Enlige, 1 barn

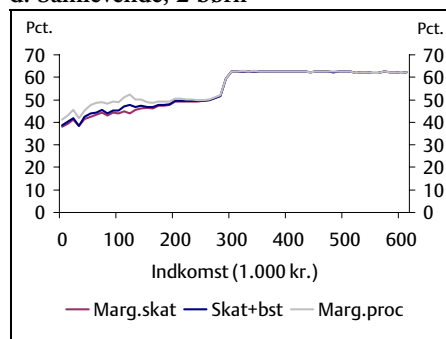
b. Enlige, 2 børn

c. Samlevende, 1 barn

d. Samlevende, 2 børn

Anm.: Bidraget til den sammensatte marginalprocent fra indkomstaftapning af økonomisk friplads kan aflæses som forskellen mellem kurven for den sammensatte marginalprocent og kurven for marginalskat + bidrag fra aftapning af boligstøtte.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Det skal tilføjes, at der i 2003 var yderligere 15.000 personer, der havde en marginalskat over 64 pct. som følge af overgangsordninger og særlige forhold i skattesystemet, jf. boks 6.8. Der henvises til de mere detaljerede opgørelser over fordelingen af befolkningen i de erhvervsaktive år efter sammensat marginalprocent i appendiks 6.1. De 15.000 personer modtog som hovedregel ikke indkomstafhængige ydelser.

Boks 6.8. Overgangsordninger og særlige skatteregler

Den højeste marginalskattesats for en person afhænger af kirkeskatteprocenten, idet denne ikke medregnes i det skrå skatteloft. I kommunerne med den højeste kirkeskatteprocent er den højeste marginalskattesats 63,66 pct.¹ Anvendes den gennemsnitlige kirkeskatteprocent er den højeste marginalskattesats 62,92 pct. (uden indregning af SP-bidraget, som ikke har karakter af en skat).

Marginalskattesatsen kan i enkelte situationer blive højere. Således forøges marginalskatten i det interval, hvor det forhøjede transportfradrag til lavtlønnede aftrappes. Forøgelsen af marginalskattesatsen afhænger af kommuneskattesatsen og af størrelsen af transportfradraget. I en gennemsnitskommune er forhøjelsen på op til godt 4,0 pct.enheder. Forøgelsen sker normalt i indkomstintervallet 211.500-261.500 kr. (2003-PL-niveau, før fradrag for arbejdsmarkedsbidrag og SP-bidrag), dvs. ved indkomstniveauer under topskattegrænsen. Men hvis personen har andre indkomster end arbejdsindkomst, dagpenge, sygedagpenge eller lignende, vil intervallet, hvori forøgelsen af marginalskattesatsen sker, kunne falde i det interval, hvor der betales topskat. Derved vil den højeste marginalskattesats kunne komme op på et niveau af knap 68 pct. Denne situation forekommer dog i praksis meget sjældent.

Som følge af en overgangsregel i Pinsepakken kan personer med stor negativ kapitalindkomst frem til 2005 også få en højere marginalskattesats end 64 pct. Forhøjelsen af marginalskattesatsen vil være på godt 1,1 pct.enheder i 2003 og godt 0,7 pct.enheder i 2004. Placeringen og længden af aftrappingsintervallet vil afhænge af kapitalindkomstens størrelse og vil forholdsvis ofte falde sammen med intervallet, hvor der betales topskat.

1) Kirkeskatteprocenten er i 2003 1,50 i Samsø kommune og Højer kommune. I Højer reduceres satsen i 2004 til 1,40 pct.

Udviklingen i sammensatte marginalprocenter fra 2003 til 2006

Fra 2003 til 2006 reduceres de sammensatte marginalprocenter som følge af ændringerne i skattesystemet, hvorimod ændringer i aftrappingsreglerne frem til 2006 kun har en meget begrænset effekt på de sammensatte marginalprocenter.¹⁴

¹⁴ Det sidste trin i omlægningen af boligstøttereglerne blev taget pr. 1/1 2004, jf. omtalen i kapitel 2.

Antallet af personer med en sammensat marginalprocent over 64 falder med 14.000 personer fra 53.000 i 2003 til 39.000 i 2006, *jf. tabel 6.8,*¹⁵ hvilket især skyldes forøgelsen af mellemskattegrænsen.

Tabel 6.8. Berørte af indkomstaftapning efter familiekategori, 2003-2006

Familiekategori	I alt med aftrapning		Sammensat marginalprocent over 64 pct.	
	2006	Ændring 2003-06	2006	Ændring 2003-06
Enlige uden børn.....	15	0	1	-4
Enlige med børn.....	66	-3	24	-8
Gifte/samlevende uden børn..	6	0	1	-1
Gifte/samlevende med børn...	119	0	13	-1
I alt	206	-3	39	-14
<i>Heraf fuldtidsbeskæftigede</i>				
Enlige uden børn.....	6	0	1	-3
Enlige med børn.....	32	0	13	-7
Gifte/samlevende uden børn.	1	0	0	0
Gifte/samlevende med børn..	27	0	3	0
I alt	65	0	17	-10

Anm.: Der er set bort fra de afledte effekter af reduktionen af folkepensionsalderen til 65 år.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

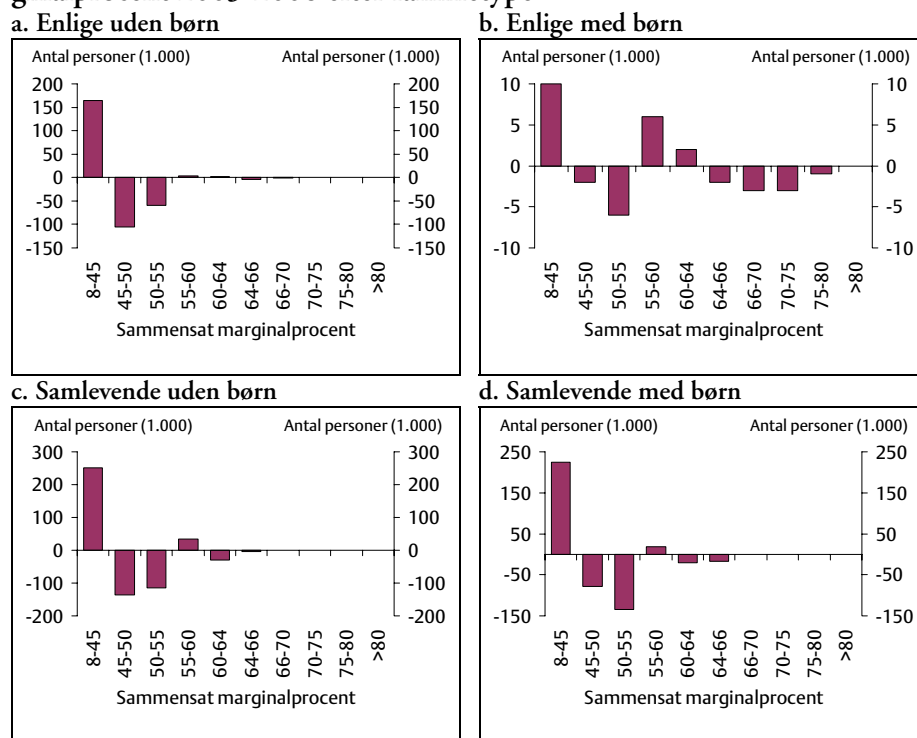
Generelt er der fra 2003-2006 et kraftigt fald i antallet af personer med en marginalprocent i intervallet 45-55 pct., hvilket modsvares af en stort set tilsvarende stigning i antallet af personer med en marginalprocent i intervallet 8-45, *jf. figur 6.6.* Denne ændring er primært en følge af forholdelsen af mellemskattegrænsen.

Blandt enlige forsørgere falder antallet af personer med marginalprocenter på 64 og derover, mens der sker en stigning i antallet af personer med en marginalprocent i intervallet 55-60 og 60-64 pct., *jf. figur 6.6.b.* Dette skyldes, at de enlige forsørgere, der er berørt af indkomstaftapning af boligstøtte, i 2003 typisk har en sammensat marginalprocent i intervallet 64-70 pct. (eventuelt lidt højere). Nogle af disse får en lempelse i marginals-katten på de maksimale 6,3 pct.enheder, *jf. figur 6.4,* og de vil

¹⁵ Der ses i denne forbindelse bort fra de 15.000 personer, hvis sammensatte marginalprocent falder til under 64 pct. som følge af udfasningen af overgangsordningerne i skattesystemet, *jf. boks 6.8.*

dermed få reduceret marginalprocenten til et niveau i intervallet 55-64 pct.

Figur 6.6. Ændring i antal personer i intervaller for sammensat marginalprocent 2003-2006 efter familietype

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

For samlevende vil der ske en forskydning fra grupperne med en marginalprocent i intervallet 45-55 pct. til intervallet 8-45 pct. Derudover vil der ske en mindre forskydning i personernes fordeling fra gruppen med en marginalprocent i intervallet 60-64 pct. til intervallet 55-60 pct. Dette afspejler, at der bliver flere gifte, der betaler topskat uden at betale mellemskat, jf. også tabel 6.2.

Appendiks 6.1

Sammensatte marginalprocenter i 2003 og 2006

I *tabel 1 og 2* nedenfor vises mere detaljerede tabeller over fordelingen af de sammensatte marginalprocenter i 2003 og 2006, herunder især hvor mange personer, der i disse år skønnes at have en sammensat marginalprocent over 64. I beregningerne for 2006 er suspensionen af SP-bidraget ophævet og overgangsordningerne fra Pinsepakken er endegyldigt ophørt. Derudover svarer reglerne i 2006 til reglerne i 2004.

Tabel 1. Sammensatte marginalprocenter, 18-66-årige, 2003

Sammensat marginalpct.	--- Enlige ---				-- Gifte og samlevende--				I alt	
	I alt		Med aftrapning		I alt		Med aftrapning		I alt	Med aftrapning
	Uden børn	Med børn	Uden børn	Med børn	Uden børn	Med børn	Uden børn	Med børn		
	<i>1.000 personer</i>									
8-45	472	19	2	3	345	118	0	5	954	10
45-50	209	17	0	6	331	329	0	25	886	31
50-55	81	15	0	9	159	223	1	44	478	54
55-60	6	11	4	11	19	32	3	24	67	40
60-64	151	23	5	9	281	313	1	7	768	22
64-66	5	9	3	9	5	10	1	3	30	16
66-70	2	14	2	14	½	6	½	6	22	22
70-75	0	7	0	7	½	5	0	4	12	12
75-80	0	2	0	2	0	1	0	1	3	3
>80	0	1	0	1	0	½	0	0	1	1
I alt	926	118	15	69	1.141	1.036	6	119	3.220	209
I alt > 66 pct. .	2	23	2	23	1	11	1	11	38	37
I alt > 64 pct. .	7	33	5	32	7	21	2	14	68	53

Anm.: Ekskl. førtidspensionister. Opgørelsen er ikke fuldt sammenlignelig med de seneste lignende opgørelser i *Familier og Indkomster, juni 2001*, da den aktuelle opgørelse inkluderer 18-66-årige ikke-pensionister, der er gift med en pensionist.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Ud af et samlet antal voksne i de erhvervsaktive aldre (dog ekskl. førtidspensionister) på godt 3,2 mio. skønnes omkring 950.000 i 2003, eller knap 30 pct. af gruppen at have en sammensat marginalprocent på mellem 8 og 45. Med gennemførelsen af forårspakken vil antallet i 2006 være øget til godt 1,6 mio. personer, svarende til godt halvdelen af alle i de erhvervsaktive aldre.

Tabel 2. Sammensatte marginalprocenter, 18-66-årige, 2006-regler

Sammensat marginalpct.	--- Enlige ---				-- Gifte og samlevende--				I alt	
	I alt		Med aftrapning		I alt		Med aftrapning		I alt	
	Uden børn	Med børn	Uden børn	Med børn	Uden børn	Med børn	Uden børn	Med børn	I alt	Med aftrap- ning
	-----1.000 personer-----									
8-45	636	29	2	½	597	343	0	5	1.606	8
45-50	104	15	0	8	194	252	0	36	566	44
50-55	22	9	0	7	45	88	½	43	164	50
55-60	10	17	7	16	51	50	2	18	126	44
60-64	153	25	3	10	251	291	2	4	719	20
64-66	1	8	½	8	1	3	½	3	12	12
66-70	½	11	½	11	½	5	½	5	17	17
70-75	0	4	0	4	½	4	0	4	8	8
75-80	0	½	0	½	0	½	0	½	1	1
>80	0	½	0	½	0	0	0	0	1	1
I alt	926	118	13	66	1.141	1.036	6	119	3.220	206
I alt > 66 pct. .	½	16	0	16	1	10	½	10	27	27
I alt > 64 pct. .	1	24	1	24	2	13	1	13	40	39

Anm.: Ekskl. førtidspensionister. Opgørelsen er ikke fuldt sammenlignelig med de seneste lignende opgørelser i *Familier og Indkomster, juni 2001*, da den aktuelle opgørelse inkluderer 18-66-årige ikke-pensionister, der er gift med en pensionist. Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Den højeste marginalsat i indkomstskattesystemet er isoleret set knap 64 pct. Godt 40.000 personer har imidlertid i 2006 en sammensat marginalskatteprocent over 64 pct. Samspillet mellem skat og aftrapning af offentlige ydelser indebærer altså, at disse personer bliver udsat for en højere effektiv beskatning end den højeste skatteprocent. Relativt mange enlige forsørgere har en sammensat marginalskatteprocent over dette niveau. Godt 24.000 af de 40.000 personer med høje sammensatte marginalskatte er således enlige forsørgere.

I de senere år er antallet af personer med høje sammensatte marginalskatteprocenter reduceret betydeligt. I 1996 var der således ca. 75.000 erhvervsaktive med en sammensat marginalskatteprocent over den højeste skatteprocent (der i det år var godt 66 pct.), jf. *Økonomiministeriet, Familier og indkomster, juni 2001*, samt i *Økonomiministeriet, Økonomisk oversigt, maj 1996*. Det antal er i 2006 reduceret til omkring 27.000.¹

Der er i beregningerne set bort fra de afledte effekter, der vil følge af den gradvise reduktion af folkepensionsalderen fra 1.7.2004 – 1.7.2006. Effekterne er beskrevet i *boks 1*, men er ikke kvantificeret.

Boks 1. Oversigt over ikke-indregnede effekter af reduktionen af pensionsalderen

1. Personkredsen.

Overordnet set indgår pensionister ikke i den analyserede personkreds. På den baggrund skulle 65-66-årige, der ikke var førtidspensionister, udgå af analysen. På den anden side ville det dog af sammenligneligheds grunde være mindre rimeligt, og formelt vil der for alle erhvervsaktive personer – også personer over folkepensionsalderen – altid kunne opgøres en sammensat marginalprocent af en øget arbejdsindkomst. Hvis der skulle opgøres en sådan marginalprocent for de 65-66-årige under reglerne i 2006, ville den afvige fra den faktisk opgjorte på følgende punkter. Der skulle inkluderes effekterne af, at en øget arbejdsindkomst kunne føre til en øget aftrapning af såvel folkepensionens grundbeløb som pensionstillægget for personen selv (samt for en eventuel ægtefælle). Der skulle også tages hensyn til, at en eventuel boligstøtte skulle beregnes efter boligydelsesreglerne, samt at de kunne få et bidrag til den sammensatte marginalprocent fra indkomstreguleringen af ejendomsværdiskatten.

2. Afledte effekter.

For personer, der er gift eller samlevende med en 65-66-årig person, der ikke modtager førtidspension, vil den sammensatte marginalprocent i 2007 kunne være forøget som følge af afledede effekter: reduktion af ægtefælles pensionstillæg, afledet effekt på egen og/eller ægtefælles ejendomsværdiskat samt effekt af, at parret vil kunne overgå til boligydelse fra boligsikring.

I *tabel 3* vises en mere detaljeret opgørelse over fordelingen af sammensatte marginalprocenter i 2006. Det fremgår af tabellen, at det blandt parfamilierne især er familier med 2 eller flere børn, der har sammensatte marginalprocenter over 64 pct. Blandt enlige forsørgere gør en lignende

---

¹ Reelt er faldet lidt større, da der i beregningerne for 1996 indgik lidt færre personer; især indgik parfamilier med én førtidspensionist og børn ikke. Modtager disse familier boligydelse kan de have en marginalprocent over 66 pct.

tendens sig gældende, om end knap så udtalt. Enlige forsørgere med flere børn er dog fortsat den persongruppe, der oftest har relativt høje sammensatte marginalprocenter (over 64 pct.) – det gælder for godt hver fjerde af disse familier.

Tabel 3. Sammensatte marginalprocenter 18-66-årige, 2006

Sammensat marginal- skattepct.	Familiekategori								I alt
	1 voksen				2 voksne				
	Antal børn			I alt	Antal børn			I alt	
0	1	>=2	0		1	>=2			
-----Antal 1.000 personer-----									
8-45	635,6	16,0	12,8	664,4	597,1	148,1	194,3	939,5	1.603,9
45-50	104,3	9,8	4,8	118,9	194,4	93,0	158,6	446	564,9
50-55	22,3	4,6	4,0	30,9	45,5	32,7	54,9	133,1	164,0
55-60	9,8	10,0	6,6	26,4	51,1	14,6	35,0	100,7	127,1
60-64	152,7	17,3	8,0	178	250,8	107,2	184,0	542	720,0
64-66	0,9	4,7	3,1	8,7	0,9	0,6	2,6	4,1	12,8
66-70	0,5	5,7	5,2	11,4	0,4	1,0	4,4	5,8	17,2
70-75		1,1	2,7	3,8	0,3	0,6	3,3	4,2	8,0
75-80	0,0	0,2	0,5	0,7	0,1	0,0	0,5	0,6	1,3
>80		0,2	0,4	0,6	0,1	0,0	0,1	0,2	0,8
I alt	926,1	69,6	48,1	1.043,8	1.140,7	397,8	637,7	2.176,2	3.220,0

Anm.: Ekskl. førtidspensionister. Opgørelsen er ikke fuldt sammenlignelig med de seneste lignende opgørelser i *Familier og Indkomster, juni 2001*, da den aktuelle opgørelse inkluderer 18-66-årige ikke-pensionister, der er gift med en pensionist.

Kilde: Egne beregninger på basis af en stikprøve af befolkningen i 2001 fremskrevet til 2003.

Kapitel 7

Økonomiske incitamer til at være i beskæftigelse

7.1. Indledning

I dette kapitel beskrives de enkelte personers økonomiske tilskyndelse til at være i og søge beskæftigelse frem for at modtage overførselsindkomst. For såvel beskæftigede som ikke-beskæftigede sammenlignes den skønnede disponible indkomst i beskæftigelse med indkomsten i en situation med ledighed eller efterløn.

Det økonomiske incitament til at være i beskæftigelse måles dels ved forskelsbeløbet, som angiver *forskellen* i disponibel indkomst ved henholdsvis beskæftigelse og ledighed mv., dels ved kompensationsgraden, som angiver *forholdet* mellem den disponible indkomst i de to situationer, *jf. afsnit 7.2*. Den enkeltes økonomiske incitament til at være i beskæftigelse skal blandt andet ses i sammenhæng med aktiveringsreglerne og rådighedsforpligtelsen i A-dagpenge- og kontanthjælpssystemet.

Der er for de fleste en betydelig økonomisk gevinst ved at være i beskæftigelse i forhold til en situation med ledighed eller efterløn. Blandt de ca. 2,5 mio. personer, som er omfattet af beregningerne, var den gennemsnitlige kompensationsgrad 65 pct. i 2001, *jf. afsnit 7.3*. Med andre ord var den disponible indkomst ved ledighed i gennemsnit 35 pct. lavere end indkomsten i beskæftigelse. Det svarer til en merindkomst i beskæftigelse (et forskelsbeløb) på gennemsnitlig 5.400 kr. om måneden efter skat mv.

Fra 2001 til 2004 er de økonomiske incitamer til at være i beskæftigelse styrket – blandt andet som følge af gennemførte reformer af personbeskatningen (*Lavere skat på arbejdsindkomst og Forårspakken*) og af arbejdsmarkedspolitikken (*Flere i arbejde*). Den gennemsnitlige kompensationsgrad skønnes at være reduceret med 2 pct.enheder i perioden til knap 63 pct. i 2004. Kompensationsgraden reduceres mest for gifte langvarige

kontanthjælpsmodtagere (7-9 pct.enheder) især som følge af initiativerne i *Flere i arbejde*.

Beskæftigelsesfradraget, der udgør 2,5 pct. af arbejdsindkomst op til den nye mellemskattegrænse, har særligt styrket det økonomiske incitament til at være i beskæftigelse for personer med en relativ lav eller mellemstor mulig lønindkomst. Forhøjelsen af mellemskattegrænsen har bidraget yderligere til at styrke incitamentet for personer med mellemstore lønindkomster.

Det skønnes, at knap 200.000 personer har et forskelsbeløb under 1.000 kr. i 2001. Det svarer til ca. 7,8 pct. af de omkring 2,5 mio. personer, der er omfattet af beregningerne, *jf. afsnit 7.4*. Denne andel skønnes reduceret med 2,4 pct.enheder til 5,4 pct. i 2004. Andelen med en kompensationsgrad over 90 pct. skønnes reduceret med 2,7 pct.enheder fra 8,9 pct. i 2001 til 6,2 pct. i 2004.

Det er navnlig personer med en lav potentiel timeløn, som har høje kompensationsgrader og lave forskelsbeløb. Inden for gruppen med en faktisk eller mulig timeløn under 90 kr. har 53 pct. et forskelsbeløb under 1.000 kr. i 2001, og inden for gruppen med en timeløn på 90-100 kr. er andelen 33 pct. Derimod har kun 3 pct. af gruppen med en timeløn over 100 kr. et forskelsbeløb under 1.000 kr.

Dagpengeberettigede vil typisk have lavere økonomiske incitamentter til at være i beskæftigelse ved en given potentiel timeløn end personer uden ledighedsforsikring, fordi A-dagpenge som udgangspunkt medfører en højere indkomsterstattende ydelse ved ledighed end kontanthjælp, *jf. afsnit 7.5*. Dagpengeberettigede med en relativt lav løn vil samtidig kun få en lille styrkelse af incitamentet til at være i beskæftigelse ved en forøgelse af timelønnen. Andelen med en relativt lav løn er dog lavere blandt ledighedsforsikrede end blandt ikke-forsikrede.

Forsørgere (især enlige forsørgere) vil tilsvarende alt andet lige have lavere incitamentter til beskæftigelse end ikke-forsørgere. Det skyldes dels, at forsørgere modtager en højere ydelse i kontanthjælpssystemet end ikke-forsørgere, dels særlige overførsler til forsørgere, der vil være lavere eller helt bortfalde i en situation med beskæftigelse som følge af større indkomst (boligstøtte, tilskud til daginstitution mv.), *jf. afsnit 7.6*. Indkomstafttrapning af indkomstafhængige ydelser bidrager isoleret set til at øge

den gennemsnitlige kompensationsgrad for enlige forsørgere med 4,5 pct.enheder mod omkring 0,7 pct.enheder for de øvrige familiekategorier, jf. afsnit 7.7.

I afsnit 7.2 redegøres for den anvendte opgørelsesmetode, og i afsnit 7.3 beskrives de økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse i 2001 og 2004. I afsnit 7.4 fokuseres på gruppen med de laveste incitamenter, og i afsnit 7.5 analyseres betydningen af den potentielle timeløn. Afsnit 7.6 omhandler betydningen af overførselssystemet herunder *Flere i arbejde*, mens afsnit 7.7 omhandler betydningen af indkomstaftapning af indkomstaftængige ydelser.

7.2. Økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse

Den enkeltes økonomiske tilskyndelse til at arbejde i forhold til at modtage en overførselsindkomst¹ opgøres ved to forskellige mål: forskelsbeløbet og kompensationsgraden.

Forskelsbeløbet angiver forskellen i disponibel indkomst i henholdsvis en situation med beskæftigelse (beskæftigelsesalternativet) og en situation, hvor forsørgelsesgrundlaget alene er overførselsindkomst (overførselsalternativet). Den disponible indkomst i beskæftigelses- og overførselsalternativet er opgjort under den beregningsmæssige forudsætning, at personen er beskæftiget henholdsvis ledig mv. i hele kalenderåret.

Kompensationsgraden angiver forholdet mellem den disponible indkomst i overførselsalternativet og den disponible indkomst i beskæftigelse. En høj kompensationsgrad eller et lavt forskelsbeløb indebærer et lavt økonomisk incitament til at være i beskæftigelse. I *boks 7.1* vises et eksempel på beregning af forskelsbeløbet og kompensationsgraden.

---

¹ I gængse modeller for arbejdsudbuddet sondres mellem to beslutninger. For det første *deltagelsesbeslutningen*: ”Skal jeg arbejde – eller modtage overførselsindkomst efter gældende regler og forpligtelser?” og for det andet – for de personer, der har valgt at deltage – *timebeslutningen*: ”Hvor mange timer (og til hvilken timeløn) skal jeg arbejde?”. Dette kapitel omhandler deltagelsesbeslutningen. De økonomiske incitamenter vedrørende timebeslutningen, det vil sige marginals-katten på arbejdsindkomst, er beskrevet i kapitel 6.

Boks 7.1. Eksempel på beregning af forskelsbeløb og kompensationsgrad

Opgørelsen af det månedlige forskelsbeløb og kompensationsgraden er her vist som et familietypeeksempel med en enlig forsøger i lejebolig. Med udgangspunkt i en situation med fuld beskæftigelse til en timeløn på 120 kr. vises, hvor meget mindre indkomsten efter skat mv. er i en situation med ledighed.

Tabel a. Eksempel på beregning af forskelsbeløbet (kr./mdr.), 2001

	Som beskæftiget	Som ledig	Forskel
Lønindkomst ekskl. pensionsindbetalinger	18.752	0	18.752
A-dagpenge ekskl. ATP-indbetalinger.....	0	12.591	-12.591
AM- og SP-bidrag	-1.688	-126	-1.562
Bruttoindkomst ekskl. AM- og SP-bidrag.....	17.064	12.465	4.599
Skat.....	-5.675	-3.726	-1.949
Indkomst efter skat	11.389	8.739	2.650
Boligstøtte.....	243	1.068	-825
Tilskud til daginstitutionsbetaling	815	1.118	-303
Børnefamilieydelse og børnetilskud	1.557	1.557	0
<i>Disponibel indkomst.....</i>	<i>14.004</i>	<i>12.482</i>	<i>1.522</i>
Pensionsindbetaling (netto)	734	258	476
Transportudgift (netto)	-350	0	-350
<i>Disp. indk. inkl. pensionsindb. og transp.....</i>	<i>14.388</i>	<i>12.740</i>	<i>1.648</i>

Anm.: Pensionsindbetalingerne udgør 6,45 pct. af timelønnen (svarende til det samlede pensionsbidrag i overenskomst mellem Dansk industri og CO-industri) plus SP-bidrag samt højeste ATP-sats. Se i øvrigt beregningsforudsætningerne i kapitel 2.

Kilde: Egne beregninger.

Ved ledighed mister personen sin lønindkomst på 17.064 kr. om måneden (efter AM- og SP-bidrag), men antages at modtage en overførselsindkomst i form af A-dagpenge, som udgør 12.465 kr. efter SP-bidrag. Det medfører en reduktion i indkomstskat på 1.949 kr. og en samlet forskel i indkomst efter skat på 2.650 kr.

Ved ledighed er personen berettiget til højere boligstøtte og højere tilskud til betaling for daginstitution end i situationen med beskæftigelse som følge af forskellen i bruttoindkomsten. Den disponible indkomst inkl. diverse tilskud udgør 14.004 kr. i beskæftigelse og 12.482 kr. ved ledighed svarende til en forskel i disponibel indkomst på 1.522 kr. om måneden. Det er 1.128 kr. mindre end forskellen i indkomst efter skat, hvilket svarer til den samlede effekt af indkomstaftappingen af boligstøtten og tilskud til daginstitution. (Betydningen af indkomstaftapping er større i dette eksempel end for befolkningen som helhed).

Fortsættes næste side

Boks 7.1. Fortsat

Ved ledighed reduceres personens indbetalinger til arbejdsmarkedspension svarende til en skønnet forskel på 476 kr. efter skat ved udbetalingstidspunktet. Udgifter til transport mellem bopæl og arbejdsplads reducerer det økonomiske udbytte ved at være i beskæftigelse og forudsættes i regneeksemplet at udgøre 350 kr.

Den samlede disponible indkomst inkl. værdien af pensionsindbetalinger og fratrukket transportudgifter udgør 14.388 i beskæftigelse og 12.740 kr. ved ledighed. Forskellen på 1.648 kr. om måneden udgør *forskelsbeløbet*.

Kompensationsgraden beregnes som 1 minus forholdet mellem forskelsbeløbet (1.648 kr.) og den disponible indkomst i beskæftigelsesalternativet (14.004 kr.), hvilket indebærer en kompensationsgrad på 88 pct. Denne definition af kompensationsgraden anvendes gennemgående i dette kapitel, såfremt intet andet er nævnt. Det svarer omtrent til det procentvise forhold mellem den disponible indkomst ved ledighed og den disponible indkomst i beskæftigelse.

Kompensationsgraden kan alternativt beregnes for eksempelvis bruttoindkomsten (73 pct.) og for indkomsten efter skat (77 pct.). Den relativt lille forskel på kompensationsgraden efter disse to definitioner viser, at kompensationsgraden i mindre grad end forskelsbeløbet er påvirket af indkomstbeskatningen, idet det alene er progressionen i indkomstbeskatningen (herunder beskæftigelsesfradraget fra 2004), som har betydning for kompensationsgraden.

Betydningen af de økonomiske incitamenter til beskæftigelse skal ses i sammenhæng med den øvrige arbejdsmarkedspolitik i form af aktiveringsindsatsen og rådighedsforpligtelsen i A-dagpenge- og kontanthjælpsystemet, der betyder, at disse ydelser ikke blot kan vælges som alternativ til arbejde. For grupper på arbejdsmarkedet med relativt lave økonomiske incitamenter stilles der større krav til disse elementer i arbejdsmarkedspolitikken, jf. kapitel 5 i *Finansredegørelse 2004*.

Arbejdsmarkedsstatus og overførselsalternativ

Beregning og præsentation af forskelsbeløb og kompensationsgrader i dette kapitel er baseret på en opdeling af de 18-66-årige efter arbejdsmarkedsstatus, jf. *appendiks 7.1*.

Samtidig opdeles personerne efter typen af deres (potentielle) forsørgelsesgrundlag i overførselsalternativet – det vil sige den type overførselsindkomst, de faktisk modtager eller antages at ville modtage i tilfælde af, at de ikke er i beskæftigelse.

Forsørgelsesgrundlaget for de *fuldt beskæftigede og delårsbeskæftigede* bestemmes ud fra registrerede oplysninger om medlemskab af A-kasse og familieforhold. Der kan herved skelnes mellem personer med A-dagpenge som overførselsalternativ (*ledighedsforsikrede*) og personer med kontanthjælp som alternativ (*ikke-forsikrede*).

For gruppen af *fuldt ledige mfl.* fastlægges typen af overførselsindkomst i overførselsalternativet ud fra personernes væsentligste faktiske ydelse i løbet af året. Fuldt ledige mfl. med A-dagpenge eller kontanthjælp som væsentligste ydelse klassificeres på den måde som henholdsvis ledighedsforsikrede og ikke-forsikrede. De øvrige fuldt ledige mfl. har overvejende modtaget andre ydelser i form af orlovsydelse, sygedagpenge eller ydelser, der indgår som en del af den aktive arbejdsmarkedspolitik. Denne gruppe klassificeres som "øvrige".

For alle *efterlønsmodtagere* er overførselsalternativet efterløn. For de efterlønsberettigede 60-66-årige i beskæftigelse har det ikke været muligt at foretage en beregning af en potentiel efterløn, så for denne gruppe er det tekniske overførselsalternativ i beregningerne A-dagpenge.

På baggrund af disse definitioner klassificeres 76 pct. af de 2,5 mio. personer, der er omfattet af beregningerne, som *ledighedsforsikrede*, jf. tabel 7.1. For denne gruppe er A-dagpenge alternativet til lønindkomst i en situation uden beskæftigelse. I alt 17 pct. er klassificeret som *ikke-forsikrede* og forudsættes derfor at modtage kontanthjælp i overførselsalternativet. Endelig er 5 pct. af personerne klassificeret som *efterlønsmodtagere* og de resterende 2 pct. som *øvrige*.

Tabel 7.1. Overførselsalternativ efter arbejdsmarkedsstatus, 2001

	A-dag- penge	Konthj. m. børn	Konthj. u. børn	Efterløn	Øvrige	I alt	Antal i alt
<i>Arbejdsmarkedsstatus</i>	<i>Pct.</i>						<i>1.000</i>
Fuldt beskæftigede.....	85	4	10	0	0	100	1.870
Delårsbeskæftigede.....	81	4	14	0	0	100	313
Fuldt ledige mfl.....	25	25	28	0	22	100	184
Efterlønsmodtagere	0	0	0	100	0	100	136
Alle	76	6	11	5	2	100	2.502

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Bruttoindkomst i overførsels- og beskæftigelsesalternativerne

I *overførselsalternativet* forudsættes de fuldt beskæftigede og de delårsbeskæftigede at modtage en indkomsterstattende ydelse i form af A-dagpenge eller kontanthjælp, men antages ikke at være i aktivering mv. Der er tale om en hypotetisk beregnet overførselsindkomst.

For fuldt ledige mfl. består bruttoindkomsten i overførselsalternativet af personens faktiske registrerede indkomst i året i form af eksempelvis A-dagpenge, kontanthjælp mv. Fuldt ledige mfl. kan have modtaget flere forskellige former for overførsler i løbet af året (uanset om personen i øvrigt er klassificeret som ledighedsforsikret, ikke-forsikret eller som øvrige).

For efterlønsmodtagere udgøres indkomsten i overførselsalternativet ligeledes af den faktiske indkomst (der hovedsagelig består af efterløn, men i mindre grad også af supplerende arbejdsindkomster mv.).

Bruttoindkomsten i beskæftigelse beregnes for alle personer med udgangspunkt i en ugentlig arbejdstid på 37 timer og den faktiske eller den mulige timeløn.

For de fuldt beskæftigede og de delårsbeskæftigede anvendes den faktiske timeløn, der kan opgøres ud fra de registrerede data.

For personer i grupperne fuldt ledige mfl. og efterlønsmodtagere kan der ikke opgøres en faktisk timeløn, men i stedet anvendes en skønnet mulig (potentiel) timeløn som beskrevet i *boks 7.2*. Indkomsten i beskæftigelsesalternativet for fuldt ledige og efterlønsmodtagere beregnes på basis af denne skønnede mulige timeløn.

Boks 7.2. Antagelser om ikke-beskæftigedes mulige timeløn

For personer, der ikke har været i beskæftigelse i løbet af året, er det valgt at benytte tilgængelige registeroplysninger om den faktiske timeløn i beskæftigelse i tidligere år, hvor dette er muligt. Personer, for hvem det *ikke* har været muligt at finde timelønsoplysninger i tidligere år, vil typisk have haft en meget svag arbejdsmarkedstilknytning igennem længere tid, hvorfor den mulige timeløn må formodes at være relativt lav. For denne gruppe fastsættes den mulige timeløn til 5-pct.-fraktilen i de beskæftigedes lønfordeling (91,90 kr. i 2001). Denne forudsatte mulige timeløn kan afvige fra både den faktisk mulige løn givet den enkeltes kvalifikationer og den individuelle reservationsløn (dvs. den løn, som lige akkurat indebærer, at den ledige er villig til at acceptere et jobtilbud givet rådighedsregler, aktiveringsregler mv.)

Den mulige timeløn, en ledig kan opnå i beskæftigelse, vil ikke nødvendigvis svare til timelønnen i tidligere beskæftigelse. Eksempelvis kan langtidsledighed medføre tab af kvalifikationer, så det efterfølgende ikke vil være muligt at finde beskæftigelse til det tidligere lønniveau. Opkvalificering under ledighed kan omvendt medføre, at det er muligt at opnå en højere løn i beskæftigelse efter en ledighedsperiode. I beregningerne af forskelsbeløb og kompensationsgrader er sådanne effekter ikke indregnet.

7.3. Økonomiske incitament 2001 og 2004

Fuldt beskæftigede har generelt en betydelig økonomisk gevinst ved at være i beskæftigelse i forhold til en situation med ledighed. Den gennemsnitlige kompensationsgrad er 62 pct. blandt de 1,9 mio. fuldt beskæftigede i 2001, jf. tabel 7.2. En fuldt beskæftiget ville med andre ord i gennemsnit få reduceret sin disponible indkomst med ca. 38 pct. ved overgang til ledighed. Det svarer til et gennemsnitligt forskelsbeløb på 6.000 kr. om måneden efter skat mv.

Delårsbeskæftigede og fuldt ledige mfl. har generelt et mindre økonomisk incitament til beskæftigelse end de fuldt beskæftigede². Det skyldes først og fremmest, at personer med ledighedsperioder i løbet af året generelt har – eller skønnes at have – en lavere mulig timeløn end de fuldt beskæftigede, jf. afsnit 7.5. Delårsbeskæftigede og fuldt ledige mfl. har en gen-

---

² For alle arbejdsmarkedsgrupper sammenlignes en situation med fuldtidsbeskæftigelse hele året (37 timer om ugen) med en situation uden beskæftigelse i løbet af året uanset de faktiske beskæftigelsesgrader.

nemsnitlig kompensationsgrad på henholdsvis 73 og 74 pct. i 2001. *Efterlønsmodtagere* har i gennemsnit en kompensationsgrad på 69 pct.

Blandt samtlige 2,5 mio. personer, som er omfattet af beregningerne, er den gennemsnitlige kompensationsgrad 65 pct. i 2001. Det svarer til et gennemsnitligt forskelsbeløb på 5.400 kr. om måneden.

Tabel 7.2. Incitamenter til at være i beskæftigelse, 2001 og 2004

	Forskelsbeløb			Kompensationsgrad		
	2001	2004	Ændring 2001-2004	2001	2004	Ændring 2001-2004
<i>Arbejdsmarkedsstatus</i>	<i>Gnst. kr./mdr.</i>		<i>Kr./mdr.</i>	<i>Gnst. pct.</i>		<i>Pct.enheder</i>
Fuldt beskæftigede.....	6.000	6.500	500	62,0	60,3	-1,7
Delårsbeskæftigede.....	3.500	3.900	400	72,6	70,3	-2,3
Fuldt ledige mfl.....	3.000	3.500	500	73,6	70,1	-3,5
Efterlønsmodtagere.....	4.300	4.700	400	68,7	67,1	-1,6
Alle.....	5.400	5.900	500	64,6	62,6	-2,0

Anm.: Forskelsbeløbet er angivet i 2001-lønniveau.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Fra 2001 til 2004 er de økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse styrket – blandt andet som følge af gennemførte reformer af personbeskatningen (*Lavere skat på arbejdsindkomst* og *Forårspakken*) og af arbejdsmarkedspolitikken (*Flere i arbejde*)³. Den gennemsnitlige kompensationsgrad skønnes at være reduceret med 2,0 pct.enheder fra 64,6 pct. i 2001 til 62,6 pct. i 2004, jf. tabel 7.2. Den største reduktion er blandt de fuldt ledige mfl., for hvem kompensationsgraden skønnes at være reduceret med 3,5 pct.enheder i perioden 2001 til 2004.

Reduktionen i den gennemsnitlige kompensationsgrad svarer til en stigning i forskelsbeløbet på 4-500 kr. om måneden.

Arbejdsmarkedsreformen *Flere i arbejde* skønnes isoleret set at have reduceret den gennemsnitlige kompensationsgrad med 2,4 pct.enheder blandt de fuldt ledige mfl., mens effekterne for de øvrige grupper er mindre, jf. tabel 7.3. Dette skal blandt andet ses i lyset af, at en relativ høj andel blandt de fuldt ledige mfl. modtager kontanthjælp, og at *Flere i arbejde*

³ Udviklingen i forskelsbeløb og kompensationsgrader efter 2001 er baseret på fremskrivninger med udgangspunkt i 2001-oplysninger. Der kan dermed skønnes over de isolerede bidrag fra ændringerne i skatte- og overførselsreglerne, der har fundet sted i perioden.

særligt har bidraget til at styrke incitamenterne til at være i beskæftigelse for personer, der vil modtage kontanthjælp ved ledighed, *jf. afsnit 7.6.*

Tabel 7.3. Isolerede effekter af *Flere i arbejde* samt *Lavere skat på arbejdsindkomst og Forårspakken, 2004*

	Ændring i forskelsbeløb		Ændring i kompensationsgrad	
	Flere i arbejde	Lavere skat på arbejdsindk. og Forårspakken	Flere i arbejde	Lavere skat på arbejdsindk. og Forårspakken
<i>Arbejdsmarkedsstatus</i>	----- <i>Gnst. kr./mdr.</i> -----		----- <i>Pct.enheder</i> -----	
Fuldt beskæftigede.....	10	330	-0,1	-1,0
Delårsbeskæftigede.....	50	240	-0,5	-1,0
Fuldt ledige mfl.....	260	170	-2,4	-0,8
Efterlønsmodtagere	0	230	0,0	-0,8
Alle	40	300	-0,3	-1,0

Anm.: Forskelsbeløbet er angivet i 2001-løniveau. Ved beregning af den isolerede effekt af de enkelte initiativer er først beregnet effekten af *Flere i arbejde* og dernæst effekten af skattereformerne. Det vil sige, at effekten af skattereformerne er skønnet med udgangspunkt i overførselsindkomster beregnet efter reglerne i *Flere i arbejde*.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

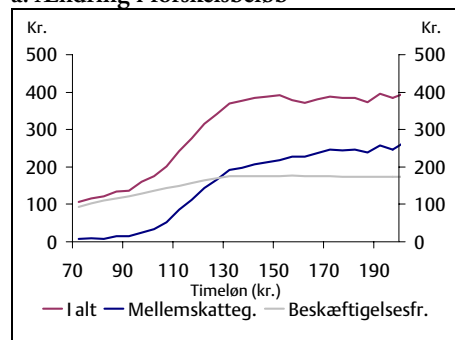
Lavere skat på arbejdsindkomst og Forårspakken bidrager isoleret set til at reducere den gennemsnitlige kompensationsgrad i 2004 med 1,0 pct.enhed, *jf. tabel 7.3.* Ændringen i kompensationsgraden svarer til en forøgelse af det gennemsnitlige forskelsbeløb med ca. 300 kr. om måneden (2001-løniveau). Forøgelsen af forskelsbeløbet udgør ca. 100 kr. om måneden ved en timeløn på 70 kr. voksende til omkring 400 kr. om måneden ved en timeløn på 130 kr. og derover, *jf. figur 7.1.a.*

Indførelsen af beskæftigelsesfradraget indebærer isoleret set en forøgelse af det gennemsnitlige forskelsbeløb med ca. 100-175 kr. om måneden. De højtloønnede opnår den største *absolutte* stigning i forskelsbeløbet, mens beskæftigelsesfradraget har størst *relativ* betydning for incitamentet til beskæftigelse (kompensationsgraden) blandt de relativt lavt lønnede⁴, *jf. figur 7.1.b.*

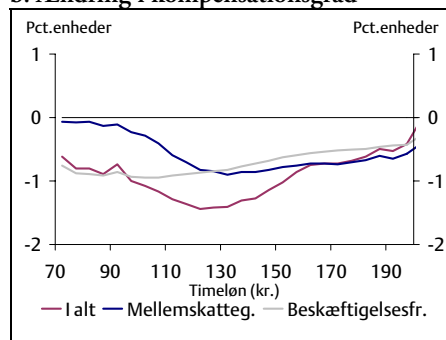
⁴ En yderligere målretning af beskæftigelsesfradraget mod personer med lave eller mellemstore indkomster i form af en gradvis aftrapning af fradraget med indkomst over en given grænse ville øge marginals-katten i visse indkomstintervaller og have en betydelig negativ effekt på arbejdsudbuddet, *jf. omtale af BA-modellen i Fordeling og incitament 2002 kapitel 6 og 7.*

Figur 7.1. Isoleret betydning af *Lavere skat på arbejdsindkomst og Forårspakken* efter timeløn, 2004

a. Ændring i forskelsbeløb

b. Ændring i kompensationsgrad

Anm.: Forskelsbeløb og timeløn er angivet i 2001-løniveau. Lønnen er opgjort ekskl. pension. Den isolerede betydning af forøgelsen af mellemskattegrænsen er beregnet før suspension af SP-bidraget og er således svagt undervurderet i figurerne. Pensionsindbetalinger i beregningerne beskattes ved udbetaling med en samment sat marginalprocent på 55, der i almindelighed ikke vil svare til beskatningen af personlig indkomst i optjeningsåret.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Forhøjelsen af mellemskattegrænsen øger som udgangspunkt forskelsbeløbet for personer med indkomster over den gamle mellemskattegrænse med op til ca. 225 kr.⁵ Reduktionen af kompensationsgraden er størst for personer med en timeløn omkring 130 kr.

Som den sidste fase af *Pinsepakken* (på nær et par stadig løbende overgangsordninger) blev mellemskattegrænsen forøget med 8.000 kr. i 2002, og bundskatten reduceret med 0,75 pct.enheder til 5,5 pct. Dette skønnes isoleret set at have reduceret den gennemsnitlige kompensationsgrad med 0,2 pct.enheder. Det har trukket i den modsatte retning, at den gennemsnitlige kommuneskat øgedes med 0,1 pct.enheder fra 2001 til 2002⁶.

⁵ Overførsel af uudnyttede bundfradrag mellem ægtefæller komplicerer dog billedet, jf. omtale i kapitel 6.

⁶ Andre forhold har betydning for de skønnede ændringer i forskelsbeløb og kompensationsgraden, herunder indekseringseffekter ved fremskrivning af indkomster, transportudgifter mv. fra 2001 til 2004 og tilbageskrivning af forskelsbeløbet fra 2004 til 2001. Endvidere afhænger de skønnede isolerede effekter af enkeltinitiativer teknisk set af rækkefølgen, i hvilken de forudsættes at være gennemført.

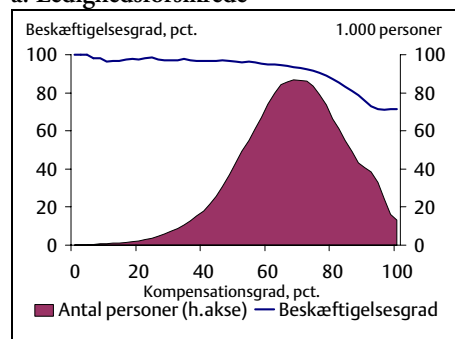
Sammenhæng mellem kompensations- og beskæftigelsesgraden

For ledighedsforsikrede med en kompensationsgrad over 70 pct. er der en systematisk negativ sammenhæng mellem beskæftigelsesgrad og kompensation ved ledighed. En stigning i kompensationsgraden på 1 pct.enhed ledsages således op til en kompensationsgrad på ca. 95 pct. af et fald i beskæftigelsesgraden på omkring 0,9 pct.enheder. Det afspejler især en større andel af delårsbeskæftigede og fuldt ledige mfl. blandt de ledighedsforsikrede med høje kompensationsgrader, jf. figur 7.2.a. Knap halvdelen af de ledighedsforsikrede har en kompensationsgrad over 70 pct.

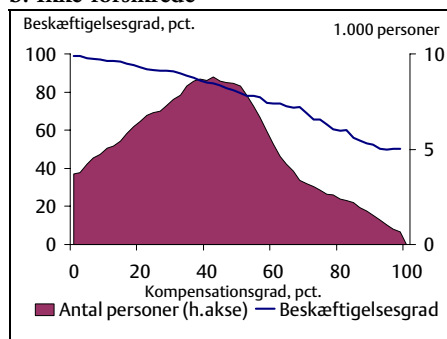
For de ikke-forsikrede er den gennemsnitlige beskæftigelsesgrad generelt lavere end blandt de forsikrede, og beskæftigelsesgraden er mere jævnt faldende med kompensationsgraden, jf. figur 7.2.b.

Figur 7.2. Kompensationsgrad og gnst. beskæftigelsesgrad, 2001

a. Ledighedsforsikrede

b. Ikke-forsikrede

Anm.: Ekskl. deltidsbeskæftigede, efterlønsmodtagere og gruppen af fuldt ledige mfl., hvor den mulige timeløn er skønnet til 5-pct-fraktilen i de beskæftigedes lønfordeling (jf. appendiks 7.1). Der er anvendt et glidende gennemsnit for at eliminere tilfældig variation i figurene.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Der er ikke et bestemt niveau for kompensationsgraden, der har særlig betydning for beskæftigelsesgraden, således at personer med en kompensationsgrad *umiddelbart under* dette niveau markant oftere er i ustøttet beskæftigelse end personer med en kompensationsgrad *umiddelbart over* dette niveau. Det skal blandt andet ses i sammenhæng med aktiveringsreglerne og rådighedsforpligtelsen i A-dagpenge- og kontanthjælpssystemet.

7.4. Personer med lave økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse i 2001 og 2004

Særlig interesse samler sig om personer med relativt lave økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse. Det er imidlertid ikke muligt at afgrænse denne gruppe entydigt, idet der ikke kan fastsættes nogen klar skillelinje mellem tilstrækkelige og utilstrækkelige økonomiske incitamenter (jf. omtale ovenfor i afsnit 7.3). I det følgende er valgt at fokusere på grupperne, som har forskelsbeløb under henholdsvis 1.000 og 2.000 kr. om måneden, eller som har kompensationsgrader over henholdsvis 80 og 90 pct.

Andelen med et forskelsbeløb under 1.000 kr. udgør i 2001 ca. 8 pct. af de ca. 2,5 mio. personer, der er omfattet af beregningerne, jf. tabel 7.4. Det svarer til knap 200.000 personer. Andelen med et forskelsbeløb under 2.000 kr. er knap 19 pct.

Tilsvarende har ca. 9 pct. en kompensationsgrad over 90 pct., og 23 pct. har en kompensationsgrad over 80 pct.

Fra 2001 til 2004 skønnes andelen med et forskelsbeløb under 1.000 kr. reduceret med 2,4 pct.enheder fra 7,8 pct. i 2001 til 5,4 pct. i 2004, jf. tabel 7.4. Som følge af initiativerne i *Flere i arbejde* er reduktionen blandt de fuldt ledige mfl. noget større (7,8 pct.enheder), idet en relativ høj andel af de fuldt ledige mfl. modtager kontanthjælp. Blandt de øvrige arbejdsmarkedsgrupper er det særligt initiativerne i *Lavere skat på arbejdsindkomst* og *Forårspakken* – herunder i særlig grad beskæftigelsesfradraget – som har bidraget til at reducere andelen med lave forskelsbeløb.

Tabel 7.4. Andele med relativt lave økonomiske incitamenter, 2001 og 2004

Arbejdsmarkedsstatus	Andel med forskelsbeløb		Andel med kompensationsgrad	
	under 1.000 kr.	under 2.000 kr.	over 90 pct.	over 80 pct.
<i>2001</i>	-----Pct.-----		-----Pct.-----	
Fuldt beskæftigede.....	5,4	13,0	6,2	17,5
Delårsbeskæftigede	19,3	37,1	21,0	42,9
Fuldt ledige mfl.....	15,3	41,5	19,0	44,6
Efterlønsmodtagere	4,6	25,4	4,8	24,9
I alt	7,8	18,8	8,9	23,1
<i>2004</i>	-----Pct.-----		-----Pct.-----	
Fuldt beskæftigede.....	3,8	9,7	4,5	13,9
Delårsbeskæftigede	14,2	31,0	15,8	37,6
Fuldt ledige mfl.....	7,5	25,7	9,1	32,2
Efterlønsmodtagere	3,0	14,7	3,4	19,5
I alt	5,4	13,8	6,2	18,5
<i>Ændringer, 2001-04</i>	---Pct.enheder---		---Pct.enheder---	
Fuldt beskæftigede.....	-1,6	-3,3	-1,7	-3,6
Delårsbeskæftigede	-5,1	-6,1	-5,2	-5,3
Fuldt ledige mfl.....	-7,8	-15,8	-9,9	-12,4
Efterlønsmodtagere	-1,6	-10,7	-1,4	-5,4
I alt	-2,4	-5,0	-2,7	-4,6

Anm.: Forskelsbeløb er angivet i 2001-lønniveau. Henholdsvis 38.000 og 25.000 personer i 2001 og 2004 får beregnet et negativt forskelsbeløb. Heraf har ca. to tredjedele imputerede transportudgifter over 1.000 kr. om måneden. De øvrige er typisk dagpengeberettigede med relativt lav løn samt ingen eller lave pensionsindbetalinger og/eller relativt høje transportudgifter.

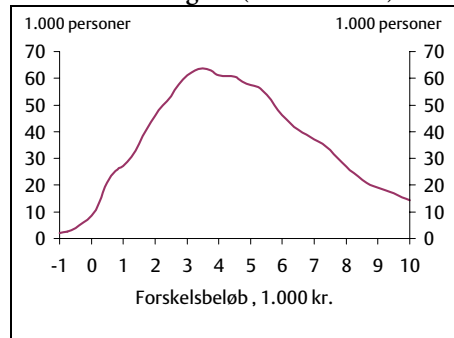
Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Delårsbeskæftigede og fuldt ledige mfl. har oftere mere begrænsede økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse end fuldt beskæftigede og efterlønsmodtagere – især på grund af forskelle i den skønnede mulige timeløn. Andelen med et forskelsbeløb under 1.000 kr. i 2001 er 19,3 pct. af de delårsbeskæftigede og 15,3 pct. af de fuldt ledige mfl.⁷ Til sammenligning har 5,4 pct. af de fuldt beskæftigede et forskelsbeløb under 1.000 kr., jf. tabel 7.4. Den samlede fordeling af arbejdsmarkedsgruppernes personer efter forskelsbeløb og kompensationsgrad i 2001 er vist i figur 7.3.

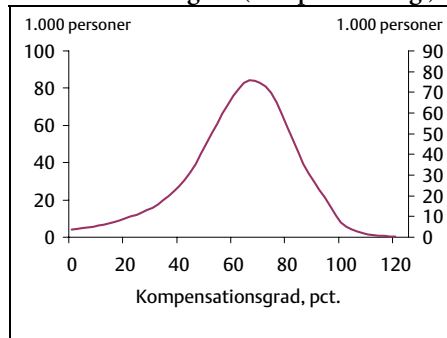
⁷ Når relativt flere delårsbeskæftigede end fuldt ledige mfl. har et forskelsbeløb under 1.000 kr., skyldes det, at relativt flere delårsbeskæftigede er ledighedsforsikrede og dermed berettigede til A-dagpenge, som er højere end kontanthjælpsydelsen.

Figur 7.3. Forskelsbeløb og kompensationsgrad efter arbejdsmarkedsstatus, 2001

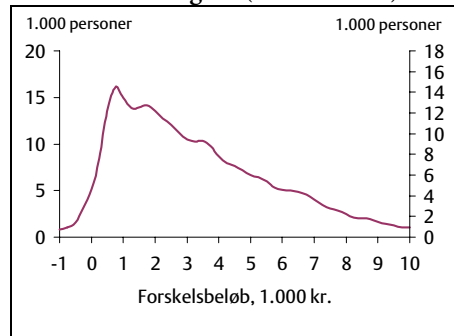
a. Fuldt beskæftigede (forskelsbeløb)

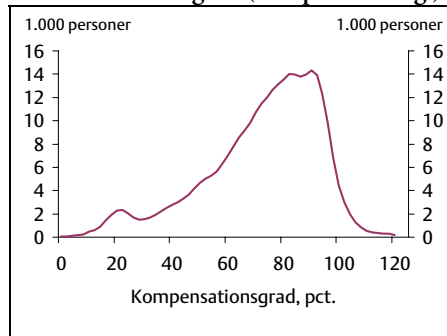
b. Fuldt beskæftigede (kompensationsg.)

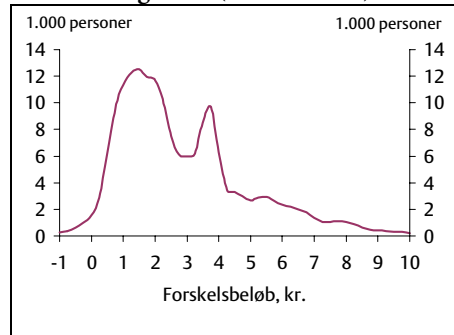
c. Delårsbeskæftigede (forskelsbeløb)

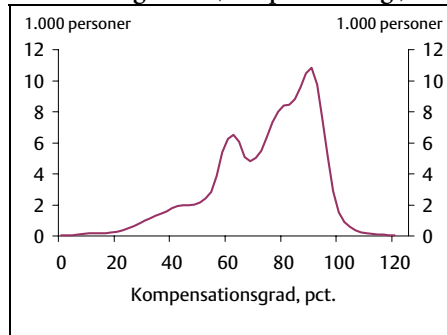
d. Delårsbeskæftigede (kompensationsg.)

e. Fuldt ledige mfl. (forskelsbeløb)

f. Fuldt ledige mfl. (kompensationsg.)

Anm.: For de fuldt ledige mfl., der får bestemt en potentiel timeløn som 5-pct-fraktile i de beskæftigedes lønfordeling, vil der være en tendens til, at forskelsbeløb og kompensationsgrader fordeler sig omkring nogle bestemte niveauer, som danner nogle toppe i figurerne. Personerne er fordelt efter henholdsvis forskelsbeløb i intervaller på 250 kr. og kompensationsgraden i intervaller på 2 pct.enheder. Der er anvendt et glidende gennemsnit for at eliminere tilfældig variation i figurerne.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Det er navnlig personer med en lav potentiel timeløn, som har høje kompensationsgrader og lave forskelsbeløb. Inden for gruppen med en timeløn under 90 kr. har 53 pct. et forskelsbeløb under 1.000 kr. i 2001, og inden for gruppen med en timeløn på 90-100 kr. er andelen 33 pct., jf. tabel 7.5. Omvendt har kun 3 pct. af personerne med timelønninger over 100 kr. forskelsbeløb under 1.000 kr.

Tabel 7.5. Personer med forskelsbeløb under 1.000 kr., 2001 og 2004

	Alle		Andel med forskelsbeløb under 1.000 kr.		
			2001	2004	Ændring 2001-04
	1.000	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.enheder
<i>Alle</i>	2.502	100	8	5	-3
<i>Timeløn</i>					
Under 90 kr.	82	3	53	50	-3
90-100 kr.	286	11	33	21	-12
Over 100 kr.	2.135	85	3	1	-2
<i>Overførselsalternativ</i>					
A-dagpenge (18-24-årige)	76	3	26	21	-5
A-dagpenge (25-66-årige)	1.819	73	8	6	-2
Kontanthj. m. børn	142	6	9	2	-7
Kontanthj. u. b. (18-24 år) ...	92	4	0	0	0
Kontanthj. u. b. (25-66 år) ...	196	8	1	0	-1
Efterløn	136	5	5	3	-2
Øvrige	41	2	13	8	-5
<i>Alder</i>					
Under 25	181	7	12	9	-3
25-39	944	38	9	6	-3
40-49	605	24	6	4	-2
Over 50	772	31	6	4	-2
<i>Uddannelse</i>					
Ufaglært	873	35	11	7	-4
Faglært	999	40	8	6	-2
Videregående	630	25	3	2	-1
<i>Køn</i>					
Mænd	1.289	52	5	4	-1
Kvinder	1.213	48	10	7	-3
<i>Oprindelsesland</i>					
Danmark	2.330	93	7	5	-2
Vestlige lande	47	2	8	5	-3
Ikke-vestlige lande	125	5	20	10	-10

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Befolkningsgrupper med en relativt høj andel af lavtlønnede er overrepræsenterede i gruppen med forskelsbeløb under 1.000 kr. Det gælder fx unge under 25 år, ufaglærte, kvinder, og indvandrere fra ikke-vestlige lande. Dog er ikke-forsikrede uden børn underrepræsenterede i gruppen, og i 2004 er ikke-forsikrede med børn også underrepræsenterede som følge af ændringer i kontanthjælpssystemet i forbindelse med *Flere i arbejde*.

7.5. Sammenhæng mellem timeløn og incitamentet til at være i beskæftigelse

Den potentielle timeløn i beskæftigelse er afgørende for størrelsen af forskelsbeløbet og kompensationsgraden. Sammenhængen mellem timelønnen og forskelsbeløbet/kompensationsgraden for fire familietyper illustreres i *figur 7.4*. De fire familietyper er alle enlige i lejebolig og adskiller sig alene ved, om personen er ledighedsforsikret, og om der er et barn i familien.

For forsikrede (*dagpengeberettigede*) med en relativ lav potentiel timeløn op til 96 kr. i 2001 (ca. 105 kr. i 2004) udgør A-dagpengene 90 pct. af lønnen, og dagpengene vokser dermed også med stigende løn. Forskelsbeløbet vokser derfor kun relativt lidt med stigninger i timelønnen op til 96 kr., jf. *figur 7.4.a*. Kompensationsgraden er dermed ganske høj (over 90 pct.) og næsten konstant for ledighedsforsikrede med timelønninger under 96 kr., jf. *figur 7.4.c*.

For timelønninger over 96 kr. udgør A-dagpengene den maksimale sats, dvs. A-dagpengene vokser ikke (yderligere) med lønnen. Forskelsbeløbet stiger derfor noget kraftigere med timelønnen ved timelønninger over 96 kr. Tilsvarende falder kompensationsgraden mere markant med timelønnen for timelønninger over 96 kr.

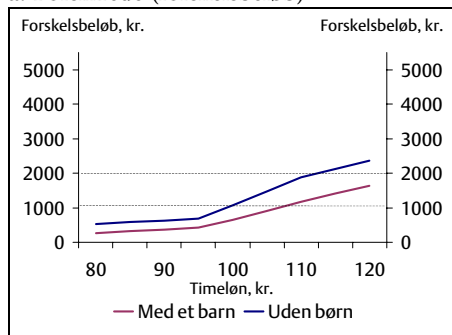
I eksemplet med en *enlig dagpengeforsikret uden børn* modsvares et forskelsbeløb på 1.000 kr. pr. måned af en timeløn på ca. 99 kr., dvs. timelønnen skal overstige 99 kr., for at fremgangen i disponibel indkomst ved overgang fra fuld ledighed til beskæftigelse i 37 timer om ugen overstiger 1.000 kr. pr. måned. Et forskelsbeløb over 2.000 kr. forudsætter en timeløn på over 112 kr., jf. *figur 7.4.a*. For den *enlige dagpengeforsikrede med et barn* modsvares et forskelsbeløb på 1.000 kr. af en noget højere timeløn

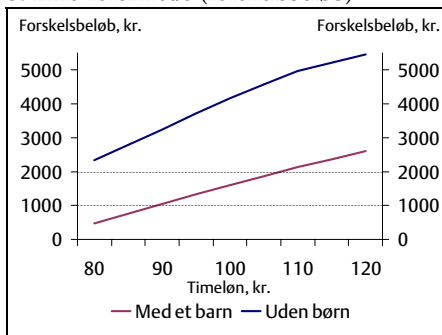
på 107 kr. Forskellen skyldes især indkomstaftapning af tilskud til daginstitution for den enlige forsørger.

Figur 7.4. Forskelsbeløb og kompensationsgrader efter timeløn for 4 familietyper (enlige), 2001

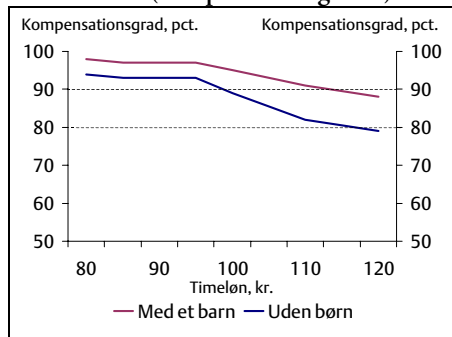
a. Forsikrede (forskelsbeløb)

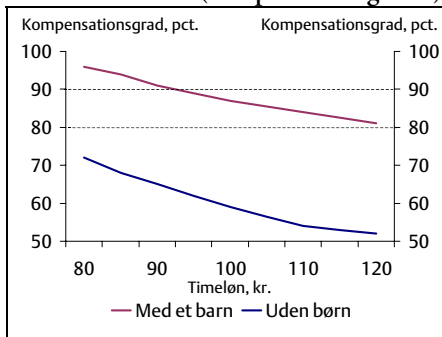
b. Ikke-forsikrede (forskelsbeløb)

c. Forsikrede (kompensationsgrader)

d. Ikke-forsikrede (kompensationsgrader)

Anm.: Enlige henholdsvis uden børn eller med ét barn i børnehave, der bor i lejlighed på 70 m². De månedlige transportomkostninger er fastsat til 350 kr. (netto), og pensionsindbetalingerne udgør 6,45 pct. af timelønnen (svarende til det samlede pensionsbidrag i overenskomst mellem Dansk industri og CO-industri) plus SP-bidrag samt højeste ATP-sats. Se i øvrigt beregningsforudsætningerne i kapitel 2.

Kilde: Egne beregninger.

For ikke-forsikrede indebærer en given timeløn generelt et højere forskelsbeløb (og lavere kompensationsgrad) end for de forsikrede, fordi indkomsten i forbindelse med ledighed typisk er lavere. Andelen med en relativt lav løn er dog lavere blandt ledighedsforsikrede end blandt ikke-forsikrede, jf. omtale nedenfor.

I eksemplet med en *ikke-forsikret med ét barn* modsvares et forskelsbeløb på 1.000 kr. således af en timeløn på 90 kr., idet kontanthjælpsydelsen er

lavere end dagpengesatsen, jf. figur 7.4.b. I eksemplet med en *ikke-forsikret uden børn* overstiger forskelsbeløbet 2.000 kr. ved en timeløn på 80 kr. Tilsvarende er kompensationsgraden generelt lavere for ikke-forsikrede end for forsikrede, især for ikke-forsikrede uden børn, jf. figur 7.4.d.

Karakteristik af personer med en timeløn under 100 kr.

Det er navnlig personer med en relativt lav potentiel timeløn, der har lave forskelsbeløb og høje kompensationsgrader. For lavtlønnede ledighedsforsikrede forøges den økonomiske tilskyndelse til at arbejde endvidere relativt lidt ved en forøgelse af den potentielle timeløn.

Tabel 7.6. Beskæftigede med timeløn under 100 kr., 2001

	Alle		Personer med timeløn under 100 kr.		Andel med timeløn under 100 kr.
	1.000	Pct.	1.000	Pct.	Pct.
<i>Alle</i>	2.182	100	192	100	9
<i>Arbejdsmarkedsstatus</i>					
Fuldt beskæftigede.....	1.870	86	117	61	6
Delårsbeskæftigede.....	313	14	75	39	24
<i>Overførselsalternativ</i>					
A-dagpenge (18-24-årige).....	75	3	18	9	24
A-dagpenge (25-66-årige).....	1.775	81	102	53	6
Kontanthj. m. børn.....	96	4	11	6	12
Konthj. u. børn (18-24 år) ...	82	7	42	22	52
Konthj. u. børn (25-66 år) ...	155	4	18	10	12
<i>Alder</i>					
Under 25.....	160	7	62	32	39
25-39.....	861	39	69	36	8
40-49.....	568	26	29	15	5
Over 50.....	594	27	33	17	6
<i>Uddannelse</i>					
Ufaglært.....	687	31	116	60	17
Faglært.....	899	41	62	32	7
Videregående.....	597	27	14	7	2
<i>Køn</i>					
Mænd.....	1.152	53	70	37	6
Kvinder.....	1.030	47	122	63	12
<i>Oprindelsesland</i>					
Danmark.....	2.070	95	172	90	8
Vestlige lande.....	41	2	4	2	11
Ikke-vestlige lande.....	71	3	15	8	22

Anm.: Kun fuldt beskæftigede og delårsbeskæftigede. Timeløn er inkl. egenandel af pensionsindbetalinger.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Ca. 9 pct. af de fuldt beskæftigede og delårsbeskæftigede har en timeløn under 100 kr. i 2001 svarende til 192.000 personer, *jf. tabel 7.6*. Heraf er 61 pct. fuldt beskæftigede, og 39 pct. er delårsbeskæftigede.

Forskellige befolkningsgrupper er i forskellig grad repræsenteret i gruppen med en timeløn under 100 kr. En betydeligt højere andel af de unge under 25 år har en timeløn under 100 kr. (39 pct.) end blandt de ældre aldersgrupper (5-8 pct.). Delårsbeskæftigede, ufaglærte, kvinder og indvandrede fra ikke-vestlige lande er ligeledes overrepræsenterede i gruppen med en timeløn under 100 kr.

Ledighedsforsikrede er underrepræsenterede i gruppen med en timeløn under 100 kr. i forhold til personer uden ledighedsforsikring.

7.6. Overførselssystemets betydning for forskelsbeløbet

Forskelsbeløb og kompensationsgrad afhænger af, hvilken type indkomst personen modtager i overførselsalternativet. Som nævnt i afsnit 7.2 skelnes i beregningerne mellem ledighedsforsikrede, ikke-forsikrede, efterlønsmodtagere samt en mindre restgruppe, der modtager orlovsydelse, uddannelsesyndelse eller sygedagpenge. De ledighedsforsikrede modtager A-dagpenge i overførselsalternativet, og de ikke-forsikrede modtager kontanthjælp – hvis ægtefællens indkomst ikke er for høj.

Den gennemsnitlige kompensationsgrad for ikke-forsikrede skønnes fra 2001 til 2004 reduceret med 2,2 pct.enheder til 42,5 pct., *jf. tabel 7.7*. Reduktionen skønnes at være 0,3-0,6 pct.enheder kraftigere end reduktionen for de ledighedsforsikrede og for efterlønsmodtagerne. Det gennemsnitlige forskelsbeløb for ikke-forsikrede forventes samtidig forøget med ca. 580 kr. til omkring 8.500 kr.

Tabel 7.7. Forskelsbeløb og kompensationsgrader efter overførselsalternativ 2001 og 2004

	Forskelsbeløb			Kompensationsgrad		
	2001	2004	Ændring 2001-2004	2001	2004	Ændring 2001-2004
<i>Overførselsalternativ</i>	<i>----Gnst. kr./mdr.----</i>			<i>Gnst. pct. Pct.enheder</i>		
Ledighedsforsikrede	4.900	5.400	500	68,6	66,7	-1,9
Ikke-forsikrede	7.900	8.500	580	44,7	42,5	-2,2
Efterlønsmodtager	4.300	4.700	370	68,7	67,1	-1,6
Øvrige	3.400	3.800	390	73,3	71,0	-2,3
Alle	5.400	5.900	520	64,6	62,6	-2,0

Anm.: Forskelsbeløbet er angivet i 2001-lønniveau.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Nedenfor foretages en mere detaljeret gennemgang af variationerne i forskelsbeløbet indenfor de 3 førstnævnte hovedgrupper hver for sig. Forskellene mellem grupperne skyldes ikke alene, at de enkelte typer af overførselsindkomst har forskellige ydelsesniveauer, aftrappingsregler mv., men også forskelle med hensyn til potentiel timeløn, familieforhold mv.

Ikke-forsikrede

Gruppen af ikke-forsikrede består både af personer i beskæftigelse og af aktuelt ledige, der (overvejende) modtager kontanthjælp samt personer i støttet beskæftigelse og personer med aktiveringsydelse efter kontanthjælpslovgivningen⁸.

Gruppen er derfor ikke særlig homogen, idet den dels omfatter fuldt beskæftigede, ofte med en betydelig lønindkomst, dels personer uden for arbejdsmarkedet, der aktuelt modtager kontanthjælp, og som har en relativt lav potentiel timeløn. En (stor) del af gruppen har således et betydeligt økonomisk incitament til at være i beskæftigelse, mens en (mindre) del af gruppen har relativt begrænsede økonomiske incitamenter til at arbejde.

⁸ Undersøgelsen omfatter ikke personer, der hverken er i beskæftigelse eller modtager overførselsindkomst. Nogle af disse personer havde muligvis været berettiget til at modtage kontanthjælp, hvis deres ægtefælles indkomst havde været lavere, og de kunne derfor have været rubriceret som "potentielt kontanthjælpsberettigede" og have været medtaget i undersøgelsen i gruppen ikke-forsikrede. Det er imidlertid ikke muligt at udskille denne personkreds fra personer uden indkomst generelt.

Kompensationsgraden forventes reduceret mest for den delgruppe af de ikke-forsikrede, der er fuldt ledige mfl., det vil sige for en gruppe, der kan benævnes *langvarige kontanthjælpsmodtagere*⁹. Den gennemsnitlige kompensationsgrad for denne gruppe skønnes reduceret med 4,8 pct.enheder fra 2001 til 2004, jf. tabel 7.8. De forventede ændringer er størst for gifte, navnlig for gifte med børn, hvor den gennemsnitlige kompensationsgrad forventes reduceret med 9,3 pct.enheder.

Tabel 7.8. Gennemsnitlige kompensationsgrader for ikke-forsikrede fordelt efter familiekategori og arbejdsmarkedsstatus, 2001 og 2004

	Fuldt beskæftigede	Delårs- beskæftigede	Fuldt ledige m.fl.	Alle
<i>2001</i> -----Pct.-----				
Gifte med børn	28,6	61,8	84,8	45,2
Samlevende med børn	56,1	74,7	79,4	66,7
Enlige med børn.....	64,3	82,0	86,8	79,2
Gifte uden børn	20,3	34,2	67,0	25,1
Samlevende uden børn	41,6	47,5	59,2	45,2
Enlige uden børn.....	38,8	37,4	57,9	42,6
Alle	34,9	46,6	71,1	44,7
<i>2004</i> -----Pct.-----				
Gifte med børn	29,4	59,0	75,5	43,2
Samlevende med børn	54,9	72,3	76,3	64,7
Enlige med børn.....	62,6	79,5	84,3	76,9
Gifte uden børn	20,2	32,0	60,3	24,2
Samlevende uden børn	39,3	43,7	55,3	42,5
Enlige uden børn.....	36,4	34,2	54,6	39,9
Alle	33,8	43,5	66,3	42,5
<i>Ændring 2001-04</i> -----Pct.enheder-----				
Gifte med børn	0,9	-2,9	-9,3	-2,0
Samlevende med børn	-1,1	-2,4	-3,2	-2,0
Enlige med børn.....	-1,8	-2,5	-2,5	-2,3
Gifte uden børn	-0,1	-2,2	-6,8	-0,9
Samlevende uden børn	-2,3	-3,8	-3,9	-2,7
Enlige uden børn.....	-2,4	-3,2	-3,3	-2,7
Alle	-1,1	-3,1	-4,8	-2,2

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

⁹ Antallet af personer i gruppen er lavere end antallet af kontanthjælpsmodtagere opgjort som helårsmodtagere, blandt andet fordi ikke-forsikrede delårsbeskæftigede ikke indgår.

Boks 7.3. Flere i arbejde

Regeringen har med aftalen *Flere i arbejde* gennemført en række initiativer, der har til formål at styrke kontanthjælpsmodtageres incitamenter til at søge og fastholde et ordinært arbejde. Nedenfor omtales de vigtigste initiativer med særlig vægt på de regelændringer, det har været muligt at implementere i beregningerne.

Afskaffelse af beskæftigelsestillægget

Ifølge de regler, der gjaldt indtil 1. januar 2003, kunne kontanthjælpsmodtagere i individuel jobtræning få et beskæftigelsestillæg på 11,87 kr. pr. aktiveringstime (2003-PL-niveau). Dette tillæg blev afskaffet (dog ikke for modtagere af starthjælp), idet afskaffelsen i nogle tilfælde kan være delvist modsvaret af en forhøjelse af andre tillæg efter aktivloven. Dette element er indregnet for personer, der har modtaget kontanthjælp hele året.

Nedsættelse af kontanthjælp med 516 kr. pr. måned pr. person og en forhøjelse af beskæftigelsesfradraget for ægtepar efter 6 sammenhængende måneder med kontanthjælp

Kontanthjælpsmodtagere fik efter reglerne før 1/1-2003 et fradrag på 11,87 kr. pr. udført arbejdstime, i det omfang der ved beregning af kontanthjælpen sker et fradrag for egne eller ægtefællens indkomster. Hvis en kontanthjælpsmodtager er gift med en person i arbejde, er det således alene partnerens lønindkomst ud over de 11,87 kr. pr. time, der fører til en reduktion eller eventuelt bortfald af kontanthjælpen. Ægteparret vil dog altid være sikret en indkomstfremgang (før skat og udgifter) på de 11,87 kr. pr. arbejdstime.

Fra 1. januar 2003 blev satsen på de 11,87 kr. forhøjet til 28,85 kr. efter 6 måneder på kontanthjælp. En kontanthjælpsmodtager, der er gift med en anden kontanthjælpsmodtager, og som kommer i arbejde, vil således være sikret en indkomstfremgang på (mindst) 28,85 kr. pr. time.

Samtidig med forhøjelsen af beskæftigelsesfradraget, reduceres kontanthjælpssatsen med 516 kr. pr. måned. Det betyder, at parfamilier, hvor begge modtager kontanthjælp, får reduceret deres disponible indkomst.

Løft over ydelser til kontanthjælpsmodtagere

Efter 6 måneders ledighed kan den samlede hjælp til kontanthjælpsmodtagere blive nedsat til et nærmere fastsat loft. Nedsættelsen sker ved at reducere eller fuldt ud aftrappe enten boligstøtte eller særlig støtte efter §34 i aktivloven (eller eventuelt en kombination). Det har ikke været muligt at indregne effekterne af en aftrapning af støtte efter §34 i beregningerne. Reglen trådte i kraft 1. januar 2004 og gælder efter 6 måneder på kontanthjælp og vil derfor formelt set først kunne få fuld helårsvirkning i 2005.

Fortsættes næste side.

Boks 7.3. Fortsat

Satser til unge under 25 år.

Kontanthjælpssatsen for unge, der opgiver en uddannelse, dropper ud af et uddannelsstilbud eller lignende nedsættes (svarende til SU-niveauet) efter 6 måneders ledighed.

Ikke indregnede elementer

Afskaffelse af aktiveringsgodtgørelse på 1.500 kr. pr. måned.

Elementet skønnes at vedrøre meget få personer.

Individuel ydelse i offentlig jobtræning

Elementet skønnes at berøre 700 helårspersoner. Det er ikke muligt at identificere den berørte personkreds i modelberegningerne.

Udvidet adgang til forsørgertilæg

Elementet skønnes at berøre 300 ægtepar. Kan ikke implementeres i beregningerne.

Udvidet ungeindsats

Der er gennemført forskellige initiativer, der forbedrer incitamenterne til beskæftigelse for de 25-29-årige, blandt andet en fremrykning af aktiveringsindsatsen. Initiativerne omfatter imidlertid ikke ændringer i satserne for overførselsindkomsten.

Denne relativt markante reduktion kan i høj grad tilskrives effekterne af initiativerne i *Flere i arbejde*, jf. boks 7.3, som for hovedpartens vedkommende indgår i beregningerne for 2004. Beregningerne er foretaget på basis af de regler, der gælder efter 6 måneders ledighed. Det vil blandt andet sige med reducerede kontanthjælpssatser for unge og for gifte og med et højere beskæftigelsesfradrag i kontanthjælpssystemet for gifte.

Faldet i kompensationsgraden skyldes således for nogle kontanthjælpsmodtagere, at indkomsten i overførselsalternativet er lavere med 2004-regler, end den ville være med 2001-regler. Det gælder eksempelvis for unge under 25 år, at deres kontanthjælp med 2004-regler nedsættes efter 6 måneders ledighed.

Herudover bidrager forhøjelsen af beskæftigelsesfradraget i kontanthjælpssystemet til en betydelig reduktion af kompensationsgraden for gruppen af gifte kontanthjælpsmodtagere.

For en gift kontanthjælpsmodtager er gevinsten ved at komme i beskæftigelse gennemgående relativt lille over hele perioden 2001-2004. Hvis en

sådan person kommer i beskæftigelse, reduceres eller bortfalder *ægtefællens* (eventuelle) kontanthjælp, idet lønindkomsten skal modregnes i kontanthjælpen.¹⁰ Lønindkomsten aftrappes således i ægtefællens kontanthjælp – dog efter et fradrag, der beregnes ud fra et kronebeløb pr. arbejdstime, det såkaldte beskæftigelsesfradrag (i kontanthjælpssystemet), jf. boks 7.3.

Med 2004-reglerne forøges beskæftigelsesfradraget (det vil formelt sige det nævnte kronebeløb). Det betyder, at et kontanthjælpspar, hvor en af parterne kommer i arbejde, vil kunne beholde en større del af lønnen end tidligere, jf. boks 7.4, hvor virkningen af aftrapningsreglerne er nærmere beskrevet.

Den gennemsnitlige kompensationsgrad for ikke-forsikrede, der er *fuldt beskæftigede*, skønnes reduceret med 1,1 pct.enhed fra 2001 til 2004, jf. tabel 7.8, hvilket er væsentlig mindre end for ikke-forsikrede *fuldt ledige mfl.* Reduktionen for ikke-forsikrede *delårsbeskæftigede* ligger imellem reduktionen for fuldt ledige mfl. og reduktionen for fuldt beskæftigede.

Kompensationsgraden for ikke-forsikrede i beskæftigelse ligger gennemgående på et lavt niveau, undtagen for gruppen af enlige med børn og til dels samlevende med børn, jf. tabel 7.8. Den gennemsnitlige kompensationsgrad er særlig lav for gifte – fx er den i 2001 20 pct. for gifte uden børn. Det skyldes ligeledes kontanthjælpens afhængighed af ægtefællens indkomst. En gift ikke-forsikret, hvis ægtefælle har en meget høj indkomst, vil således ikke kunne få kontanthjælp i tilfælde af ledighed, og vedkommende vil derfor have en kompensationsgrad på 0 og et højt forskelsbeløb.

---

¹⁰Bemærk, at en gift kontanthjælpsmodtager nærmest pr. definition ikke kan være gift med en fuldtidsbeskæftiget lønmodtager, da førstnævnte som følge af lønnen da ikke vil være berettiget til (fuld) kontanthjælp. Derimod afhænger flere andre typer indkomsterstattende overførsler, for eksempel A-dagpenge og efterløn ikke af ægtefællens indkomst.

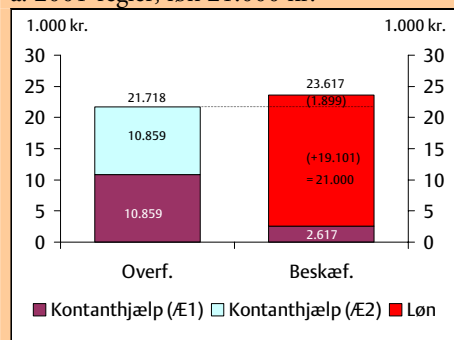

Boks 7.4. Virkningen af kontanthjælpssystemets aftrappingsregler for ægtepar med børn, 2001 og 2004

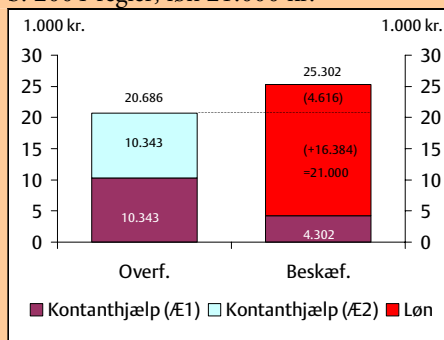
Efter 2001-regler vil et ægtepar med børn, hvor begge ægtefæller modtager kontanthjælp, samlet have en månedlig skattepligtig bruttoindkomst på 21.718 kr. (i 2003-PL-niveau), idet begge vil modtage 10.859 kr., *jf. figur a.a.* Hvis den ene af ægtefællerne kommer i beskæftigelse til en månedsløn (efter arbejdsmarkedsbidrag) på 21.000 kr., reduceres parrets kontanthjælp til 2.617 kr.

Figur a. Ægtefælleafhængighed i kontanthjælpssystemet, 2001- og 2004-regler

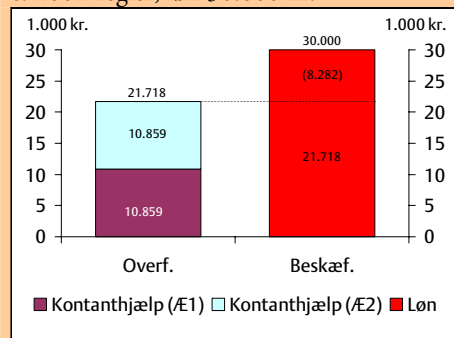
a. 2001-regler, løn 21.000 kr.

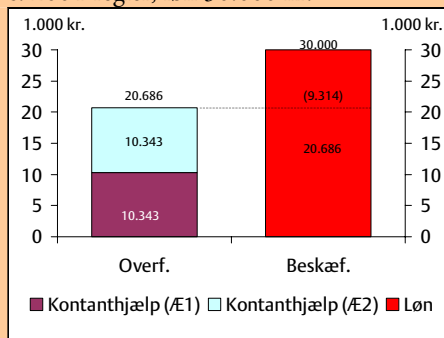
b. 2004-regler, løn 21.000 kr.

c. 2001-regler, løn 30.000 kr.

c. 2004-regler, løn 30.000 kr.

Anm.: Alle beløb er angivet i 2003-PL. 2004-regler er efter 6 måneder på kontanthjælp. Eksemplerne vedrører ægtefæller med børn. For ægtefæller uden børn er kontanthjælpssatserne lavere, men princippet for aftrappingen er det samme, og mønstret for resultaterne det samme som for forsørgere.

Kilde: Egne beregninger på basis af lovgivningens satser og grænser.

Fortsettes næste side.

Boks 7.4. Fortsat

Ved aftrapningen af kontanthjælpen ses der således bort fra lønindkomst på 11,87 kr. pr. time, svarende til 1.899 kr. pr. måned (idet det forudsættes, at personen er fuldtidsbeskæftiget, med 160 timer). Den resterende månedsløn på 19.101 kr. (=21.000 – 1.899 kr.) modregnes i den samlede kontanthjælp, parret ville kunne have fået. Det betyder, at ægtefællen får en kontanthjælp på 2.617 kr. (=21.718 – 19.101 kr.). Bruttoindkomsten før skat udgør dermed 23.617 kr., hvilket er 1.899 kr. højere end i overførselsalternativet.

Efter 2004-regler (som de gælder efter 6 måneder på kontanthjælp) nedsættes kontanthjælpssatsen med 516 kr., og fradragsbeløbet øges til 4.616 kr. pr. måned. For ægteparret i eksemplet bliver forskellen i bruttoindkomsten før skat dermed forøget med omkring 2.700 kr. til 4.616 kr., jf. figur a.b.

I eksemplet i figur a.a og a.b er differencen i bruttoindkomsten netop lig med det månedlige beskæftigelsesfradrag. Nedsættelsen af kontanthjælpssatsen har ved dette lønniveau isoleret set ikke betydning for ændringen i denne difference (og dermed heller ikke for forøgelsen af forskelsbeløbet), idet satsnedsættelsen indebærer, at bruttoindkomsten i lønalternativet og i overførselsalternativet reduceres med samme beløb.

Denne sammenhæng gælder for løn op til 23.617 kr. Ved et højere lønniveau, eksempelvis 30.000 kr., vil kontanthjælpen til ægtefællen helt bortfalde i beskæftigelsesalternativet, og forskellen i bruttoindkomsten bliver i dette tilfælde 8.282 kr. efter 2001-regler, jf. figur a.c. Ved dette højere indkomstniveau øges forskellen i bruttoindkomsten ved overgang til 2004-regler alene med de 1.032 kr. (2 gange 516 kr.), hvormed kontanthjælpen er reduceret, jf. figur a.d. I dette tilfælde har forhøjelsen af beskæftigelsesfradraget i kontanthjælpssystemet ikke betydning for ændringen i forskelsbeløbet, da der alligevel ikke udbetales kontanthjælp til parret i beskæftigelsesalternativet.

Opgjort efter skat, nettoværdien af pensioner, eventuelle overførselsindkomster og transportudgifter svarer forskellen i bruttoindkomsten i det første eksempel (hvor lønnen er 21.000 kr.) til et forskelsbeløb på omkring 1.000 kr. med 2001-regler, men beløbet kan variere en del afhængig af de konkrete omstændigheder. Med 2004-regler forøges forskelsbeløbet med omkring 1.500 kr. (til et niveau på omkring 2.500 kr.). Beskæftigelsesfradraget i *Forårspakken* bidrager til at øge forskelsbeløbet yderligere.

Effekten på kompensationsgraden er vanskelig at opgøre generelt, blandt andet fordi der i beskæftigelsesalternativet kan ske en overførsel af uudnyttede personfradrag fra ægtefællen, der i beskæftigelsesalternativet muligvis kun vil få en meget begrænset indkomst.

Nogle af de fuldt beskæftigede ikke-forsikrede gifte vil i 2004 (i modsætning til i 2001) kunne få kontanthjælp, dersom de bliver ledige – om

end med en stærkt nedsat sats – som følge af det højere beskæftigelsesfradrag i kontanthjælpsystemet. Det berører især personer, der er gift med en fuldt beskæftigede. De vil dermed i 2004 få en lille, men dog positiv kompensationsgrad. Dette forhold forklarer stigningen i den gennemsnitlige kompensationsgrad fra 2001 til 2004 for fuldtidsbeskæftigede, ikke-forsikrede gifte med børn, jf. tabel 7.8.

Det gennemsnitlige forskelsbeløb og kompensationsgraderne varierer betydeligt med familieforholdene, jf. tabel 7.9. Reduktionen i kompensationsgraden for gifte uden børn fra 2001 til 2004 forventes at være på 0,9 pct.enheder, hvilket er mindre end ændringerne for de andre familiegupper. Stigningen i forskelsbeløbet ventes at været højest for gifte (uanset om de har børn eller ej).

Tabel 7.9. Forskelsbeløb og kompensationsgrader for ikke-forsikrede efter familiekategori, 2001 og 2004

Familiekategori	Personer	Forskelsbeløb			Kompensationsgrad		
		< 1.000 kr.	< 2.000 kr.	Gnst.	> 90	> 80	Gnst.
<i>2001</i>	<i>1.000</i>	<i>-----Pct.-----</i>		<i>Kr./mdr.</i>	<i>-----Pct.-----</i>		
Gifte m. børn	85	11,4	22,4	9.700	13,2	24,5	45,2
Samlevende m børn..	32	5,4	28,0	5.000	6,8	29,7	66,7
Enlige m. børn	26	5,6	53,5	3.200	23,0	65,8	79,2
Gifte u. børn	65	1,4	4,3	12.500	1,3	4,8	25,1
Samlevende u. børn..	46	0,5	3,2	6.900	0,4	2,6	45,2
Enlige u. børn	177	0,3	1,8	6.800	0,4	1,5	42,6
Alle	430	3,4	11,4	7.900	4,9	12,6	44,7
<i>2004</i>	<i>1.000</i>	<i>-----Pct.-----</i>		<i>Kr./mdr.</i>	<i>-----Pct.-----</i>		
Gifte m. børn	85	1,0	6,9	10.400	1,7	10,5	43,2
Samlevende m børn..	32	3,3	16,2	5.500	4,0	19,5	64,7
Enlige m. børn	26	2,3	36,2	3.700	7,0	60,7	76,9
Gifte u. børn	65	0,1	0,7	13.100	0,3	1,5	24,2
Samlevende u. børn..	46	0,3	1,3	7.500	0,3	1,2	42,5
Enlige u. børn	177	0,2	0,8	7.400	0,3	0,8	39,9
Alle	430	0,7	5,3	8.500	1,2	7,8	42,5
<i>Ændring 2001-04</i>		<i>-----Pct.-----</i>		<i>Kr./mdr.</i>	<i>-----Pct.-----</i>		
Gifte m. børn		-10,1	-15,5	680	-11,5	-13,0	-2,0
Samlevende m børn..		-2,1	-11,8	470	-2,4	-10,2	-2,0
Enlige m. børn		-3,3	-17,3	450	-16,0	-5,1	-2,3
Gifte u. børn		-1,3	-3,6	650	-1,0	-3,3	-0,9
Samlevende u. børn..		-0,2	-2,1	600	-0,1	-1,4	-2,7
Enlige u. børn		-0,1	-1,0	560	-0,1	-0,7	-2,7
Alle		-2,7	-6,1	580	-3,7	-4,8	-2,2

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Andelen af ikke-forsikrede med kompensationsgrader over 90 pct. skønnes reduceret med knap 4 pct.enheder fra 2001 til 2004, kraftigst for forsørgere. For ikke-forsørgere var andelen med kompensationsgrader over 90 pct. allerede i 2001 på et meget lavt niveau, og ændringerne fra 2001 til 2004 vil derfor være små.

Personer, der er gift med en kontanthjælpsmodtager

Som nævnt er kompensationsgraden for gifte (langvarige) kontanthjælpsmodtagere reduceret betydeligt fra 2001 til 2004, primært på grund af det højere beskæftigelsesfradrag indeholdt i *Flere i arbejde*.

I dette afsnit fokuseres specifikt på de personer, der er *gift med en kontanthjælpsmodtager*, idet denne persongruppe berøres mest af de ændrede regler. Personer, der er gift med kontanthjælpsmodtagere, er ikke nødvendigvis selv kontanthjælpsmodtagere (selv om det ganske ofte er tilfældet).

Der er beregnet forskelsbeløb for 20.000 personer, der er gift med en kontanthjælpsmodtager, *jf. tabel 7.10*. 14.000 af disse personer er selv kontanthjælpsmodtagere (dvs. ikke-forsikrede fuldt ledige mfl.), mens 6.000 personer enten er (delårs)beskæftigede eller fuldt ledige med dagpenge, orlovsydelse eller lignende.¹¹

Ud af de 20.000 personer havde halvdelen med reglerne i 2001 et forskelsbeløb under 1.000 kr., og 85 pct. et forskelsbeløb under 2.000 kr. Den gennemsnitlige kompensationsgrad var 88 pct., og det gennemsnitlige forskelsbeløb 1.400 kr.

Det gennemsnitlige forskelsbeløb for denne gruppe skønnes i 2004 forøget med 1.500 kr. til 2.900 kr., svarende til en reduktion af den gennemsnitlige kompensationsgrad med 12,6 pct.enheder til omkring 75 pct. Andelen af personer med forskelsbeløb under 1.000 kr. forventes reduceret til omkring 6 pct., hvilket svarer til det gennemsnitlige niveau for alle grupperne i 2004, *jf. tabel 7.4*. Det gennemsnitlige forskelsbeløb for gruppen er dog fortsat relativt lavt i 2004.

---

¹¹ Derudover er der godt 7.000 personer, der er gift med en kontanthjælpsmodtager, men for hvem der ikke beregnes forskelsbeløb, da de er placeret i en af de andre persongrupper, eksempelvis førtidspensionister.

Tabel 7.10. Forskelsbeløb og kompensationsgrader for personer gift med en kontanthjælpsmodtager, 2001 og 2004

	Perso- ner	Forskelsbeløb			Kompensationsgrad		
		< 1.000 kr.	< 2.000 kr.	Gnst.	> 90	> 80	Gnst.
<i>2001</i>	<i>1.000</i>	-----Pct.-----		<i>Kr./mdr.</i>	-----Pct.-----		
Beskæftigede.....	4	36,8	61,6	2.300	41,6	65,6	83,1
Kontanthjælpsmodt..	14	57,1	90,8	1.200	59,0	91,3	88,6
Andre fuldt ledige.....	2	28,6	84,3	1.400	41,4	85,7	87,1
I alt	20	50,4	84,7	1.400	53,9	85,9	87,5
<i>2004</i>	<i>1.000</i>	-----Pct.-----		<i>Kr./mdr.</i>	-----Pct.-----		
Beskæftigede.....	4	24,8	42,4	3.100	28,0	50,4	77,4
Kontanthjælpsmodt..	14	0,4	7,5	2.900	0,4	13,8	73,7
Andre fuldt ledige.....	2	8,6	28,6	2.500	14,3	40,0	78,6
I alt	20	5,8	16,1	2.900	7,0	23,3	74,9
<i>Ændring 2001-04</i>		-----Pct.-----		<i>Kr./mdr.</i>	-----Pct.-----		
Beskæftigede.....		-12,0	-19,2	790	-13,6	-15,2	-5,7
Kontanthjælpsmodt..		-56,7	-87,1	1.700	-58,6	-77,5	-14,9
Andre fuldt ledige.....		-20,0	-55,7	1.030	-27,1	-45,7	-8,5
I alt		-44,5	-68,3	1.500	-46,9	-62,6	-12,6

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Skattefri tillæg til kontanthjælp

I kontanthjælpsystemet er der udover den løbende hjælp til forsørgelse i visse tilfælde mulighed for at modtage supplerende ydelser, enten i form af hjælp til uforudsete enkeltudgifter eller i form af særlig støtte til personer med høje boligudgifter eller stor forsørgerbyrde. Ydelserne er skattefrie. Den førstnævnte type af ydelser tildeles efter en konkret vurdering af de individuelle økonomiske forhold, hvorfor de ikke umiddelbart kan indregnes i forskelsbeløbet, selvom de kan have betydning for det økonomiske incitament til beskæftigelse.

Af de 97.000 fuldt ledige mfl. i 2001 med kontanthjælp som dominerende ydelse modtog 39 pct. supplerende ydelser, jf. tabel 7.11. I gennemsnit udgjorde ydelserne 740 kr. om måneden for de personer, der modtog ydelsen, svarende til et gennemsnit på godt 290 kr. pr. måned for alle 97.000 kontanthjælpsmodtagere under ét. Generelt modtager enlige oftere supplerende ydelser end gifte¹².

¹² Bemærk dog, at for et gift par, hvor begge modtager kontanthjælp, vil en supplerende ydelse, der reelt kommer begge til gode, kun være registreret hos den ene af parterne.

Tabel 7.11. Supplerende ydelser til kontanthjælpsmodtagere, 2001

	Antal personer	Andel med supplerende ydelser	Gnst. ydelse for modtagere	Gnst. ydelse for alle
	<i>1.000</i>	<i>Pct.</i>	<i>Kr. pr. mdr.</i>	<i>Kr. pr. mdr.</i>
Gifte med børn	22	21	510	110
Gifte uden børn	6	29	570	160
Samlevende med børn ...	10	25	690	180
Samlevende u. børn.....	7	39	600	230
Enlige med børn.....	14	49	800	390
Enlige uden børn.....	38	51	830	420
Alle	97	39	740	290

Anm.: Kun fuldt ledige mfl. med kontanthjælp som dominerende ydelse. Ydelser efter §§ 34, 81, 82, 83 og 85 i lov om aktiv socialpolitik indgår.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Det anførte gennemsnitsbeløb for modtagere af ydelserne svarer til knap 10 pct. af forskelsbeløbet for samtlige ikke-forsikrede og ligger på niveau med ændringen for ikke-forsikrede under ét fra 2001 til 2004. For nogle af modtagerne vil bidraget være større.

Knap halvdelen af de enlige kontanthjælpsmodtagere med børn modtager supplerende ydelser i 2001. De supplerende ydelser for hele delgruppen under ét udgjorde 390 kr., svarende til godt 12 pct. af det gennemsnitlige forskelsbeløb, hvilket modsvarer en forøgelse af den gennemsnitlige kompensationsgrad på knap 3 pct.enheder.

Reglerne for supplerende ydelser til kontanthjælpsmodtagere er blevet strammet noget med *Flere i arbejde* for så vidt angår særligt tillæg til boligudgifter, som følge af reglerne om loft over kontanthjælpen efter 6 måneders ledighed.

Ledighedsforsikrede

Gruppen omfatter personer, der er ledighedsforsikrede, herunder både fuldt beskæftigede, delårsbeskæftigede samt fuldt ledige, der modtager A-dagpenge.

Den gennemsnitlige kompensationsgrad for denne gruppe skønnes reduceret med 1,9 pct.enheder fra 68,6 pct. i 2001 til 66,7 pct. i 2004, *jf. tabel 7.12*. Det modsvarer en gennemsnitlig stigning i forskelsbeløbet på ca. 500 kr. pr. måned.

Andelen af ledighedsforsikrede med en kompensationsgrad over 90 pct. forventes reduceret fra 10 pct. til 7,5 pct. i 2004. Andelen med et forskelsbeløb under 1.000 kr. reduceres tilsvarende.

For den relativt lille gruppe af ledighedsforsikrede, der er under 25 år, er den skønnede reduktion i kompensationsgraden lidt større – 2,3 pct.enheder – mens forskelsbeløbet forventes reduceret med knap 400 kr., hvilket er mindre end gennemsnittet. Andelen med en kompensationsgrad over 90 pct. reduceres fra 26,4 pct. til 21,4 pct. Andelen med forskelsbeløb under 1.000 kr. forventes tilsvarende reduceret med omkring 5 pct.enheder.

Tabel 7.12. Forskelsbeløb og kompensationsgrader for ledighedsforsikrede, 2001 og 2004

	Personer	Forskelsbeløb			Kompensationsgrad		
		< 1.000 kr.	< 2.000 kr.	Gnst.	> 90	> 80	Gnst.
<i>2001</i>	<i>1.000</i>	<i>-----Pct.-----</i>		<i>Kr./mdr.</i>	<i>-----Pct.-----</i>		
18-24 år	76	26,4	45,8	2.600	26,4	50,0	79,4
25-66 år	1.819	8,2	18,4	5.000	9,3	23,9	68,1
I alt	1.895	9,0	19,5	4.900	10,0	24,9	68,6
<i>2004</i>	<i>1.000</i>	<i>-----Pct.-----</i>		<i>Kr./mdr.</i>	<i>-----Pct.-----</i>		
18-24 år	76	21,2	39,8	3.000	21,4	44,7	77,1
25-66 år	1.819	5,9	14,3	5.500	6,9	19,5	66,2
I alt	1.895	6,5	15,3	5.400	7,5	20,5	66,7
<i>Ændring 2001-04</i>		<i>-----Pct.-----</i>		<i>Kr./mdr.</i>	<i>-----Pct.-----</i>		
18-24 år		-5,2	-6,0	390	-5,0	-5,3	-2,3
25-66 år		-2,3	-4,1	500	-2,4	-4,4	-1,9
I alt		-2,5	-4,2	500	-2,5	-4,4	-1,9

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Andelen af yngre ledighedsforsikrede med lave forskelsbeløb henholdsvis høje kompensationsgrader er væsentlig større end for resten af de ledighedsforsikrede i 2001. Omkring 46 pct. af de ledighedsforsikrede under 25 år har således i 2001 et forskelsbeløb under 2.000 kr. Det kan blandt andet forklares ved, at den gennemsnitlige timeløn for unge under 25 år er markant lavere end for befolkningen som helhed, jf. afsnit 7.5.

A-dagpenge for unge under 25 år er beregnet efter de sædvanlige dagpengeregler, som vil være relevante umiddelbart efter overgang til ledighed. Imidlertid nedsættes dagpenge for denne gruppe til 50 pct. af den maksimale dagpengesats efter 6 måneders ledighed, med mindre den ledi-

ge har en kompetencegivende uddannelse af mindst 18 måneders varighed. Styrken af de økonomiske incitamenter for unge ledighedsforsikrede, og især for unge med længerevarende ledighed, undervurderes derfor noget i beregningerne.¹³

Betydningen af at modtage dagpenge med den lavere sats kan illustreres med et familietypeeksempel for en enlig uden børn i lejebolig med en timeløn på 90 kr. I dette tilfælde vil forskelsbeløbet beregnet med udgangspunkt i de almindelige dagpengeregler være godt 600 kr. For en person på ungesatsen vil forskelsbeløbet derimod være cirka 4.000 kr.

Efterlønsmodtagere

Efterlønsberettigede 60-66-årige kan vælge mellem at gå på efterløn eller at forblive på arbejdsmarkedet. I modsætning til fx A-dagpenge og kontanthjælp er der ikke knyttet nogen rådighedsforpligtelse til efterlønnen. Beregningerne i det følgende omfatter kun personer, der faktisk har modtaget efterløn i (hele) 2001. Incitamentet for 60-66-årige, der ikke har valgt efterløn, behandles ikke her.

Den gennemsnitlige kompensationsgrad for efterlønsmodtagere forventes reduceret med 1,6 pct.enheder fra 2001 til 2004, fra 68,7 pct. til 67,1 pct., mens forskelsbeløbet skønnes øget med 370 kr. til godt 4.700 kr., *jf. tabel 7.13*. Den gennemsnitlige ændring i kompensationsgraden skønnes at være af samme størrelsesorden for de efterlønsmodtagere, der kommer fra ledighed, som for de, der kommer fra beskæftigelse.

For efterlønsmodtagere, der kommer fra ledighed er kompensationsgraden betydeligt større end for dem, der kommer fra beskæftigelse.

---

¹³ Nedsættelsen af dagpengesatsen er en del af *Ungeindsatsen*, der er gennemført med henblik på at styrke tilskyndelsen til beskæftigelse og til uddannelse. Det har imidlertid ikke været muligt med tilstrækkelig sikkerhed at udskille den gruppe af de forsikrede unge, der ville være berørt af ordningen og således få dagpenge med 50-pct.satsen. Antallet af unge under 25 år i gruppen fuldt ledige mfl., der er forsikrede og er ledige eller aktiverede hele året, er dog begrænset.

Tabel 7.13. Forskelsbeløb og kompensationsgrader for efterlønsmodtagere 2001 og 2004

	Antal Personer	Forskelsbeløb			Kompensationsgrad		
		< 1.000 kr.	< 2.000 kr.	Gnst.	> 90	> 80	Gnst.
<i>2001</i>	<i>1.000</i>	-----Pct.-----		<i>Kr.</i>	-----Pct.-----		
Fra ledighed mv.	42	7,9	60,3	2.000	7,8	50,1	79,5
Fra beskæftigelse.....	93	3,1	9,5	5.400	3,5	13,5	63,8
- heraf ufaglært	44	3,6	12,0	4.700	3,8	16,0	66,0
- heraf faglært	38	2,8	8,2	5.500	3,4	12,2	63,4
- heraf videreg. udd .	11	1,9	4,8	7.500	2,4	7,7	56,9
I alt	136	4,6	25,4	4.300	4,8	24,9	68,7
<i>2004</i>	<i>1.000</i>	-----Pct.-----		<i>Kr.</i>	-----Pct.-----		
Fra ledighed mv.	42	4,5	30,8	2.200	5,0	38,9	77,8
Fra beskæftigelse.....	93	2,3	7,4	5.800	2,7	10,8	62,3
- heraf ufaglært	44	2,6	9,5	5.100	2,9	12,7	64,4
- heraf faglært	38	2,2	6,2	5.900	2,6	9,7	61,8
- heraf videreg. udd .	11	1,9	3,4	8.000	2,4	6,9	55,7
I alt	136	3,0	14,7	4.700	3,4	19,5	67,1
<i>Ændring 2001-04</i>		-----Pct.-----		<i>Kr.</i>	-----Pct.-----		
Fra ledighed mv.		-3,4	-29,5	220	-2,8	-11,2	-1,7
Fra beskæftigelse.....		-0,8	-2,1	440	-0,8	-2,7	-1,5
- heraf ufaglært		-1,0	-2,5	400	-0,9	-3,3	-1,6
- heraf faglært		-0,6	-2,0	460	-0,8	-2,5	-1,6
- heraf videreg. udd .		-0,0	-1,4	490	-0,0	-0,8	-1,2
I alt		-1,6	-10,7	370	-1,4	-5,4	-1,6

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Det gennemsnitlige forskelsbeløb for efterlønsmodtagere under ét skønnes at stige lidt mindre end for de forsikrede. For efterlønsmodtagere, der kommer fra beskæftigelse, forventes det gennemsnitlige forskelsbeløb at blive forøget med 400-500 kr., hvilket svarer nogenlunde til ændringen for fuldt beskæftigede under ét, jf. tabel 7.2.

Efterlønsmodtagere, der kommer fra ledighed, skønnes at få en stigning i forskelsbeløbet på omkring 200 kr., hvilket er lavere end alle øvrige grupper. Dette skyldes, at forøgelsen af mellemskattegrænsen som udgangspunkt ikke får betydning for denne gruppe som følge af antagelsen om en relativt lav potentiel timeløn. Beskæftigelsesfradraget fra *Forårspakken* indebærer dog, at andelen med forskelsbeløb under 2.000 kr. halveres, fra 60 pct. i 2001 til 30 pct. i 2004.

Der forventes i øvrigt at ske en relativt kraftig reduktion i andelen af efterlønsmodtagere med et forskelsbeløb på under 2.000 kr. – fra godt 25

pct. til godt 15 pct., hvorimod andelen med et forskelsbeløb på under 1.000 kr. ventes at forblive på et relativt lavt niveau. Det forventes således reduceret fra knap 5 pct. i 2001 til omkring 3 pct. i 2004.

Beregningerne illustrerer kun i begrænset omfang effekterne af den fleksible efterlønsordning. Efterlønsmodtagere indgår med deres faktiske indkomster, og langt de fleste i 2001 modtager efterløn efter de gamle efterlønsregler. Det er hovedsageligt effekterne af forårspakken for efterlønsmodtagerne, der belyses i dette afsnit. I appendiks 7.3 er der en mere dybtgående gennemgang af efterlønsmodtageres incitamenter til beskæftigelse.

7.7. Indkomstafrapning af indkomstafhængige ydelser

Indkomstafrapning af indkomstafhængige ydelser påvirker det økonomiske incitament til at være i beskæftigelse. De indkomstafhængige ydelser omfatter i denne analyse boligstøtte, tilskud til daginstitutionsbetaling og ægtefælles eller samlevers sociale pension – det vil sige de samme ydelser (ekskl. aftrapning af ejendomsværdiskatterabat), der indgår i opgørelsen af de sammensatte marginalprocenter i kapitel 6.

Det er i særlig grad enlige forsørgere, som er berørt af aftrapning af indkomstafhængige ydelser. Ca. 76 pct. af de enlige forsørgere er berørt af aftrapning mod 22 pct. blandt alle 2,5 mio. personer, der er omfattet af beregningerne, *jf. tabel 7.14*¹⁴. For enlige forsørgere bidrager aftrapning af indkomstafhængige ydelser isoleret set til at øge den gennemsnitlige kompensationsgrad med 4,5 pct.enheder. For de øvrige grupper øges den gennemsnitlige kompensationsgrad med 0,7 pct.enheder.

---

¹⁴ Andelen, der er berørt af aftrapning, er væsentligt højere i analysen i dette kapitel end i kapitel 6. Det skyldes, at der i kapitel 6 foretages en sammenligning af en udgangssituation og en situation med en marginal forøgelse af arbejdsindkomsten. I dette kapitel er forskellen mellem indkomsten – i henholdsvis beskæftigelse og ledighed mv. – betydeligt større.

Tabel 7.14. Aftrapning af indkomstafhængige ydelser efter familiekategori, 2001

	Personer		Forskelsbeløb		Kompensationsgrad	
	Antal	Andel berørt af aftrapning	Gnst.	Bidrag fra aftrapning	I alt	Bidrag fra aftrapning
<i>Familiekategori</i>	<i>1.000</i>	<i>Pct.</i>	<i>-----Kr./mdr.-----</i>		<i>Pct.</i>	<i>Pct.enheder</i>
Enlige u, børn	612	22	5.200	100	61	0,7
Enlige m, børn	100	76	3.600	700	78	4,5
Gifte/samlev. u, børn...	901	9	5.600	0	64	0,7
Gifte/samlev. m. børn .	889	29	5.500	100	66	0,7
Alle	2.502	22	5.400	100	65	0,9

Anm.: Omfatter aftrapning af boligstøtte, tilskud til betaling af daginstitution og ægtefælle eller samlevers sociale pension.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Forskellen mellem de indkomstafhængige ydelser i en situation med henholdsvis beskæftigelse og ledighed er generelt størst for højtlønnede, for hvem ydelserne i en situation med beskæftigelse som oftest vil være fuldt aftrappet.

Appendiks 7.1

Metodegrundlag for beregning af forskelsbeløb

Datagrundlag

Datagrundlaget for analysen er stikprøver af befolkningen, hvor de samme individer følges over tid. Stikprøverne omfatter 3,3 pct. af befolkningen i alderen 18-66 år og alle disse personers familiemedlemmer.

Arbejdsmarkedsstatus for de 18-66-årige

Beregning og præsentation af kompensationsgrader og forskelsbeløb er baseret på en opdeling af de 18-66-årige efter arbejdsmarkedsstatus, *jf. tabel 1*. De *fuldt beskæftigede* er personer, som har været i ustøttet beskæftigelse hele året som lønmodtagere. Heraf har nogle været beskæftiget på deltid (under 27 timer). *Delårsbeskæftigede* har i en eller flere perioder i året været i ustøttet beskæftigelse som lønmodtager, men har også i perioder modtaget en overførselsindkomst¹.

De *fuldt ledige mfl.* har modtaget overførselsindkomster hele året. Gruppen omfatter personer, som modtager arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp, sygedagpenge, orlovsydelse mv. hele året. Der beregnes endvidere kompensationsgrader og forskelsbeløb for *efterlønsmodtagere*.

For de øvrige befolkningsgrupper, herunder selvstændige og uddannelsessøgende, beregnes ikke kompensationsgrader og forskelsbeløb.

---

¹ De fuldt beskæftigede og delårsbeskæftigede omtales i nogle sammenhænge samlet som de beskæftigede, hvorved der blandt andet ses bort fra selvstændige. Selvstændige indgår ikke i analysen.

Tabel 1. 18-66-årige fordelt efter arbejdsmarkedsstatus, 1997 og 2001

	1997	2001
<i>Arbejdsmarkedsstatus</i>	<i>-----1.000 personer-----</i>	
Fuldt beskæftigede.....	1.770	1.895
Delårsbeskæftigede.....	361	315
Fuldt ledige mfl.....	221	184
Efterlønsmodtagere	127	154
I alt (som indgår i beregningerne) ¹	2.479	2.547
Selvstændige og medhjælpende ægtefæller.....	194	183
Uddannelsessøgende.....	320	318
Førtidspensionister	275	262
Øvrige.....	204	188
I alt (som ikke indgår i beregningerne)	993	951
Alle	3.473	3.498

1) Inkl. 27.000 personer med store lønmodtagerfradrag og 18.000 personer, som ikke har modtaget efterløn hele året. For disse grupper og for efterlønsmodtagere i 1997 beregnes der ikke forskelsbeløb.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Opgørelsen af de 18-66-åriges arbejdsmarkedsstatus i tabel 1 afviger på nogle punkter i forhold til arbejdsstyrkeopgørelsen i RAS. Ifølge RAS var godt 3 mio. personer enten i arbejdsstyrken eller efterlønsmodtagere i 2001. I nærværende analyse beregnes der forskelsbeløb for ca. 2,5 mio. personer.

Forskellen skyldes blandt andet, at der ikke beregnes forskelsbeløb for alle personer i arbejdsstyrken, herunder ca. 220.000 selvstændige og ca. 150.000 personer, som ifølge RAS indgår i arbejdsstyrken, men er under 18 eller over 66 år. Endvidere betragtes personer under uddannelse med lønindkomster, herunder elever, ofte som lønmodtagere i RAS. I tabel 1 betragtes personer under uddannelse og elever derimod som uddannelsessøgende, med mindre de har betydelige lønindkomster. Denne definitionsforskel svarer til ca. 220.000 personer. Det skal desuden bemærkes, at arbejdsmarkedsstatus i RAS opgøres på et statustidspunkt, mens opgørelsen i tabel 1 vedrører hele kalenderåret.

Enkeltelementer i beregning af forskelsbeløb

Af tabel 2 fremgår det, hvor meget de enkelte elementer bidrager til det samlede gennemsnitlige forskelsbeløb på ca. 5.400 kr. om måneden blandt de ca. 2,5 mio. personer, som er omfattet af beregningerne.

Forskellen i indkomst efter skat, AM- og SP-bidrag i en situation med henholdsvis beskæftigelse og ledighed mv. er gennemsnitligt 5.110 kr. om måneden. Forskellen fremkommer ved, at lønindkomsten (efter AM- og SP-bidrag) er 9.670 kr. højere end overførselsindkomsten. Fratrækkes den skat, der skal betales af denne bruttoforskel (4.560 kr.), når man frem til nettoforskellen, der således udgør langt det største bidrag til forskelsbeløbet.

Tabel 2. Enkeltelementer i beregning af forskelsbeløb, 2001

	Fuldt beskæftig.	Delårs- beskæftig.	Fuldt ledige mfl.	Efterløns- modtagere	Alle
-----Gnst. kr. pr. måned-----					
Indkomst før skat.....	10.820	6.250	5.320	7.600	9.670
Skat.....	-5.160	-2.760	-2.240	-3.580	-4.560
Indkomst efter skat.....	5.660	3.490	3.080	4.020	5.110
Boligstøtte.....	-60	-80	-160	-40	-60
Daginstitutionstilskud...	-40	-40	-70	0	-40
Pensionsindb. (netto)	1.050	610	420	620	930
Transport (netto)	-600	-460	-260	-280	-540
Andet.....	-20	-20	0	0	-10
Forskelsbeløb, i alt.....	6.000	3.500	3.000	4.300	5.400

Anm.: *Indkomst før skat* angiver forskellen før skat mellem løn og overførsler (inkl. kontanthjælp og pensionstillæg til ægtefælle og ekskl. AM- og SP-bidrag). *Pensionsindbetalinger (netto)* og *transport (netto)* angiver nettobidraget til forskelsbeløbet efter (sammensat) skat. *Andet* omfatter diverse lønmodtagerudgifter.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Indkomstskatten nedbringer således forskelsbeløbet med 4.560 kr. og reducerer dermed bruttoforskelsbeløbet med ca. 47 pct. Indkomstskattens betydning for kompensationsgraden er begrænset, idet det alene er progressionen i indkomstbeskatningen (herunder beskæftigelsesfradraget fra 2004), som har betydning for kompensationsgraden.

Aftrapning af indkomstafhængige ydelser – boligstøtte og tilskud til daginstitution – reducerer samlet set det gennemsnitlige forskelsbeløb med ca. 100 kr., men der er store variationer omkring disse gennemsnitsværdier, jf. afsnit 7.7.

Nettoværdien af pensionsindbetalinger – efter en gennemsnitlig beskatning på 55 pct. ved udbetalingstidspunktet – øger gennemsnitligt forskelsbeløbet med 930 kr., mens udgifter til transport mellem bopæl og arbejdssted antages at reducere det gennemsnitlige forskelsbeløb med 540 kr.

Timeløn

Bruttoindkomsten i beskæftigelsesalternativet bestemmes for de fuldt beskæftigede og delårsbeskæftigede med udgangspunkt i Danmarks Statistiks Lønstatistik, *jf. boks 2*. Idet en række lønmodtagere ikke er omfattet af lønstatistikken, suppleres med oplysninger om indkomstgrundlaget fra sygedagpengeregisteret og dagpengeudbetalingsregistret.

For beskæftigede, for hvem der ikke findes oplysninger i disse tre registre, beregnes der en timeløn på basis af den registrerede lønindkomst og beskæftigelsesgraden. For personer med meget lille beskæftigelsesgrad, vil en timeløn beregnet på denne måde være behæftet med stor usikkerhed, og derfor beregnes timelønnen for disse personer ved hjælp af en lønfunktion. Lønfunktionen er estimeret på grundlag af blandt andet uddannelse, branche, alder og køn.

Boks 2. Kilder til fastsættelse af timeløn

Persongruppe	Kilder til fastsættelse af timeløn (prioriteret rækkefølge)
Fuldt beskæftigede og delårsbeskæftigede	1) Lønstatistikken (Danmarks Statistik) 2) Indkomstgrundlaget i sygedagpengeregisteret 3) Indkomstgrundlaget i dagpengeudbetalingsregisteret 4) Beregnet fra lønindkomst og beskæftigelsesgrad 5) Lønfunktion
Fuldt ledige mfl.	1) Indkomstgrundlaget i dagpengeudbetalingsregisteret 2) Lønnen det foregående år 3) 5 pct.-fraktilen i de beskæftigedes lønfordeling
Efterlønsmodtagere	1) Lønnen et foregående år 2) Medianløn i lønfordeling i 1) 3) 5 pct.-fraktilen i de beskæftigedes lønfordeling

For de fuldt ledige mfl. findes der i sagens natur ikke tilsvarende lønoplysninger. Hvor det er muligt, benyttes i stedet indkomstgrundlaget i dagpengeudbetalingsregistret, og for andre benyttes en eventuel registreret timeløn fra det foregående år. De resterende fuldt ledige mfl. – knap 100.000 personer svarende til 54 pct. af de fuldt ledige mfl. – tildeles en timeløn svarende til 5 pct.-fraktilen i de beskæftigedes lønfordeling, *jf.*

boks 7.2. Denne timeløn udgør 91,90 kr. i 2001, hvortil kommer en samlet pensionsindbetaling på 6,60 kr. pr. time.

For efterlønsmodtagerne benyttes timelønsoplysninger for et af de foregående år. For personer, der har været beskæftigede før overgang til efterløn, men hvor en sådan lønoplysning ikke findes (fx selvstændige), benyttes medianlønnen for de øvrige efterlønsmodtagere, der har været i beskæftigelse før overgang til efterløn. For personer, der kommer fra ledighed eller overgangsydelse, fastsættes lønnen som 5 pct.-fraktilen i de beskæftigedes lønfordeling, jf. omtale ovenfor.

Med det anvendte timelønsbegreb beregnes den årlige lønindkomst ved at gange med 1.924 timer.

Transportudgifter

Beregningen af transportudgifter er baseret på tre typer af oplysninger: afstand mellem bopæl og arbejdssted, transportform og udgift pr. kilometer ved de enkelte transportformer.

Kørselsafstanden mellem bopæl og arbejdssted er beregnet som den korteste vejafstand ved hjælp af Dansk Adresse og Vejdatabase. I *Finansredegørelse 2001* og *Fordeling og incitamentter 2002* anvendtes fugleflugtsafstanden ved beregning af forskelsbeløb.

Det faktiske individuelle valg af transportform mellem bopæl og arbejdssted er ikke oplyst i datagrundlaget. I stedet foretages et skøn baseret på Transportvaneundersøgelsen samt oplysninger om bilejerskab, hvor der tages hensyn til forskelle i valg af transportform ved forskellige transportafstande og forskelle mellem geografiske regioner.

Den marginale udgift ved at køre én km i bil er fastsat til den lave sats ved udbetaling af skattefri kørselsgodtgørelse svarende til befordringsfradraget på 1,58 kr. (2001). Denne sats er bestemt af Ligningsrådet med udgangspunkt i skønnede udgifter til benzin og vedligeholdelse (1,31 kr.) samt værditab (0,27 kr.). Faste udgifter i form af forsikring, ejeravgift mv. samt finansieringsomkostninger indgår således ikke.

For let trafik er udgiften pr. kilometer fastsat til 0,40 kr. svarende til satsen for udbetaling af skattefri godtgørelse for erhvervmæssig kørsel på egen cykel, knallert eller EU-knallert.

Udgiften ved offentlig transport er baseret på en estimation af sammenhængen mellem prisen på et pendlerkort og kørselsafstanden. Pendlerkortet antages at blive brugt 10,5 måneder om året.

Sammenligning med Fordeling og Incitament 2002

Der er to væsentlige ændringer af beregningsmetoden i nærværende analyse i forhold til analysen af forskelsbeløb i kapitel 5 i *Fordeling og incitament 2002* (FI02). For det første er skønnet over transportudgifter som nævnt dannet på en ny måde. Det har reduceret det gennemsnitlige forskelsbeløb med knap 300 kr.

For det andet er metoden til opgørelse af den potentielle timeløn for personer, der aktuelt ikke er i beskæftigelse, ændret. Beregningsgrundlaget i dagpengeudbetalingsregistret medgår nu i grundlaget for bestemmelse af timelønnen. For nogle fuldt ledige mfl. har det medført, at den potentielle timeløn vurderes højere end i FI02. For personer fra grupperne fuldt ledige mfl. og efterlønsmodtagere, som ikke tildeles løn ud fra objektive, individuelle forhold, fastsættes den potentielle timeløn nu til 5 pct.-fraktilen i de beskæftigedes lønfordeling (91,90 kr.). Tidligere anvendtes 10 pct.-fraktilen (99,10 kr.). Det skal ses i lyset af, at denne gruppe generelt har haft en meget svag arbejdsmarkedstilknytning, hvorfor den potentielle timeløn må formodes at være relativt lav, jf. boks 7.2.

Det skal endvidere bemærkes, at analysen i kapitel 5 i FI02 er i 1997-lønniveau, hvorimod analysen i nærværende kapitel er i 2001-lønniveau.

Sammenligning med Pedersen og Smith 2003²

Den væsentligste forskel mellem beregningerne af incitamenterne til at være i beskæftigelse i *Pedersen og Smith 2003* og nærværende analyse er det anvendte lønbegreb. Hvor Pedersen og Smith tager udgangspunkt i den enkeltes egen angivelse af sin timeløn ved en spørgeskemaundersøgelse, er nærværende analyse hovedsagelig baseret på registeroplysninger om den faktiske timeløn.

Indbetalinger til pensionsordninger udgør den væsentligste forskel på de to lønbegreber, men også personalegoder, ferietillæg mv. har betydning. Disse lønkomponenter er – og indregnes i fuldt omfang som – en del af det faktiske økonomiske udbytte ved at være i beskæftigelse. Fx vil pen-

---

² I Smith mfl., 2003, *Fra mangel på arbejde til mangel på arbejdskraft*, Spektrum.

sionsindbetalinger for de fleste betyde en forøgelse af forbrugsmuligheden allerede i den erhvervsaktive alder på grund af muligheden for at nedbringe anden opsparing og/eller ved belåning. Den løbende udbygning af arbejdsmarkedspensionsordningerne igennem de seneste 15-20 år peger også på, at lønmodtagere tillægger pensionsindbetalinger værdi.

At det anvendte lønbegreb har betydning for incitamentsberegningerne, fremgår af Pedersen og Smiths egne følsomhedsberegninger. Blandt de beskæftigede ledighedsforsikrede 18-59-årige finder de, at 11,4 pct. har et forskelsbeløb under 500 kr. beregnet med udgangspunkt i timelønnen som oplyst ved spørgeskemaundersøgelsen. Med udgangspunkt i registeroplysninger om timelønnen og efter at have indregnet pensionsindbetalinger opgør de andelen til 3,6 pct. – dvs. knap 8 pct.enheder lavere. I nærværende analyse beregnes den tilsvarende andel for den samme personkreds til 3-4 pct., det vil sige tilnærmelsesvis det samme.

Appendiks 7.2

Udviklingen i forskelsbeløb fra 1997 til 2001

Fra 1997 til 2001 er det økonomiske incitament til at være i beskæftigelse styrket. Den gennemsnitlige kompensationsgrad for gruppen af fuldt beskæftigede, delårsbeskæftigede og fuldt ledige mfl. er reduceret med 2,3 pct.enheder fra 66,6 pct. i 1997 til 64,3 pct. i 2001, *jf. tabel 1*. Det svarer til en real stigning i forskelsbeløbet på knap 500 kr.

Tabel 1. Incitamenter til at være i beskæftigelse, 1997 og 2001

	Forskelsbeløb			Kompensationsgrad		
	1997	2001	Ændring 1997-2001	1997	2001	Ændring 1997-2001
<i>Arbejdsmarkedsstatus</i>	<i>Gnst. kr./mdr.</i>		<i>Kr./mdr.</i>	<i>Gnst. pct.</i>		<i>Pct.enheder</i>
Fuldt beskæftigede.....	5.700	6.000	300	63,4	62,0	-1,4
Delårsbeskæftigede	3.100	3.500	400	75,8	72,6	-3,2
Fuldt ledige mfl.	2.700	3.000	300	77,0	73,6	-3,4
Alle.....	5.000	5.400	500	66,6	64,3	-2,3

Anm.: Forskelsbeløb er angivet i 2001-lønniveau. Der er ikke beregnet forskelsbeløb eller kompensationsgrader for efterlønsmodtagere i 1997. Det skal bemærkes, at der er større usikkerhed på beregning af *ændringer* i incitamenterne fra 1997 til 2001 end på beregning af incitamenterne i enkelte år.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Stigningen i det gennemsnitlige forskelsbeløb fra 1997 til 2001 skyldes flere forhold. For det første har stigningen i de beskæftigedes indtjening i perioden været højere end stigningen i overførselsindkomsterne.

Dette er illustreret med et familietypeeksempel for en gift ufaglært LO'er med ledighedsforsikring i *tabel 2*. For denne familietype er månedslønnen vokset med 1.940 kr. fra 16.620 kr. i 1997 til 18.560 kr. i 2001. I samme periode er den højeste månedlige dagpengesats vokset med 1.214 kr. Forskellen i bruttoindkomst i en situation med henholdsvis beskæftigelse og ledighed er således i perioden forøget med 726 kr. om måneden før AM- og SP-bidrag og ca. 400 kr. efter AM- og SP-bidrag.

Fra 1997 til 2001 er der endvidere sket en forøgelse af de overenskomst-mæssigt aftalte pensionsbidrag, hvilket har bidraget yderligere til at styrke det økonomiske incitament til at være i beskæftigelse. Fra 1997 til 1998 blev de lediges samlede ATP-indbetaling hævet med 1/3.

Tabel 2. Udvikling i forskelsbeløb for gift LO'er, 1997 til 2001

	1997	1998	1999	2000	2001
	----- Kr./mdr. -----				
Lønindkomst ekskl. pensionsindbetal.	16.620	17.033	17.595	18.061	18.560
A-dagpenge ekskl. ATP-indbetalinger	-11.377	-11.508	-11.811	-12.201	-12.591
AM- og SP-bidrag	-1.216	-1.418	-1.466	-1.504	-1.544
Bruttoindk. ekskl. AM- og SP-bidrag	4.027	4.107	4.318	4.357	4.425
Skat	-1.929	-1.903	-1.991	-1.995	-2.011
Indkomst efter skat	2.098	2.204	2.327	2.362	2.414
Boligstøtte	0	0	0	0	0
Tilskud til daginstitutionsbetaling	0	0	0	0	0
Pensionsudbetaling (netto)	234	245	283	371	465
Transportudgift (netto)	-335	-331	-342	-350	-350
Forskelsbeløb (årets priser)	1.997	2.120	2.269	2.382	2.529
Forskelsbeløb (2001-lønniveau)	2.261	2.337	2.431	2.465	2.529

Anm.: Forskelsbeløbet er beregnet med udgangspunkt i den lavtlønnede i familietyper *LO-par i lejebolig (117)*, jf. kapitel 2. Arbejdsmarkedspensionen beregnes som det samlede pensionsbidrag i overenskomsten mellem Dansk industri og CO-industri.

Kilde: Egne beregninger.

For det andet er der foretaget en række ændringer i personbeskatningen i perioden. Forhøjelse af mellemskattegrænsen og reduktion af bundskattesatsen har bidraget til at øge forskelsbeløbet¹. Skatternes bidrag til forskelsbeløbet i *tabel 2* er således kun vokset svagt opgjort i løbende priser fra 1997 til 2001, og opgjort i faste priser er skatternes bidrag faldet.

¹ Stigningen i den gennemsnitlige kommuneskat på 1,3 pct.enheder trækker i modsat retning, men modsvarer kun delvist reduktionen af bundskattesatsen med 3,75 pct.enheder fra 10 pct. i 1997 til 6,25 pct. i 2001.

For det tredje har stigningen i antallet af fuldt beskæftigede i forhold til antallet af ledighedsberørte medvirket til at øge det gennemsnitlige forskelsbeløb. Inden for personkredsen i tabel 1 er andelen af fuldt beskæftigede således steget med knap 4 pct.enheder fra 75 pct. i 1997 til 79 pct. i 2001, jf. tabel 3. For gruppen af ledige i 1997, som er fuldt beskæftigede i 2001, medfører opkvalificering og højere anciennitet efterhånden mulighed for at opnå en højere timeløn end det forudsatte niveau ved beregning af forskelsbeløbet for 1997.

Tabel 3. Arbejdsmarkedsstatus, 1997 og 2001

	1997	2001	Ændring 1997-2001
<i>Arbejdsmarkedsstatus</i>	<i>-----Pct.-----</i>		<i>Pct.enheder</i>
Fuldt beskæftigede.....	75,1	79,0	3,9
Delårsbeskæftigede.....	15,4	13,2	-2,2
Fuldt ledige mfl.....	9,5	7,8	-1,7
Alle	100,0	100,0	0,0

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Appendiks 7.3

Forskelsbeløb for efterlønsmodtagere

Nedenfor uddybes en række forhold vedrørende det økonomiske incitament til tilbagetrækning til efterløn. Det foreliggende datagrundlag har ikke muliggjort en beregning af en potentiel efterløn, det vil sige en efterløn til efterlønsberettigede personer over 59 år i beskæftigelse. Personkredsen i analysen er derfor de personer, der modtager efterløn hele året.

Ved beregning af indkomsten i overførselsalternativet indgår de registrerede supplerende indkomster, herunder efterlønsmodtagerens eventuelle pensionsudbetalinger og arbejdsindkomst.

Hovedparten af efterlønsmodtagerne følger de gamle regler for modregning i efterlønnen for arbejde, hvor der ikke modregnes for de første 200 timers arbejde. I løbet af nogle år vil hovedparten af efterlønsmodtagerne følge den fleksible efterlønsordning, hvor efterlønsmodtagerne kan fastsætte deres arbejdstid mere fleksibelt end tidligere. Der er eksempelvis større mulighed for, at den enkelte fortsætter på arbejdsmarkedet, men på reduceret tid.

Den fleksible efterlønsordning vil også påvirke tidspunktet for tilbagetrækning, idet nogle personer vil blive tilskyndet til at trække sig helt (eller delvist) tilbage på et senere tidspunkt end under de gamle regler. Medvirkende hertil er, at tilbagetrækning efter det 62. år giver mulighed for at få efterlønnen beregnet efter mere gunstige regler og for at optjene en skattefri præmie.

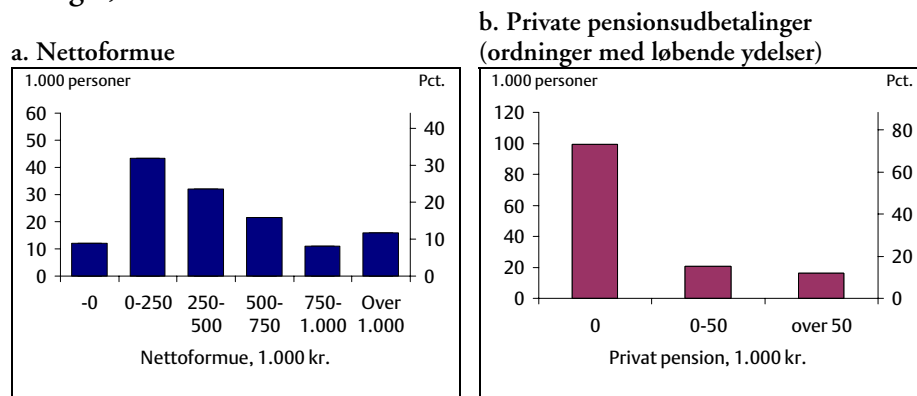
Effekterne af disse regler kan ikke umiddelbart indregnes inden for rammerne af den anvendte, relativt simple model med forskelsbeløb og kompensationsgrader. Den skattefri præmie udbetales eksempelvis som et engangsbeløb ved folkepensionsalderen, og efterlønsydelsens størrelse afhænger af tilbagetrækningstidspunktet. En fuld belysning af det økono-

miske incitament til at vælge efterløn forudsætter således en samlet vurdering af den økonomiske situation fra (det mulige) tilbagetrækningstidspunkt indtil folkepensionsalderen.

Det er endvidere ikke alene den løbende indtjening, som påvirker tilbagetrækningsbeslutningen. Pensionsformue og andre former for opsparet formue har også betydning og må isoleret set forventes at trække i retning af tidligere tilbagetrækning.

Cirka 60 pct. af efterlønsmodtagerne har en nettoformue (ekskl. pensionsformue) over 250.000 kr., og 36 pct. har en nettoformue over 500.000 kr., jf. figur 1.a. Disse formuer i form af friværdi i egen bolig, bankindeståender, værdipapirer mv. repræsenterer en forbrugsmulighed ved siden af den løbende indkomst. Formuer i form af friværdi i ejerbolig vil endvidere isoleret set indebære lavere betaling af husleje ud af den løbende disponible indkomst¹.

Figur 1. Efterlønsmodtagernes nettoformue og private pensionsudbetalinger, 2001

Anm.: Nettoformuen er opgjort som familiens samlede formue ekskl. pensionsformuer pr. voksen.

Kilde: Egne beregninger på basis af stikprøver på 3,3 pct. af befolkningen.

Ved overgang til efterløn vælger nogle at påbegynde udbetaling fra en privat pensionsordning med løbende udbetalinger. I alt 27 pct. af efterlønsmodtagerne får udbetalinger fra en sådan ordning, og 12 pct. modta-

¹ Sammenhængen mellem nettoformue og forbrugsmuligheden er beskrevet nærmere i kapitel 2 i rapporten *Ældres økonomiske vilkår*, september 2003.

ger over 50.000 kr. årligt, *jf. figur 1.b*. Pensionsudbetalinger vil ofte indebære en aftrapning af efterlønnen.

Under den fleksible efterlønsordning vil personer med pensionsordninger af en vis størrelse kun få udbetalt efterløn med en reduceret sats – uanset om de hæver pensionen eller ej. Under den gamle efterlønsordning bliver efterlønnen alene reduceret for personer, der løbende modtager udbetalinger fra pensionsordninger, som er et led i et tidligere ansættelsesforhold. Sker der ikke udbetaling af pensionen, aftrappes efterlønnen ikke efter de gamle regler. Alle typer af kapitalpensioner kan hæves uden aftrapning.

Pensionsudbetalinger øger den disponible indkomst i overførselsalternativet, men har beregningsteknisk ikke nogen betydning for størrelsen af forskelsbeløbet.

Tabell B.1. Lejere. Familietype 115: LO-par med relativt lav indkomst og to børn i børnehave og SFO

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. eget ATP-bidrag).....	313.627	341.636	352.802	362.363	373.627	385.137	393.840	403.375	413.009
Sygedagpenge	13.564	13.738	14.098	14.561	15.023	15.434	15.923	16.385	16.822
Indbetaling til ATP	4.666	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Bruttoløn	331.857	360.741	372.268	382.292	394.018	405.939	415.131	425.128	435.199
Børnefamilieydelse.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Overførselsindkomst.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Samlet indkomst.....	347.057	378.541	390.568	401.292	413.618	426.139	436.031	446.448	456.967
Fagforeningskontingent.....	9.492	11.652	11.820	12.184	12.752	13.023	13.294	13.596	13.786
A-kassekontingent	7.200	7.808	6.966	6.840	5.640	5.792	5.976	6.149	6.309
Efterlønsbidrag	0	0	1.656	3.420	4.116	4.228	4.364	4.491	4.607
ATP-indbetaling.....	4.666	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Særlig pensionsopsparing.....	0	3.565	3.669	3.769	3.887	4.006	4.098	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag	18.818	27.331	28.224	28.989	29.890	30.811	31.507	32.270	33.041
Indkomstskat.....	103.691	100.645	102.216	102.393	104.766	107.545	109.678	110.361	112.880
Disp. indkomst før bolig- og daginstitutionsudgift.....	203.191	222.173	230.649	238.329	247.200	255.367	261.747	274.214	280.976
Boligudgift for lejere.....	40.458	43.442	44.600	45.845	47.088	48.315	49.619	50.909	52.182
Disp. indkomst efter bolig, før daginstitutionsudgift.....	162.733	178.731	186.049	192.484	200.112	207.052	212.127	223.304	228.794
Daginstitutionsbetaling.....	17.442	19.812	20.505	21.115	21.921	22.550	22.931	24.066	24.861
Disp. indkomst efter bolig- og daginstitutionsudgift.....	145.291	158.919	165.544	171.369	178.191	184.502	189.196	199.238	203.933
Indeks-real disp. indkomst før bolig og daginstitution	100,00	103,23	104,61	105,10	106,56	107,46	107,85	111,37	112,32
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift	100,00	104,05	105,78	106,39	108,22	109,35	109,84	114,25	115,45
Indeks-real disp. indk. efter bolig og daginstitution.....	100,00	103,63	105,43	106,09	107,94	109,14	109,72	114,18	115,25

Table B.2. Lejere. Familietype 117: LO-par med to børn i børnehave og SFO

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. eget ATP-bidrag).....	392.423	427.492	441.450	453.401	467.481	481.869	492.748	504.666	516.708
Sygedagpenge	13.564	13.738	14.098	14.561	15.023	15.434	15.923	16.385	16.822
Indbetaling til ATP	4.666	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Bruttoløn	410.652	446.597	460.916	473.330	487.872	502.671	514.038	526.419	538.898
Børnefamilieydelse.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Overførselsindkomst.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Samlet indkomst.....	425.852	464.397	479.216	492.330	507.472	522.871	534.938	547.739	560.666
Fagforeningskontingent.....	9.492	11.652	11.820	12.184	12.752	13.023	13.294	13.596	13.786
A-kassekontingent	7.200	7.808	6.966	6.840	5.640	5.792	5.976	6.149	6.309
Efterlønsbidrag	0	0	1.656	3.420	4.116	4.228	4.364	4.491	4.607
ATP-indbetaling.....	4.666	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Særlig pensionsopsparing.....	0	4.424	4.555	4.680	4.825	4.973	5.087	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag	23.545	34.199	35.316	36.272	37.399	38.550	39.420	40.373	41.337
Indkomstkatt.....	140.703	136.897	139.405	140.336	143.528	145.982	148.690	145.695	149.043
Disp. indkomst før bolig- og daginstitutionsudgift.....	240.246	264.050	274.130	283.231	293.845	304.956	312.740	332.067	340.216
Boligudgift for lejere.....	40.458	43.442	44.600	45.845	47.088	48.315	49.619	50.909	52.182
Disp. indkomst efter bolig, før daginstitutionsudgift.....	199.789	220.608	229.530	237.386	246.757	256.641	263.121	281.158	288.034
Daginstitutionsbetaling.....	17.442	19.812	20.712	21.726	22.920	23.922	25.074	26.070	27.214
Disp. indkomst efter bolig- og daginstitutionsudgift.....	182.347	200.796	208.818	215.660	223.837	232.719	238.047	255.088	260.820
Indeks-real disp. indkomst før bolig og daginstitution	100,00	103,82	105,22	105,70	107,21	108,62	109,09	114,23	115,24
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift	100,00	104,61	106,30	106,87	108,70	110,40	110,97	117,17	118,38
Indeks-real disp. indkomst efter bolig og daginstitution..	100,00	104,33	105,96	106,38	108,03	109,69	110,00	116,48	117,45

Table B.3. Lejer. Familietype 118: Par på kontanthjælp med to børn i børnehave og SFO

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Indbetaling til ATP.....	0	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	0	0	0
Bruttoløn.....	0	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	0	0	0
Kontanthjælp.....	212.688	221.908	227.616	234.960	244.080	250.728	260.616	268.176	275.160
Børnefamilieydelse.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Boligstøtte.....	8.436	10.548	9.266	7.560	7.680	8.112	8.088	8.268	8.280
Overførselsindkomst.....	236.324	250.256	255.182	261.520	271.360	279.040	289.604	297.764	305.208
Samlet indkomst.....	236.324	255.656	260.582	266.920	276.760	284.440	289.604	297.764	305.208
ATP-indbetaling.....	0	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	0	0	0
Særlig pensionsopsparring.....	0	2.600	2.276	2.350	2.441	2.507	0	0	0
Indkomstskat.....	66.921	63.229	64.457	65.993	68.974	69.615	73.493	75.495	77.352
Disp. indkomst før bolig- og daginstitutionsudgift.....	169.403	184.427	188.449	193.178	199.945	206.917	216.111	222.269	227.856
Boligudgift for lejere.....	40.458	43.442	44.600	45.845	47.088	48.315	49.619	50.909	52.182
Disp. indkomst efter bolig, før daginstitutionsudgift.....	128.946	140.984	143.849	147.333	152.857	158.603	166.491	171.359	175.674
Dagstitutionsbetaling.....	17.442	19.812	10.770	11.204	11.855	12.195	12.898	13.397	13.984
Disp. indkomst efter bolig- og daginstitutionsudgift.....	111.504	121.172	133.079	136.129	141.002	146.408	153.593	157.962	161.690
Indeks-real disp. indkomst før bolig og daginstitution....	100,00	102,72	102,44	102,10	103,28	104,33	106,66	108,07	108,99
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift.....	100,00	103,59	103,22	102,77	104,33	105,71	108,80	110,65	111,87
Indeks-real disp. indkomst efter bolig og daginstitution...	100,00	102,96	110,43	109,81	111,29	112,85	116,07	117,95	119,07

Table B.4. Lejer. Familietype 118A: Par på kontanthjælp med to børn i børnehave og SFO, reduktion fra 2003

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Indbetaling til ATP.....	0	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400
Bruttoløn.....	0	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400
Kontanthjælp.....	212.688	221.908	227.616	234.960	244.080	250.728	252.624	253.632	260.280
Børnefamilieydelse.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Boligtørte.....	8.436	10.548	9.266	7.560	7.680	8.112	8.088	0	0
Overførselsindkomst.....	236.324	250.256	255.182	261.520	271.360	279.040	281.612	274.952	282.048
Samlet indkomst.....	236.324	255.656	260.582	266.920	276.760	284.440	287.012	280.352	287.448
ATP-indbetaling.....	0	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400
Særlig pensionsopsparring.....	0	2.600	2.276	2.350	2.441	2.507	2.526	0	0
Indkomstskat.....	66.921	63.229	64.457	65.993	68.974	69.615	69.412	69.852	71.578
Disp. indkomst før bolig- og daginstitutionssudgift.....	169.403	184.427	188.449	193.178	199.945	206.917	209.673	205.100	210.469
Boligudgift for lejere.....	40.458	43.442	44.600	45.845	47.088	48.315	49.619	50.909	52.182
Disp. indkomst efter bolig, før daginstitutionssudgift.....	128.946	140.984	143.849	147.333	152.857	158.603	160.054	154.190	158.288
Dagstitutionsbetaling.....	17.442	19.812	10.770	11.204	11.855	12.195	11.943	12.157	12.431
Disp. indkomst efter bolig- og daginstitutionssudgift.....	111.504	121.172	133.079	136.129	141.002	146.408	148.111	142.033	145.857
Indeks-real disp. indkomst før bolig og daginstitution....	100,00	102,72	102,44	102,10	103,28	104,33	103,48	99,67	100,60
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift.....	100,00	103,59	103,22	102,77	104,33	105,71	104,59	99,56	100,80
Indeks-real disp. indkomst efter bolig og daginstitution...	100,00	102,96	110,43	109,81	111,29	112,85	111,92	106,06	107,41

Table B.5. Lejer. Familietype 120: Enlig LO'er uden børn

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. eget ATP-bidrag).....	219.621	239.266	247.087	253.776	261.656	269.724	275.798	282.477	289.226
Sygedagpenge	5.639	5.666	5.815	6.006	6.196	6.366	6.567	6.758	6.938
Indbetaling til ATP	2.333	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684
Bruttoløn	227.593	247.616	255.586	262.465	270.536	278.774	285.049	291.919	298.848
Samlet indkomst.....	227.593	247.616	255.586	262.465	270.536	278.774	285.049	291.919	298.848
Fagforeningskontingent	5.244	5.664	5.748	5.892	6.028	6.165	6.279	6.405	6.495
A-kassekontingent	3.600	3.904	3.483	3.420	2.820	2.896	2.988	3.075	3.155
Efterlønsbidrag	0	0	1.656	3.420	4.116	4.228	4.364	4.491	4.607
ATP-indbetaling.....	2.333	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684
Særlig pensionsopsparring.....	0	2.454	2.529	2.598	2.679	2.761	2.824	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag	13.177	19.141	19.767	20.302	20.933	21.578	22.064	22.598	23.138
Indkomstskat	80.899	78.737	79.931	80.273	82.043	83.540	85.118	82.952	84.781
Disp. indkomst før boligudgift	122.340	135.032	139.788	143.876	149.234	154.922	158.729	169.715	173.988
Boligudgift for lejere.....	30.751	33.020	33.900	34.846	35.791	36.723	37.715	38.696	39.663
Disp. indkomst efter boligudgift.....	91.588	102.011	105.888	109.030	113.443	118.198	121.014	131.019	134.325
Indeks-real disp. indkomst før boligudgift.....	100,00	104,11	105,20	105,27	106,71	108,13	108,44	114,24	115,22
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift	100,00	105,52	106,97	107,08	109,01	110,92	111,33	119,11	120,43

Table B.6. Lejere. Familietype 152: Pensionistpar med en ATP

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Social pension.....	128.112	134.760	138.984	144.192	150.336	154.392	159.336	174.168	178.640
ATP-udbetaling.....	7.132	9.836	10.884	11.966	13.082	14.225	15.355	16.482	17.439
Boligstøtte	17.964	19.332	17.096	17.124	18.144	19.248	19.980	19.056	19.488
Overførselsindkomst.....	153.208	163.928	166.964	173.282	181.562	187.865	194.671	209.706	215.567
Samlet indkomst.....	153.208	163.928	166.964	173.282	181.562	187.865	194.671	209.706	215.567
Indkomstskat	32.528	33.046	34.192	35.564	38.116	38.729	40.155	45.415	46.668
Disp. indkomst før boligudgift.....	120.680	130.882	132.772	137.718	143.446	149.136	154.516	164.291	168.899
Boligudgift for lejere.....	34.289	36.819	37.800	38.855	39.909	40.948	42.054	43.147	44.226
Disp. indkomst efter boligudgift.....	86.391	94.063	94.972	98.862	103.537	108.188	112.463	121.143	124.673
Indeks-real disp. indkomst før boligudgift.....	100,00	102,25	101,22	102,09	103,90	105,43	106,90	111,93	113,17
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift.....	100,00	103,15	101,72	102,93	105,48	107,63	109,69	116,75	118,50

Table B.7. Lejere. Familietype 160: Enlig pensionist

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Social pension.....	88.620	93.216	95.640	98.700	102.624	105.396	108.768	117.024	120.040
Personlige tillæg til pensionister.....	2.100	2.250	2.300	2.350	2.400	2.450	2.500	2.550	2.600
Boligstøtte	14.268	15.576	15.710	14.868	15.132	15.480	15.888	15.612	15.996
Overførselsindkomst.....	104.988	111.042	113.650	115.918	120.156	123.326	127.156	135.186	138.636
Samlet indkomst.....	104.988	111.042	113.650	115.918	120.156	123.326	127.156	135.186	138.636
Indkomstskat	25.733	24.974	25.399	25.989	27.309	27.546	28.389	31.127	31.870
Disp. indkomst før boligudgift.....	79.255	86.068	88.251	89.929	92.847	95.780	98.767	104.059	106.766
Boligudgift for lejere.....	26.119	28.046	28.794	29.597	30.400	31.192	32.034	32.867	33.689
Disp. indkomst efter boligudgift.....	53.136	58.022	59.457	60.331	62.447	64.588	66.733	71.192	73.077
Indeks-real disp. indkomst før boligudgift.....	100,00	102,30	102,35	101,42	102,29	102,98	103,88	107,70	108,61
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift	100,00	103,45	103,53	102,13	103,43	104,47	105,82	111,56	112,93

Table B.8. Lejere. Familietype 161: Enlig pensionist med ATP

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Social pension.....	88.620	93.216	95.640	98.700	102.624	105.396	108.768	111.924	114.840
ATP-udbetaling.....	7.132	9.836	10.884	11.966	13.082	14.225	15.355	16.482	17.439
Boligstøtte	21.012	22.644	22.922	23.088	23.520	24.048	24.528	25.068	25.644
Overførselsindkomst.....	116.764	125.696	129.446	133.754	139.226	143.669	148.651	153.474	157.923
Kapitalindkomst (renteindtægter).....	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Samlet indkomst.....	126.764	135.696	139.446	143.754	149.226	153.669	158.651	163.474	167.923
Indkomstskat.....	33.202	32.987	33.774	34.732	36.415	36.946	38.227	39.423	40.499
Disp. indkomst før boligudgift.....	93.562	102.709	105.672	109.022	112.811	116.723	120.424	124.051	127.424
Boligudgift for lejere.....	36.945	39.671	40.728	41.865	43.000	44.120	45.311	46.489	47.652
Disp. indkomst efter boligudgift.....	56.617	63.038	64.944	67.158	69.811	72.603	75.113	77.562	79.772
Indeks-real disp. indkomst før boligudgift.....	100,00	103,29	103,69	104,02	105,12	106,13	107,08	108,45	109,43
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift.....	100,00	105,48	106,14	106,69	108,52	110,21	111,79	114,06	115,70

Tabel B.9. Lejer. Familietype 171: Enlig dagpengemodtager uden børn

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Indbetaling til ATP.....	2.333	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Bruttoløn.....	2.333	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
A-dagpenge.....	132.082	138.091	141.731	146.411	151.091	155.251	160.191	164.871	169.291
Boligtøtte.....	4.284	4.596	4.716	4.848	4.980	5.112	5.256	5.388	5.520
Overførselsindkomst.....	136.366	142.687	146.447	151.259	156.071	160.363	165.447	170.259	174.811
Samlet indkomst.....	138.699	148.054	151.814	156.626	161.438	165.730	170.814	175.626	180.178
Fagforeningskontingent.....	5.244	5.664	5.748	5.892	6.028	6.165	6.279	6.405	6.495
A-kassekontingent.....	3.600	3.904	3.483	3.420	2.820	2.896	2.988	3.075	3.155
Efterlønsbidrag.....	0	0	1.656	3.420	4.116	4.228	4.364	4.491	4.607
ATP-indbetaling.....	2.333	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Særlig pensionsopsparing.....	0	1.300	1.417	1.464	1.511	1.553	1.602	0	0
Indkomstskat.....	40.885	38.712	38.948	39.328	40.719	41.863	43.181	45.039	46.232
Disp. indkomst før boligudgift.....	86.637	93.106	95.195	97.734	100.877	103.659	107.033	111.249	114.322
Boligudgift for lejere.....	30.751	33.020	33.900	34.846	35.791	36.723	37.715	38.696	39.663
Disp. indkomst efter boligudgift.....	55.886	60.086	61.295	62.888	65.086	66.935	69.318	72.554	74.659
Indeks-real disp. indkomst før bolig.....	100.00	101,19	100,95	100,78	101,60	101,88	102,89	105,19	106,21
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift.....	100,00	101,86	101,48	101,22	102,50	102,94	104,51	108,09	109,70

Table B.10. Lejer. Familietype 172: Enlig udeboende uddannelsessøgende

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. Eget ATP-bidrag)	42.651	46.379	47.900	49.192	50.725	52.288	53.471	54.766	56.075
Indbetaling til ATP	778	895	895	895	895	895	895	895	895
Bruttoløn	43.428	47.274	48.795	50.087	51.619	53.183	54.365	55.661	56.969
SU	41.916	44.028	45.300	46.884	49.292	50.771	52.548	54.229	55.802
Boligtørte	3.288	3.540	3.636	3.732	3.828	3.936	4.044	4.140	4.248
Overførselsindkomst	45.204	47.568	48.936	50.616	53.120	54.707	56.592	58.369	60.050
Samlet indkomst	88.632	94.842	97.731	100.703	104.740	107.890	110.957	114.030	117.020
ATP-indbetaling	778	895	895	895	895	895	895	895	895
Særlig pensionsopsparring	0	464	479	492	507	523	535	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag	2.559	3.710	3.832	3.935	4.058	4.183	4.278	4.381	4.486
Indkomstskat	22.850	22.152	22.692	23.183	24.479	24.814	25.455	25.856	26.496
Disp. indkomst før boligudgift	62.446	67.620	69.833	72.198	74.800	77.475	79.795	82.898	85.143
Boligudgift for lejere	21.952	23.572	24.200	24.875	25.550	26.216	26.923	27.623	28.314
Disp. indkomst efter boligudgift	40.494	44.048	45.633	47.322	49.250	51.260	52.872	55.275	56.829
Indeks-real disp. indkomst for bolig	100,00	101,97	102,75	103,30	104,53	105,67	106,45	108,79	109,81
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift	100,00	103,06	104,27	105,12	107,04	108,80	110,02	113,65	115,24

Table B.11. Lejer. Familietype 180: Enlig delvis ledig LO'er uden børn

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. eget ATP-bidrag).....	112.321	122.347	126.336	129.756	133.786	137.894	141.018	144.423	147.864
Sygedagpenge	5.151	5.247	5.384	5.561	5.778	5.894	6.081	6.258	6.424
Indbetaling til ATP	2.333	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623
Bruttoløn	119.805	131.217	135.343	138.940	143.187	147.412	150.722	154.304	157.912
A-dagpenge.....	46.229	48.332	49.606	51.244	52.882	54.338	56.067	57.705	59.252
Boligstøtte	1.116	0	0	4.848	4.980	5.112	5.256	5.388	5.520
Overførselsindkomst.....	47.345	48.332	49.606	56.092	57.862	59.450	61.323	63.093	64.772
Samlet indkomst.....	167.150	179.549	184.949	195.032	201.049	206.862	212.044	217.396	222.683
Fagforeningskontingent.....	4.248	5.988	6.072	6.292	6.724	6.858	7.015	7.191	7.292
A-kassekontingent	3.600	3.904	3.483	3.420	2.820	2.896	2.988	3.075	3.155
ATP-indbetaling.....	2.333	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623
Særlig pensionsopsparing.....	0	1.766	1.813	1.866	1.924	1.981	2.032	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag	6.739	9.788	10.107	10.381	10.703	11.032	11.281	11.554	11.829
Indkomstskat.....	53.411	51.247	52.252	52.820	54.112	55.229	56.519	57.471	58.849
Disp. indkomst før boligudgift.....	96.819	103.233	107.599	116.631	121.143	125.243	128.586	134.482	137.936
Boligudgift for lejere	30.751	33.020	33.900	34.846	35.791	36.723	37.715	38.696	39.663
Disp. indkomst efter boligudgift.....	66.067	70.213	73.699	81.785	85.351	88.520	90.871	95.787	98.273
Indeks-real disp. indkomst før bolig.....	100,00	100,46	102,18	107,70	109,29	110,28	110,78	114,05	115,02
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift.....	100,00	100,68	103,22	111,35	113,70	115,15	115,90	120,72	122,14

Table B.12. Lejer. Familietype 181: Enlig delvis ledig LO'er med et barn i børnehave

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. eget ATP-bidrag).....	112.321	122.347	126.336	129.756	133.786	137.894	141.018	144.423	147.864
Sygedagpenge	5.151	5.247	5.384	5.561	5.778	5.894	6.081	6.258	6.424
Indbetaling til ATP	2.333	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623
Bruttoløn	119.805	131.217	135.343	138.940	143.187	147.412	150.722	154.304	157.912
A-dagpenge.....	46.229	48.332	49.606	51.244	52.882	54.338	56.067	57.705	59.252
Børnetilskud og normalbidrag.....	16.260	17.096	17.536	18.092	18.668	19.176	19.788	20.360	20.888
Børnefamilieydelse.....	8.600	10.000	10.200	10.600	11.000	11.300	11.700	11.932	12.184
Boligstøtte	9.948	11.136	9.968	9.984	10.344	10.476	11.268	11.112	11.280
Overførselsindkomst.....	81.037	86.564	87.310	89.920	92.894	95.290	98.823	101.109	103.604
Samlet indkomst.....	200.842	217.781	222.653	228.860	236.081	242.702	249.544	255.412	261.515
Fagforeningskontingent.....	4.248	5.988	6.072	6.292	6.724	6.858	7.015	7.191	7.292
A-kassekontingent	3.600	3.904	3.483	3.420	2.820	2.896	2.988	3.075	3.155
ATP-indbetaling.....	2.333	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623	3.623
Særlig pensionsopsparring.....	0	1.766	1.813	1.866	1.924	1.981	2.032	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag	6.739	9.788	10.107	10.381	10.703	11.032	11.281	11.554	11.829
Indkomstskat.....	53.411	51.247	52.252	52.820	54.112	55.229	56.519	57.471	58.849
Disp. indkomst før bolig- og daginstitutionsudgift.....	130.511	141.465	145.303	150.459	156.175	161.083	166.086	172.498	176.768
Boligudgift for lejere.....	40.458	43.442	44.600	45.845	47.088	48.315	49.619	50.909	52.182
Disp. indkomst efter bolig, før daginstitution	90.053	98.023	100.703	104.614	109.086	112.768	116.467	121.589	124.586
Daginstitutionsbetaling.....	8.649	8.394	4.823	4.799	5.000	5.141	5.141	5.509	5.571
Disp. indkomst efter bolig- og daginstitutionsudgift	81.404	89.629	95.880	99.815	104.086	107.627	111.326	116.080	119.015
Indeks-real disp. indkomst før bolig og daginstitution ...	100,00	102,14	102,38	103,08	104,53	105,23	106,16	108,52	109,33
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift	100,00	103,12	103,47	104,49	106,61	107,63	108,98	112,42	113,60
Indeks-real disp. indkomst efter bolig og daginstitution..	100,00	104,31	108,98	110,29	112,53	113,63	115,23	118,73	120,05

Table B.13. Ejere. Familietype 110: LO-par med to børn i børnehøve og SFO

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. eget ATP-bidrag).....	392.423	427.492	441.450	453.401	467.481	481.869	492.748	504.666	516.708
Sygedagpenge	13.564	13.738	14.098	14.561	15.023	15.434	15.923	16.385	16.822
Indbetaling til ATP	4.666	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Bruttoløn	410.652	446.597	460.916	473.330	487.872	502.671	514.038	526.419	538.898
Imputeret boligudgift for ejere.....	52.595	56.475	57.980	59.598	61.215	62.809	64.505	66.182	67.837
Udgifter til reparation og vedl. af hus.....	8.369	9.224	9.418	9.644	9.933	10.162	10.294	10.370	10.413
Ejendomsstat	3.790	4.468	4.979	4.971	5.297	5.546	5.856	6.020	6.284
Prioritetsrenter.....	53.132	51.062	51.443	52.845	54.367	55.839	56.930	57.698	58.316
Nettoindkomst vedrørende ejerbolig	-12.697	-8.279	-7.860	-7.862	-8.382	-8.738	-8.575	-7.905	-7.176
Børnefamilieydelse.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Overførselsindkomst.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Samlet indkomst.....	413.156	456.118	471.355	484.467	499.090	514.133	526.363	539.834	553.490
Fagforeningskontingent.....	9.492	11.652	11.820	12.184	12.752	13.023	13.294	13.596	13.786
A-kassekontingent	7.200	7.808	6.966	6.840	5.640	5.792	5.976	6.149	6.309
Efterlønsbidrag	0	0	1.656	3.420	4.116	4.228	4.364	4.491	4.607
ATP-indbetaling.....	4.666	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Særlig pensionsopsparing.....	0	4.424	4.555	4.680	4.825	4.973	5.087	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag	23.545	34.199	35.316	36.272	37.399	38.550	39.420	40.373	41.337
Skat	119.864	119.412	124.794	128.464	133.617	136.312	138.996	136.085	139.566
Heraf ejendomsværdiskat.....	0	0	0	7.311	8.139	8.925	9.264	9.603	9.942
Disp. indkomst før bolig- og daginstitutionsudgift.....	248.389	273.255	280.880	287.240	295.373	305.888	313.859	333.772	342.516
Imputeret boligudgift for ejere.....	52.595	56.475	57.980	59.598	61.215	62.809	64.505	66.182	67.837
Disp. indkomst efter bolig, før daginstitution	195.794	216.780	222.900	227.641	234.159	243.079	249.354	267.590	274.680
Daginstitutionsbetaling.....	17.442	19.812	20.712	21.726	22.920	23.922	25.074	26.070	27.214
Disp. indkomst efter bolig- og daginstitutionsudgift	178.352	196.968	202.188	205.915	211.239	219.157	224.280	241.520	247.466
Indeks-real disp. indkomst før bolig og daginstitution	100,00	103,84	104,19	103,59	104,12	105,26	105,74	110,83	111,93
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift	100,00	104,89	105,34	104,58	105,25	106,70	107,31	113,79	115,20
Indeks-real disp. indkomst efter bolig og daginstitution.....	100,00	104,63	104,89	103,85	104,24	105,61	105,96	112,75	113,93

Tabel B.14. Ejere. Familietype 110A: LO-par, ejere i et år

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Prioritetrenter.....	50.618	50.536	54.023	57.481	60.872	63.125	65.208	68.142	69.846
Nettoindkomst vedrørende ejerbolig.....	-10.182	-7.754	-10.441	-12.498	-14.888	-16.023	-16.853	-18.349	-18.705
Samlet indkomst.....	415.670	456.644	468.775	479.832	492.585	506.848	518.085	529.390	541.961
Skat.....	121.086	119.656	123.759	130.678	133.759	135.922	137.936	133.964	136.745
Heraf ejendomsværdiskat.....	0	0	0	9.847	10.441	10.960	10.960	10.960	10.960
Disp. indkomst efter bolig- og daginstitution.....	179.644	197.250	200.643	202.486	204.592	212.262	217.063	233.197	238.758
Afdrag.....	12.889	13.963	16.362	22.847	18.598	16.026	8.746	9.139	13.822
Rådighedsbeløb.....	166.755	183.287	184.281	179.639	185.993	196.236	208.317	224.058	224.937
Indeks for rådighedsbeløb.....	100,00	104,13	102,25	96,90	98,16	101,14	105,26	111,87	110,76

Tabell B.15. Ejere. Familietype 111: LO-par, ingen børn

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. eget ATP-bidrag).....	392.423	427.492	441.450	453.401	467.481	481.869	492.748	504.666	516.708
Sygedagpenge	13.564	13.738	14.098	14.564	15.023	15.434	15.923	16.385	16.822
Indbetaling til ATP	4.666	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Bruttoløn	410.652	446.597	460.916	473.330	487.872	502.671	514.038	526.419	538.898
Imputeret boligudgift for ejere.....	52.595	56.475	57.980	59.598	61.215	62.809	64.505	66.182	67.837
Udgifter til reparation og vedl. af hus.....	8.369	9.224	9.418	9.644	9.933	10.162	10.294	10.370	10.413
Ejendomsskat	3.790	4.468	4.979	4.971	5.297	5.546	5.856	6.020	6.284
Prioritetsrenter.....	53.132	51.062	51.443	52.845	54.367	55.839	56.930	57.698	58.316
Nettoindkomst vedrørende ejerbolig	-12.697	-8.279	-7.860	-7.862	-8.382	-8.738	-8.575	-7.905	-7.176
Kapitalindkomst (renteindtægter).....	21.253	20.425	20.577	21.138	21.747	22.336	22.772	23.079	23.327
Samlet indkomst.....	419.208	458.743	473.633	486.605	501.237	516.269	528.235	541.593	555.048
Fagforeningskontingent.....	9.492	11.652	11.820	12.184	12.752	13.023	13.294	13.596	13.786
A-kassekontingent	7.200	7.808	6.966	6.840	5.640	5.792	5.976	6.149	6.309
Efterlønsbidrag	0	0	3.312	6.840	8.232	8.456	8.728	8.981	9.215
ATP-indbetaling.....	4.666	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Særlig pensionsopsparing.....	0	4.424	4.555	4.680	4.825	4.973	5.087	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag	23.545	34.199	35.316	36.272	37.399	38.550	39.420	40.373	41.337
Skat	130.193	128.889	132.381	134.776	139.213	142.342	145.126	142.275	145.800
Heraf ejendomsværdiskat.....	0	0	0	7.311	8.139	8.925	9.264	9.603	9.942
Disp. indkomst før boligudgift	244.113	266.403	273.914	279.646	287.808	297.766	305.237	324.851	333.234
Imputeret boligudgift for ejere.....	52.595	56.475	57.980	59.598	61.215	62.809	64.505	66.182	67.837
Disp. indkomst efter bolig	191.518	209.928	215.934	220.048	226.593	234.956	240.732	258.669	265.397
Indeks-real disp. indkomst før boligudgift.....	100,00	103,01	103,38	102,61	103,22	104,25	104,62	109,73	110,77
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift	100,00	103,85	104,32	103,35	104,13	105,44	105,91	112,46	113,79

Tabel B.16. Ejer. Familietype 121: Enlig LO'er, ingen børn

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. eget ATP-bidrag).....	219.621	239.266	247.087	253.776	261.656	269.724	275.798	282.477	289.226
Sygedagpenge	5.639	5.666	5.815	6.006	6.196	6.366	6.567	6.758	6.938
Indbetaling til ATP	2.333	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684
Bruttoløn	227.593	247.616	255.586	262.465	270.536	278.774	285.049	291.919	298.848
Imputeret boligudgift for ejere.....	40.458	43.442	44.600	45.845	47.088	48.315	49.619	50.909	52.182
Udgifter til reparation og vedl. af hus.....	8.369	9.224	9.418	9.644	9.933	10.162	10.294	10.370	10.413
Ejendomsskat	2.958	3.488	3.886	3.880	4.134	4.328	4.571	4.698	4.905
Prioritetsrenter.....	41.362	39.750	40.047	41.139	42.323	43.469	44.318	44.916	45.398
Nettoindkomst vedrørende ejerbolig	-12.231	-9.019	-8.751	-8.818	-9.302	-9.645	-9.563	-9.075	-8.533
Samlet indkomst.....	215.361	238.596	246.835	253.648	261.234	269.129	275.486	282.844	290.315
Fagforeningskontingent.....	5.244	5.664	5.748	5.892	6.028	6.165	6.279	6.405	6.495
A-kassekontingent	3.600	3.904	3.483	3.420	2.820	2.896	2.988	3.075	3.155
Efterlønsbidrag	0	0	1.656	3.420	4.116	4.228	4.364	4.491	4.607
ATP-indbetaling.....	2.333	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684	2.684
Særlig pensionsopsparing	0	2.454	2.529	2.598	2.679	2.761	2.824	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag	13.177	19.141	19.767	20.302	20.933	21.578	22.064	22.598	23.138
Skat	64.461	64.818	68.290	70.819	74.142	75.853	77.439	75.364	77.324
Heraf ejendomsværdiskat.....	0	0	0	5.479	6.150	6.788	7.079	7.369	7.660
Disp. indkomst før boligudgift	126.546	139.932	142.677	144.513	147.833	152.964	156.844	168.228	172.913
Imputeret boligudgift for ejere.....	40.458	43.442	44.600	45.845	47.088	48.315	49.619	50.909	52.182
Disp. indkomst efter bolig	86.088	96.489	98.077	98.668	100.745	104.650	107.225	117.319	120.731
Indeks-real disp. indkomst før boligudgift.....	100,00	104,18	103,66	102,09	102,02	103,03	103,35	109,11	110,25
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift	100,00	106,19	105,41	103,09	102,99	104,48	104,95	113,47	115,15

Table B.17. Ejere. Familietype 130: Offentlig ansatte med to børn i børnehave og SFO

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. eget ATP-bidrag).....	437.040	477.070	490.418	503.028	521.524	533.702	545.996	561.304	575.356
Indbetaling til ATP.....	2.333	2.333	2.333	2.333	2.333	2.333	2.333	2.333	2.333
Bruttoløn.....	439.373	479.403	492.751	505.361	523.857	536.035	548.329	563.637	577.689
Imputeret boligudgift for ejere.....	52.595	56.475	57.980	59.598	61.215	62.809	64.505	66.182	67.837
Udgifter til reparation og vedl. af hus.....	8.369	9.224	9.418	9.644	9.933	10.162	10.294	10.370	10.413
Ejendomsskat.....	3.790	4.468	4.979	4.971	5.297	5.546	5.856	6.020	6.284
Prioritetrenter.....	53.132	51.062	51.443	52.845	54.367	55.839	56.930	57.698	58.316
Nettoindkomst vedrørende ejerbolig.....	-12.697	-8.279	-7.860	-7.862	-8.382	-8.738	-8.575	-7.905	-7.176
Børnefamilieydelse.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Overførselsindkomst.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Samlet indkomst.....	441.877	488.924	503.191	516.499	535.075	547.497	560.655	577.052	592.281
Fagforeningskontingent.....	7.632	8.304	8.568	8.946	9.312	9.592	10.176	10.416	10.562
ATP-indbetaling.....	2.333	2.333	2.333	2.333	2.333	2.333	2.333	2.333	2.333
Særlig pensionsopsparing.....	0	4.771	4.904	5.030	5.215	5.337	5.460	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag.....	26.222	38.166	39.233	40.242	41.722	42.696	43.680	44.904	46.029
Skat.....	138.457	138.548	143.664	147.918	154.415	155.078	158.124	154.570	158.577
Heraf ejendomsverdiskat.....	0	0	0	7.311	8.139	8.925	9.264	9.603	9.942
Disp. indkomst før bolig- og daginstitutionsudgift.....	267.233	296.803	304.489	312.030	322.078	332.462	340.882	364.829	374.781
Imputeret boligudgift for ejere.....	52.595	56.475	57.980	59.598	61.215	62.809	64.505	66.182	67.837
Disp. indkomst efter bolig, før daginstitution.....	214.638	240.328	246.509	252.431	260.863	269.653	276.377	298.647	306.945
Dagstitutionsbetaling.....	17.442	19.812	20.712	21.726	22.920	23.922	25.074	26.070	27.214
Disp. indkomst efter bolig- og dagstitutionsudgift.....	197.196	220.516	225.797	230.705	237.943	245.731	251.303	272.577	279.731
Indeks-real disp. indkomst før bolig og daginstitution....	100,00	104,86	105,01	104,63	105,57	106,38	106,80	112,68	113,94
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift.....	100,00	106,08	106,27	105,79	106,96	107,98	108,50	115,85	117,43
Indeks-real disp. indkomst efter bolig og daginstitution...	100,00	105,94	105,95	105,23	106,19	107,10	107,38	115,09	116,48

Table B.18. Ejere. Familietype 130A: Offentlig ansatte, ejere i 1 år

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Prioritetrenter.....	50.618	50.536	54.023	57.481	60.872	63.125	65.208	68.142	69.846
Nettoindkomst vedrørende ejerbolig.....	-10.182	-7.754	-10.441	-12.498	-14.888	-16.023	-16.853	-18.349	-18.705
Samlet indkomst.....	444.391	489.449	500.610	511.863	528.570	540.212	552.377	566.608	580.752
Skat.....	139.679	138.792	142.629	148.771	154.557	154.687	157.063	152.449	155.755
Heraf ejendomsværdiskat.....	0	0	0	9.847	10.441	10.960	10.960	10.960	10.960
Disp. indkomst efter bolig- og daginstitution.....	198.489	220.797	224.251	225.217	231.296	238.836	244.086	264.254	271.023
Afdrag.....	12.889	13.963	16.362	22.847	18.598	16.026	8.746	9.139	13.822
Rådighedsbeløb.....	185.599	206.835	207.889	202.370	212.698	222.811	235.340	255.115	257.201
Indeks for rådighedsbeløb.....	100,00	105,58	103,64	98,08	100,86	103,18	106,84	114,45	113,79

Table B.19. Ejere. Familietype 140: Privatsatte funktionærer med to børn i børnehave og SFO

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lønindkomst (ekskl. eget ATP-bidrag).....	580.822	646.080	672.822	696.596	722.958	750.738	779.211	802.575	833.703
Indbetaling til ATP.....	4.666	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Bruttoløn.....	585.488	651.448	678.190	701.964	728.326	756.106	784.578	807.942	839.070
Imputeret boligudgift for ejere.....	60.686	65.164	66.900	68.767	70.632	72.472	74.429	76.364	78.273
Udgifter til reparation og vedl. af hus.....	8.369	9.224	9.418	9.644	9.933	10.162	10.294	10.370	10.413
Ejendomsskat.....	4.622	5.449	6.072	6.062	6.459	6.763	7.141	7.341	7.663
Prioritetrenter.....	64.906	62.377	62.842	64.555	66.414	68.213	69.545	70.484	71.239
Nettoindkomst vedrørende ejerbolig.....	-17.211	-11.886	-11.432	-11.495	-12.175	-12.666	-12.551	-11.830	-11.042
Børnefamilieydelse.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Overførselsindkomst.....	15.200	17.800	18.300	19.000	19.600	20.200	20.900	21.320	21.768
Samlet indkomst.....	583.477	657.361	685.057	709.469	735.751	763.640	792.927	817.432	849.797
Fagforeningskontingent.....	4.656	4.968	5.160	5.160	5.160	5.160	5.160	5.160	5.232
A-kassekontingent.....	7.200	7.808	6.966	6.840	5.640	5.792	5.976	6.149	6.309
Efterlønsbidrag.....	0	0	1.656	3.420	4.116	4.228	4.364	4.491	4.607
ATP-indbetaling.....	4.666	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368	5.368
Særlig pensionsopsparing.....	0	6.461	6.728	6.966	7.230	7.507	7.792	0	0
Arbejdsmarkedsbidrag.....	34.849	51.686	53.826	55.728	57.837	60.059	62.337	64.206	66.696
Skat.....	211.122	215.058	228.106	237.318	248.339	256.518	267.067	269.382	281.972
Heraf ejendomsværdiskat.....	0	0	0	9.144	10.129	11.062	11.450	11.838	12.225
Disp. indkomst før bolig- og daginstitutionsudgift.....	320.984	366.012	377.248	388.670	402.062	419.008	434.864	462.677	479.612
Imputeret boligudgift for ejere.....	60.686	65.164	66.900	68.767	70.632	72.472	74.429	76.364	78.273
Disp. indkomst efter bolig, før daginstitution.....	260.298	300.848	310.348	319.902	331.429	346.536	360.435	386.313	401.339
Daginstitutionsbetaling.....	17.442	19.812	20.712	21.726	22.920	23.922	25.074	26.070	27.214
Disp. indkomst efter bolig- og daginstitutionsudgift.....	242.856	281.036	289.636	298.176	308.509	322.614	335.361	360.243	374.125
Indeks-real disp. indkomst før bolig og daginstitution.....	100,00	107,68	108,34	108,52	109,74	111,65	113,47	119,04	121,50
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift.....	100,00	109,50	110,32	110,54	112,06	114,42	116,68	123,57	126,60
Indeks-real disp. indkomst efter bolig og daginstitution..	100,00	109,63	110,35	110,44	111,80	114,17	116,36	123,51	126,50

Table B.20. Ejere. Familietype 140A: Privatansatte funktionærer, ejere i et år

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Prioritetrenter.....	61.834	61.735	65.994	70.218	74.361	77.112	79.657	83.242	85.323
Nettoindkomst vedrørende ejerbolig.....	-14.139	-11.245	-14.585	-17.157	-20.121	-21.565	-22.664	-24.588	-25.126
Samlet indkomst.....	586.549	658.003	681.905	703.806	727.804	754.740	782.815	804.674	835.713
Skat.....	212.615	215.356	226.842	237.516	248.327	255.881	265.638	266.685	278.445
Heraf ejendomsværdiskat.....	0	0	0	11.398	12.755	13.389	13.389	13.389	13.389
Disp. indkomst efter bolig- og daginstitution.....	244.435	281.380	287.747	292.316	300.575	314.352	326.677	350.182	363.568
Afdrag.....	15.746	17.057	19.987	27.910	22.719	19.577	10.684	11.164	16.884
Rådighedsbeløb.....	228.689	264.324	267.760	264.406	277.856	294.775	315.994	339.018	346.684
Indeks for rådighedsbeløb.....	100,00	109,50	108,34	104,00	106,93	110,78	116,43	123,43	124,48

Tabel B.21. Ejere. Familietype 157: Pensionistpar med en ATP

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Imputeret boligudgift for ejere.....	40.458	43.442	44.600	45.845	47.088	48.315	49.619	50.909	52.182
Udgifter til reparation og vedl. af hus.....	8.369	9.224	9.418	9.644	9.933	10.162	10.294	10.370	10.413
Ejendomsskat.....	2.958	3.488	3.886	3.880	4.134	4.328	4.571	4.698	4.905
Nettoindkomst vedrørende ejerbolig.....	29.130	30.731	31.296	32.321	33.021	33.824	34.755	35.841	36.865
Social pension.....	128.112	134.760	138.984	144.192	150.336	154.392	159.336	174.168	178.640
ATP-indtægt.....	7.132	9.836	10.884	11.966	13.082	14.225	15.355	16.482	17.439
Overførselsindkomst.....	135.244	144.596	149.868	156.158	163.418	168.617	174.691	190.650	196.079
Samlet indkomst.....	164.374	175.327	181.164	188.479	196.439	202.441	209.446	226.491	232.944
Skat.....	33.095	34.405	35.795	37.426	40.161	40.936	42.362	47.622	48.875
Heraf ejendomsværdiskat.....	0	0	0	1.861	2.046	2.207	2.207	2.207	2.207
Disp. indkomst før boligudgift.....	131.280	140.922	145.368	151.053	156.277	161.505	167.084	178.869	184.069
Imputeret boligudgift for ejere.....	40.458	43.442	44.600	45.845	47.088	48.315	49.619	50.909	52.182
Disp. indkomst efter bolig.....	90.822	97.479	100.768	105.208	109.189	113.191	117.465	127.960	131.887
Indeks-real disp. indkomst før boligudgift.....	100,00	101,16	101,83	102,89	103,99	104,89	106,18	111,90	113,23
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift.....	100,00	101,68	102,66	104,20	105,81	107,11	108,98	117,31	119,24

Table B.22. Ejere. Familietype 158: Pensionistpar med en ATP og en tjenestemandspension

Årstal	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Imputeret boligudgift for ejere.....	52.595	56.475	57.980	59.598	61.215	62.809	64.505	66.182	67.837
Udgifter til reparation og vedl. af hus.....	8.369	9.224	9.418	9.644	9.933	10.162	10.294	10.370	10.413
Ejendomsskat	3.790	4.468	4.979	4.971	5.297	5.546	5.856	6.020	6.284
Nettoindkomst vedrørende ejerbolig.....	40.436	42.783	43.583	44.983	45.985	47.102	48.355	49.793	51.140
Social pension.....	109.872	114.552	117.960	125.232	130.800	134.328	139.368	143.424	147.216
ATP-udbetaling.....	6.780	8.817	9.560	10.310	11.072	11.839	12.587	13.325	13.951
Tjenestemandspension.....	123.512	131.456	134.933	136.138	140.286	143.908	146.094	150.184	153.939
Overførselsindkomst.....	240.164	254.825	262.453	271.680	282.158	290.075	298.049	306.933	315.106
Kapitalindkomst (renteindtægter).....	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Samlet indkomst.....	290.600	307.608	316.036	326.663	338.143	347.177	356.404	366.726	376.246
Skat	85.058	83.712	85.753	88.421	92.302	93.633	95.804	98.399	100.780
Heraf ejendomsværdiskat.....	0	0	0	2.898	3.398	3.898	3.907	3.986	4.050
Disp. indkomst før boligudgift.....	205.542	223.895	230.282	238.243	245.841	253.544	260.600	268.327	275.465
Imputeret boligudgift for ejere.....	52.595	56.475	57.980	59.598	61.215	62.809	64.505	66.182	67.837
Disp. indkomst efter bolig.....	152.947	167.420	172.302	178.644	184.626	190.735	196.095	202.145	207.629
Indeks-real disp. indkomst før boligudgift.....	100.00	102.74	103.14	103.75	104.62	105.32	105.95	107.44	108.49
Indeks-real disp. indkomst efter boligudgift.....	100.00	103.70	104.24	105.06	106.24	107.18	108.03	110.04	111.47

Tabel B.23. Fortsat

Årstal	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
25. Bidrag, arbejdsløshedsforsikring.....	3.600	3.736	3.808	3.904	3.483	3.420	2.820	2.896	2.988	3.075	3.155
26. Efterlønskontingent	0	0	0	0	1.656	3.420	4.116	4.228	4.364	4.491	4.607
<i>Personskatter, grænser og sats:</i>											
27. Gns. kommuneskat, pct.	30,6	31,1	31,9	32,4	32,6	32,8	33,2	33,3	33,3	33,3	33,3
28. Personfradrag	29.600	30.400	30.600	31.400	32.300	33.400	33.400	34.400	35.600	36.800	37.900
29. 6% - skattegrænse	174.300	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
30. Grænse for beskæftigelsesfradrag.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7.000	7.200
31. Mellemkattegrænse	130.900	134.500	135.300	139.000	151.000	164.300	177.900	191.200	198.000	254.000	261.400
32. Topskattegrænse	236.600	243.100	244.600	251.200	258.400	267.600	276.900	285.200	295.300	304.800	313.700
33. Bundskattesats, pct.	13,0	12,0	10,0	8,0	7,5	7,0	6,3	5,5	5,5	5,5	5,5
34. Mellemkattesats, pct.	5,0	5,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
35. Topskattesats, pct.	13,5	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
36. Arbejdsmarkedsbidrag, pct.	6	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8
37. Beskæftigelsesfradrag i pct.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,5	2,5
<i>Bolig:</i>											
38. Husleje i 100 m ² lejlighed	40.975	41.721	42.807	43.689	44.600	45.845	47.088	48.315	49.619	50.909	52.182
39. Rep. og vedligeholdelse, ejerbolig....	8.369	8.737	8.938	9.224	9.418	9.644	9.933	10.162	10.294	10.370	10.413
40. Ejendomsværdi, ejerbolig 130 m ²	612.700	700.200	750.200	819.000	900.300	984.700	1.044.100	1.096.000	1.096.000	1.096.000	1.096.000
41. Grundværdi for ejerbolig 130 m ²	165.000	173.300	185.000	188.300	205.000	205.000	217.700	228.500	240.000	246.000	256.800
42. Gns. kommunal grundskyld, o/oo ...	22,97	22,96	23,15	23,73	24,29	24,25	24,33	24,27	24,40	24,50	24,50
43. Prioritetsrenter, ejerbolig 130 m ²	53.132	52.106	51.445	51.062	51.443	52.845	54.367	55.839	56.930	57.698	58.316
44. Gns. realkreditrentesats i pct.	9,4	8,5	7,6	6,5	6,7	7,4	6,7	6,3	5,4	5,4	5,9
<i>Daginstitutionstakster:</i>											
45a. Børnehaven, normal	13.104	13.500	14.004	14.472	15.072	15.660	16.680	17.496	18.324	19.032	19.888
45b. Børnehaven, excl. garantitillæg.....	13.104	13.500	14.004	14.472	15.072	15.480	16.128	16.584	17.136	17.772	18.571
46. Skolefritidsordning.....	8.676	8.916	9.516	10.680	11.280	12.132	12.480	12.852	13.500	14.076	14.652
<i>Forbrugerprisindeks:</i>											
47. Stigning ekskl. husleje, pct.	2,00	1,97	1,80	1,69	2,39	2,88	2,20	2,40	2,00	1,20	1,40
48. Stigning i husleje, pct.	2,36	2,00	2,78	2,42	2,66	2,79	2,71	2,60	2,70	2,60	2,50

Noter til variable i tabel B.23.

1. Variablen er beregnet på grundlag af den gennemsnitlige timefortjeneste for faglærte inkl. feriepenge og eget ATP- og AUD-bidrag, men ekskl. arbejdsmarkedspensionsbidrag og overarbejdsbetaling omfattet af Dansk Arbejdsgiverforenings kvartalsvise lønstatistik, og det overenskomstmæssige normale timetal for kvartalet, hvor ferieperioden er fordelt jævnt ud over ferieåret. Tal for 2003-2005 er baseret på *Økonomisk Redegørelse, maj 2004*.
2. Variablen er beregnet på grundlag af den gennemsnitlige timefortjeneste for ikke-faglærte kvindelige arbejdere inkl. feriepenge og eget ATP- og AUD-bidrag, men ekskl. arbejdsmarkedspensionsbidrag og overarbejdsbetaling omfattet af Dansk Arbejdsgiverforenings kvartalsvise lønstatistik, og det overenskomstmæssige normale timetal i kvartalet, hvor ferieperioden er fordelt jævnt ud over ferieåret. I øvrigt som 1.
3. Tjenestemandslønnen er opgjort på grundlag af en, i sin tid gennemsnitlig, tjenestemandsløn, der herefter kvartal for kvartal er fremskrevet med den overenskomstmæssige udvikling. Serien er inkl. eget ATP- og AUD-bidrag. Tal for 2003-2005 er baseret på *Økonomisk Redegørelse, maj 2004*.
4. Den gennemsnitlige funktionærløn er baseret på Danmarks Statistiks gennemsnitlige månedsløn for en funktionær i industrien i 1975 fremskrevet med månedslønindekset for industri i alt. Serien er ekskl. eget ATP-bidrag. Fra 1997 er indekset fremskrevet i henhold til Dansk Arbejdsgiverforenings årlige strukturstatistik. Tal for 2003-2005 er baseret på *Økonomisk Redegørelse, maj 2004*.
5. Maksimale dagpenge er fra cirkulærer vedr. lov om dagpenge. Der betales ikke arbejdsmarkedsbidrag af dagpenge.
6. Statens uddannelsesstøtte til en udeboende uddannelsessøgende ved en videregående uddannelse.

7. Kontanthjælp til en person over aldersgrænsen med forsørgerpligt. Fra 1. juli 2003 vil kontanthjælpssatsen blive reduceret med 516 kr. per måned (2003-tal), såfremt den forudgående tid på kontanthjælp overstiger seks sammenhængende måneder
8. ATP-bidraget for en fuldtidsbeskæftiget (arbejdsgivers plus lønmodtager) er baseret på cirkulærer vedrørende ATP-lov. Dagpengemodtagerens ATP-andel fratrækkes dagpenge-beløbet.
- 9.-13. Pensionisternes grundbeløb og pensionstillæg er faktiske satser. Det gennemsnitlige personlige tillæg for en enlig pensionist er skønnet.
- 14.-15. Den gennemsnitlige ATP-indtægt er beregnet som et 10-års simpelt glidende gennemsnit begyndende i 1975 af ATP-pension for en 70-årig, som har været fuldtidsbeskæftiget medlem siden ordningens start i 1964. Tallene er revideret tilbage til 1990. Fra 1. januar 1988 indbetaler de fleste offentligt ansatte lønmodtagere et mindre ATP-bidrag end privat ansatte.
16. Tjenestemandspensionen for en 70-årig tjenestemandspensionist på skalatrin 32 med maksimal anciennitet på 37 år før beregning af samordningsfradrag. Fra 1994 og fremefter er samordningsfradraget afskaffet, og tjenestemandspensionen nedsættes tilsvarende.
- 17.-19. Børnefamilieydelsen blev indført med skattereformen i 1987. I 1990 indførtes en særlig småbørnsfamilieydelse for de 0-2-årige.
20. Det maksimale forskudsvis udbetalte normalbidrag fra den af forældrene, der er pålagt bidragsforpligtelsen.
- 21.-24. Disse poster angiver fagforeningskontingent for et år for et heltidsbeskæftiget medlem af: Metalarbejderforbundet i København (19), Kvindeligt Arbejderforbund i København (20), Danmarks Lærerforening i København (21) og Finansforbundet (22).
25. Variablen angiver det årlige bidrag, ekskl. bidrag til administration m.v., til arbejdsløshedsforsikring for et fuldtidsforsikret medlem af en arbejdsløshedskasse.

26. Efterlønskontingentet er frivilligt og betales fra og med 1. april 1999. I beregningerne er følgende forudsat at betale efterlønskontingent (familietypenumre): Enlige: 120, 121, 171. Par – den ene af fællerne: 110, 115, 117, 140. Begge fæller: 111.
27. Landsgennemsnit for kommunal og amtskommunal udskrivningsprocent og kirkeskatteprocent, hvor kommunernes udskrivningsgrundlag er benyttet som vægte.
- 28.-37. 6 pct.-skatten blev udfaset med skattereformen i 1994. Skatten udgjorde 5 pct. i 1994, 3 pct. i 1995 og bortfaldt herefter. Mellem-skatten indførtes med skattereformen i 1994. Beskæftigelsesfradraget indføres med skattereformen i 2004.
38. Huslejen er fastlagt til 44.600 kr. i 1999 ud fra den gennemsnitlige husleje, der ifølge Danmarks Statistiks huslejeundersøgelse i 1999 betales for familier med børn. Denne husleje er så fremskrevet/tilbagediskonteret med den gennemsnitlige udvikling i forbrugerprisindeksets husleje-post.
39. Den gennemsnitlige udgift til reparation og vedligeholdelse er beregnet ud fra Skattedepartementets beregning af den faktiske værdi af udgifter omfattet af standardfradraget i 1982 i forbindelse med *Forslag til lov om midlertidigt fradrag for udgifter til vedligeholdelse og forbedring af boliger m.v.* Variablen er fremskrevet med udviklingen i Danmarks Statistiks indeks for reparation og vedligeholdelse.
40. Ejendomsvurderingen (kontantværdi). Den angivne serie er den værdi, der ligger til grund for beregning af lejeværdi og ejendomsværdiskat i året. Ejendomsværdien i 2000 er fastsat ud fra den gennemsnitlige ejendomsværdi for parfamilier i erhvervsaktiv alder. Denne værdi er reguleret for de tidligere og senere år med årsreguleringen. Variablen anvendes til beregning af lejeværdi og ejendomsværdiskat.
41. Grundværdien (kontantværdi). De angivne serier er de værdier, der ligger til grund for beregningen af årets ejendomsskat, dvs. de anførte værdier er fra vurderingen 1. januar/ 1. april året før. For 2005 indgår vurderingen pr. 1. oktober 2003. Grundvær-

dierne er i øvrigt beregnet efter samme principper som ejendomsværdien (variabel 41), idet de årlige vurderinger beregnes på basis af årsreguleringen.

42. Variablen udgør et vejet landsgennemsnit af primær- og amtskommunale grundskyldspromiller. Variablen anvendes til beregning af ejendomsskatter.
43. De gennemsnitlige årlige prioritetsrenter er beregnet som et simpelt glidende 10 års gennemsnit af prioritetsrenteudgifter for 10 "ens" huse, således at et hus er købt i anførte år, et andet er købt året før osv. For hvert af husene er der herefter beregnet prioritetsrenter i de fremtidige år, der indgår. I 2005 er renteudgifterne således beregnet som 10. års renteudgifter på et hus overtaget i 1996, 9. års renteudgifter på et hus overtaget i 1997, osv. til og med 1. års udgifter på et hus overtaget i 2005. Belåningsgrundlaget for huset er den kontante salgpris beregnet år for år på basis af udviklingen i kontantprisen på enfamiliehuse. Belåningsgraden er fastlagt til 100 pct.
44. 30-årig realkreditrente, jf. Økonomisk Redegørelse, maj 2004.
- 45.-46. Beregninger på basis af kommunale takster fra Indenrigsministeriet/Danmarks Statistik (Bureau 2000 for årene før 2000), kommunale budgetter og regnskaber, den sociale ressourceopgørelse fra Danmarks Statistik, daginstitutionsregistret i lovmodellsystemet samt resultatet af spørgeskemaanalyse fra Indenrigsministeriet. I 2005 er fremskrevet med den gennemsnitlige stigningstakt de foregående tre år. Fra 2000 indeholder børnehavetaksten (normal) et garantitillæg, som kommuner med pasningsgaranti kan opkræve for børn i alderen 0-5 år hos forældre uden friplads. Garantitillægget kan være op til 1 pct. i 2000, 2 pct. i 2001 og 3 pct. af udgiften til den pågældende institution i de efterfølgende år.
47. Serien er beregnet som stigningen i forbrugerprisindekset, ekskl. husleje. Fordelingen af prisændringer over året følger Finansministeriets interne metode, hvorfor der kan være afvigelser i år til år ændringen i denne serie og i den tilsvarende fra det officielle forbrugerprisindeks. 2003-2005 er baseret på *Økonomisk Rede-*

gørelse, maj 2004.

48. Serien er afgrænset helt svarende til huslejeposten for helårsbeboelse i forbrugerprisindekset. Fordelingen af prisændringer over året følger Finansministeriets interne metode, hvorfor der kan være afvigelser i år til år ændringen i denne serie og i den tilsvarende fra det officielle forbrugerprisindeks. 2003-2005 er baseret på *Økonomisk Redegørelse, maj 2004*. Variablen benyttes til fremskrivning og fastprisberegning af familietypernes husleje.